

Uzasadnienie

I. Przygotowanie sprawy do rozpoznania.....	3
1. Czynności stron i sądu służące przygotowaniu rozstrzygnięcia.....	3
2. Odpowiedź na pozew	5
3. Pisma przygotowawcze	8
4. Posiedzenie przygotowawcze	10
5. Plan rozprawy	17
6. Rozstrzygnięcie sprawy na jednym terminie rozprawy. Przebieg rozprawy według planu.....	20
7. Ograniczenia czasowe w przedstawianiu twierdzeń i dowodów.....	23
8. Wyrok zaoczny	26
9. Korzyści z projektowanej zmiany	28
II. Przeciwdziałanie nadużyciu prawa procesowego	30
10. Cel i założenia projektowanej zmiany	30
11. Klauzula generalna	33
12. Pismo niebędące pozwem.....	34
13. Pozew oczywiście bezzasadny	36
14. Łańcuch zażaleń	41
15. Wnioski o wyłączenie sędziego.....	42
16. Wnioski o sprostowanie, uzupełnienie i wykładnię wyroku	44
17. Wnioski o ustanowienie pełnomocnika z urzędu	45
18. Kara za ublżenie sądowi na piśmie	46
19. Uwagi końcowe	47
III. Dowody.....	49
20. Zmiany o znaczeniu ogólnym	49
21. Fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna	52
22. Czynności stron i sądu w postępowaniu dowodowym.....	53
23. Zeznania świadka	59
24. Opinia biegłego	61
IV. Uzasadnianie wyroków i postępowania odwoławcze.....	69
25. Ogłaszanie, doręczanie i uzasadnianie wyroków	69
26. Apelacja	79
27. Zażalenie.....	86
28. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	92
V. Postępowanie w sprawach gospodarczych	95
29. Stan obecny	95
30. Sądy, sprawy i postępowania gospodarcze	97
31. Zakres zastosowania postępowania gospodarczego	99
32. Możliwość rozpoznania sprawy w zwykłym procesie	101
33. Odrębności postępowania gospodarczego.....	102
34. Odrębności w postępowaniu dowodowym.....	105
VI. Inne postępowania odrębne	108
35. Postępowanie uproszczone	108
36. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.....	113
37. Elektroniczne postępowanie upominawcze.....	118
38. Postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze.....	122
VII. Ogólne usprawnienia postępowania.....	131
39. Zasady rejestracji czynności sądu.....	131

40.	Właściwość sądu	132
41.	Skład sądu na posiedzeniu	138
42.	Kompetencje referendarza sądowego	139
43.	Rzecznicy konsumentów.....	142
44.	Komunikacja sądu ze stronami	142
45.	Interwencja uboczna	146
46.	Koszty procesu.....	147
47.	Formularze sądowe	149
48.	Następstwa nieopłacenia oświadczenia o rozszerzeniu powództwa.....	150
49.	Doręczenia	152
50.	Wydawanie postanowień	157
51.	Wysłuchanie stron.....	165
52.	Publiczna dostępność posiedzeń	166
53.	Sygnalizacja uchybień.....	167
54.	Niemożliwość podjęcia zawieszonego postępowania.....	168
55.	Należności mediatora.....	169
56.	Postępowanie pojednawcze.....	170
57.	Wymagania co do treści pozwu i innych pism procesowych	171
58.	Zarzut potrącenia.....	173
59.	Ocena sędziowska	175
60.	Uzasadnianie postanowień wпадkowych.....	176
61.	Postępowanie zabezpieczające.....	179
62.	Doręczanie postanowień w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności.....	181
63.	Postępowanie grupowe	182
VIII.	Koszty sądowe	186
64.	Cele projektowanej nowelizacji	186
65.	Urealnienie opłat sądowych.....	186
66.	Zmiany o charakterze ogólnym.....	187
67.	Stawki opłat sądowych.....	192
68.	Opłaty w sprawach z zakresu prawa pracy oraz w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.....	198
69.	Opłaty od wniosków o zabezpieczenie roszczenia	198
70.	Opłata od wniosku o uzasadnienie orzeczenia.....	199
71.	Uproszczenie podsystemu opłat kancelaryjnych	202
72.	Ograniczenie zwrotów opłat sądowych	203
73.	Opłaty w sprawach gospodarczych.....	205
74.	Opłaty w sprawach o ochronę własności intelektualnej	206
75.	Ujednolicenie opłat w postępowaniach przed sądem ochrony konkurencji i konsumentów.....	207
76.	Zwalnianie spółek handlowych od kosztów sądowych	208
77.	Przyznawanie należności	209
IX.	Przepisy wprowadzające i przejściowe.....	211

Przepisy powołane w tekście bez oznaczenia aktu prawnego, z którego pochodzą, to przepisy Kodeksu postępowania cywilnego

I. Przygotowanie sprawy do rozpoznania

1. Czynności stron i sądu służące przygotowaniu rozstrzygnięcia

Całokształt przedstawionych sądowi przez strony twierdzeń o faktach i dowodów na ich poparcie stanowi tzw. materiał procesowy; po weryfikacji i ocenie stanowi on podstawę rozstrzygnięcia sądu kończącego sprawę. Proces zbierania tego materiału stanowi jedną z faz postępowania; zasady i sposoby gromadzenia tego materiału wymagają ustawowego uregulowania.

Niezależnie od tego efektywne prowadzenie postępowania przed sądem wymaga jego zaplanowania. Czynności do tego prowadzące można określić mianem organizacji postępowania.

Zbieraniu materiału procesowego oraz organizacji postępowania winno służyć postępowanie przygotowawcze.

Potrzebę wyodrębnienia zespołu przepisów regulujących gromadzenie materiału procesowego dostrzegano już w okresie przygotowywania obecnego Kodeksu postępowania cywilnego¹; w mniejszym stopniu dotyczyło to organizacji postępowania. Ostatecznie jednak normy regulujące te zagadnienia pozostały rozrzucone wśród przepisów rozdziałów „Pozew” i „Rozprawa”. Tymczasem zarówno postulaty nauki prawa², jak i doświadczenia praktyki sądów cywilnych ostatnich lat jednoznacznie już wskazują, że kierunek ten był słuszny: dotychczasowe regulacje wymagają rozwinięcia, a dotychczasowa systematyka wymaga uzupełnienia. Stąd wyodrębnienie instytucji postępowania przygotowawczego w odrębny rozdział „Organizacja postępowania”, który poza organizacją postępowania sensu stricto określa także zasady i sposoby gromadzenia materiału procesowego.

W dotychczasowym stanie prawnym organizację postępowania narzuca sądowi i sędziemu art. 206 § 1. Przepis ten co do zasady wymaga od sędziego, by (1) zawsze kierował sprawę na rozprawę i (2) zaplanował rozprawę, znając tylko stanowisko i żądania jednej strony – powoda. Z mocy dotychczasowego art. 207 § 1 uzyskanie stanowiska pozwanego przed rozprawą jest opcjonalne i zależy, co do zasady, od woli pozwanego. Zaletą tego dotychczasowego modelu organizacji rozprawy jest prostota: przygotowanie rozprawy ogranicza się do wyznaczenia terminu pierwszego posiedzenia wyznaczonego na rozprawę, doręczenia odpisu pozwu i wezwania osób mających zostać przesłuchanymi na wniosek powoda.

Ze względu na swą prostotę model ten niewątpliwie sprawdzał się przy niewielkim lub umiarkowanym obciążeniu sądów. Jednakże w ciągu ostatniej dekady wpływ spraw cywilnych do sądów powszechnych wzrósł w takim stopniu, że uwydatniły się wady tego modelu, wynikające z faktycznego pominięcia fazy przygotowania rozprawy. Skutkiem przystąpienia do rozprawy „z marszu” z reguły bywa przewlekłość postępowania spowodowana koniecznością rozpoznawania sprawy na wielu terminach. Co gorsza, ogromny wpływ spraw powoduje, że po każdej przerwie w rozprawie sprawa musi odczekać całą kolejkę spraw wyznaczonych do rozpoznania wcześniej – wskutek czego terminy rozprawy muszą być – i są – odległe od siebie o wiele miesięcy.

¹ S. Hanausek *Przygotowanie procesu cywilnego*, „Nowe Prawo”, 1964, nr 2, s. 153.

² B. Karolczyk *Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym przed sądem pierwszej instancji*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2013, *passim*.

Zapobiec temu zjawisku winna nowa organizacja postępowania przed sądem, oparta na następujących zasadniczych założeniach:

- 1) postępowanie sądowe podlega planowaniu,
- 2) podstawą planu jest znajomość stanowisk wszystkich stron (*audiat et altera pars*),
- 3) rozprawa jest prowadzona tylko w razie rzeczywistej potrzeby (prawa do sądu nie utożsamia się już z prawem do rozprawy).

Postępowanie sądu ze sprawą nie może pozostać, jak w istocie dotychczas, pozostawione przypadkowi. I sąd, i strony winny wiedzieć zawczasu, które czynności spośród żądanych przez strony będą prowadzone oraz gdzie i kiedy to nastąpi.

Prawidłowa organizacja postępowania cywilnego, prowadząca do rozpoznania sprawy na jednym terminie posiedzenia, polega w praktyce na zaplanowaniu kolejności czynności procesowych sądu i stron, w szczególności kolejności przeprowadzenia dowodów. W tym celu sąd musi znać zakres postępowania dowodowego, ten zaś można ustalić dopiero po eliminacji dowodów zbędnych (w szczególności zgłaszanych w celu ustalenia faktów bezspornych). Z tego wynika, że do prawidłowego zaplanowania postępowania (rozprawy) sąd musi znać żądania, twierdzenia o faktach i wnioski dowodowe pochodzące od wszystkich stron. Podejmowanie postępowania w sprawie ze znajomością stanowiska tylko jednej ze stron jest więc oczywiście bezcelowe. Stąd wynika konieczność zobowiązania strony broniącej się (pozwanego) do zajęcia stanowiska wobec żądania strony atakującej (powoda) – poprzez złożenie odpowiedzi na pozew.

Znajomość żądań i twierdzeń stron pozwala na dobranie właściwego trybu rozwiązania sporu, który doprowadził strony do sądu. Rozwiązanie to nie musi koniecznie polegać na rozpoznaniu i władczym rozstrzygnięciu sprawy; zanim do tego dojdzie, należy wykorzystać wszelkie możliwości zakończenia sporu z woli samych stron (zawarcia ugody). Jeżeli jednak konieczność taka się pojawi, to wydanie rozstrzygnięcia nie zawsze musi być wynikiem ustnej rozprawy; zbędne są przecież rozprawy, które sprowadzają się do podtrzymania stanowisk przedstawionych w pismach procesowych, a postępowanie dowodowe ogranicza się do przeczytania przez sędziego dokumentów, co i tak nie odbywa się w sali rozpraw. Jeżeli, w ostateczności, do rozprawy dojdzie, to powinna się ona odbyć na jednym terminie posiedzenia, ewentualnie na kilku terminach następujących zaraz po sobie – bez wielomiesięcznych odstępów.

Dla osiągnięcia tego stanu przewiduje się w szczególności:

1. Racjonalizację procedowania ze sprawą cywilną pod kątem celów i kosztów postępowania.
2. Wprowadzenie fazy postępowania przygotowawczego mającej na celu zakończenie sporu bez rozprawy, a jeżeli się to nie uda – przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia na pierwszym terminie rozprawy.
3. Ustalenie harmonogramu procedowania w sprawie ze wskazaniem terminu zakończenia sprawy w sądzie I instancji.
4. Odciążenie rozprawy od czynności organizacyjno-technicznych.
5. Włączenie stron w planowanie czynności sądu w ich sprawie, a przez to uczynienie ze stron podmiotów współodpowiedzialnych za sposób oraz czas rozpoznania sprawy w sądzie.
6. Stworzenie warunków oraz narzędzi do efektywnego poszukiwania alternatywnych form rozwiązywania sporów prawnych.
7. Aktywizację sędziów w procesie mediacji między stronami.

Wynikiem wprowadzenia powyższych rozwiązań winno się stać ogólne skrócenie czasu trwania postępowań przed sądami cywilnymi, w szczególności eliminacja przewlekłości postępowania ze wszystkimi jej negatywnymi konsekwencjami (skargami na przewlekłość, skargami do ETPCz, odpowiedzialnością dyscyplinarną i quasi-dyscyplinarną sędziów itd.). Potwierdzeniem prawidłowości tej tendencji jest fakt, że podobne rozwiązanie od 1 lipca 2015 przewiduje art. 349 Kodeksu postępowania karnego.

2. Odpowiedź na pozew

Skoro powód wystąpił z powództwem w formie pozwu, to rzeczą naturalną jest, że pozwany winien zostać o tym powiadomiony. Równie oczywiste jest oczekiwanie, że pozwany zajmie stanowisko odnośnie do żądania powoda. W ten sposób jeszcze przed jakimkolwiek posiedzeniem w sądzie znajdą się co najmniej dwa dokumenty obrazujące stanowiska stron. Umożliwi to sędziemu wstępną orientację co do przedmiotu sporu i jego podstaw faktycznych, a także rozpoznanie bazy prawnej niezbędnej do jego rozstrzygnięcia. Dotychczas czynności te są prowadzone na pierwszym terminie rozprawy, co sankcjonuje art. 212 § 1. Wynika to z faktu, że doręczenie pozwu następuje już wraz zawiadomieniem o terminie rozprawy – co sankcjonuje art. 206 § 1. W tej sytuacji pierwszy termin rozprawy najczęściej, zwłaszcza w bardziej skomplikowanych sprawach, służy *de facto* przygotowaniu rozprawy – czyli ma charakter posiedzenia przygotowawczego, choć ustawa go tak nie nazywa.

Z uwagi na czas i koszty oraz powagę sądu taka organizacja pracy ze sprawą nie powinna mieć miejsca. Nowoczesne i efektywne zarządzanie sprawą w sądzie cywilnym wymaga, poza innymi, spełnienia trzech przesłanek. Po pierwsze – rozpoznania stanowisk stron, tj. żądania powoda oraz obrony pozwanego (w tym sprecyzowania twierdzeń: co jest między stronami sporne, a co można przyjąć za uzgodnione). Po drugie – zebrania materiału dowodowego według dyspozycji stron (w tym danych świadków i wiadomości o miejscu położenia dokumentów). Po trzecie – ustalenia ze stronami planu procedowania w sprawie (w tym porządku czynności dowodowych). W ten sposób powinien powstać plan działania sądu z daną sprawą, który w przypadku skierowania jej na rozprawę będzie stanowić plan rozprawy. Rozprawa winna stać się kulminacją postępowania sądu w sprawie. Nie zawsze będzie ona niezbędna dla załatwienia sprawy, zawsze jednak musi być dobrze przygotowana – a tego nie da się zrobić bez fazy wstępnej, służącej zaplanowaniu czynności sądu w danej sprawie.

W tym celu wniesienie odpowiedzi na pozew winno stać się procesowym obowiązkiem strony pozwanej. Zostanie to osiągnięte poprzez uchylenie dotychczasowego art. 207 i zastąpienie go proj. art. 205¹ § 1 i proj. art. 205².

Termin udzielony stronie pozwanej do pisemnego przedstawienia swego stanowiska w sprawie musi być uzależniony od wynikającej z pozwu objętości i stopnia skomplikowania konkretnej sprawy, z zagwarantowaniem ustawowego minimum wynoszącego dwa tygodnie. Tak wyznaczony termin należy do terminów, których dotyczy art. 166 i na zasadzie tego przepisu, z urzędu lub na żądanie strony, może zostać przedłużony (proj. art. 205¹ § 1).

Niezłożenie odpowiedzi na pozew w przepisany termin winno skutkować uznaniem za przyznane przez pozwanego twierdzeń co do faktów przytoczonych w pozwie – na zasadzie art. 230

w związku z art. 229 (*qui tacet, ubi loqui potuit debuit, consentire videtur*). Na tej podstawie sąd będzie mógł wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym (proj. art. 339 § 1). O rygorach związanych z uchybieniem terminu do wniesienia odpowiedzi na pozew, w tym o możliwości wydania wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym, sąd pouczy pozwanego wraz z doręczeniem odpisu pozwu i wezwania do złożenia odpowiedzi (proj. art. 205²). Z kolei powód zostanie zawiadomiony, że pozwany został wezwany do zajęcia stanowiska w sprawie; będzie to dla niego potwierdzenie, że jego pozwowi został nadany bieg (proj. art. 205¹ § 1). Ze względu na wagę pouczeń udzielanych w tym momencie stronom należy przewidzieć, że doręcza się je bezpośrednio stronom, nawet gdy są reprezentowane przez pełnomocnika. Nie dotyczy to strony, która, mając domicyl poza Unią Europejską, nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy ani do doręczeń (art. 1135⁵ § 1). Nie ma natomiast potrzeby doręczać tych pouczeń pełnomocnikom będącym adwokatami, radcami prawnymi lub rzecznikami patentowymi ani Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (proj. art. 205² § 3).

Zaletą takiego rozwiązania będzie przede wszystkim przyspieszenie postępowania. Należy też pamiętać, że zasadnicze prawo obywatela do sądu nie może być utożsamiane z prawem do rozprawy. Sąd proceduje bowiem w różnych formach, a przejawem jego służebnej wobec obywateli działalności jest wybór takiego sposobu załatwienia sprawy, który będzie najbardziej efektywny, a nie pozbawi stron możliwości obrony ich praw.

Charakter postępowań nieprocesowych sprawia, że instytucja obligatoryjnej odpowiedzi na pozew, odwrotnie niż w procesie, z reguły będzie w nich zbędna. Należy więc przewidzieć wyjątek od wynikającej z art. 13 § 2 zasady odpowiedniego stosowania przepisów o procesie i wyraźnie wskazać, że złożenie odpowiedzi na wniosek jest obligatoryjne, tylko gdy tak zarządzi przewodniczący, kierując się, rzecz jasna, oceną co do potrzeby poznania stanowisk innych uczestników opartą na całokształcie okoliczności sprawy (proj. art. 511² § 1).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 1 i art. 207 § 1–2]	Art. 205¹. § 1. Przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu i wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie nie krótszym niż dwa tygodnie. O zarządzeniu doręczenia pozwu zawiadamia się powoda. § 2. Przewodniczący zarządza zwrot odpowiedzi na pozew złożonej z uchybieniem terminu.
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 2]	Art. 205². § 1. Równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1, poucza się strony o: 1) możliwości rozwiązania sporu w drodze ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem; 2) obowiązku udziału w posiedzeniu przygotowawczym i przedstawienia wszystkich twierdzeń i dowodów na tym posiedzeniu; 3) skutkach niedopełnienia obowiązków, o których mowa w pkt 2, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym i warunkach jego wykonalności, obciążenia kosztami postępowania, a także o możliwości umorzenia postępowania oraz o pominięciu spóźnionych twierdzeń i dowodów;

	4) <u>możliwości ustanowienia przez strony pełnomocników procesowych oraz o tym, że zastępstwo adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego nie jest obowiązkowe;</u> 5) <u>obowiązku wniesienia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania;</u> 6) <u>zwrocie pisma przygotowawczego wniesionego bez zarządzenia przewodniczącego lub jego zezwolenia.</u> <u>§ 2. Pozwanego poucza się także o czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub w części, w szczególności o obowiązku złożenia odpowiedzi na pozew, w tym o obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do terminu i formy.</u> <u>§ 3. Pouczenia, o których mowa w § 1, doręcza się bezpośrednio stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 1135⁵ § 1. Nie doręcza się ich Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej ani pełnomocnikowi, który jest adwokatem, radcą prawnym lub rzecznikiem patentowym.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 206. § 1. Termin rozprawy wyznacza przewodniczący. Jednocześnie z wyznaczeniem pierwszej rozprawy zarządza doręczenie pozwu i stosownie do potrzeby wyznacza sędziego sprawozdawcę. § 2. Równocześnie z doręczeniem pozwu i wezwania na pierwszą rozprawę poucza się pozwanego o: 1) <u>czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub w części, w szczególności o możliwości lub obowiązku wniesienia odpowiedzi na pozew, w tym o obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do terminu i formy, lub przedstawienia swoich wniosków, twierdzeń i dowodów na rozprawie;</u> 2) <u>skutkach niepodjęcia takich czynności, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego i warunkach jego wykonalności oraz obciążenia pozwanego kosztami postępowania;</u> 3) <u>możliwości ustanowienia przez pozwanego pełnomocnika procesowego i braku obowiązkowego zastępstwa przez adwokata lub radcę prawnego.</u>	Art. 206. § 1. Przewodniczący i sąd podejmują czynności w sprawie tak, aby przebiegła zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w <u>najwcześniejszych możliwych terminach.</u> § 2. Przewodniczący wyznacza terminy posiedzeń w sprawie zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w <u>najwcześniejszych możliwych terminach.</u>
<i>[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 1]</i>	Art. 206¹. Rozprawę należy przygotować tak, aby nie było przeszkód do rozstrzygnięcia sprawy na pierwszym posiedzeniu na nią wyznaczonym. Więcej niż jedno posiedzenie wyznacza się tylko w razie konieczności, zwłaszcza gdy przeprowadzenie wszystkich dowodów na jednym posiedzeniu nie będzie możliwe. W takim przypadku posiedzenia powinny się odbywać w kolejnych dniach, a jeżeli nie jest to możliwe – tak, aby upływ czasu pomiędzy kolejnymi posiedzeniami nie był nadmierny.
Art. 207. § 1. Pozwany może przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę wnieść odpowiedź na pozew. § 2. Przewodniczący może zarządzić wniesienie odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie. (...) § 7. Odpowiedź na pozew złożona z naruszeniem § 2 podlega zwrotowi; zwrotowi podlega także pismo	Art. 207. (uchylony) <i>[zastąpiony przez art. 205¹, art. 205³ i art. 205¹²]</i>

przygotowawcze złożone z naruszeniem § 3.	
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 511². § 1. Złożenie odpowiedzi na wniosek jest obowiązkowe tylko wówczas gdy przewodniczący tak zarządzi. (...)

3. Pisma przygotowawcze

Jeżeli zasób informacji o sporze przedstawiony w pozwie i w odpowiedzi na pozew okaże się niewystarczający do powzięcia rozstrzygnięcia, przewodniczący ma możliwość uzupełnienia go w drodze zarządzenia wymiany pism przygotowawczych. Ocena potrzeby w tym zakresie winna należeć do przewodniczącego jako organu przygotowującego sprawę do rozpoznania i powinna być ograniczona tylko ogólnym wymogiem zasadności, zapobiegającym nadużywaniu tej instytucji. Praktyka wskazuje, że wymiana pism przygotowawczych niesie ze sobą ryzyko wykroczenia argumentacji stron poza właściwy przedmiot procesu i wynikającej stąd zwłoki, wobec czego konieczne są ograniczenia czasowe i rzeczowe: zarządzając wymianę pism przygotowawczych, przewodniczący winien oznaczyć porządek (kolejność) składania pism i terminy do ich złożenia, a zwłaszcza okoliczności (natury faktycznej lub prawnej), które strony winny w tych pismach szerzej wyjaśnić (proj. art. 205³ § 1).

Sankcją naruszenia przez stronę tych ograniczeń będzie zwrot pisma przygotowawczego (proj. art. 205³ § 5). Nie ma potrzeby rozciągnięcia tej sankcji na niedopełnienie wymagań co do treści pisma, ponieważ w takim przypadku niesumienność strony działa na jej własną niekorzyść: strona traci możliwość argumentacji przed sądem w danym zakresie.

Regulację treści pisma przygotowawczego należy uelastyczyć poprzez wskazanie, że podanie w nim przez stronę wszystkich twierdzeń i dowodów powinno nastąpić tylko na zarządzenie przewodniczącego, wyraźnie przewidujące rygor utraty możliwości ich powoływania w dalszym postępowaniu (proj. art. 205³ § 2). Zgodnie z zasadą *iura novit curia* szczególnego zarządzenia wymaga również zobowiązanie strony do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, przy czym obowiązek ten można nałożyć tylko na stronę zastąpioną przez fachowego pełnomocnika (proj. art. 205³ § 4).

W konsekwencji powyższych zmian muszą także ulec zmianie określone w art. 127 elementy konstrukcyjne instytucji pisma przygotowawczego. Wymogi co do jego zasadniczej treści ulegają uszczegółowieniu; zwłaszcza wymóg określenia stanowiska strony co do faktów przedstawionych przez stronę przeciwną będzie spełniony dopiero poprzez wyszczególnienie, czyli odniesienie się do każdego faktu indywidualnie. Ponadto, skoro w obecnym stanie prawnym rozstrzygnięcie co do istoty sprawy nie musi już zapaść na rozprawie, nie można już utożsamiać przygotowania rozprawy z przygotowaniem rozstrzygnięcia; zawarte w przepisie *ratio legis* instytucji pisma przygotowawczego musi ulec odpowiedniej zmianie (proj. art. 127).

Wymaga podkreślenia, że wymianę pism przygotowawczych można zarządzić, na tych samych zasadach, nie tylko we wstępnej fazie postępowania, lecz także w jego dalszym toku.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 127. W pismach procesowych mających na celu przygotowanie rozprawy (pisma przygotowawcze) należy podać <u>zwięźle</u> stan sprawy, wypowiedzieć się co do twierdzeń strony przeciwnej i dowodów przez nią powołanych, wreszcie wskazać dowody, które mają być przedstawione na rozprawie, lub je załączyć. W pismach przygotowawczych strony mogą wskazywać podstawy prawne swoich żądań lub wniosków.	Art. 127. § 1. <u>W piśmie procesowym mającym</u> na celu przygotowanie sprawy do <u>rozstrzygnięcia</u> (pismo przygotowawcze) strona powinna <u>zwięźle</u> podać stan sprawy, <u>wyszczególnić</u>, które fakty <u>przyznaje</u>, a którym <u>zaprzecza</u>, oraz wypowiedzieć się co do twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez stronę przeciwną. § 2. W piśmie przygotowawczym strona może także wskazać podstawy prawne swoich żądań lub wniosków.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 2]	Art. 205². § 1. Równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1, poucza się strony o: (...) <u>5) obowiązku wniesienia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania;</u> <u>6) zwrocie pisma przygotowawczego wniesionego bez zarządzenia przewodniczącego lub jego zezwolenia.</u> (...) <u>§ 3. Pouczenia, o których mowa w § 1, doręcza się bezpośrednio stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 1135⁵ § 1. Nie doręcza się ich Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej ani pełnomocnikowi, który jest adwokatem, radcą prawnym lub rzecznikiem patentowym.</u>
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 207 § 3]	Art. 205³. § 1. <u>W uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawitych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione.</u> § 2. <u>Przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynika później.</u> § 3. <u>Późniejsze wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów.</u> § 4. <u>Stronę zastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej przewodniczący może zobowiązać do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, w miarę potrzeby ograniczając zakres tego wskazania.</u> § 5. <u>Przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia.</u>

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze
Księga pierwsza. Proces
Tytuł VI. Postępowanie
Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji
Rozdział 3. Rozprawa

Art. 207. (...)

§ 3. Przewodniczący może także przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę zobowiązać strony do złożenia dalszych pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, termin, w którym należy je złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione. W toku sprawy złożenie pism przygotowawczych następuje tylko wtedy, gdy sąd tak postanowi, chyba że pismo obejmuje wyłącznie wnioski o przeprowadzenie dowodu. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym.

§ 4. W wypadkach, o których mowa w § 3, przewodniczący lub sąd mogą wysłuchać strony na posiedzeniu niejawnym.

§ 5. Zarządzając doręczenie pozwu, odpowiedzi na pozew lub złożenie dalszych pism przygotowawczych, przewodniczący albo sąd, jeżeli postanowił o złożeniu pism przygotowawczych w toku sprawy, poucza ją strony o treści § 6.

§ 6. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w pozwie, odpowiedzi na pozew lub dalszym piśmie przygotowawczym bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności.

§ 7. Odpowiedź na pozew złożona z naruszeniem § 2 podlega zwrotowi; zwrotowi podlega także pismo przygotowawcze złożone z naruszeniem § 3.

Art. 207. (uchylony)

[zastąpiony przez art. 205¹, art. 205³ i art. 205¹²]

4. Posiedzenie przygotowawcze

Po złożeniu odpowiedzi na pozew sędzia pozna stanowiska powoda i pozwanego w sprawie. Na tej podstawie obierze sposób postępowania ze sprawą.

Kluczową instytucją postępowania przygotowawczego jest posiedzenie przygotowawcze. Jego przeprowadzenie jest co do zasady obligatoryjne (proj. art. 205⁴ § 1). Jednakże w sprawach, w których będzie jasne, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący winien od razu nadać sprawie inny właściwy bieg przewidziany przez przepisy: skierować na posiedzenie niejawne w celu wydania potrzebnego postanowienia (np. o przekazaniu sprawy, o odrzuceniu pozwu, o zawieszeniu postępowania), nakazu zapłaty albo wyroku na zasadzie art. 148¹ § 1, a nawet od razu skierować do rozpoznania na rozprawie (proj. art. 205⁴ § 3). Należy zaznaczyć, że o przeprowadzeniu bądź nieprzeprowadzeniu posiedzenia przygotowawczego nie muszą decydować żadne sformalizowane przesłanki; przeciwnie, sędzia powinien nadać bieg sprawie, uwzględniając wszelkie okoliczności, które mogą zdeterminować sprawność postępowania, zarówno dotyczące samej sprawy (np. wąski zakres możliwego rozstrzygnięcia, np. w sprawie spadkowej, nikła liczba zgłoszonych dowodów lub czynności do przeprowadzenia), jak i warunków techniczno-organizacyjnych sądu, w szczególności swego aktualnego obciążenia.

Posiedzenie przygotowawcze będzie specyficznym rodzajem posiedzenia sądowego, które co do zasady będzie toczyć się w sposób właściwy dla posiedzenia niejawnego. Podejmowane na nim czynności będą mieć charakter odformalizowany (proj. art. 205⁵ § 2); w szczególności wskazane byłoby, by jego miejscem nie była sala rozpraw. Granicą odformalizowania powinno być zachowanie gwarancji i zasad procesowych.

Prowadzone na posiedzeniu przygotowawczym ewentualne negocjacje ugodowe nie powinny być zakłócanie przez obawę stron, że ich oświadczenia złożone w toku negocjacji wpłyną na późniejsze oceny sądu. Wobec tego, dla zapewnienia maksymalnej skuteczności posiedzenia przygotowawczego, oświadczeń tych nie zamieszcza się w protokole, a nawet przewiduje się zastosowanie art. 183⁴ § 3, w myśl którego powoływanie się na takie oświadczenia w późniejszym toku postępowania jest bezskuteczne. Sam zaś protokół powinien być sporządzony tylko w formie pisemnej (bez nagrywania), przy czym należy uprawnnić przewodniczącego do pominięcia w nim tych treści, których wymaga art. 158, a które mogłyby utrudnić rozwiązanie sporu bez rozprawy. Z tych samych przyczyn przebieg negocjacji ugodowych nie podlega prywatnemu utrwaleniu na zasadzie proj. art. 9¹ (proj. art. 205⁸ § 1).

Dotychczasowe doświadczenia z sali rozpraw pokazują, że strony bywają zupełnie nieprzygotowane do prowadzenia sprawy przed sądem. Na rozprawie okazuje się niekiedy, że strony nie tylko nie znają podstaw prawnych żądań, ale wręcz nie są w stanie tych żądań prawidłowo wyartykułować. W efekcie zupełnie nieracjonalnie traci się czas rozprawy na kwestie, które winny były zostać załatwione w ramach przygotowania do rozprawy.

Na posiedzeniu przygotowawczym, w toku debaty sędziego ze stronami i pełnomocnikami, sędzia określi przedmiot sporu w kategoriach prawnych (podstawę i tło faktyczne), a strony sprecyzują roszczenia oraz zarzuty. Będzie to czas i miejsce, gdzie wstępnie strony zostaną zaznajomione z prawnymi aspektami konfliktu, w tym z możliwymi sposobami zakończenia sporu oraz potencjalnymi wynikami takiego, a nie innego sposobu wyjścia z konfliktu. Debata ta nie będzie skrępowana formalnymi regułami postępowania. Sędzia w toku takiej rozmowy ze stronami, poznając ich nastawienie wobec sposobu rozwiązania sporu, ustali właściwy sposób dalszego postępowania w sprawie. Przede wszystkim trzeba położyć nacisk na walory mediacyjne takiego spotkania ze skonfliktowanymi stronami. Sędzia winien przyjąć na siebie rolę rozjemcy, starając się znaleźć i unaocznic stronom te elementy, które mogą zażegnać konflikt, zarazem tłumiąc i wygaszając zarzewia konfliktu. Chodzi o poszukiwanie dróg porozumienia między stronami, punktów zbieżnych i wynikających z tego dla nich korzyści. Musi być to wzmocnione zachętami natury finansowej, np. poprzez radykalne obniżenie opłaty w przypadku powodzenia tak prowadzonych negocjacji. Można też wybrać wariant, w którym strony uiszczą będą tylko pewną część opłaty przed tym etapem w sądzie, natomiast opłata ta będzie zdecydowanie wyższa, gdy strony nie dojdą do porozumienia i konieczne stanie się wyznaczenie rozprawy. Przedstawienie stronom przez sędziego wstępnego poglądu w sprawie, w tym co do ewentualnego wyniku postępowania, będzie mocno dopingować strony do zawarcia racjonalnego kompromisu (proj. art. 205⁶ § 2).

Aktywność sędziego na tym etapie będzie uzupełniać czynności mediatorów (które zresztą mogą być wykonywane w kolejnych stadiach postępowania ze sprawą). Przewaga czynności pojednawczych przedsięwziętych w sądzie polega na tym, że sędziowie mają powagę urzędu, która może mieć kluczowe znaczenie dla wczesnego zażegnania sporu.

Inicjowanie prób pojednania stron stanowić będzie wyzwanie dla sędziów. Wymaga to od nich specjalnych umiejętności rozjemczych i pewnej zmiany optyki patrzenia na cel, jakim jest załatwienie sprawy. Istotne będzie nie tylko uzmysłowienie stronom korzyści, związanych z polubownym załatwieniem sprawy. Ważne będzie zastosowanie odpowiednich technik negocjacyjnych, nastawionych na osiągnięcie zasadniczego rezultatu, tj. uniknięcia długotrwałego procesu. Niewątpliwie spowoduje to konieczność szkolenia sędziów w tym kierunku. W ostatecznym rozrachunku będą to jednak środki dobrze spożytkowane, ponieważ zapobiegą zatorom w sądach. Idąc w tym kierunku trzeba pamiętać, że nieraz proces dochodzenia do zgody może być długotrwały i skomplikowany. Dlatego nie należy rezygnować z negocjacji po pierwszym nieudanym spotkaniu ze stronami. Sędzia będzie mógł elastycznie moderować przebieg konferencji ze stronami. Jeśli zatem strony będą skłonne rozmawiać ze sobą odnośnie do zakończenia konfliktu, a sędzia zauważy widoki powodzenia negocjacji, to winien we właściwej chwili odroczyć posiedzenie (proj. art. 205⁷ § 2–3). Czas pomiędzy kolejnymi terminami powinien zostać spożytkowany na wypracowanie między stronami niezbędnego kompromisu.

Ważne, by sędzia potrafił stronom wskazywać punkty, w których ich stanowiska mogłyby ulec zbliżeniu, by był aktywny w poszukiwaniu ze stronami tych okoliczności, które zbliżać je będą do polubownego zakończenia sporu. Jednocześnie, by potrafił tonizować te elementy sporu, które silnie antagonizują strony. Sprawowanie przez sędziów wymiaru sprawiedliwości to nie tylko wydawanie orzeczeń rozstrzygających. Ze społecznego punktu widzenia efektywniejsza wydaje się funkcja koncyliacyjna sądów, co zresztą ustawodawca do tej pory silnie akcentuje.

Może zatem okazać się niezbędne wyznaczenie nawet kilku terminów spotkań ze stronami, zanim dojdzie do pojednania bądź skierowania sprawy na rozprawę. Czas ten zazwyczaj nie będzie stracony. Nawet gdy strony nie dojdą do porozumienia, wiele kwestii może w ten sposób zostać wyjaśnionych bądź nawet rozstrzygniętych, co w ostatecznym rozrachunku ułatwi procedowanie na rozprawie.

Posiedzenie przygotowawcze zazwyczaj będzie inaczej wyglądać w sprawach z udziałem fachowych pełnomocników oraz w sprawach skomplikowanych. Tutaj może je poprzedzać wymiana dalszych pism procesowych celem wyjaśnienia pewnych okoliczności sprawy. Konieczne jednak, by precyzyjnie wskazywać stronom kwestie, w których mają zająć stanowiska. Dlatego z perspektywy ekonomii procesu celowe może się okazać wyznaczenie od razu posiedzenia przygotowawczego, na którym określone wątpliwości faktyczne czy prawne zostaną wyjaśnione. Znowu jednak podkreślić należy, że głównym celem posiedzenia winno być dochodzenie ze stronami do znalezienia kompromisu oraz ugodowego załatwienia sprawy na tym etapie postępowania. W przypadku stron reprezentowanych przez profesjonalistów oraz ze względu na stopień złożoności w sprawie tym bardziej niezbędne może być umożliwienie stronom przeprowadzenia dłuższych negocjacji. Nieraz wymagać to będzie sporządzenia jakichś pozasądowych opinii, ekspertyz czy analiz, a to wymaga czasu. Wszelako, by niezdecydowanie stron nie przeciągało sprawy w nieskończoność, możliwość ta wymaga ograniczeń czasowych (proj. art. 205⁷ § 2–4). Jeżeli i to okaże się niewystarczające, na zgodny wniosek stron sąd także w tej fazie może zawiesić postępowanie na zasadzie art. 178.

Z tych samych względów trzeba wprowadzić termin do przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego. Przy uwzględnieniu pozytywnego efektu zmian wprowadzonych niniejszą nowelizacją wydaje się, że termin dwóch miesięcy wystarczy do zapoznania się ze sprawą i

przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego. Przy obecnym stopniu obciążenia sądów i sędziów ryzyko niedotrzymania tego terminu jest jednak na tyle duże, że nie może to rodzić skutków procesowych; termin musi więc pozostać instrukcyjny i odnosić się nie do faktycznego przeprowadzenia posiedzenia, lecz do czynności podejmowanych w celu jego przeprowadzenia. Należy go liczyć od złożenia odpowiedzi na pozew, jeżeli zarządzono wymianę pism przygotowawczych – od wpływu ostatniego pisma przygotowawczego objętego zarządzeniem, a jeżeli odpowiedź lub pismo nie zostały złożone – od upływu terminu do ich złożenia. Zbędne jest dodawanie, że chodzi o „skuteczne” lub „prawidłowe” złożenie, ponieważ pisma wniesione w sposób wadliwy nie wywołują skutków procesowych (proj. art. 205⁴ § 2).

Osiągnięcie powyższych częściowych celów – konsensualnego rozstrzygnięcia sporu albo zaplanowania jego rozwiązania przed sądem – będzie możliwe tylko przy aktywnym udziale stron. Dlatego ich stawiennictwo na posiedzenie przygotowawcze musi być obowiązkowe, przy czym w zależności od potrzeby można zobowiązać do stawiennictwa strony wraz z pełnomocnikami albo samych pełnomocników (proj. art. 205⁵ § 3). Dla zapewnienia dopełnienia tego obowiązku należy go opatrzyć sankcjami:

- posiedzenie przygotowawcze ulega odroczeniu tylko w przypadku usprawiedliwionego niestawiennictwa powoda,
- nieusprawiedliwione niestawiennictwo powoda pociąga za sobą umorzenie postępowania, o ile stawający pozwany nie zażąda prowadzenia postępowania (proj. art. 205⁵ § 4); w takim przypadku plan rozprawy sporządza się bez udziału powoda,
- w przypadku niestawiennictwa pozwanego plan rozprawy sporządza się bez jego udziału, przy czym w przypadku niestawiennictwa nieusprawiedliwionego można go obciążyć kosztami procesu na zasadzie proj. art. 103 § 3 (art. 205⁵ § 5),
- w przypadku strony, która co prawda stawia się na posiedzenie przygotowawcze, ale nie bierze w nim udziału (np. odmawiając zajęcia stanowiska czy po prostu nie odpowiadając na pytania), plan rozprawy sporządza się bez jej udziału, jak również można ją obciążyć kosztami procesu na zasadzie proj. art. 103 § 3 (art. 205⁵ § 6).

Sankcje te są stosunkowo ostre, zwłaszcza w przypadku powoda. Znajduje to jednak uzasadnienie w kluczowym znaczeniu posiedzenia przygotowawczego dla całego dalszego postępowania, tym bardziej, że w istocie chodzi o zapewnienie stawiennictwa na jednym tylko (co do zasady) terminie posiedzenia.

Odmienność sankcji stosowanych wobec powoda i pozwanego jest konsekwencją różnicy w ich pozycji procesowej. Ostrzejsze wymagania i sankcje należy zastosować wobec powoda jako strony, która przedłożyła sprawę sądowi; z tej racji można od niego wymagać konsekwencji w postępowaniu, wyrażającej się w oczekiwaniu, że pomoże zaplanować tok postępowania w tej sprawie. Biorąc pod uwagę tę konsekwencję, z nieusprawiedliwionego niestawiennictwa powoda należy wnosić, że – po zapoznaniu się ze stanowiskiem pozwanego – nie jest zainteresowany dalszym postępowaniem. Oczywistą konsekwencją tej oceny jest umorzenie postępowania jako bezcelowego. W przypadku gdy niestawiennictwo zostanie usprawiedliwione już po posiedzeniu, sąd będzie obowiązany uchylić postanowienie o umorzeniu i nadać sprawie dalszy właściwy bieg (czyli w praktyce najczęściej wyznaczyć kolejny termin posiedzenia przygotowawczego).

Zastosowanie tej sankcji w przypadku pozwanego byłoby niemożliwe, ponieważ oznaczałoby w istocie wygranie przezeń sprawy. Niestawiennictwo pozwanego skutkuje więc tylko pominięciem jego udziału przy planowaniu czynności, czyli pogorszeniem jego sytuacji w procesie na przyszłość.

W przypadku zawarcia ugody w zależności od objętości obejmującego ją dokumentu można ją wpisać do protokołu posiedzenia przygotowawczego albo zawrzeć w odrębnym dokumencie, który wtedy stanowi załącznik do (nie „część”) tego protokołu (proj. art. 205⁸ § 2). Nic nie stoi na przeszkodzie przygotowaniu tego dokumentu przez strony.

Konsekwencją wprowadzenia instytucji posiedzenia przygotowawczego jest zmiana terminu do wytoczenia powództwa wzajemnego (proj. art. 204 § 1): można je wytoczyć nie później niż w odpowiedzi na pozew, a jeżeli jej nie wniesiono – w sprzecznie od wyroku zaocznego albo przy rozpoczęciu pierwszego posiedzenia (nie tylko wyznaczonego na rozprawę, jak dotychczas), o którym zawiadomiono albo na które wezwano pozwanego.

W postępowaniu nieprocesowym złożenie odpowiedzi na wniosek będzie dobrowolne lub fakultatywne, podczas gdy potrzeba negocjacji ugodowych lub organizacji postępowania może się pojawić także w tych sprawach, w których odpowiedź nie została wniesiona. Dlatego należy wyraźnie wskazać, że niezłożenie odpowiedzi na pozew nie stanowi przeszkody do przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego (proj. art. 511² § 2).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 204. § 1. Powództwo wzajemne jest dopuszczalne, jeżeli roszczenie wzajemne jest w związku z roszczeniem powoda lub nadaje się do potrącenia. Powództwo wzajemne można wytoczyć bądź w odpowiedzi na pozew, bądź oddzielnie, nie później jednak niż na pierwszej rozprawie, albo w sprzecznie od wyroku zaocznego. (...)	Art. 204. § 1. Powództwo wzajemne jest dopuszczalne, jeżeli roszczenie wzajemne jest w związku z roszczeniem powoda lub nadaje się do potrącenia. Powództwo wzajemne można wytoczyć <u>nie później niż w odpowiedzi na pozew, a jeżeli jej nie wniesiono – w sprzecznie od wyroku zaocznego albo przy rozpoczęciu pierwszego posiedzenia, o którym zawiadomiono albo na które wezwano pozwanego.</u> (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
<i>[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 2]</i>	Art. 205². § 1. Równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1, poucza się strony o: (...) <u>2) obowiązku udziału w posiedzeniu przygotowawczym i przedstawienia wszystkich swoich twierdzeń i dowodów na tym posiedzeniu;</u> 3) skutkach niedopełnienia obowiązków, o których mowa w pkt 2, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym i warunkach jego wykonalności, a także o możliwości umorzenia postępowania oraz o pominięciu spóźnionych twierdzeń i dowodów; (...)
<i>[nowa norma]</i>	Art. 205⁴. § 1. Po wniesieniu odpowiedzi na pozew, a <u>także gdy odpowiedź na pozew nie została wniesiona, ale wyrok zaoczny nie został wydany, przewodniczący</u>

	wyznacza posiedzenie przygotowawcze i wzywa na nie strony. § 2. Przewodniczący i sąd są obowiązani podejmować czynności tak, by termin pierwszego posiedzenia przygotowawczego przypadł nie później niż dwa miesiące po złożeniu odpowiedzi na pozew albo ostatniego pisma przygotowawczego złożonego w wykonaniu zarządzenia przewodniczącego, a jeżeli odpowiedź na pozew albo pismo przygotowawcze nie zostaną złożone – nie później niż dwa miesiące po upływie terminu do złożenia tych pism. § 3. Jeżeli okoliczności sprawy świadczą, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący może jej od razu nadać inny właściwy bieg, w szczególności skierować ją do rozpoznania, także na rozprawie.
[nowa norma]	Art. 205⁵. § 1. Posiedzenie przygotowawcze służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jeżeli nie uda się rozwiązać sporu, na posiedzeniu przygotowawczym sporządza się z udziałem stron plan rozprawy. § 2. Posiedzenie przygotowawcze odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym. W toku posiedzenia przygotowawczego zachowanie szczegółowych przepisów postępowania nie jest konieczne, jeżeli przyczyni się to do osiągnięcia celów tego posiedzenia. § 3. Do udziału w posiedzeniu przygotowawczym obowiązane są strony i ich pełnomocnicy. Przewodniczący może zwolnić stronę od obowiązku stawienia się na posiedzeniu przygotowawczym, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że udział pełnomocnika będzie wystarczający. § 4. Jeżeli powód bez usprawiedliwienia nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze, sąd umarza postępowanie, rozstrzygając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu, chyba że sprzeciwi się temu obecny na tym posiedzeniu pozwany. Jeżeli powód w terminie tygodnia od doręczenia mu postanowienia o umorzeniu usprawiedliwi swe niestawiennictwo, sąd uchyli to postanowienie i nada sprawie właściwy bieg. Przepisu tego nie stosuje się w przypadku kolejnego niestawiennictwa. § 5. Jeżeli pozwany nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału. W przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa przepis art. 103 § 3 stosuje się. § 6. Jeżeli strona stawiając się na posiedzenie przygotowawcze nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jej udziału. Przepis art. 103 § 3 stosuje się.
[nowa norma]	Art. 205⁶. § 1. Na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący ustala ze stronami przedmiot sporu i wyjaśnia stanowiska stron, także w zakresie prawnych aspektów sporu. § 2. Przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego załatwienia sprawy, w szczególności poprzez mediację. W tym celu przewodniczący może poszukiwać ze stronami polubownych form rozwiązania sporu, wspierać strony w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe.
[nowa norma]	Art. 205⁷. § 1. Jeżeli na posiedzeniu przygotowawczym sąd skierował strony do mediacji, posiedzenie odracza się do czasu zakończenia mediacji.

	<u>§ 2. W razie potrzeby, zwłaszcza gdy istnieją widoki polubownego rozwiązania sporu lub gdy zajdzie potrzeba wyjaśnienia pewnych okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy albo w przypadku usprawiedliwionego niestawiennictwa strony, a także na zgodny wniosek stron, posiedzenie przygotowawcze można odroczyć na czas oznaczony, nie dłuższy od trzech miesięcy.</u> <u>§ 3. Na wniosek stron posiedzenie przygotowawcze można odroczyć jeszcze raz – na czas oznaczony, nie dłuższy niż trzy miesiące.</u> <u>§ 4. Dalsze odraczanie posiedzenia przygotowawczego jest niedopuszczalne.</u>
[nowa norma]	Art. 205⁸. § 1. <u>Z przebiegu posiedzenia przygotowawczego sporządza się wyłącznie protokół pisemny. W protokole tym nie zamieszcza się oświadczeń złożonych w ramach prób polubownego rozwiązania sporu; przepis art. 183⁴ § 3 stosuje się odpowiednio. Przewodniczący może również odstąpić od zamieszczania wzmianek wymaganych przez przepisy ogólne, jeżeli może to ułatwić rozwiązanie sporu bez rozprawy. Przebieg posiedzenia przygotowawczego w części obejmującej próbę rozwiązania sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń nie podlega utrwaleniu w sposób przewidziany w art. 9¹.</u> <u>§ 2. Jeżeli zawarto ugodę, wciąga się ją do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie, podpisanym przez strony, stanowiącym załącznik do protokołu.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 207. (...) § 3. Przewodniczący może także przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę zobowiązać strony do złożenia dalszych pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, termin, w którym należy je złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione. W toku sprawy złożenie pism przygotowawczych następuje tylko wtedy, gdy sąd tak postanowi, chyba że pismo obejmuje wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym. § 4. W wypadkach, o których mowa w § 3, przewodniczący lub sąd mogą wysłuchać strony na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 207. (uchylony) [zastąpiony przez art. 205¹, art. 205³ i art. 205¹²]
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 511². § 1. <u>Złożenie odpowiedzi na wniosek jest obowiązkowe tylko wówczas gdy przewodniczący tak zarządzi.</u> <u>§ 2. Posiedzenie przygotowawcze można wyznaczyć niezależnie od złożenia odpowiedzi na wniosek.</u>

5. Plan rozprawy

W przypadku części sporów sądowych eskalacja nieporozumień bądź skala rozbieżności dochodzonych kwot uniemożliwi dojście do kompromisu pomiędzy stronami. Wówczas na posiedzeniu przygotowawczym powinien zostać przygotowany plan rozprawy (proj. art. 205⁵ § 1). Plan ten stanowi dokument *sui generis*, niebędący orzeczeniem sądu (proj. art. 205¹⁰ § 4), choć w pewnym zakresie je zastępującym (proj. art. 205⁹ § 1).

O przebiegu czynności w toku rozpoznania sprawy zadecyduje zakres postępowania dowodowego. Dlatego strony będą obowiązane do wskazania już na posiedzeniu przygotowawczym wszystkich dowodów oraz faktów, które mają zostać nimi wykazane, pod rygorem pominięcia ich w dalszym toku postępowania (proj. art. 205¹² § 1), a sąd będzie zobligowany do zawarcia w planie rozprawy rozstrzygnięć co do wniosków dowodowych stron. W tym zakresie plan rozprawy zastąpi postanowienia dowodowe, zarówno negatywne, jak i pozytywne – ponieważ nie ma potrzeby dublować tych rozstrzygnięć. Rozstrzygnięcia te winny odpowiadać wymogom z proj. art. 236 i z proj. art. 243², czyli winny określać tezę i środek dowodowy, w miarę potrzeby także tryb przeprowadzenia dowodu; w przypadku dokumentów obligatoryjne jest jedynie rozstrzygnięcie o pominięciu dowodu.

Rozstrzygnięcia co do dowodów mają być jedyną obligatoryjną częścią planu rozprawy (proj. art. 205⁹ § 1). Jeżeli będzie to potrzebne, plan rozprawy obejmie również inne kwestie o istotnym znaczeniu dla sprawnego rozpoznania sprawy. Mogą one zostać ujęte w planie rozprawy zarówno na wniosek którejkolwiek ze stron, jak i z inicjatywy sądu (proj. art. 205⁹ § 2).

Jeżeli strony z jakichkolwiek powodów nie uczyniły tego wcześniej, posiedzenie przygotowawcze jest ostatnią chwilą w toku postępowania, gdy strony powinny (z ewentualną pomocą sędziego) dokładnie określić przedmioty swych żądań, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi oraz dokładnie określić zarzuty, w tym formalne (proj. art. 205⁹ § 2 pkt 1 i 2).

Przy pomocy sędziego strony ustalą, czy i które fakty lub oceny prawne pozostają między nimi sporne, sporządzając w ten sposób swoisty protokół rozbieżności (proj. art. 205⁹ § 2 pkt 3).

Plan rozprawy z założenia winien objąć również rozstrzygnięcia sądu (zapadłe, zgodnie z przedstawioną powyżej zasadą, w uzgodnieniu ze stronami) co do ewentualnych innych kwestii, które będą mieć znaczenie dla toku postępowania (proj. art. 205⁹ § 2 pkt 7).

Po rozstrzygnięciu co do wniosków dowodowych zostanie ustalony ze stronami harmonogram rozprawy oraz terminy do omówienia jego wyników wraz z terminem ogłoszenia wyroku (proj. art. 205⁹ § 2 pkt 4–6). Sędzia wskaże termin rozprawy w taki sposób, by możliwe było przeprowadzenie wszystkich zawnioskowanych dowodów. Jeśli okaże się, że rozmiar materiału dowodowego nie pozwala na jego przeprowadzenie na jednym terminie rozprawy, zostanie od razu wyznaczony drugi bądź kolejne terminy rozprawy. Najlepiej, by odbywały się w kolejnych dniach sesyjnych, a jeżeli będzie to niemożliwe, to przynajmniej w krótkich odstępach czasu (np. co tydzień). Przy układaniu harmonogramu czynności odpowiednie zastosowanie znajdą zasady z proj. art. 206 i proj. art. 206¹ (proj. art. 205⁹ § 4). Ma to na celu koncentrację materiału dowodowego, a służyć temu będzie wiedza stron odnośnie do przypuszczalnego czasu przesłuchania poszczególnych świadków. Na etapie posiedzenia przygotowawczego, po przedstawieniu stanowisk stron oraz ustaleniu punktów spornych, a także po wskazaniu przez strony dowodów oraz tez dowodowych, będą one mogły wskazać

przybliżony czas potrzebny im na przesłuchanie świadków. Będzie też można ustalić ze stronami czas konieczny do przeprowadzenia dowodów z dokumentów, biorąc pod uwagę, że zarówno sąd, jak i strony otrzymają ich odpisy przed rozprawą. Wreszcie będzie też można założyć oczekiwany termin na sporządzenie opinii przez biegłego. W tym względzie ustalone zostanie ze stronami, czy zlecenie dla biegłego zostanie wysłane jeszcze przed rozprawą. Można zatem będzie tak dostosować termin rozprawy, by przeprowadzić na niej również dowód z opinii biegłego. Po wymianie zarzutów do opinii przez strony jeszcze przed rozprawą (np. na kolejnym terminie posiedzenia przygotowawczego), biegły będzie mógł zostać wezwany już na pierwszy termin rozprawy.

Podkreślenia wymaga, że plan rozprawy nie wymaga powtarzania oświadczeń i stanowisk stron zawartych w pismach procesowych; wystarczające będzie odwołanie się do konkretnego pisma (proj. art. 205⁹ § 3).

Tak ustalony harmonogram rozprawy pozwoli stronom przede wszystkim uzyskać realny wpływ na kształtowanie przebiegu postępowania, dzięki czemu nie tylko poczną się współgospodarzami postępowania, ale przede wszystkim będą współodpowiedzialne za jego przebieg. Co więcej, strony zawczasu poznają plan oraz sposób rozpoznania ich sprawy. Zniknie zatem stan niepewności, w którym strony nie znają zamierzeń sądu co do sposobu i kolejności procedowania z daną sprawą. Po posiedzeniu przygotowawczym i sporządzeniu planu rozprawy stanie się jasne dla stron, jakie czynności w danej sprawie zostaną przedsięwzięte, w jakim czasie, oraz, co najważniejsze, kiedy mogą spodziewać się rozstrzygnięcia. W porównaniu do dotychczasowego sposobu procedowania będzie to przełom w sposobie organizacji pracy sądu ze sprawą cywilną. Zdecydowanie zwiększy się transparentność działania sądu, a przez to poprawi się jego wizerunek w świadomości społecznej. Najważniejszym jednak czynnikiem pozytywnym takiego ukształtowania procedowania ze sprawą wydaje się wciągnięcie stron, tj. obywateli, w organizację pracy sądu nad ich sprawą. Poczucie współuczestnictwa czy wręcz oddziaływania obywateli na pracę sądu ze sprawą wydaje się nie do przecenienia w dzisiejszej sytuacji standaryzacji i anonimizacji obsługi działalności publicznoprawnej państwa.

W sytuacjach gdy jedna bądź obie strony pozostają bierne w zakresie ustalenia harmonogramu postępowania w sprawie, niezbędne rozstrzygnięcia jest władny podjąć sąd bez oglądania się na ich stanowiska. Nie wydaje się jednak, by miała to być sytuacja częsta, skoro strona traci w ten sposób wpływ na bieg sprawy.

Sporządzony z udziałem stron w toku posiedzenia przygotowawczego plan rozprawy zostanie przyjęty do wiadomości stron i zaakceptowany przez nie poprzez podpisanie dokumentu (proj. art. 205¹⁰ § 2). Ten obowiązek pośrednio zmierza do ukształtowania u stron motywacji do współpracy z sądem poprzez stworzenie poczucia identyfikacji z zaplanowanymi czynnościami. Ewentualna odmowa podpisu nie wpłynie na moc wiążącą planu rozprawy.

Następnie plan rozprawy sędzia zatwierdzi, składając na nim swój podpis (proj. art. 205¹⁰ § 3). Taka regulacja ma podkreślić, że w zasadzie ułożenie planu rozprawy jest rzeczą stron, zaś sędzia występuje w roli mediatora i arbitra, który w razie sporu stron co do poszczególnych kwestii wiążąco je rozstrzyga (art. 205¹⁰ § 1).

Podpisany plan rozprawy dołącza się do protokołu posiedzenia przygotowawczego (proj. art. 205¹⁰ § 4) i doręcza się stronie. Doręczenie planu rozprawy zastępuje zawiadomienie strony o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli plan przewiduje obowiązki, które

strona musi wykonać osobiście, w szczególności osobiste stawiennictwo na określonej czynności, plan ten doręcza się także bezpośrednio stronie, a jego doręczenie zastępuje także wezwanie strony do tego stawiennictwa bądź do wykonania tych obowiązków (proj. art. 205¹⁰ § 5). O skutkach tych należy stronę pouczyć. To rozwiązanie zmniejszy nakład pracy sekretariatów sądowych na czynności związane z organizacją posiedzeń. Przede wszystkim zaś należy się spodziewać, że strona, która uczestniczyła w przygotowaniu harmonogramu procesu, będzie bardziej zmotywowana do jego przestrzegania, a uwzględnienie jej wniosków co do terminów ograniczy konieczność odwoływania posiedzeń do przypadków czysto losowych.

Plan rozprawy winien jednoznacznie rozstrzygnąć wszelkie znane już wątpliwości co do przedmiotu postępowania i stanowisk stron. W konsekwencji sporządzenie planu rozprawy czyni zbędną przewidzianą dziś w art. 212 § 1 instytucję dopytywania stron o ich twierdzenia i fakty. Odpowiednio do tego zakres tego obowiązku należało ograniczyć do spraw, w których planu rozprawy nie sporządzono (proj. art. 212 § 1).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowa norma]	Art. 205⁵. § 1. Posiedzenie przygotowawcze służy <u>rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jeżeli nie uda się rozwiązać sporu, na posiedzeniu przygotowawczym sporządza się z udziałem stron plan rozprawy.</u> (...) § 5. Jeżeli pozwany nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału. W przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa przepis art. 103 § 3 stosuje się. § 6. Jeżeli strona stawiając się na posiedzenie przygotowawcze nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jej udziału. Przepis art. 103 § 3 stosuje się.
[nowa norma]	Art. 205⁹. § 1. Plan rozprawy zawiera rozstrzygnięcia co do wniosków dowodowych stron, zastępując w tym zakresie postanowienie dowodowe. Przepisy art. 236 i art. 243² stosuje się odpowiednio. § 2. W miarę potrzeby plan rozprawy może zawierać: 1) <u>dokładne określenie przedmiotów żądań stron, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi;</u> 2) <u>dokładnie określone zarzuty, w tym formalne;</u> 3) <u>ustalenie, które fakty i oceny prawne pozostają między stronami sporne;</u> 4) <u>terminy posiedzeń i innych czynności w sprawie;</u> 5) <u>harmonogram rozprawy, czyli kolejność i termin przeprowadzenia dowodów oraz roztrząsania wyników postępowania dowodowego;</u> 6) <u>termin zamknięcia rozprawy lub ogłoszenia wyroku;</u> 7) <u>rozstrzygnięcia co do innych zagadnień, o ile są niezbędne do prowadzenia postępowania.</u> § 3. W planie rozprawy można się odwoływać do pism procesowych stron. § 4. Przepisy art. 206 i art. 206¹ stosuje się odpowiednio.

[nowa norma]	Art. 205¹⁰. § 1. Spory co do poszczególnych zagadnień objętych planem rozprawy rozstrzyga przewodniczący. § 2. Plan rozprawy podpisują strony. Odmowę złożenia podpisu przez stronę odnotowuje się w planie. § 3. Przewodniczący zatwierdza plan rozprawy. § 4. Plan rozprawy stanowi załącznik do protokołu posiedzenia przygotowawczego. Do planu rozprawy stosuje się odpowiednio przepisy o zarządzeniu. § 5. Plan rozprawy z urzędu doręcza się stronom. Doręczenie stronie planu rozprawy zastępuje <u>zawiadomienie jej o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli plan obejmuje obowiązki, które strona wykonać musi osobiście, w szczególności stawienie się na czynności wymagające jej osobistego stawiennictwa, doręcza się go także bezpośrednio stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 1135⁵ § 1; w takim przypadku doręczenie planu zastępuje także wezwanie strony do wykonania tych obowiązków. O skutkach tych należy stronę pouczyć.</u>
--------------	--

6. Rozstrzygnięcie sprawy na jednym terminie rozprawy. Przebieg rozprawy według planu

Projektowany model postępowania zakłada, że sprawa rozstrzygana jest na pierwszym posiedzeniu (proj. art. 206¹), poprzedzonym w razie potrzeby posiedzeniem przygotowawczym (proj. art. 205⁴ § 3), oraz że po zakończeniu posiedzenia przygotowawczego procedowanie ze sprawą będzie przebiegało według planu rozprawy (proj. art. 206 i proj. art. 208 § 1).

Praktyka wskazuje dwa zasadnicze zagrożenia dla takiego sposobu procedowania.

Pierwszym jest niestawiennictwo wezwanych świadków lub biegłych. Z doświadczenia wynika jednak, że w sprawach cywilnych, poza chorobą, rzadko występują sytuacje celowej absencji stron, a tym bardziej biegłych. Można temu zaradzić wzmacniając system doręczeniowy (sądowa służba doręczeniowa) bądź nawet obligując strony do zapewnienia obecności świadków na rozprawie. Z drugiej strony, świadkowie winni podlegać bezwzględnym sankcjom dyscyplinującym za niestawiennictwo w sądzie. W tym celu kary winny zostać podniesione i realnie nakładane oraz egzekwowane tak, by zrekompensować koszty kolejnego posiedzenia. Należy też zapewnić świadkom adekwatne do poniesionych strat wynagrodzenie za stawiennictwo w sądzie i poświęcony czas, które powinno zostać niezwłocznie wypłacone. Wysokość rekompensaty musi pokrywać wszelkie koszty i niedogodności i wręcz zachęcać do stawiennictwa w sądzie.

Drugie zagrożenie wiąże się z brakiem na terminie rozprawy zawnioskowanych dowodów. W szczególności odnosić się to będzie do nienadesłanych dokumentów, o które wezwał sąd. Można jednak założyć, że będą to sytuacje marginalne, zazwyczaj bowiem chodzi o to, że strona nie może uzyskać dokumentu od jakiegoś organu państwowego bądź samorządowego, wobec czego musi się o to zwrócić sąd. Ważne natomiast jest w tym miejscu, aby sąd konsekwentnie i rygorystycznie przestrzegał zasady, że wezwanie danego organu o nadesłanie dokumentu powinno nastąpić dopiero po wykazaniu przez stronę, że sama tego dokumentu otrzymać od organu nie może (proj. art. 187 § 2 pkt 4). Jeśli zatem na posiedzeniu przygotowawczym strona nie przedstawi samego dokumentu bądź zaświadczenia danego organu o odmowie wydania, wnioskowany dowód powinien zostać pominięty. Zdyscyplinuje to strony do należytego przygotowania się do sprawy w sądzie. Należy tą drogą

wzbudzić w obywatelach przekonanie, że do sądu należy wnosić pozwy po odpowiednim przygotowaniu się od strony prawnej i faktycznej. Trzeba wdrożyć zasadę, że strona przychodzi do sądu i przekłada sądowi do dyspozycji zebrany materiał dowodowy. Sąd ma ten materiał ocenić i dać temu wyraz w postaci orzeczenia. Poszukiwanie dowodów w postępowaniu przed sądem winno być zasadniczo niedopuszczalne.

Jeśli chodzi o zarządzenie problemu nieprzedstawiania dokumentów przez inne osoby, to tutaj środkiem skutecznej egzekucji tego obowiązku powinna się stać, podobnie jak w przypadku nie stawiających się świadków, nieuchronna i surowa kara pieniężna.

Okoliczności sprawy mogą więc ulec zmianie; w szczególności dotyczy to terminów, które z przyczyn losowych (np. choroby sędziego, strony lub świadka) mogą upaść. W takiej sytuacji pierwotny plan rozprawy staje się nieaktualny, ale potrzeba planowania czynności pozostaje. Należy więc przewidzieć dopuszczalność zmiany bądź nawet sporządzenia nowego planu rozprawy. Takie zdarzenia winny mieć charakter wyjątkowy, co uzasadnia wymóg, by uczestniczyły w nich strony, czy to poprzez wysłuchanie, czy udział w kolejnym posiedzeniu przygotowawczym (proj. art. 205¹¹ § 1 i 2). Dla wykluczenia z góry ewentualnych manipulacji należy wprost przewidzieć, że zmiana planu rozprawy ani wyznaczenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego nie powodują otwarcia po raz kolejny terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów (proj. art. 205¹¹ § 4, proj. art. 205³ § 3).

Przesłanka nieaktualności planu rozprawy ma charakter syntetyczny. Dezaktualizacja planu nie jest równoznaczna z każdym odchyleniem od harmonogramu czynności. Plan rozprawy nie staje się nieaktualny w przypadku opóźnienia złożenia opinii, niestawiennictwa jednego świadka ani nawet upadku jednego z kilku terminów posiedzeń, o ile tylko w jego granicach da się poprowadzić postępowanie dalej. Dezaktualizacją będzie dopiero istotne zaburzenie lub, oczywiście, całkowite rozbicie zaplanowanego toku czynności, np. przewidywana seria nieobecności którejś z osób uczestniczących w postępowaniu (pełnomocnika, sędziego), wynikła np. z dłuższej choroby czy wypadku losowego. Niewątpliwie zaś plan rozprawy stanie się nieaktualny w przypadku zmian podmiotowych lub istotnych zmian przedmiotowych w procesie, o ile wyniknie z nich konieczność przedstawienia przez strony nowych twierdzeń i dowodów oraz rozstrzygnięcia przez sąd co do nich – czyli, w efekcie, zaplanowania postępowania na nowo.

Narzędziem prawidłowej organizacji rozprawy pozostają zarządzenia przewodniczącego. We wszelkich przypadkach winny one mieć na celu usunięcie wszelkich znanych przeszkód do tego, by sprawa została rozstrzygnięta na pierwszym wyznaczonym posiedzeniu (proj. art. 206¹). Ograniczenie wymogu do usunięcia przeszkód jest realistyczne – w odróżnieniu od oczekiwania, że przewodniczący swymi zarządzeniami zapewni rozstrzygnięcie na pierwszym terminie; przewodniczący nie jest w stanie tego zadekretować.

Stosownie do zasady wielowariantowości postępowania należy zróżnicować podstawę wydania zarządzeń przygotowawczych: jeżeli sporządzono plan rozprawy, to on będzie tą podstawą (proj. art. 208 § 1), natomiast dotychczas przewidziane w tej roli pozew i inne pisma procesowe będą nią tylko w przypadku niesporządzenia planu rozprawy (proj. art. 208 § 3).

Ze względu na bezpośredni wpływ na długotrwałość postępowania szczególne znaczenie przy organizacji rozprawy mają terminy posiedzeń wyznaczonych na rozprawę. Dotychczasowa praktyka wskazuje na potrzebę szerszego uregulowania tych czynności pod kątem ich celu. Tak więc zadbanie o dogodne terminy posiedzeń w planie rozprawy jest rzeczą stron, jeżeli natomiast planu nie

sporządzono, to należy wyraźnie zawarować w ustawie, że terminy czynności sądu i przewodniczącego winny przypadać możliwie najwcześniej (proj. art. 206). Niezależnie od tego, czy sporządzono plan rozprawy, przy przygotowaniu rozprawy obowiązywać winny zasady (1) wyznaczania na rozprawę jednego posiedzenia i (2) skupienia terminów posiedzeń wyznaczonych na rozprawy (najlepiej w kolejnych dniach albo przynajmniej z niewielkimi odstępami) – z odstępstwami uzasadnionymi tylko wyraźnym brakiem takiej możliwości (proj. art. 205⁹ § 4 i proj. art. 206¹).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 205¹¹. § 1. Jeżeli plan rozprawy stał się <u>nieaktualny, sąd może w drodze postanowienia dokonać w nim zmian. Przed wydaniem postanowienia sąd wysłucha strony, informując je jednocześnie o zakresie zamierzonych zmian.</u> § 2. Jeżeli choć jedna ze stron sprzeciwi się <u>zamierzonej przez sąd zmianie, przeprowadza się kolejne posiedzenie przygotowawcze. Nie dotyczy to przypadku, w którym zmiany planu rozprawy obejmowałyby jedynie wyznaczenie dodatkowych terminów przesłuchania objętych planem świadków, biegłych lub stron.</u> § 3. W razie istotnej potrzeby można sporządzić nowy plan rozprawy; w takim przypadku przeprowadzenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego jest obowiązkowe. Pierwotny plan rozprawy traci moc w części, w której nowy plan jest odmienny. § 4. Zmiana planu rozprawy lub wyznaczenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 206. § 1. Termin rozprawy wyznacza przewodniczący. Jednocześnie z wyznaczeniem pierwszej rozprawy zarządza doręczenie pozwu i stosownie do potrzeby wyznacza sędziego sprawozdawcę. § 2. Równocześnie z doręczeniem pozwu i wezwania na pierwszą rozprawę poucza się pozwanego o: 1) czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub w części, w szczególności o możliwości lub obowiązku wniesienia odpowiedzi na pozew, w tym o obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do terminu i formy, lub przedstawienia swoich wniosków, twierdzeń i dowodów na rozprawie; 2) skutkach niepodjęcia takich czynności, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaoczego i warunkach jego wykonalności oraz obciążenia pozwanego kosztami postępowania; 3) możliwości ustanowienia przez pozwanego pełnomocnika procesowego i braku obowiązkowego zastępstwa przez adwokata lub radcę prawnego.	Art. 206. § 1. Przewodniczący i sąd podejmują <u>czynności w sprawie tak, aby przebiegła zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w najwcześniejszych możliwych terminach.</u> § 2. Przewodniczący <u>wyznacza terminy posiedzeń w sprawie zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w najwcześniejszych możliwych terminach.</u>
<i>[nowa norma]</i>	Art. 206¹. Rozprawę należy przygotować, tak aby nie było przeszkód do rozstrzygnięcia sprawy na pierwszym posiedzeniu na nią wyznaczonym. Więcej

	<u>niż jedno posiedzenie wyznacza się tylko w razie konieczności, zwłaszcza gdy przeprowadzenie wszystkich dowodów na jednym posiedzeniu nie będzie możliwe. W takim przypadku posiedzenia powinny się odbywać w kolejnych dniach, a jeżeli nie jest to możliwe – tak aby upływ czasu pomiędzy kolejnymi posiedzeniami nie był nadmierny.</u>
Art. 208. § 1. Przewodniczący, stosownie do okoliczności, wyda przed rozprawą na podstawie pozwu i innych pism procesowych zarządzenia mające na celu przygotowanie rozprawy. Przewodniczący może w szczególności: 1) wezwać strony do stawienia się na rozprawę osobiście lub przez pełnomocnika; 2) zażądać na rozprawę od państwowej jednostki organizacyjnej lub jednostki organizacyjnej samorządu terytorialnego znajdujących się u nich dowodów, jeżeli strona sama dowodów tych otrzymać nie może; 3) wezwać na rozprawę wskazanych przez stronę świadków; 4) wezwać na rozprawę osoby powołane zgodnie przez strony na biegłych; 5) zarządzić przedstawienie dokumentów, przedmiotów oględzin, ksiąg, planów itd. § 2. Przewodniczący może ponadto, w razie koniecznej potrzeby, zarządzić oględziny jeszcze przed rozprawą.	Art. 208. § 1. <u>Na podstawie planu rozprawy przewodniczący wydaje zarządzenia mające na celu przygotowanie rozprawy. Przewodniczący może w szczególności:</u> 1) wezwać strony do stawienia się na rozprawę osobiście lub przez pełnomocnika; 2) zażądać od państwowej jednostki organizacyjnej lub jednostki organizacyjnej samorządu terytorialnego znajdujących się u niej dowodów, jeżeli strona sama dowodów tych otrzymać nie może; 3) wezwać na rozprawę wskazanych przez <u>strony</u> świadków <u>lub</u> biegłych; 4) zarządzić przedstawienie dokumentów, przedmiotów oględzin, ksiąg, planów itd. § 2. Przewodniczący może ponadto zarządzić oględziny jeszcze przed rozprawą. § 3. <u>Jeżeli planu rozprawy nie sporządzono, zarządzenia mające na celu przygotowanie rozprawy wydaje się na podstawie pozwu i innych pism procesowych.</u>
Art. 212. § 1. Sąd na rozprawie przez zadawanie pytań stronom dąży do tego, aby strony przytoczyły lub uzupełniły twierdzenia lub dowody na ich poparcie oraz udzieliły wyjaśnień koniecznych dla zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej dochodzonych przez nie praw lub roszczeń. W ten sam sposób sąd dąży do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są sporne. (...)	Art. 212. § 1. <u>Na rozprawie prowadzonej bez planu rozprawy sąd przez zadawanie pytań stronom dąży do tego, aby strony przytoczyły lub uzupełniły twierdzenia lub dowody na ich poparcie oraz udzieliły wyjaśnień koniecznych do zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej dochodzonych przez nie praw lub roszczeń. W ten sam sposób sąd dąży do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są sporne.</u> (...)

7. Ograniczenia czasowe w przedstawianiu twierdzeń i dowodów

Doświadczenia praktyczne jednoznacznie wskazują na potrzebę dalszego istnienia systemu ograniczenia zasobu przytaczanych przez strony twierdzeń o faktach uzasadniających ich żądania oraz dowodów na poparcie tych twierdzeń (materiału procesowego). Nie wchodząc w doktrynalne rozważania na temat wad i zalet różnych systemów takich ograniczeń, stwierdzić należy, że najprostszym sposobem osiągnięcia tego celu jest ustanowienie terminów, do których strony mają swobodę przytaczania twierdzeń i dowodów. W konsekwencji odejścia od jednolitego, prostego wzorca postępowania sądowego (pозew – rozprawa – wyrok) na rzecz modelu wielowariantowego (wymiana pism procesowych, posiedzenie przygotowawcze, wyrok na posiedzeniu niejawnym, rozprawa jako ostateczność) terminy te również należy zróżnicować dla poszczególnych wariantów postępowania:

- terminem zasadniczym jest chwila zatwierdzenia planu rozprawy przyjętego na posiedzeniu przygotowawczym (proj. art. 205¹² § 1); skoro plan rozprawy jest podstawą dalszego toku postępowania, to możliwość dalszego zgłaszania twierdzeń i dowodów niweczyłaby sens jego sporządzania,
- jeżeli w sprawie nie przeprowadzono posiedzenia przygotowawczego, cezurą pozostaje zamknięcie rozprawy, z zastrzeżeniem, że strona może utracić to uprawnienie w następstwie

działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu (proj. art. 205¹² § 2).

Przypadkiem szczególnym jest zarządzona przez przewodniczącego wymiana pism przygotowawczych. W takim przypadku terminem zamykającym zgłaszanie wniosków i dowodów jest złożenie pisma przygotowawczego w wykonaniu odpowiedniego zarządzenia przewodniczącego (proj. art. 205³ § 2). Uprawnienie to przewodniczący powinien stosować rozważnie, ponieważ jego nadużycie grozi naruszeniem prawa strony do obrony. Doświadczenia praktyczne wskazują jednak, że odczytanie przez sędziego rzeczywistych intencji stron, które kryją się za formalną treścią ich wniosków, nie następuje zbyt trudności.

Sankcją naruszenia terminu do zgłoszenia twierdzeń i dowodów powinno pozostać, jak dotychczas, obligatoryjne pominięcie spóźnionego twierdzenia lub dowodu. Wyjątkowe okoliczności sprawy mogą jednak uzasadniać nadanie mu biegu. Aby nie zamykać drogi do obrony swych praw stronie, która działa w dobrej wierze, a tylko okoliczności od niej niezależne uniemożliwiają jej dochowanie terminów, należy obowiązek pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów wyłączyć w sytuacji, gdy strona uprawdopodobniła, że potrzeba lub możliwość ich powołania pojawiła się później (proj. art. 205¹² § 1 *in fine*).

Tak określone terminy są dostatecznie elastyczne, by strona w każdym stanie sprawy miała możliwość zgłoszenia twierdzeń i dowodów, a jednocześnie powinny zapobiec niekontrolowanemu poszerzaniu materiału dowodowego.

Postanowienia proj. art. 205¹² zastępują w tym zakresie dotychczasowe – niepełne i niekonsekwentne – przepisy art. 207 § 7 i art. 217 § 1 i 2. Zmianie ulega zwłaszcza, uciążliwa w praktyce, wyłączna kompetencja sądu do zarządzania wpływem pism przygotowawczych i pozostałych pism procesowych. W myśl projektu kompetencje te, jako leżące w zakresie przygotowania rozprawy, wykonuje przewodniczący.

Konsekwencją tych zmian jest zmiana przepisów, o których mowa w art. 210 § 2¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 207 § 3]	Art. 205³. § 1. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione. § 2. Przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikała później. § 3. Późniejsze wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do

	zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów. § 4. Stronę zastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej przewodniczący może zobowiązać do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, w miarę potrzeby ograniczając zakres tego wskazania. § 5. Przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia.
[nowa norma]	Art. 205¹¹. § 1. Jeżeli plan rozprawy stał się nieaktualny, sąd może w drodze postanowienia dokonać w nim zmian. Przed wydaniem postanowienia sąd wysłucha strony, informując je jednocześnie o zakresie zamierzonych zmian. § 2. Jeżeli choć jedna ze stron sprzeciwi się zamierzonej przez sąd zmianie, przeprowadza się kolejne posiedzenie przygotowawcze. Nie dotyczy to przypadku, w którym zmiany planu rozprawy obejmowałyby jedynie wyznaczenie dodatkowych terminów przesłuchania objętych planem świadków, biegłych lub stron. § 3. W razie istotnej potrzeby można sporządzić nowy plan rozprawy; w takim przypadku przeprowadzenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego jest obowiązkowe. Pierwotny plan rozprawy traci moc w części, w której nowy plan jest odmienny. § 4. Zmiana planu rozprawy lub wyznaczenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów.
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 207 § 6 i art. 217 § 1–2]	Art. 205¹². § 1. Jeżeli wyznaczono posiedzenie przygotowawcze, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej do chwili zatwierdzenia planu rozprawy. Twierdzenia i dowody zgłoszone po zatwierdzeniu planu rozprawy podlegają pominięciu, chyba że strona uprawdopodobni, że ich powołanie nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikała później. § 2. Jeżeli nie zarządzono przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej aż do zamknięcia rozprawy, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, które według przepisów Kodeksu mogą dla niej wynikać z działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 207.-(...) § 6. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w pozwie, odpowiedzi na pozew lub dalszym piśmie przygotowawczym bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 7. Odpowiedź na pozew złożona z naruszeniem § 2 podlega zwrotowi; zwrotowi podlega także pismo przygotowawcze złożone z naruszeniem § 3.	Art. 207. (uchylony) [zastąpiony przez art. 205¹, art. 205³ i art. 205¹²]

Art. 210. (...) § 2¹. Sąd poucza stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162, 207, 217, 229 i 230. (...)	Art. 210. (...) § 2¹. Sąd poucza stronę <u>niezastępowaną przez</u> adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub <u>Prokuraturę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej</u> o treści art. 162, art. 205³, art. 205¹², art. 229 i art. 230.”; (...)
Art. 217. § 1. Strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej. § 2. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 3. Sąd pomija twierdzenia i dowody, jeżeli są powoływane jedynie dla zwłoki lub okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione.	Art. 217. (uchylony) <i>[zastąpiony przez art. 205¹²]</i>

8. Wyrok zaoczny

Projektowany model postępowania utrzymuje zasadę, że wydanie wyroku zaocznego jest konsekwencją bierności pozwanego, rozumianej jako niezajęcie przezeń stanowiska wobec żądań wysuniętych przez powoda. W dotychczasowym stanie prawnym za bierność tę poczytuje się niestawiennictwo na rozprawie lub niebranie udziału w rozprawie (art. 339 § 1) przy jednoczesnym niezłożeniu wyjaśnień poza rozprawą (art. 340).

Wprowadzenie do procesu obligatoryjnej odpowiedzi na pozew oraz wielowariantowości postępowania zmienia okoliczności, które należy poczytywać za bierność pozwanego. W nowej sytuacji normatywnej za niezajęcie przez pozwanego stanowiska wobec powództwa, uzasadniające procedowanie bez jego udziału, należy przyjąć niezłożenie odpowiedzi na pozew. Oczekiwanie do terminu rozprawy, by stwierdzić bierność pozwanego i wydać wyrok zaoczny, byłoby nieracjonalne. Nowe regulacje pozwalają na wyciągnięcie konsekwencji z bierności pozwanego już na wczesnym etapie postępowania: jeżeli przedstawione w pozwie fakty nie budzą wątpliwości (proj. art. 339 § 2), sąd będzie mógł wydać wyrok zaoczny, gdy pozwany nie złoży w przepisany termin odpowiedzi na pozew. Ponieważ z reguły do rozprawy wtedy nie dojdzie, wyrok zaoczny będzie musiał zostać wydany na posiedzeniu niejawnym (proj. art. 339 § 1).

Należy podkreślić, że w takiej sytuacji sąd ma możliwość, a nie obowiązek wydania wyroku zaocznego. Jest więc także dopuszczalne, że mimo niezłożenia odpowiedzi na pozew sprawa zostanie skierowana do rozpoznania na rozprawie. W takim przypadku niestawiennictwo pozwanego winno pozostać podstawą do wydania wyroku zaocznego, tym razem obligatoryjnego. Nie wyklucza to przeprowadzenia postępowania dowodowego; skoro wyrok zaoczny nie został wydany wcześniej, to widocznie istniała potrzeba weryfikacji twierdzeń powoda (proj. art. 340 § 1).

Tak jak w obecnym stanie prawnym, przymiotu zaoczności nie będzie mieć wyrok wydany w nieobecności pozwanego, ale po złożeniu przez niego wyjaśnień ustnie lub na piśmie, albo gdy pozwany żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności (proj. art. 340 § 2). Będzie to dotyczyć także wyroku wydanego na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 148¹ § 1.

W przypadku wyroku zaocznego oczywiste jest, by terminem ograniczającym przytaczanie twierdzeń i dowodów było złożenie sprzeciwu. Należy więc przewidzieć odpowiednie zastosowanie proj. art. 205¹² § 1 (proj. art. 344 § 2).

Wielowariantowość postępowania oraz możliwość wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym czyni konieczną zmianę normy zawartej w art. 345, niedającej dotychczas możliwości innej niż wyznaczenie rozprawy. Postępowanie po wniesieniu sprzeciwu winno toczyć się na zwykłych zasadach, w szczególności nie ma przeszkód do zastosowania instytucji służących przygotowaniu postępowania (proj. art. 345).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 3. Wyroki zaoczne	
Art. 339. § 1. Jeżeli pozwany nie stawiał się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie, sąd wyda wyrok zaoczny. § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o <u>okolicznościach faktycznych</u> przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed <u>rozprawą</u>, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.	Art. 339. § 1. <u>Sąd może wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w wyznaczonym terminie nie złożył odpowiedzi na pozew.</u> § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o <u>faktach</u> zawarte w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed <u>posiedzeniem</u>, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.
Art. 340. Wyrok wydany w nieobecności pozwanego nie będzie zaoczny, jeżeli pozwany żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności albo składał już w sprawie wyjaśnienia ustnie lub na piśmie.	Art. 340. § 1. <u>Sąd wyda wyrok zaoczny, jeżeli mimo braku odpowiedzi na pozew skierowano sprawę do rozpoznania na rozprawie, a pozwany nie stawiał się na tę rozprawę. Przepis art. 339 § 2 stosuje się.</u> § 2. Wyrok wydany w nieobecności pozwanego nie będzie zaoczny, jeżeli pozwany żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności lub składał już w sprawie wyjaśnienia ustnie lub na piśmie.
Art. 344. § 1. Pozwany, przeciwko któremu zapadł wyrok zaoczny, może złożyć sprzeciw w ciągu dwóch tygodni od doręczenia mu wyroku. § 2. W piśmie zawierającym sprzeciw pozwany powinien przytoczyć zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz <u>okoliczności faktyczne</u> i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w <u>sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności.</u> § 3. Sprzeciw złożony po terminie oraz sprzeciw, którego braków strona w wyznaczonym terminie nie uzupełniła, a także sprzeciw nieopłacony, sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.	Art. 344. § 1. Pozwany, przeciwko któremu zapadł wyrok zaoczny, może złożyć sprzeciw w ciągu dwóch tygodni od doręczenia mu wyroku. § 2. W piśmie zawierającym sprzeciw pozwany powinien przytoczyć zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór, oraz <u>twierdzenia i dowody. Przepis art. 205¹² § 1 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.</u> § 3. <u>Sąd odrzuca sprzeciw niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.</u>
Art. 345. Jeżeli sprzeciw został złożony prawidłowo, przewodniczący wyznacza termin rozprawy i zarządza doręczenie sprzeciwu powodowi.	Art. 345. <u>W przypadku wniesienia sprzeciwu przewodniczący zarządza doręczenie go powodowi i nadaje sprawie bieg, w razie potrzeby podejmując czynności przewidziane w przepisach o organizacji postępowania.</u>

9. Korzyści z projektowanej zmiany

Celem reformy będzie wprowadzenie prawnych podstaw dla fazy postępowania przygotowawczego ze sprawą cywilną. Na tym etapie sędzia będzie dysponował elastycznymi środkami współpracy ze stronami w celu przygotowania rozprawy. Kładzie się jednak zdecydowany nacisk na rozwiązania polubowne, negocjacje i wyjście ze sporu bez potrzeby procedowania na rozprawie, a zwłaszcza bez konieczności przeprowadzania postępowania dowodowego. Temu winny służyć zachęty finansowe związane z opłatami sądowymi. Jeśli mimo podjętych działań nie uda się nakłonić stron do pojednania, będą one współtworzyć plan rozprawy, a tym samym staną się współodpowiedzialne za jej przebieg. Ustalony ze stronami plan czynności na rozprawie będzie prawnie obowiązujący i będzie mieć wpływ na sposób rozpoznania sprawy. Rozprawa stanie się wówczas kulminacją postępowania sądu ze sprawą i co do zasady odbędzie się w jednym terminie. Na rozprawie zostaną przeprowadzone tylko te dowody, które strony zgłosiły sądowi w fazie przygotowawczej. Po rozprawie sąd wyda orzeczenie po roztrząśnięciu wyników postępowania dowodowego.

Proponowane rozwiązania mają na celu przede wszystkim skrócić czas postępowania w sądzie cywilnym. Początkowo może to być trudne do osiągnięcia, jeśli uwzględni się wymóg dość szerokiej działalności planistycznej, wymaganej od sędziego na etapie przygotowawczym. Docelowo jednak odpowiednie przygotowanie rozprawy musi skutkować jej sprawnym prowadzeniem według wcześniej ustalonego harmonogramu. Czas poświęcony na czynności przygotowawcze winien zatem zostać z nawiązką odzyskany w fazie zasadniczej postępowania, która będzie krótka i przedmiotowa. Oczywiście taki sposób procedowania wymagać będzie od sędziów zmiany organizacji pracy.

Poza aspektem czasowym najbardziej znamieny wydaje się aspekt społeczny proponowanych rozwiązań. Bodaj po raz pierwszy zaistnieje szansa zaangażowania stron, czy ogólniej: obywateli, w postępowanie sądu ze sprawą. Dotychczas koncentrowano się na sądzie jako gospodarzu procesu. Wskazywano na kontrydiktoryjność, by akcentować rolę i znaczenie stron w rozstrzygnięciu sprawy. Wszystko to pozostaje aktualne, jednak teraz to w istocie strony będą organizować postępowanie sądowe. Dojdzie do tego pod kierownictwem sędziego, ale strony będą aktywnie uczestniczyć w czynnościach organizacyjnych. Przejmą zatem odpowiedzialność za sposób, w jaki ich sprawa zostanie rozpoznana. Przede wszystkim jednak strony z sędzią ustalą porządek czynności w sprawie i będą mogły zawczasu poznać czas rozstrzygnięcia. Będzie to miało niebagatelne znaczenie dla stosunków społecznych w ogólności.

Aktualne pozostają zagrożenia z kierunku tych stron, które stosują taktykę obstrukcji procesowych. Przyjmuje się jednak, że będą to sytuacje wyjątkowe, które nie mogą determinować rozwiązań służących większości obywateli, oczekujących procesu szybkiego i *fair*. W przypadkach wyjątkowych decydującą rolę odgrywać będzie sędzia, który powinien taki przypadek odpowiednio wcześniej zidentyfikować i przedsięwziąć działania przeciwdziałające obstrukcji i przedłużaniu postępowań wstępnych. Narzędziami tłumiącymi takie postawy będą odpowiednie rygory procesowe oraz odpowiedni system opłat procesowych.

Wreszcie podkreślić należy efekty mediacyjnej działalności sędziów w fazie przygotowawczej. Ich rola będzie kluczowa dla przyspieszenia postępowań. Liczba spraw zakończonych (ugodzonych w ten czy inny sposób) na etapie przygotowania do rozprawy zdecyduje o rozładowaniu zatorów w

sądach. Jeszcze ważniejszy może być ogólniejszy wymiar społeczny takiej aktywności sędziów. Sąd jako miejsce, gdzie można nie tylko uzyskać orzeczenie, ale także rozwiązać, uśmierzyć lub choćby załagodzić nabrzmiały konflikt prawny, może być postrzegany tylko z uznaniem. To samo dotyczy sędziów, którzy rozmawiając ze stronami, próbują usunąć dzielące je antagonizmy. Wiadomo przecież, że nawet najlepsze normy prawne nie są w stanie antycypować wszystkich możliwych konfliktów społecznych, zwłaszcza w czasach dużej dynamiki życia społecznego oraz postępującej specjalizacji poszczególnych dziedzin życia. W takich warunkach sprawny aparat sądowy wymaga elastycznego traktowania każdej sprawy, a nade wszystko sprawnych negocjatorów, poszukujących alternatywnych form wyjścia ze sporu.

Włączenie stron w aktywny proces organizacji postępowania z ich sprawą winno zmniejszyć liczbę skarg na przewlekłość postępowań w sądach cywilnych. Strony od samego początku zostaną włączone w proces planowania rozwiązania ich konfliktu prawnego. Będą znały termin zakończenia sprawy w sądzie I instancji. Zostaną zapoznane przez sędziego z liczbą spraw w sądzie, która będzie mieć wpływ na termin rozpoznania ich sprawy. W zależności do tego mogą zmieniać swe stanowisko w kwestii sposobu wyjścia ze sporu. Suma działań organizatorskich stron postępowania powinna przełożyć się na zwiększenie ich odpowiedzialność nie tylko za wynik, ale i za czas procedowania.

Na przyszłość należy zauważyć, że najwyższa wydajność nowego systemu pracy ze sprawą cywilną zostałaby osiągnięta po zmianie organizacji sądu polegającej na wprowadzeniu kancelarii sądu i biura sędziego. To pozwoliłoby w pełni wykorzystać potencjał fazy *pretrial*, w której sędzia zostałby wyposażony w narzędzia pozwalające mu samodzielnie procedować ze sprawą w sposób najbardziej elastyczny, a zarazem efektywny. W ramach biura, z pomocą asystenta, mógłby zaplanować sposób wstępnego postępowania ze sprawą, a także kontrolować jego przebieg. Samodzielność w ramach biura umożliwiłaby sędziemu ocenę czasu niezbędnego do przygotowania sprawy na rozprawę. Przestałby być rozliczany z liczby wokand i spraw na nie skierowanych, a istotny stałby się efekt w postaci wygaszenia konfliktu między stronami.

II. Przeciwdziałanie nadużyciu prawa procesowego

10. Cel i założenia projektowanej zmiany

Na podstawie doświadczeń z praktyki sądowej można wyróżnić następujące typowe sytuacje, w których nie ma wątpliwości, że dochodzi do nadużycia przez stronę jej uprawnień procesowych:

- 1) wnoszenie jako pozwu pisma niezawierającego żądania rozpoznania sprawy sądowej,
- 2) wnoszenie pozwu oczywiście bezzasadnego,
- 3) wnoszenie szeregu wniosków o wyłączenie sędziego,
- 4) wnoszenie szeregu zażaleń w tym samym lub zbliżonym przedmiocie,
- 5) wnoszenie szeregu wniosków o sprostowanie, uzupełnienie lub wykładnię wyroku.

Znamię nadużycia prawa procesowego można także przypisać innym zachowaniom stron, choć nie zawsze występuje ono tak jednoznacznie.

Wymienione czynności stron mają dwie wspólne cechy:

- 1) są podejmowane na podstawie i w granicach prawa procesowego (uprawnienia do wytoczenia powództwa, uprawnienia do wniesienia zażalenia itd.),
- 2) nie zmierzają jednak do osiągnięcia celu, w którym odpowiednie instytucje procesowe zostały ustanowione.

Najwyraźniejszym z takich działań strony jest wnoszenie łańcucha zażaleń. Typowy schemat takiego działania strony zaczyna się od wydania przez sąd w toku postępowania jakiegokolwiek orzeczenia bądź nawet od wystosowania do strony jakiegokolwiek korespondencji. Strona, której zależy na zwłoce w postępowaniu, wnosi zażalenie na taką czynność. Zażalenie takie, jako nieprzewidziane w przepisach postępowania, podlega odrzuceniu – o czym sąd rozstrzyga postanowieniem. Postanowienie to zostaje zaskarżone przez stronę kolejnym zażaleniem – które już tym razem podlega rozpoznaniu, więc sąd jest obowiązany nadać mu bieg: ustalić wartość przedmiotu zaskarżenia, wysokość opłaty, wezwać do jej uiszczenia, usunąć braki formalne, zażądać odpisów. Strona maksymalnie przeciąga terminy wyznaczone jej na opłacenie pism, uzupełnienie braków lub udzielenie wiadomości niezbędnych do rozpoznania jej wniosków. Ponadto w toku takiego postępowania wpadkowego strona składa liczne wnioski o charakterze proceduralnym, w pierwszym rzędzie o zwolnienie od kosztów sądowych i o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Postanowienie wydane odnośnie do każdego z takich wniosków jest dla strony podstawą do przeprowadzenia identycznej serii czynności. Zwłoka w postępowaniu wywołana konsekwentnymi działaniami strony potrafi przedłużyć postępowanie o kilka lat.

Analogiczny mechanizm jest wykorzystywany przy składaniu łańcucha wniosków o wyłączenie sędziego. Poprzez składanie kolejnych wniosków o wyłączenie sędziego strona jest w stanie doprowadzić do faktycznej blokady postępowania, ponieważ czynności związane z rozstrzygnięciem co do kolejnych wniosków, włączając postępowanie odwoławcze, nie pozwalają na normalne prowadzenie czynności. Niemożliwość prowadzenia postępowania wynika z czynności technicznych, nie rozstrzygnięć prawnych, więc nie jest w stanie jej zapobiec regulacja ustawowa, że wniosek taki w zasadzie nie może zostać uwzględniony. W 2016 roku wprowadzono do Kodeksu mechanizm mający zapobiec tego rodzaju nadużyciu, jednak jest on niekonsekwentny, bo wciąż opiera się na założeniu,

że wnioskowi takiemu nadaje się bieg mimo ewidentnego nadużycia. Przez to jego skuteczność jest niewielka.

Kolejnym analogicznym sposobem obstrukcji jest składanie łańcucha wniosków o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Tu również nieuczciwa strona wykorzystuje wszelkie możliwości przewleczenia postępowania związane z usuwaniem braków formalnych pism, opłacaniem, skarżeniem itd.

Taki sam faktyczny efekt ma składanie przez stronę szeregu wniosków o sprostowanie, uzupełnienie lub wykładnię wydanego już w sprawie wyroku. Takie działanie nie jest w stanie wpłynąć na formalny wynik sprawy, skoro treść wyroku nie może już zostać zmieniona, można jednak w ten sposób faktycznie zablokować uzyskanie przez stronę, która wygrała, tytułu wykonawczego, a tym samym – odwlec konieczność wykonania zasądanego obowiązku. Każdy wniosek sąd jest bowiem obowiązany rozpoznać, co wymaga pewnego czasu – a w tym czasie wykonanie wyroku, nawet prawomocnego, jest niemożliwe z przyczyn faktycznych: braku dostępu do akt oczekujących u sędziego na wydanie rozstrzygnięcia.

Wniesienie pozwu oczywiście bezzasadnego (i jego odmiany – pozwu pozornego) jest spotykane rzadziej. Przez pozorność pozwu należy rozumieć nie tylko to, co nauka prawa zna od dawna i nazywa procesem pozornym, czyli przeprowadzenie postępowania ukartowanego przez strony co do przebiegu i przewidywanego wyniku³. Pozew pozorny może zmierzać nie tylko do osiągnięcia rozstrzygnięcia sądu określonej treści, lecz może także stanowić szykanę wobec strony pozwanej, polegającą na zmuszeniu jej do uczestnictwa w procesie, które przecież nieodmiennie pociąga za sobą stratę czasu, energii i pieniędzy. Z taką rolą pozwu graniczy, a nawet się przenika inna rola, którą wypada już określić jako czysto pieniężną: gdy wytaczając powództwo strona nie zmierza ani do uzyskania orzeczenia o korzystnej treści, ani do pognębienia przeciwnika, lecz wyłącznie do uruchomienia postępowania sądowego dla samego udziału w nim. To ostatnie zachowanie jest oczywiście irracjonalne – tym niemniej doświadczenie każdego sędziego dostarcza przykładów, że takie sprawy się zdarzają (a przy tym należą do wymagających największej ilości czasu i pracy). Powództwo zawarte w takim pozwie z reguły jest oczywiście bezzasadne: z samej treści pozwu, zwłaszcza w świetle treści załączników do niego, wynika, że fakty wskazane przez taką stronę nie mogą uzasadnić jej żądań. Zdarzają się również sytuacje, gdy oczywiście bezzasadne są pozwy wnoszone przez stronę w dobrej wierze; bywa to najczęściej skutek braku orientacji strony w jej sytuacji prawnej.

Sytuacją spotykaną sporadycznie, lecz pociągającą za sobą znaczny nakład pracy sądu i sędziego (i to z reguły mającej nikłe szanse doprowadzenia do jakichkolwiek rozsądnych wyników), jest wniesienie pisma mającego stanowić pozew (czy też innego rodzaju wniosek wszczynający postępowanie), lecz w rzeczywistości nim niebędącego. Istotą pozwu jest to, że zawiera żądanie rozpoznania przez sąd jakiegokolwiek sprawy (z założenia powinna to być, oczywiście, sprawa cywilna). Bywają tymczasem wnoszone do sądu pisma, które tej treści nie zawierają, lecz skoro są zatytułowane „pozew”, „wniosek” czy podobnie, nadaje się im bieg, a nawet kieruje do rozpoznania.

³ Por. K. Knoppek *Wstęp do badań nad fikcyjnym procesem cywilnym*, w: P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik (red.) *Proces cywilny. Nauka-Kodyfikacja-Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, „Lex”, Warszawa 2012, s. 189–204.

To wymaga zaś długich i żmudnych usiłowań wydobywania od autora pisma, czego i od kogo się domaga, czyli sformułowania treści pozwu na etapie już przed sądem.

Obecny system prawny nie daje sądowi środków prawnych potrafiących skutecznie przeciwdziałać tego rodzaju zachowaniom, nawet w sytuacji, gdy nadużycie prawa procesowego jest jaskrawe i niewątpliwe. Sąd ma możliwość zapobiec nadużyciu prawa procesowego przez stronę właściwie tylko w jednej sytuacji: gdy chodzi o nadmiar wniosków dowodowych. Ten brak stanowi oczywistą wadę, wskutek której sąd nie jest w stanie zapobiec sytuacji, gdy wskutek działań jednej strony postępowania zostaje naruszone prawo pozostałych stron do rozpoznania sprawy w rozsądnym czasie (*casus* łańcucha zażaleń i łańcucha wniosków o wyłączenie sędziego), prawo do rzetelnego procesu (*casus* pozwu pozornego), prawo innych obywateli do sprawnego działania wymiaru sprawiedliwości (*casus* pisma niebędącego pozwem).

Wszystko to prowadzi do wniosku, że system procesowego prawa cywilnego wymaga uzupełnienia o ograniczenie dopuszczalności czynności stron oparte na znamieniu nadużycia uprawnienia procesowego.

Rozwiązania takie już od dawna są znane systemom prawnym innych państw⁴. W Polsce rozważano wprowadzenie klauzuli generalnej nadużycia prawa podmiotowego do Kodeksu postępowania cywilnego w toku prac nad jego projektem, jednak ostatecznie jej w nim zabrakło⁵. Prowadzono natomiast dość zaawansowane rozważania teoretyczne i badania komparatystyczne⁶, których wyniki należy wreszcie spożytkować zgodnie z obecnymi potrzebami społecznymi co do sprawnego wymiaru sprawiedliwości. W ślad z nimi przyjęto następujące założenia:

1. Nie jest wystarczające wprowadzenie instytucji zapobiegających nadużyciu uprawnienia procesowego w określonych, szczególnych sytuacjach procesowych, lecz winny one mieć wspólny mianownik w postaci klauzuli generalnej – by było wiadomo, jaki konkretnie czynnik powoduje poddanie danego zachowania sankcji.
2. Ze względu na odrębność prawa cywilnego procesowego od materialnego klauzula ta musi mieścić się wśród przepisów postępowania cywilnego i zawierać specyficzną dla niego treść; to oznacza, że nie wystarczy odesłanie do klauzuli nadużycia prawa materialnego z art. 5 Kodeksu cywilnego⁷.
3. Nie należy łączyć klauzuli nadużycia uprawnienia procesowego z klauzulą sprzeczności z dobrymi obyczajami (art. 3), gdyż mimo podobieństwa podstawa wyróżnienia czynności podlegających działaniu jednej i drugiej klauzuli jest inna; są one niezależne od siebie⁸.
4. Mimo istnienia generalnej klauzuli, ze względu na różnorodność sytuacji procesowych, w których może dojść do nadużycia uprawnień procesowych przez stronę, nie ma możliwości ustanowienia jednolitej sankcji takiego działania, wobec czego musi się ona odwoływać do sankcji określonych w przepisach szczególnych.

⁴ Por. zwł. T. Cytowski *Procesowe nadużycie prawa*, „Przegląd Sądowy” 2005/5, s. 81–103.

⁵ Por. K. Piasecki *Nadużycie praw procesowych przez strony*, „Palestra” 1960/11 (35), s. 20–28.

⁶ M. G. Plebanek *Nadużycie praw procesowych w postępowaniu cywilnym – zagadnienia ogólne*, „Studia Prawnicze”, 2012/1 (190), s. 69–121, K. Osajda *Nadużycie prawa w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2005/5, s. 47–80.

⁷ Por. uwagi A. Torbusa na tle postępowania pojednawczego – A. Torbus *Zawezwanie do zawarcia ugody w postępowaniu pojednawczym a problem nadużycia prawa*, w: A. Jakubecki, J. A. Strzępka (red.) *Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, „Lex”, Warszawa 2010, s. 594–608.

⁸ Por. M. G. Plebanek, *op.cit.*, s. 83–85.

5. Nie przeszkadza to jednak ustanowieniu sankcji o charakterze nieproceduralnym (w zakresie kosztów procesu i odsetek), działającej w zakresie prewencji szczególnej i ogólnej.

Wprowadzenie tak istotnej instytucji po raz pierwszy do polskiego procesu cywilnego wymaga ostrożności i oględności w projektowanych rozwiązaniach. Dlatego zakres sytuacji, w których klauzula ma wyraźnie przewidziane zastosowanie, jest wąski. Przyszła praktyka sądów i ich orzecznictwo pozwolą zweryfikować zastosowane rozwiązania pod kątem potrzeby ich poszerzenia albo ograniczenia.

11. Klauzula generalna

Znamię nadużycia prawa procesowego należy określić w sposób syntetyczny, a jednocześnie możliwie najściślejszy. Należy podzielić spostrzeżenia autorów zajmujących się tą tematyką, że przy określeniu istoty nadużycia uprawnienia procesowego należy się odwołać do celu obowiązywania danej instytucji prawa procesowego⁹. Ocena, że dana czynność strony stanowi nadużycie uprawnienia procesowego, winna więc się opierać na ustaleniu celu, który strona chce osiągnąć, podejmując daną czynność, i na ocenie, czy cel ten jest usprawiedliwiony w świetle procesowego przeznaczenia danej instytucji – czyli, innymi słowy, czy cel działania strony *in concreto* jest zgodny z celem danej instytucji procesowej *in abstracto*. Oczywiście należy brać pod uwagę nie cel przez stronę deklarowany – przecież strona nigdy nie przyzna, że zmierza do zwłoki czy do szyskany – lecz rzeczywisty, o którym świadczy przewidywany wynik danej czynności w okolicznościach danej sprawy, nie tylko prawnych, ale przede wszystkim faktycznych.

Klauzula ma charakter generalny, jednak procesowe skutki jej zastosowania, w postaci odpowiedniej sankcji, należy ograniczyć do sytuacji określonych w przepisach szczególnych. (Jak wskazano wyżej, ostrożność w określaniu takich sytuacji jest wskazana ze względu na brak doświadczeń orzeczniczych.)

Istota sankcji wadliwej czynności winna wynikać z charakteru danej sytuacji procesowej. W obecnym stanie wiedzy na ten temat nie sposób bowiem wskazać jednolitej sankcji, która byłaby odpowiednia dla wszystkich możliwych do wyobrażenia przypadków nadużycia prawa procesowego.

Klauzulę generalną zawiera proj. art. 4¹.

Sankcje, które sąd może zastosować wobec strony nadużywającej, mogą polegać na:

- 1) wymierzeniu grzywny,
- 2) obciążeniu dodatkową częścią bądź nawet całością kosztów procesu, a na wniosek strony przeciwnej także na:
 - 3) obciążeniu kosztami procesu podwyższonymi odpowiednio do spowodowanego nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy,
 - 4) podwyższeniu stopy odsetek należnych od zasądanego świadczenia odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w rozpoznaniu sprawy, za czas odpowiadający tej zwłoce.

Ponieważ fakt nadużycia często da się ustalić dopiero na tle całokształtu okoliczności sprawy, sankcje można stosować dopiero w orzeczeniu kończącym postępowanie.

⁹ M. G. Plebanek, op.cit., s. 86–91.

Sankcje te mogą być stosowane kumulatywnie. Grzywna podlega ograniczeniu z art. 163 § 1. W trzecim przypadku kwota kosztów podlegających zwrotowi może zostać podwyższona maksymalnie dwukrotnie. W czwartym przypadku stopa odsetek może zostać podwyższona maksymalnie dwukrotnie.

Sankcje powyższe mają charakter czysto proceduralny i nie statuują żadnych roszczeń materialnoprawnych. Sankcja oparta na odsetkach nie stanowi również zmiany treści stosunku prawnego będącego podstawą zasądzenia odsetek.

Odpowiednie regulacje wprowadza proj. art. 226².

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł wstępny. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 4¹. <u>Z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania stronom i uczestnikom postępowania nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono (nadużycie prawa procesowego).</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
[nowa norma]	Art. 226². § 2. <u>Stwierdziwszy nadużycie przez stronę prawa procesowego sąd może w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie:</u> 1) <u>stronę nadużywającą skazać na grzywnę;</u> 2) <u>niezależnie od wyniku sprawy, odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w jej rozpoznaniu, włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu kosztów w części wyższej, niż nakazywałby to wynik sprawy, a nawet zwrotu kosztów w całości;</u> 3) <u>na wniosek strony przeciwnej:</u> a) <u>przyznać od strony nadużywającej koszty procesu podwyższone odpowiednio do spowodowanego nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie;</u> b) <u>podwyższyć stopę odsetek zasądzonych od strony, której nadużycie spowodowało zwłokę w rozpoznaniu sprawy, za czas odpowiadający tej zwłoce. Stopa może zostać podwyższona nie więcej niż dwukrotnie; przepisów o maksymalnej dopuszczalnej wysokości odsetek nie stosuje się.</u>

12. Pismo niebędące pozwem

Jak wskazano wyżej, sytuacją stosunkowo rzadką, tym niemniej wymagającą od sądu wyjątkowo dużego nakładu pracy, jest wniesienie pod pozorem pozwu pisma niebędącego nim w rzeczywistości, czyli niezawierającego żądania rozpoznania przez sąd jakiegokolwiek sprawy. Pisma takie są z reguły tylko wyrazem negatywnego stosunku wnoszącego do jakiegoś zjawiska lub osoby. W obecnym stanie prawnym mimo to sąd jest obowiązany do traktowania takiego pisma, jak gdyby pozwem było – i do nadawania mu biegu poprzez, w szczególności, zmuszenie wnoszącego do postawienia żądania. Podkreślić należy, że chodzi tu o każde pismo, które nie jest wniesione w toczącej się już sprawie, a z treści którego nie wynika, czego strona się właściwie domaga. Nie musi

być ono zatytułowane „pozew” lub „wniosek”, wystarczy, że tworzy pozór potrzeby nadania mu biegu przewidzianego procedurą.

Tymczasem jest jasne, że pisma tego rodzaju w ogóle nie powinny być podstawą jakichkolwiek czynności sądu. W dzisiejszych realiach społecznych strona z łatwością może uzyskać poradę prawną – także bezpłatną – w zakresie potrzeby wniesienia pozwu lub wniosku, a jeżeli potrzeba taka istnieje, to także sformułowania żądania w zrozumiały sposób. Nie ma więc powodu, by sąd wyręczał stronę w formułowaniu żądania – tym bardziej, że z punktu widzenia ewentualnego pozwanego byłaby to czynność co najmniej wątpliwa w świetle wymogu zachowania przez sąd bezstronności. Powołując się na tę dysproporcję, pozwany właściwie mógłby żądać analogicznej pomocy przy formułowaniu odpowiedzi na pozew! Niezależnie od tego nakład czasu i pracy sądu i sędziego potrzebny do takiej pomocy automatycznie pozbawia inne strony, potencjalne i aktualne, zaangażowania sądu w ich sprawy, a tym samym godzi w ich prawa do rozpoznania ich spraw w rozsądnym terminie.

Dla rozwiązania problemu w pierwszym rzędzie należy wyraźnie wskazać, że nie każde pismo wniesione do sądu wymaga nadania biegu, i umocować przewodniczącego do zwrotu takiego pisma. W przypadku pisma tego rodzaju oczywiście bezcelowe są wszelkie czynności zmierzające do nadania mu prawidłowego biegu (ustalenie wartości przedmiotu sporu, ustalanie opłaty, kontrola warunków formalnych, kontrola odpisów), należy więc wyraźnie przewidzieć, że się ich nie prowadzi. Należy również przewidzieć możliwość nadania takiemu pismu dalszego biegu, jeżeli szczególne okoliczności to uzasadniają (nie musi to być bieg procesowy – pismo można np. przekazać właściwemu organowi). Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 186¹.

Jest jasne, że ocena taka wymaga kontroli instancyjnej, którą należy przewidzieć w katalogu z proj. art. 394 § 1 – zażalenie na zarządzenie o zwrocie takiego pisma nie mieści się bowiem w istniejącej już kategorii zażalenia na zwrot pozwu.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
<i>[nowa norma]</i>	<u>Art. 186¹. § 1. Pismo, które zostało wniesione jako pozew, a z którego nie wynika żądanie rozstrzygnięcia sporu o charakterze sprawy cywilnej, przewodniczący zwraca wnoszącemu bez żadnych dalszych czynności, chyba że wyjątkowe okoliczności uzasadniają nadanie mu biegu.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 2. Zażalenie	
Art. 394. § 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest: 1) zwrot pozwu, odmowa odrzucenia pozwu, przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie; (...)	Art. 394. § 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest: 1) <u>zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy,</u> (...)

13. Pozew oczywiście bezzasadny

Szkodliwość dla wymiaru sprawiedliwości pozwu oczywiście bezzasadnego (lub pozornego) wynika przede wszystkim stąd, że procedowanie z nim pochłania czas i pracę potrzebną na prowadzenie czynności w sprawach wytoczonych rzetelnie.

Za pozew oczywiście bezzasadny należy uważać taki, którego treść pozwala przewidywać, że w żadnym wypadku nie ma on szans uwzględnienia, wobec czego nadawanie mu biegu jest stratą czasu i pracy sądu. W tym zakresie mieści się również pozew pozorny, przez którego wytoczenie strona nie zmierza do uzyskania sądowego rozstrzygnięcia o jej prawach lub obowiązках, lecz do innego celu, zamaskowanego wykorzystaniem instytucji prawnoprocesowych. Z tego wynika, że pismo takie w rzeczywistości nie zawiera żądania rozstrzygnięcia sprawy o charakterze cywilnym; zgłoszone żądanie jest jedynie pozorem. Tak więc pismo takie, mimo że ma pozór powództwa, w ogóle nie powinno podlegać rozpoznaniu. Skoro w rzeczywistości nie ma sprawy, którą sąd ma obowiązek rozpoznać, to wniesienie takiego żądania nie powoduje powstania stanu sprawy w toku.

Ocenę, czy powództwo jest oczywiście bezzasadne, sąd winien powziąć na podstawie całokształtu okoliczności sprawy – oczywiście w tym zakresie, który jest mu znany w chwili oceny. Będzie więc się opierać przede wszystkim na treści pozwu (żądania i uzasadnienia), ale również na treści załączników, okolicznościach wniesienia, faktach powszechnie znanych lub na faktach znanych sądowi z urzędu.

Sankcja wniesienia pozwu oczywiście bezzasadnego winna przede wszystkim pozwolić na uniknięcie szkodliwych następstw polegających na zmuszeniu sądu do rozpoznania pseudosprawy wynikłej z takiego pozwu i wywołanej tym stracie czasu i pracy. Nie może to jednak stać się kosztem pozbawienia strony prawa do sądu, które art. 45 ust. 1 Konstytucji gwarantuje nawet w takiej sprawie¹⁰. Dlatego nie wchodzi w rachubę sankcja w postaci odrzucenia pozwu, pozostawienia go bez rozpoznania ani tym bardziej zwrotu. Należy więc szukać rozwiązań pośrednich, polegających na zachowaniu możliwości rozpoznania sprawy, ale tylko w zakresie ograniczonym odpowiednio do jej rzeczywistego znaczenia i w maksymalnie uproszczony sposób.

Na uwolnienie sądu od ciężaru prowadzenia oczywiście zbędnego postępowania przy jednoczesnym zachowaniu prawa strony do sądu powinna pozwolić sankcja w postaci możliwości oddalenia powództwa na posiedzeniu niejawnym bez podejmowania żadnych dodatkowych czynności dotyczących pozwu oraz – co kluczowe – bez doręczenia pozwu osobie wskazanej jako pozwany. Tego rodzaju rozwiązanie mieści się w ramach środków proceduralnych dopuszczonych w takich sytuacjach przez zalecenie nr R(84)5 Komitetu Ministrów Rady Europy dla Państw Członkowskich dotyczące zasad procedury cywilnej zmierzających do usprawnienia wymiaru sprawiedliwości¹¹, w myśl których dopuszczalne jest dla takich spraw ustanowienie postępowania „uproszczonego”. Istotą uproszczenia w tym przypadku jest nie tyle możliwość rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym,

¹⁰ M. G. Plebanek, *op.cit.*, s. 91–108.

¹¹ „Zalecenie nr R(84)5 Komitetu Ministrów Rady Europy dla Państw Członkowskich dotyczące zasad procedury cywilnej zmierzających do usprawnienia wymiaru sprawiedliwości (przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 28 II 1984 roku na 367 posiedzeniu zastępców ministrów)”, w: Jerzy Jasiński (wybór i tłum.) *Standardy prawne Rady Europy. Zalecenia. Tom IV. sądownictwo. Organizacja – postępowanie – orzekanie*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998, s. 253 i n.

co odstąpienie od prowadzenia wszelkich czynności wymaganych przez procedurę do nadania pozwowi zwykłego biegu: nie wzywa się do usunięcia braków formalnych pozwu, nie wzywa się do uiszczenia opłaty, nie wzywa się do dołączenia odpisów, nie rozpoznaje się dodatkowych wniosków zawartych w pozwie (o zabezpieczenie, o zwolnienie od kosztów, o ustanowienie pełnomocnika z urzędu itd.), nie doręcza się odpisu pozwu pozwanemu. Jediną czynnością sądu pozostaje zarządzenie przewodniczącego o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne i sporządzenie wyroku.

Rzetelność postępowania wymaga, by sąd wyjaśnił stronie, dlaczego jej pozew ocenia jako oczywiście bezzasadny lub pozorny. Dlatego uzasadnienie takiego wyroku winno zostać sporządzone na piśmie z urzędu. Nie ma jednak potrzeby, by obejmowało ono całokształt okoliczności sprawy; jest zupełnie wystarczające, jeżeli sąd wskaże, dlaczego powództwo uważa za oczywiście bezzasadne lub pozorne (wedle wszelkiego prawdopodobieństwa objętość takiego dokumentu nie powinna przekroczyć jednej strony druku). Wyrok z uzasadnieniem podlega doręczeniu powodowi z urzędu.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 191¹.

Tak skonstruowane postępowanie z pozwem oczywiście bezzasadnym stanowi rozwinięcie istniejącej już w postępowaniu nieprocesowym instytucji objętej art. 514 § 2. W myśl tego przepisu sąd może na posiedzeniu niejawnym, nie wzywając zainteresowanych do udziału w sprawie, oddalić wniosek (wszczynający postępowanie nieprocesowe), z którego treści wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy. Stosowanie tej instytucji pozwala uniknąć prowadzenia postępowań oczywiście bezprzedmiotowych, a jednocześnie nie nastręcza trudności w praktyce. Również dla wnioskodawcy jest korzystne, jeżeli o oczywistej bezzasadności swego żądania dowiaduje się od razu po złożeniu wniosku, a nie po przeprowadzeniu kosztownego i długotrwałego postępowania.

Wyrok wydany w opisanym trybie winien, oczywiście, podlegać kontroli instancyjnej. Również w tej instancji postępowanie z pozwem oczywiście bezzasadnym winno zostać maksymalnie uproszczone:

- 1) apelację można rozpoznać na posiedzeniu niejawnym niezależnie od zwykle wymaganych do tego przesłanek,
- 2) można odstąpić od czynności przygotowujących apelację do rozpoznania (jeżeli zakres zaskarżenia nie został należycie oznaczony, przyjmuje się, że wyrok został zaskarżony w całości z wnioskiem o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania),
- 3) zakres rozpoznania apelacji jest ograniczony do ustalenia, czy powództwo rzeczywiście jest oczywiście bezzasadne,
- 4) uznając apelację za zasadną, sąd II instancji wydaje wyłącznie orzeczenie kasatoryjne,
- 5) uzasadnienie swego wyroku sąd II instancji sporządza na ogólnych zasadach, ale jeżeli podziela oceny sądu I instancji, może je ograniczyć do powołania się na nie,
- 6) wyrok sądu II instancji z uzasadnieniem doręcza się tylko powodowi.

Tak istotne uproszczenie postępowania w II instancji powinno doprowadzić do tego, że apelacja od wyroku oddalającego powództwo oczywiście bezzasadne będzie rozpoznawana w zasadzie „od ręki”. Jak długi to będzie czas, zależy oczywiście od obciążenia konkretnego sądu odwoławczego, ale zasadnie można się spodziewać, że zamknie się on w kilku dniach.

Szczególnego uregulowania wymaga również postępowanie w przypadku uchylenia wyroku wydanego w „uproszczonym” trybie i przekazania sprawy sądowi I instancji do ponownego

rozpoznania. Jak wskazano wyżej, w tym „uproszczonym” trybie nie usuwa się braków formalnych pozwu ani nie wzywa się do jego opłacenia. Powoda trzeba więc będzie skłonić do wykonania tych obowiązków, stosując te same instrumenty co przy normalnym toku postępowania. Skoro jednak postępowanie już się toczy, nie wchodzi w rachubę sankcja zwrotu pozwu; w jej miejsce wchodzi sankcja umorzenia postępowania. Na wypadek, jeżeli pozwowi uda się nadać normalny bieg, trzeba wyraźnie określić chwilę, w której pozwanemu doręcza się odpisy wyroków sądów I i II instancji z uzasadnieniami: winno to nastąpić wraz z doręczeniem pozwanemu odpisu pozwu.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 367¹.

Jak wskazano wyżej, przy wniesieniu pozwu uznanego za oczywiście bezzasadny ani przy wniesieniu apelacji od wyroku oddalającego taki pozew nie pobiera się od powoda opłaty. Jest to rozwiązanie wyjątkowe, motywowane szybkością postępowania oraz tym, że skoro w tak uproszczonym postępowaniu praca sądu jest ograniczona do minimum, to pobieranie opłaty pokrywającej jej koszt nie jest konieczne. Tym niemniej wydaje się zasadne, by opłatę sądową poniósł powód, który mimo oceny jego pozwu w pierwszej instancji jako oczywiście bezzasadnego wnosi również bezzasadną apelację, czym zmusza wymiar sprawiedliwości do dalszych czynności w takiej sprawie. Opłatą taką sąd II instancji winien obciążyć powoda, jeżeli oddali apelację. Dla uniknięcia ustalania wartości przedmiotu sporu i zaskarżenia opłatę tę należy z góry ustalić w wysokości opłaty minimalnej, wynoszącej 30 złotych od każdego z pism. Należy podkreślić, że opłaty żąda się dopiero w II instancji, czyli w przypadku wniesienia apelacji; winno to zdemotywować powoda do jej wnoszenia. Jeżeli natomiast powód złożył wniosek o zwolnienie od kosztów, to sąd II instancji może mu go udzielić.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 14a ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Wyjątek od zasady żądania opłaty od pisma przed jego rozpoznaniem wynika ze szczególnych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i nie wymaga wprowadzania wyjątku do przepisów u.k.s.c.

Uproszczony tryb rozpoznania sprawy z powództwa oczywiście bezzasadnego wymaga również regulacji w zakresie postępowania kasacyjnego – inaczej bowiem miałyby do niego zastosowanie ogólne przepisy o kasacji, co byłoby nieporozumieniem, zważywszy charakter takiej sprawy. Jest oczywiste, że kasacja w takiej sprawie powinna być niedopuszczalna niezależnie od tego, czy spełnia ogólne warunki dopuszczalności. Nie rozwiązuje to jednak problemu do końca, ponieważ powód w takiej sprawie wedle wszelkiego prawdopodobieństwa nie będzie postępować racjonalnie i wnieść skargę kasacyjną niezależnie od zakazu, zaś na odmowę nadania jej biegu zareaguje lawiną zażaleń. Należy więc przewidzieć dla tej sytuacji szczególną sankcję polegającą na pozostawieniu skargi kasacyjnej w aktach bez dalszego biegu. (Szczegóły tej sankcji zostaną omówione dalej.) Tej samej sankcji winny podlegać wszelkie pisma wnoszone w związku ze skargą: wniosek o uzasadnienie wyroku sądu II instancji, wszelkie wnioski o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika do sporządzenia skargi itd. Powoda należy jedynie zawiadomić o pozostawieniu pierwszego z takich pism bez rozpoznania.

Do wniesienia kasacji na ogólnych zasadach powinny jednak pozostać uprawnione podmioty reprezentujące interes publiczny, wymienione w art. 398¹.

Odpowiednie regulacje zawiera proj. art. 398² § 4 i 5.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
[nowa norma]	Art. 191¹. § 1. Jeżeli z treści pozwu i załączników oraz z okoliczności wniesienia pozwu, a także faktów, o których mowa w art. 228, wynika oczywista bezzasadność powództwa, stosuje się przepisy poniższe. § 2. Gdyby czynności, które ustawa nakazuje podjąć w następstwie wniesienia pozwu, miały być oczywiście niecelowe, można je pominąć. W szczególności można nie wzywać powoda do usunięcia braków pozwu ani do uiszczenia opłaty, jak również nie sprawdzać wartości przedmiotu sporu ani nie przekazywać sprawy. § 3. Sąd może oddalić powództwo na posiedzeniu niejawnym, nie doręczając pozwu osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z pozwem. § 3. Uzasadnienie wyroku sporządza się na piśmie z urzędu. Powinno ono zawierać jedynie wyjaśnienie, dlaczego powództwo zostało uznane za oczywiście bezzasadne. Wyrok z uzasadnieniem sąd z urzędu doręcza tylko powodowi z pouczeniem o sposobie i terminach wniesienia zażalenia.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
[nowa norma]	Art. 367¹. § 1. W przypadku wniesienia apelacji od wyroku wydanego na podstawie art. 191¹ można pominąć czynności, które ustawa nakazuje wykonać w następstwie wniesienia apelacji, w szczególności nie wzywać powoda do usunięcia jej braków ani do uiszczenia opłaty. Sąd drugiej instancji może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym, nie doręczając apelacji osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z tą apelacją. § 2. W przypadku wątpliwości apelację uważa się za wniesioną co do całości wyroku z wnioskiem o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. § 3. W przypadku stwierdzenia, że żądanie pozwu nie jest oczywiście bezzasadne, sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W pozostałych przypadkach sąd drugiej instancji oddala apelację. § 4. Uzasadnienie wyroku oddalającego apelację sąd drugiej instancji może ograniczyć do odwołania się do wywodów zawartych w uzasadnieniu wyroku sądu pierwszej instancji. § 5. Wyrok z pisemnym uzasadnieniem, o ile je sporządzono, i wymaganymi przez ustawę pouczeniami z urzędu doręcza się tylko powodowi. § 6. Przepisu art. 394¹ § 1¹ nie stosuje się. § 7. W przypadku uchylenia wyroku wydanego na podstawie art. 191¹ w toku ponownego rozpoznania: 1) ilekroć ustawa przewiduje zwrot pozwu, zamiast niego następuje umorzenie postępowania; 2) wraz z odpisem pozwu doręcza się pozwanemu odpisy apelacji oraz wyroków sądów obu instancji z uzasadnieniami.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział Va. Skarga kasacyjna	
Art. 398². § 1. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem. § 2. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna także w sprawach: 1) o rozwód, o separację, o alimenty, o czynsz najmu lub dzierżawy oraz o naruszenie posiadania; 2) dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent; 3) rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym. § 3. Niedopuszczalna jest skarga kasacyjna od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się wyroku zawarła związek małżeński.	Art. 398². § 1. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem. § 2. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna także w sprawach: 1) o rozwód, o separację, o alimenty, o czynsz najmu lub dzierżawy oraz o naruszenie posiadania; 2) dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent; 3) rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym. § 3. Niedopuszczalna jest skarga kasacyjna od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się wyroku zawarła związek małżeński. <u>§ 4. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach, w których powództwo oddalono na podstawie art. 191¹, chyba że sąd odwoławczy uchylił tak wydany wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Skargę kasacyjną wniesioną w takich sprawach pozostawia się bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy wszelkich pism związanych z jej wniesieniem. O pozostawieniu skargi i pozostałych pism bez rozpoznania sąd zawiadamia powoda tylko raz – przy wniesieniu pierwszego pisma.</u> <u>§ 5. Przepisu § 4 nie stosuje się do skargi kasacyjnej wniesionej przez podmiot, o którym mowa w art. 398¹ § 1, inny niż powód.</u>
Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 14a. 1. W sprawie, w której powództwo zostało oddalone w trybie art. 191¹ Kodeksu postępowania cywilnego, powoda nie obciąża się kosztami sądowymi. 2. Jeżeli jednak następnie apelacja została oddalona w trybie art. 367¹ Kodeksu postępowania cywilnego, sąd drugiej instancji obciąży powoda opłatami podstawowymi od pozwu i od apelacji. Jeżeli powód wniósł o zwolnienie od kosztów sądowych, sąd drugiej instancji może mu je przyznać.

14. Łańcuch zażaleń

Jak wskazano wyżej, łańcuch zażaleń jest idealnym narzędziem obstrukcji procesowej, przy czym, niestety, znajomość tego narzędzia zatacza coraz szersze kręgi. Przeciwdziałanie mu należy oprzeć na zasadzie, że zażaleniom zmierzającym w oczywisty sposób jedynie do zwłoki nie nadaje się normalnego biegu, w szczególności nie powodują one wstrzymania biegu postępowania – ani formalnie, ani faktycznie.

Kwestią kluczową jest identyfikacja takiego zażalenia jako zmierzającego wyłącznie do zwłoki. Dla uniknięcia rozbieżności w ocenach i dla wykluczenia nadużywania tego przepisu należy wyraźnie i wyczerpująco wskazać, że za wniesione wyłącznie dla zwłoki uważa się drugie (i, oczywiście, dalsze) zażalenie wniesione przez tę samą stronę na to samo postanowienie, jak również zażalenie wniesione na postanowienie wydane w wyniku czynności wywołanych wniesieniem przez tę samą stronę wcześniejszego zażalenia (sytuacja najbardziej typowa). Oczywiście nie można z góry wykluczyć, że mimo złożenia zażalenia w takiej właśnie sytuacji, będzie ono jednak „uczciwe”; należy w tym celu zbadać całokształt okoliczności sprawy. Z teoretycznego punktu widzenia zamiar strony, by doprowadzić do zwłoki w postępowaniu, może wydawać się trudny do ustalenia; jednakowoż praktyka orzecznicza wskazuje, że w rzeczywistości nie ma trudności z odróżnieniem zażalenia wniesionego w dobrej wierze od wniesionego in fraudem legis.

Z przyczyn praktycznych sankcją tego rodzaju zachowania strony nie może być odrzucenie zażalenia. To bowiem wymaga wydania postanowienia o odrzuceniu – które staje się podstawą do kolejnego zażalenia, zapoczątkowując w ten sposób ich łańcuch; w ten sposób strona właśnie osiągnęłaby cel swego działania. Ten sam efekt wyrze jakiegokolwiek inne rozstrzygnięcie, choćby nawet przepisy Kodeksu wyraźnie wyłączyły jego zaskarżalność. Jedynym skutecznym w praktyce sposobem wygaszenia łańcucha zażaleń wydaje się brak reakcji sądu, względnie ograniczenie jej do absolutnego minimum, które nie będzie w stanie sprowokować strony do dalszych czynności.

Zapobieżenie łańcuchowi zażaleń wymaga wprowadzenia do katalogu procesowych instrumentów nowej sankcji: pozostawienia zażalenia w aktach sprawy bez dalszych czynności. Czynność ta winna mieć charakter techniczny, czyli nie stanowić przedmiotu żadnego orzeczenia sądu; jej zastosowanie winno następować w drodze niezaskarżalnego, niedoręczanego stronom zarządzenia sędziego sprawozdawcy. Istotą tej sankcji jest powstrzymanie się przez sąd od podjęcia jakichkolwiek czynności przewidzianych przez procedurę w ramach rozpoznania zażalenia względnie przygotowania go do rozpoznania: nie ustala się braków formalnych ani wysokości opłaty, nie rozpoznaje się związanych z zażaleniem wniosków strony, nie doręcza się odpisu zażalenia stronie przeciwnej ani, oczywiście, nie przedstawia się zażalenia do rozpoznania właściwemu sądowi. Jediną czynnością wykonywaną przez sąd w takim przypadku jest zawiadomienie strony, która wniosła zażalenie, o pozostawieniu go w aktach sprawy bez dalszych czynności; stanowi to absolutne minimum wymagane przez zasadę wewnętrznej jawności procesu. Zawiadomienia dokonuje się tylko raz – po wniesieniu zażalenia, względnie pierwszego pisma związanego z zażaleniem. Poza tym sąd normalnie prowadzi postępowanie. Naturalnie należy mieć na względzie, że omawiana regulacja nie znajdzie zastosowania, jeżeli pismo, prócz środka zaskarżenia podlegającego pozostawieniu bez dalszych czynności, zawierać będzie również inne wnioski lub żądania. Dotyczyć to będzie w szczególności skargi na przewlekłość postępowania.

Sankcja ta jest wzorowana na sankcji pozostawienia podania bez rozpoznania, znanej postępowaniu administracyjnemu (art. 64 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego).

Strona, która wniosła zażalenia pozostawione bez dalszych czynności, winna mieć prawo żądania ich kontroli instancyjnej przy wniesieniu apelacji, w trybie odpowiednio zastosowanego art. 380.

Odpowiednie regulacje zawiera proj. art. 394³.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 2. Zażalenie	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 394³. § 1. <u>Niedopuszczalne jest zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu.</u> § 2. <u>Za zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu uważa się:</u> 1) <u>drugie i dalsze zażalenie wniesione przez tę samą stronę na to samo postanowienie,</u> 2) <u>zażalenie na postanowienie wydane w wyniku czynności wywołanych wniesieniem przez tę samą stronę wcześniejszego zażalenia</u> <u>– chyba że okoliczności sprawy wykluczają tę ocenę.</u> § 3. <u>Zażalenie, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności, w szczególności nie przedstawia się go do rozpoznania właściwemu sądowi. W ten sam sposób postępuje się także z dalszymi pismami strony związanymi z wniesieniem tego zażalenia.</u> § 4. <u>O pozostawieniu zażalenia i dalszych pism bez żadnych dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy wniesieniu zażalenia.</u> § 5. <u>Przepis art. 380 stosuje się odpowiednio.</u>

15. Wnioski o wyłączenie sędziego

Kolejną instytucją nagminnie wykorzystywaną do obstrukcji postępowania i zachowań pieniaczych jest wniosek o wyłączenie sędziego. Nadużycie prawa procesowego polega w tym przypadku na złożeniu:

- 1) wniosku w istocie pozbawionego podstaw, a wykorzystującego jako pretekst okoliczności związane z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach,
- 2) kolejnego wniosku dotyczącego tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności.

Opisana w poprzednich punktach sankcja polegająca na pozostawieniu wniosku bez dalszego biegu wydaje się być odpowiednia także do tego przypadku.

Wniosek o wyłączenie sędziego, w odróżnieniu od zażalenia, można złożyć także ustnie do protokołu posiedzenia. W takim przypadku sankcja pozostawienia pisma bez rozpoznania z natury rzeczy byłaby bezprzedmiotowa. Tak więc w sytuacji złożenia wniosku ustnie sankcja powinna mieć postać pouczenia strony przez przewodniczącego o bezskuteczności tej czynności oraz braku wpływu na dalsze czynności sądu.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 53¹. Nowa regulacja zastępuje dotychczasową sankcję, która, wymagając wydania postanowienia o odrzuceniu wniosku, nie była w stanie umożliwić prowadzenia postępowania bez faktycznych przeszkód.

Niezależnie od tego, w celu przyspieszenia rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego (w praktyce zebranie składu trzech sędziów często bywa problematyczne), na wzór procedury karnej należy odejść od rozpoznawania wniosku o wyłączenie sędziego w składzie trzech sędziów. W tym samym celu należy przewidzieć, że w przypadku niezłożenia przez sędziego wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni wniosek rozpoznaje się bez tego wyjaśnienia. Zmiany te wprowadza proj. art. 52 § 2.

Uwzględnienia wymaga społeczne oczekiwanie, by konsekwencją wyłączenia sędziego w sytuacjach, gdy jest on osobiście zainteresowany w sprawie (czyli w przypadkach określonych w art. 48 § 1 pkt 1–4), było rozpoznanie sprawy przez inny sąd. Takie rozwiązanie pozwala z góry wykluczyć wpływ oczywistych zależności osobistych (koleżeńskich, towarzyskich) między wyłączonym sędzią a pozostałymi sędziami danego sądu na rozstrzygnięcie danej sprawy. Rozpoznanie sprawy przez inny równorzędny sąd nie narusza konstytucyjnego prawa stron do sądu, skoro rozpoznanie sprawy następuje na podstawie i w trybie tych samych norm prawnych, co w sądzie pierwotnie właściwym, a odejście od zasad ustalania właściwości jest uzasadnione potrzebą lepszego zagwarantowania bezstronności sądu. Zmianę tę wprowadza proj. art. 48¹. Jednocześnie w treści art. 54 należy wskazać, że skutków takich nie rodzi wyłączenie osoby innej niż sędzia, a w proj. art. 508 § 4 – że nowej regulacji nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym i w postępowaniu rejestrowym, a także w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyjątkiem spraw o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego oraz o dział spadku. Istota tych rodzajów postępowań sprowadza się bowiem do odnotowywania faktów prawotwórczych, do czego tak dalekie gwarancje.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział III. Wyłączenie sędziego	
[nowa norma]	Art. 48¹. W przypadku wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 § 1 pkt 1–4 sąd występuje do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy, a sąd przełożony wyznacza inny równorzędny sąd.
Art. 52. § 1. O wyłączeniu sędziego rozstrzyga sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów – sąd nad nim przełożony. § 2. Postanowienie wydaje sąd w składzie trzech sędziów zawodowych po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. § 3. Uwzględniając wniosek o wyłączenie sędziego, sąd znosi postępowanie w zakresie obejmującym udział tego sędziego w sprawie po złożeniu wniosku, chyba że czynności przez niego podejmowane były czynnościami niecierpiącymi zwłoki.	Art. 52. § 1. O wyłączeniu sędziego rozstrzyga sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów – sąd nad nim przełożony. § 2. Postanowienie wydaje się po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. <u>W przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni od dnia wpływu wniosku do właściwego sądu, a jeśli był dotknięty brakami – od dnia ich usunięcia, wniosek podlega rozpoznaniu bez wyjaśnienia, chyba że sąd uzna złożenie wyjaśnienia za konieczne.</u> § 3. Uwzględniając wniosek o wyłączenie sędziego, sąd znosi postępowanie w zakresie obejmującym udział tego sędziego w sprawie po złożeniu wniosku, chyba że czynności przez niego podejmowane były czynnościami niecierpiącymi zwłoki.

Art. 53¹. Ponowny wniosek o wyłączenie sędziego oparty na tych samych okolicznościach podlega odrzuceniu bez składania wyjaśnień przez sędziego, którego dotyczy. O odrzuceniu orzeka sąd rozpoznający sprawę. Przepis art. 51 stosuje się odpowiednio. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 53¹. § 1. Niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego: 1) oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach; 2) złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności. § 2. Wniosek, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. O pozostawieniu wniosku i pozostałych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma. § 3. W przypadku złożenia ustnie wniosku, o którym mowa w § 1, przewodniczący zawiadamia stronę o jego bezskuteczności.
Art. 54. Przepisy niniejszego działu stosuje się odpowiednio do wyłączenia referendarza sądowego, ławnika, jak również innych organów sądowych oraz prokuratora. Wniosek o wyłączenie referendarza sądowego oraz ławnika sąd rozstrzyga zgodnie z przepisami poprzedzającymi, a wniosek o wyłączenie pozostałych osób przekazuje odpowiedniemu organowi nadrzędnemu.	Art. 54. Przepisy niniejszego działu, z wyłączeniem art. 48¹, stosuje się odpowiednio do wyłączenia referendarza sądowego, ławnika, jak również innych organów sądowych oraz prokuratora. Wniosek o wyłączenie referendarza sądowego oraz ławnika sąd rozstrzyga zgodnie z przepisami niniejszego działu, a wniosek o wyłączenie pozostałych osób przekazuje odpowiedniemu organowi nadrzędnemu.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 508. § 1. Jeżeli właściwość miejscowa nie jest oznaczona w przepisie szczególnym, wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a w braku miejsca zamieszkania – sąd miejsca jego pobytu. Do postępowania z urzędu właściwy jest sąd miejsca, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie będące podstawą wszczęcia postępowania. W braku wskazanych wyżej podstaw właściwy będzie sąd dla m.st. Warszawy. § 2. W wypadku gdy sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności albo gdy wymagają tego względy celowości, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd do rozpoznania sprawy w całości lub w części. § 3. Wyznaczenie następuje z urzędu albo na przedstawienie sądu właściwego, albo też na wniosek właściwego organu lub osoby zainteresowanej, po wysłuchaniu w razie potrzeby innych osób zainteresowanych.	Art. 508. § 1. Jeżeli właściwość miejscowa nie jest oznaczona w przepisie szczególnym, wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a w braku miejsca zamieszkania – sąd miejsca jego pobytu. Do postępowania z urzędu właściwy jest sąd miejsca, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie będące podstawą wszczęcia postępowania. W braku wskazanych wyżej podstaw właściwy będzie sąd dla m.st. Warszawy. § 2. W wypadku gdy sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności albo gdy wymagają tego względy celowości, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd do rozpoznania sprawy w całości lub w części. § 3. Wyznaczenie następuje z urzędu albo na przedstawienie sądu właściwego, albo też na wniosek właściwego organu lub osoby zainteresowanej, po wysłuchaniu w razie potrzeby innych osób zainteresowanych. § 4. Przepisu art. 48¹ nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym i w postępowaniu rejestrowym, a także w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyjątkiem spraw o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego oraz o dział spadku.

16. Wnioski o sprostowanie, uzupełnienie i wykładnię wyroku

Jak wskazano wyżej, także przewidziane w art. 350–352 wnioski o sprostowanie, uzupełnienie i wykładnię wyroku bywają wykorzystywane jako narzędzie gry na zwłokę. Sytuacja ta niewątpliwie wymaga przeciwdziałania. Z pewnością pierwszy taki wniosek złożony przez stronę należy traktować jako złożony w dobrej wierze, jednak już każdy kolejny powinien w pierwszej kolejności podlegać ocenie pod kątem, czy składając go strona nie zmierza w rzeczywistości jedynie do zwłoki w postępowaniu. Wymaga przy tym podkreślenia, że działanie dla zwłoki należy podejrzewać tylko w

przypadku złożenia kolejnego wniosku o rozstrzygnięcie tego samego rodzaju. Natomiast, logicznie rzecz biorąc, złożenie przez stronę nawet kilku wniosków, ale o odmienne rodzajowo rozstrzygnięcia (np. o najpierw o wykładnię, a następnie o sprostowanie), nie musi świadczyć *a limine* o grze strony na zwłokę. Każde z takich rozstrzygnięć ma bowiem inne znaczenie i nie muszą się wzajemnie wykluczać.

Jeżeli więc okoliczności sprawy niezbicie świadczą, że kolejny wniosek o sprostowanie wyroku albo o jego uzupełnienie względnie o wykładnię strona wnosi jedynie dla zwłoki, to nie powinien on podlegać rozpoznaniu. Opisana w poprzednich punktach sankcja polegająca na pozostawieniu wniosku *in fraudem legis* bez dalszego biegu wydaje się być odpowiednia także do tego przypadku.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 352¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Oddział 4. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków	
[nowa norma]	Art. 352¹. § 1. Niedopuszczalny jest wniosek o sprostowanie wyroku złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu. § 2. Za wniosek złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu uważa się drugi i dalszy wniosek złożony przez tę samą stronę co do tego samego wyroku, chyba że okoliczności sprawy wykluczają tę ocenę. § 3. Wniosek, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego złożeniem. O pozostawieniu wniosku i pozostałych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma. § 4. Przepisy § 1–3 stosuje się odpowiednio do wniosków o uzupełnienie i o wykładnię wyroku.

17. Wnioski o ustanowienie pełnomocnika z urzędu

Narzędziem gry na zwłokę bywa także przewidziany w art. 117 wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu; systematyczne ponawianie takiego wniosku prowadzi do skutecznej blokady postępowania. Takie postępowanie strony stanowi oczywiste nadużycie uprawnień procesowych i wymaga przeciwdziałania. Z pewnością pierwszy taki wniosek złożony przez stronę należy traktować jako złożony w dobrej wierze, jednak każdy kolejny oparty na tych samych okolicznościach, które już zostały negatywnie zweryfikowane przez sąd, należy z góry uważać za zmierzający w rzeczywistości jedynie do zwłoki w postępowaniu. Tak więc kolejny wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu nie powinien podlegać rozpoznaniu. Opisana w poprzednich punktach sankcja polegająca na pozostawieniu wniosku *in fraudem legis* bez dalszego biegu wydaje się być odpowiednia także do tego przypadku.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 117² § 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Oddział 4. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków	
Art. 117². § 1. W razie oddalenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona nie może ponownie domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku. § 2. Ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu. Na postanowienie o odrzuceniu wniosku nie przysługuje zażalenie.	Art. 117². § 1. W razie oddalenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona nie może ponownie domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku. § 2. <u>Ponowny wniosek, o którym mowa w § 1, jest niedopuszczalny i pozostawia się go w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. O pozostawieniu wniosku i pozostałych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma.</u>

18. Kara za ublżenie sądowi na piśmie

Ublżenie sądowi nie stanowi nadużycia prawa procesowego, lecz zachowanie czysto bezprawne, jednak ma podobnie naganny i karygodny charakter, co zbliża je do nadużycia prawa procesowego. Sankcje za ublżenie sądowi bezpořrednio przy czynnościach sądu podlegają tzw. policji sesyjnej, sankcjonowanej przez art. 49 § 1 i 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych. Ponieważ jednak w obecnym stanie prawnym bezkarne pozostaje ublżenie sądowi w piśmie lub za pomocą środków komunikowania się na odległość, przepis ten wymaga uzupełnienia. Warunkiem zastosowania sankcji musi być pewność co do osoby sprawcy (może ona wynikać z podpisu, treści adresu e-mail i tym podobnych okoliczności).

Odpowiednie regulacje zawiera proj. art. 49 § 3 p.u.s.p.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych Dział I. Sądy powszechne Rozdział 6. Ogólne przepisy o czynnościach sądów	
Art. 49. § 1. W razie naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ublżenia sądowi, innemu organowi sądowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, sąd może ukarać winnego karą porządkową grzywny w wysokości do 3000 złotych lub karą pozbawienia wolności do czternastu dni; osobie pozbawionej wolności, w tym także tymczasowo aresztowanej, można wymierzyć karę przewidzianą w przepisach o wykonywaniu kary pozbawienia wolności albo w przepisach o wykonywaniu tymczasowego aresztowania. § 2. Jeżeli czynu określonego w § 1 dopuścił się żołnierz w czynnej służbie wojskowej, sd – zamiast wymierzenia kary – zwraca się do właściwego dowódcy jednostki wojskowej, który stosuje środki przewidziane w przepisach dotyczących żołnierzy; przepis ten stosuje się odpowiednio do osoby odbywającej zasadniczą służbę w obronie cywilnej.	Art. 49. § 1. W razie naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ublżenia sądowi, innemu organowi sądowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, sąd może ukarać winnego karą porządkową grzywny w wysokości do 3000 złotych lub karą pozbawienia wolności do czternastu dni; osobie pozbawionej wolności, w tym także tymczasowo aresztowanej, można wymierzyć karę przewidzianą w przepisach o wykonywaniu kary pozbawienia wolności albo w przepisach o wykonywaniu tymczasowego aresztowania. § 2. Jeżeli czynu określonego w § 1 dopuścił się żołnierz w czynnej służbie wojskowej, sd – zamiast wymierzenia kary – zwraca się do właściwego dowódcy jednostki wojskowej, który stosuje środki przewidziane w przepisach dotyczących żołnierzy; przepis ten stosuje się odpowiednio do osoby odbywającej zasadniczą służbę w obronie cywilnej. § 3. <u>Przepisy § 1 i 2 stosuje się także, gdy czynu</u>

	określonego w § 1 dopuszczono się w piśmie złożonym w sądzie lub za pośrednictwem środków komunikowania się na odległość, o ile istnieje pewność co do osoby sprawcy.
--	---

19. Uwagi końcowe

Systemy prawne innych państw znają inne rozwiązania problemu nadużycia prawa procesowego. Często przytacza się przykład systemu angielskiego, w którym istnieje wykaz osób urzędowo uznanych za pniaczy sądowych, pozbawionych zdolności postulacyjnej; wniesienie przez taką osobę pozwu jest dopuszczalne jedynie za zezwoleniem osoby trzeciej (kuratora bądź specjalnego sądu opiekuńczego). Możliwy do wyobrażenia jest również system, w którym notorycznych pniaczy ubezwłasnowolnia się w zakresie wnoszenia pism do sądu; system taki byłby w istocie odmianą poprzedniego, ponieważ również wymaga rejestru, z którego sąd mógłby się dowiedzieć o ubezwłasnowolnieniu danej osoby.

Niniejszy projekt nie jest oparty na modelu rejestru pniaczy z następujących względów:

- wciągnięcie takiej osoby na taką listę oznaczałoby siłą rzeczy ograniczenie jej prawa do sądu, tymczasem polska regulacja konstytucyjna nie dopuszcza żadnego ograniczenia prawa do sądu, nawet z takiego powodu jak nadużywanie tego prawa,
- ograniczenie dotyczyłoby wszystkich spraw, bez względu na ich merytoryczną wartość, na podstawie jedynie tożsamości osoby wnoszącej pozew – w istocie stanowiłoby więc wartościowanie osoby, i to negatywne, a nie ocenę sprawy (jej żądania – które być może byłoby zasadne?),
- rejestr taki nie istnieje; mógłby powstać najwcześniej za kilka lat – a problem wymaga rozwiązania już teraz,
- zastosowanie takiego modelu powodowałoby, że w każdej sprawie każdy złożony pozew musiałby zostać sprawdzony pod kątem figurowania każdej ze stron w rejestrze. Nie jest to pracochłonna czynność, jednak idąca w miliony liczba spraw rozpoznawanych przez polskie sądy cywilne spowodowałaby, że zagregowane obciążenie spowodowane tym wymogiem byłoby ogromne – i w 99% przypadków bezużyteczne,
- powstawałyby również problemy związane z zastąpieniem takiej osoby w procesie, w którym byłaby ona pozwana; skoro nie miałaby zdolności postulacyjnej, dla zapewnienia jej należytej obrony należałoby dla niej z urzędu ustanawiać kuratora, którym musiałby być adwokat albo radca prawny – ze wszystkimi związanymi z tym kosztami dla Skarbu Państwa.

Wszystkie te argumenty uzasadniają wniosek, że na obecnym, początkowym etapie funkcjonowania instytucji nadużycia prawa procesowego w polskiej procedurze cywilnej lepiej sprawdzi się system o mniejszym stopniu skomplikowania, oparty na rozwiązaniach czysto proceduralnych.

Mimo że wniesienie oczywiście bezzasadnej apelacji niewątpliwie stanowi nadużycie prawa procesowego i prowadzi do negatywnych następstw analogicznych do wniesienia pozwu czy zażalenia *in fraudem legis*, nie przewiduje się w takim przypadku ograniczeń ani sankcji. Nawet w przypadku oczywiście bezzasadnego pozwu, mogącego podlegać jedynie oddaleniu (którego dotyczy

proj. art. 191¹), zachowane zostaje prawo strony do żądania poddania wyroku I instancji kontroli instancyjnej. Kontrola instancyjna ma tak kluczowe znaczenie dla rzetelności procesu, że nie można strony pozbawiać uprawnienia do skorzystania z niej, zwłaszcza że kategoria oczywistej bezzasadności powództwa jest ocenna, a tym samym płynna.

III. Dowody

20. Zmiany o znaczeniu ogólnym

Większość przepisów Kodeksu postępowania cywilnego regulujących postępowanie dowodowe obowiązuje do dziś w brzmieniu nadanym im w latach 60. ubiegłego wieku, w wielu przypadkach powtarzając treść przepisów jeszcze wcześniejszych. Nie dziwi więc, że i ich forma, i treść niekiedy rażą archaizmem. Nieścisłości i niespójności terminologiczne, od dawna już wytykane w nauce¹², co prawda nie przeszkadzają bezpośrednio w działalności sądu, ale kształtują wśród sędziów, pełnomocników i stron lekceważącą postawę wobec przepisów Kodeksu. Z kolei ukształtowanie niektórych instytucji postępowania dowodowego ewidentnie nie odpowiada wymogom skutecznej pracy współczesnego wymiaru sprawiedliwości, co w praktyce orzeczniczej prowadzi do oparcia postępowań dowodowych na zasadach zawartych nie w Kodeksie, lecz, w najlepszym razie, w orzecznictwie. Dotyczy to w szczególności wniosków stron i rozstrzygnięć sądu kształtujących materiał dowodowy, podejmowanych w ramach postępowania dowodowego.

a. Systematyzacja przepisów o ocenie dowodów

Norma prawna zawarta w art. 213 § 1 odnosi się, wbrew dotychczasowej systematyce, nie do przebiegu rozprawy, lecz do przedmiotu i oceny dowodów, należy ją więc przenieść do odpowiedniego działu i artykułu – jako dalszy ciąg przepisu zwalniającego taki fakt spod dowodzenia (art. 228 § 1). Poprawka w art. 228 § 2 ma charakter redakcyjny: sąd zna fakty nie „urzędowo”, lecz z urzędu.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 213. § 1. Fakty powszechnie znane sąd bierze pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony. § 2. Sąd jest związany uznaniem powództwa, chyba że uznanie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.	Art. 213. Sąd jest związany uznaniem powództwa, chyba że uznanie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 1. Przedmiot i ocena dowodów	
Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. § 2. To samo dotyczy faktów znanych sądowi urzędowo , jednakże sąd powinien <u>na rozprawie</u> zwrócić	Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. <u>Sąd bierze je pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony.</u> § 2. To samo dotyczy <u>faktów, o których informacja jest</u>

¹² Por. K. Kołakowski *Dowodzenie w procesie cywilnym. Komentarz do przepisów kodeksu postępowania cywilnego uwzględniający nowelizację z 2000 roku*, Wydawnictwo ZPP, Warszawa 2000.

na nie uwagę stron.	<u>powszechnie dostępna, oraz</u> faktów znanych sądowi z <u>urzędu</u> , jednakże sąd powinien zwrócić na nie uwagę stron.
---------------------	---

b. Ujednolicenie terminologii

Nieostre pojęcie „okoliczności faktycznych” należy zastąpić jednoznacznym pojęciem „faktów”. Odpowiednio zmienione zostały art. 126 § 1 pkt 5, art. 187 § 1 pkt 2, art. 210 § 2, art. 339 § 2, art. 485 § 1 i art. 499 § 2 pkt 2.

Przy okazji zmieniono również redakcję art. 126 § 1 pkt 1 i 2.

W art. 224 § 2 nieprecyzyjne i nie odpowiadające siatce pojęciowej Kodeksu pojęcie „dowodu z akt lub wyjaśnień organu administracji publicznej” należy zastąpić pojęciem „dowodu z dokumentu zawartego w aktach lub sporządzonego przez organ administracji publicznej”.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 126. § 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać: 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, imię i nazwisko lub nazwę stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników; 2) oznaczenie rodzaju pisma; 3) osnovę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności; 4) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika; 5) wymienienie załączników. (...)	Art. 126. § 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać: 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane; 2) <u>imiona i nazwiska lub nazwy</u> stron, ich przedstawicieli ustawowych lub pełnomocników; 3) oznaczenie rodzaju pisma; 4) osnovę wniosku lub oświadczenia; 5) <u>w przypadku gdy jest to konieczne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia – wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie, oraz wskazanie dowodu na potwierdzenie każdego z tych faktów</u>; 6) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika; 7) wymienienie załączników.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 187. § 1. Pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, a nadto zawierać: (...) 2) przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu; (...) § 2. Pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: (...) 4) zażądanie na rozprawę dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich.	Art. 187. § 1. Pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, a nadto zawierać: (...) 2) <u>wskazanie faktów, na których powód opiera swe żądanie</u>, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu; (...) § 2. Pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: (...) 4) zażądanie dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, <u>wraz z uprawdopodobnieniem, że strona sama uzyskać ich nie może</u>.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 210. § 1. (...) § 2. Każda ze stron obowiązana jest do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej, dotyczących <u>okoliczności faktycznych</u>. § 2¹. Sąd poucza stronę <u>występującą w sprawie bez</u> adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162, 207, 247, 229 i 230. (...)	Art. 210. § 1. (...) § 2. Każda ze stron jest obowiązana do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej dotyczących <u>faktów</u>. Strona jest przy tym obowiązana wyszczególnić fakty, którym zaprzecza. § 2¹. Sąd poucza stronę <u>niezastępowaną przez</u> adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuraturę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162, art. 205³, art. 205¹², art. 229 i art. 230. (...)
Art. 224. (...) § 2. Można zamknąć rozprawę również w <u>wypadku</u>, gdy ma być przeprowadzony jeszcze dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany albo gdy ma być przeprowadzony dowód z <u>akt lub wyjaśnień organów</u> administracji publicznej, a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną.	Art. 224. (...) § 2. Można zamknąć rozprawę również w <u>przypadku</u>, gdy ma być przeprowadzony jeszcze dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany albo gdy ma być przeprowadzony dowód z <u>dokumentu sporządzonego przez organ administracji publicznej lub znajdującego się w jego aktach albo dowód z dokumentu znajdującego się w aktach sądowych lub komorniczych</u>, a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 3. Wyroki zaoczne	
Art. 339. § 1. Jeżeli pozwany nie stawiał się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie, sąd wyda wyrok zaoczny. § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o <u>okolicznościach faktycznych</u> przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.	Art. 339. § 1. Sąd może wydać wyrok zaoczny na <u>posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w przepisany terminie nie złożył odpowiedzi na pozw.</u> § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o <u>faktach</u> zawarte w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed <u>posiedzeniem</u>, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 2. Postępowanie nakazowe	
Art. 485. § 1. Sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a okoliczności uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: (...)	Art. 485. § 1. Nakaz zapłaty <u>wyda się, jeżeli fakty uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu:</u> (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 2. Postępowanie nakazowe	
Art. 499. § 1. Nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo	Art. 499. § 1. <u>Sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawach określonych w art. 479⁸⁹</u> <u>§ 2. Nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu:</u> 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) <u>twierdzenia co do faktów</u> budzą wątpliwość;

gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. § 2. (uchylony).	3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego.
---	--

c. Dowody, co do których rozprawa może być zbędna

Te same względy, które przemawiają za możliwością odstąpienia od rozprawy co do dokumentu sporządzonego przez organ administracji publicznej lub zawartego w jego aktach, uzasadniają poszerzenie tej możliwości na dokument znajdujący się w aktach sądowych lub komorniczych. Także bowiem w tym przypadku może się zdarzyć, że dokument ten nie został jeszcze złożony do akt sprawy, ale nie jest to na tyle istotne, by uzasadnić odroczenie rozprawy.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 224. (...) § 2. Można zamknąć rozprawę również w wypadku , gdy ma być przeprowadzony jeszcze dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany albo gdy ma być przeprowadzony dowód z akt lub wyjaśnień organów administracji publicznej, a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną.	Art. 224. (...) § 2. Można zamknąć rozprawę również w <u>przypadku</u> , gdy ma być przeprowadzony jeszcze dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany albo gdy ma być przeprowadzony dowód z <u>dokumentu sporządzonego przez organ</u> administracji publicznej <u>lub znajdującego się w jego aktach albo dowód z dokumentu znajdującego się w aktach sądowych lub komorniczych</u> , a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną.

21. Fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna

Informatyzacja i globalizacja obiegu informacji doprowadziła do tego, że ogromny zasób wiedzy o faktach stał się dostępny dla każdego potrzebującego dosłownie na wyciągnięcie ręki. Internet daje możliwość natychmiastowego dostępu do informacji statystycznych, kartograficznych, demograficznych, geograficznych, technicznych i wielu innych dziedzin wiedzy. Dotychczas przeszkodą w uzyskaniu dostępu do tej wiedzy były bariery techniczne; w efekcie wiedza o tej kategorii faktów mogła zostać uzyskana przez sąd tylko w drodze udowodnienia, a jeśli mieściła się w kategorii wiadomości specjalnych – tylko w drodze opinii biegłego.

Jest oczywiste, że możliwości te należy wykorzystać także w sformalizowanym procesie uzyskiwania informacji, jakim jest proces cywilny. Stoi temu na przeszkodzie zbyt wąskie zakreślenie dwóch dotychczasowych kategorii wyjątków od obowiązku udowodnienia swych twierdzeń: faktów powszechnie znanych ani faktów znanych sądowi z urzędu. Mimo bowiem łatwości uzyskania tego rodzaju informacji pozostaje ona potencjalna, co znaczy, że fakty te nie są znane – ani powszechnie, ani z urzędu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 10 lutego 2010 roku w sprawie V CSK 269/09), a tylko w razie potrzeby mogą zostać stwierdzone samodzielnie przez sąd (czy to z własnej inicjatywy, czy po wskazaniu przez stronę źródła tych informacji). O tak też określoną kategorię należy uzupełnić dotychczasową regulację Kodeksu: „fakty ,o których informacja jest powszechnie dostępna”.

Powszechność dostępu do informacji jest oczywiście kwestią względną i w pewnej mierze zależy od przedsiębiorczości indywidualnego sędziego, tym niemniej nie należy się spodziewać w praktyce problemów z ustaleniem zakresu tego pojęcia; w szczególności gdyby strony tak uzyskane informacje kwestionowały, zawsze mogą żądać potwierdzenia ich przez biegłego. Nie wydaje się więc konieczne, by tak sformułowaną klauzulę uszczegółowiać ani obwarowywać zastrzeżeniami.

Tym niemniej wydaje się, że dla zapewnienia wewnętrznej jawności procesu strony powinny jednak mieć świadomość, że sąd zasięgnął tego rodzaju informacji. Dlatego wykorzystanie jej przy przygotowaniu rozstrzygnięcia należy poddać temu samemu rygorowi co wzięcie pod uwagę faktów znanych sądowi z urzędu: zwrócenia na nie uwagi stron.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 228 § 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 1. Przedmiot i ocena dowodów	
Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. § 2. To samo dotyczy faktów znanych sądowi urzędowe, jednakże sąd powinien <u>na rozprawie</u> zwrócić na nie uwagę stron.	Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. <u>Sąd bierze je pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony.</u> § 2. To samo dotyczy <u>faktów, o których informacja jest powszechnie dostępna, oraz</u> faktów znanych sądowi <u>z urzędu</u>, jednakże sąd powinien zwrócić na nie uwagę stron.

22. Czynności stron i sądu w postępowaniu dowodowym

a. Obowiązek wyszczególnienia faktów, którym strona przeczy

Regulacja art. 230 jest oparta na założeniu, że strona kwestionuje jedynie te fakty, które rzeczywiście są między nią a drugą stroną sporne. Tymczasem w praktyce orzecniczej regułą stało się zaprzeczanie „hurtem” wszelkim twierdzeniom strony przeciwnej z wyjątkiem wyraźnie przyznanych. Konsekwencją jest poszerzenie zakresu faktów podlegającego dowodzeniu na niemal całokształt (z wyjątkiem tych kilku przyznanych) twierdzeń strony przeciwnej – co w oczywisty sposób prowadzi do nieuzasadnionego poszerzenia zakresu postępowania dowodowego, a tym samym stanowi obstrukcję procesową. Mimo to dotychczasowe przepisy nie dają jednoznacznej podstawy do ukrócenia tej praktyki. Należy więc wyraźnie wskazać, że określone i wyszczególnione winny zostać nie te fakty, które strona przyznaje, lecz te, którym przeczy.

Odpowiednią zmianę zawiera proj. art. 210 § 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 210. § 1. (...) § 2. Każda ze stron obowiązana jest do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej,	Art. 210. § 1. (...) § 2. Każda ze stron jest obowiązana do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej

dotyczących <u>okoliczności faktycznych</u> . (...)	dotyczących <u>faktów</u> . <u>Strona jest przy tym obowiązana</u> <u>wyszczególnić fakty, którym zaprzecza.</u> (...)
--	--

b. Uściślenie wymagań wobec wniosku dowodowego

Ścisłe wskazanie przez stronę faktu, który zamierza wykazać wnioskowanym dowodem, jest niezbędnym elementem rzetelnego procesu. Podniesienie standardów procedowania wymaga zerwania ze złą praktyką, w której wnioski dowodowe zgłasza się „na okoliczności” zamiast na potwierdzenie konkretnych faktów. Powoduje to, że zwykle nie wiadomo co w zasadzie strona chce udowodnić danym dowodem (w przypadkach skrajnych dowody są zgłaszane „na okoliczność zasadności roszczenia”), jak również uniemożliwia ocenę przydatności danego dowodu do rozstrzygnięcia sprawy. Ukrócić tę praktykę powinno wprowadzenie jednoznacznego wymogu, że wniosek dowodowy ma wskazywać fakty, które strona chce wykazać danym dowodem. Sformułowanie „określić i wyszczególnić” podkreśla, że wskazanie to ma być zindywidualizowane co do każdego faktu i co do każdego dowodu; strona ma obowiązek z jednej strony wyczerpująco wymienić wszystkie fakty, których ma dowieść dany wnioskowany dowód, a z drugiej – przy każdym dowodzie wskazać, który fakt ma nim zostać dowiedziony.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 235¹, wzorowany na dotychczasowym art. 258.

Ustanowienie ogólnych wymogów wobec wniosków dowodowych czyni zbędnymi dotychczasowe szczególne przepisy o dopuszczaniu dowodów z zeznań świadków i z opinii biegłych, zawarte w art. 258 i w art. 279. Przepisy te należy uchylić.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
<i>[nowy przepis]</i>	Art. 235¹. <u>We wniosku o przeprowadzenie dowodu strona jest obowiązana oznaczyć dowód w sposób umożliwiający przeprowadzenie go oraz określić i wyszczególnić fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
Art. 258. Strona powołująca się na dowód ze świadków obowiązana jest dokładnie oznaczyć fakty, które mają być zeznaniami poszczególnych świadków stwierdzone, i wskazać świadków, tak by wezwanie ich do sądu było możliwe.	Art. 258. (uchylony)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	

Art. 279. Dopuszczenie dowodu z biegłych może nastąpić na posiedzeniu niejawnym po wysłuchaniu wniosków stron co do liczby biegłych i ich wyboru.	Art. 279. (uchylony)
--	-----------------------------

c. Systematyzacja podstaw odmowy przeprowadzenia dowodu

W praktyce orzeczniczej negatywne rozstrzygnięcie co do dopuszczenia dowodu najczęściej jest formułowane jako „pominięcie dowodu”. Tym też sformułowaniem posłużono się na oznaczenie negatywnego rozstrzygnięcia sądu co do wniosku strony o przeprowadzenie dowodu, skutkującego jego niedopuszczeniem. Skoro dla strony istotny jest skutek, sprowadzający się do nieprzeprowadzenia dowodu, to nie ma potrzeby różnicowania takiego rozstrzygnięcia na oddalenie wniosku dowodowego, jego zwrot, odrzucenie itd. Formuła „pominięcia dowodu” mieści w sobie wszystkie te rozstrzygnięcia.

Obecnie obowiązujące przepisy wymieniają poszczególne okoliczności jako podstawy pominięcia dowodu, ale nie wskazują ogólnych kryteriów dopuszczalności dowodu. Kryteria te, sprowadzające się do katalogu okoliczności, które uzasadniają odmowę przeprowadzenia dowodu, zostały jednak wypracowane w praktyce – jako logiczne konsekwencje prakseologicznych kategorii zakazu dowodowego, znaczenia danego faktu dla rozstrzygnięcia, przydatności dowodu do ustalenia danego faktu, możliwości przeprowadzenia i zakazu przewlekania postępowania. Skoro okoliczności te są takie same w każdym postępowaniu sądowym, można je usystematyzować na wzór regulacji znanej procedurze karnej. Tak więc katalog przesłanek, przy których sąd może odmówić przeprowadzenia dowodu, należy zapożyczyć z art. 170 § 1 Kodeksu postępowania karnego, ze zmianami uwzględniającymi specyfikę postępowania cywilnego.

Należy przy tym wyraźnie wskazać, że pominięcie dowodu następuje w drodze postanowienia. Wydaje się przy tym korzystne dla wewnętrznej jawności procesu, by w postanowieniu pomijającym dowód sąd wskazał jego podstawę prawną, tym bardziej, że podstawy pominięcia zostają skatalogowane.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 235².

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 235². Sąd może w szczególności pominąć dowód: 1) którego przeprowadzenie wyłącza przepis Kodeksu; 2) mający wykazać fakt bezsporny, nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy lub udowodniony zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy; 3) nieprzydatny do wykazania danego faktu; 4) niemożliwy do przeprowadzenia; 5) zmierzający jedynie do przedłużenia postępowania; 6) gdy wniosek strony nie odpowiada wymogom art. 235¹, a strona mimo wezwania nie usunęła tego braku. § 2. Pomijając dowód, sąd wydaje postanowienie, w którym wskazuje jego podstawę prawną.

d. Uściślenie treści postanowienia dowodowego

Zmiana wymagań co do treści wniosku dowodowego musi pociągnąć za sobą zmianę obligatoryjnej treści postanowienia o dopuszczeniu dowodu, dotychczasowe brzmienie art. 236 jest bowiem zbyt nieprecyzyjne. Należy wskazać, że:

- istotą postanowienia dowodowego jest dopuszczenie dowodu, a nie jego przeprowadzenie – to ostatnie jest bowiem czynnością faktyczną, a nie formalnym rozstrzygnięciem (proj. art. 236 § 1),
- dopuszczając dowód, sąd zawsze jest obowiązany oznaczyć środek dowodowy i fakty, które mają nim zostać wykazane (proj. art. 236 § 1),
- poza tym w postanowieniu dowodowym sąd w miarę potrzeby i możliwości oznacza także czas i miejsce przeprowadzenia dowodu (proj. art. 236 § 1),
- zlecając przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu, sąd prowadzący sprawę oznacza tego sędziego albo ten sąd (proj. art. 236 § 3),
- jeżeli w takim przypadku sąd prowadzący sprawę nie oznaczy terminu lub miejsca przeprowadzenia dowodu, oznacza je sędzia wyznaczony lub sąd wezwany (proj. art. 236 § 3).

Wnioski dotyczące dowodów najprawdopodobniej nadal będą składane głównie w pismach procesowych, a przecież nie ma potrzeby, by sąd, dopuszczając dowód, przepisywał treść pisma strony do orzeczenia; należy więc wyraźnie dopuścić odwołanie się w postanowieniu dowodowym do wniosku strony (proj. art. 236 § 2). Przepis ten będzie mógł zostać zastosowany nie tylko w wypadku uwzględnienia wniosku w całości – nic bowiem nie stoi na przeszkodzie dopuszczeniu dowodu „na potwierdzenie faktów wskazanych we wniosku za wyjątkiem faktu X”, czy też „na dowód faktów wskazanych we wniosku dowodowym pod pozycjami 2, 3, 5, 9”. Istotne, by treść rozstrzygnięcia była jednoznaczna.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
Art. 236. W postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu sąd oznaczy fakty podlegające stwierdzeniu, środek dowodowy i – stosownie do okoliczności – sędziego lub sąd, który ma dowód przeprowadzić, a ponadto, jeżeli to jest możliwe, termin i miejsce przeprowadzenia dowodu. Wyznaczając sędziego, sąd może pozostawić mu oznaczenie terminu przeprowadzenia dowodu.	Art. 236. § 1. W postanowieniu o dopuszczeniu dowodu sąd oznaczy środek dowodowy i fakty, które mają nim zostać wykazane, a w miarę potrzeby i możliwości – także termin i miejsce przeprowadzenia dowodu. § 2. Jeżeli o wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie dowodu wносиła strona, w postanowieniu wystarczy powołać się na treść jej wniosku. § 3. Zlecając przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu, sąd oznacza tego sędziego albo ten sąd. Jeżeli nie oznaczono terminu lub miejsca przeprowadzenia dowodu, oznacza je sędzia wyznaczony lub sąd wezwany.

e. Aktywizacja stron przy przeprowadzaniu dowodów

Doświadczenia praktyki wskazują na trudności z przeprowadzaniem dowodów z zeznań świadków: zdarza się, że świadkowie zgłoszeni przez stronę, nawet blisko z nią związani, nie stawiają

się przed sądem, gdyż „nie dostali wezwania”. Proj. art. 242¹ nakłada na stronę – w miarę, oczywiście, jej możliwości – obowiązek dołożenia starań, by osoba wezwana przed sąd na wniosek strony stawiała się we wskazanym miejscu i czasie. Znaczenie tej zasady jest większe niż tylko to, że nie pozwala obarczać wyłącznie sądu winą za nieskuteczność doręczeń. Przepis ten czyni stronę współodpowiedzialną za sprawne prowadzenie postępowania dowodowego, a w efekcie – procesu w ogóle. Celem tego przepisu nie jest osiąganie doraźnych korzyści procesowych w konkretnej sprawie, lecz raczej długofalowe oddziaływanie na świadomość aktualnych i potencjalnych stron w kierunku kształtowania postawy współodpowiedzialności za sprawny przebieg postępowania. Dlatego przepis ten nie zawiera formalnej sankcji. Mimo to należy się spodziewać jego pozytywnego wpływu na sprawność postępowania.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 242¹. Strona, która wniosła o wezwanie na <u>czynności sądu świadka, biegłego lub innej osoby, powinna dołożyć starań, by osoba ta stawiała się w wyznaczonym czasie i miejscu, w szczególności zawiadomić ją o obowiązku, czasie i miejscu stawiennictwa.</u>

f. Uściślenie zasad odbierania przyrzeczenia

Mimo wagi aktu przyrzeczenia, zarówno formalnej, jak i realnej, jego regulacja w Kodeksie postępowania cywilnego jest fragmentaryczna i niewystarczająca – zwłaszcza w obliczu pojawienia się w sądownictwie równoległej do sędziów kategorii orzeczników: referendarzy sądowych. Wyjaśnienia wymaga także tryb postępowania przy ponownych czynnościach z udziałem osoby, od której już przyrzeczenie odebrano. Należy więc, na wzór procedury karnej, wskazać wprost, że odebranie przyrzeczenia jest wyłączną kompetencją sądu albo sędziego i że przy ponownym przesłuchaniu można je odebrać na nowo, jeżeli jest taka potrzeba.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 242².

Z tą ogólną regulacją należało uzgodnić treść art. 266 § 3 poprzez wyeliminowanie wzmianki o przewodniczącym jako osobie, przed którą świadek składa zeznania.

Dotychczasowy art. 270 należy uchylić jako zbędny.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 242². § 1. Ilekroć ustawa przewiduje odebranie <u>przyrzeczenia od osoby stawającej przed sądem, może je odebrać tylko sąd lub sędzia wyznaczony.</u> § 2. Osobie, która w danej sprawie składała już <u>przyrzeczenie, przypomina się je przy czynności z jej</u>

	<u>udziałem, chyba że potrzebne będzie ponowne odebranie przyrzeczenia.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
Art. 266. (...) § 3. Jeżeli świadek ma składać zeznania, przewodniczący odbiera od niego przyrzeczenie, po pouczeniu go o znaczeniu tego aktu.	Art. 266. (...) § 3. Jeżeli świadek ma składać zeznania, odbiera się od niego przyrzeczenie, po pouczeniu go o znaczeniu tego aktu.
Art. 270. W razie powtórnego przesłuchania świadka przypomina mu się poprzednio złożone przyrzeczenie.	Art. 270. (uchylony)

g. Uprozczone dopuszczenie dowodu z dokumentu

Specyfika dowodu z dokumentu (dokument sam z siebie określa zakres informacji, którą niesie – czyli fakt, który ma wykazać, a przeprowadzenie dowodu z dokumentu polega po prostu na jego przeczytaniu) czyni zbędnym wydawanie postanowienia o dopuszczeniu dowodu tego rodzaju. Należy więc w przepisie szczególnym przewidzieć, że dokument zawarty w aktach sprawy staje się dowodem bez potrzeby dopuszczania go odrębnym postanowieniem, natomiast wydania postanowienia dowodowego wymaga jego wyłączenie z materiału dowodowego.

W automatyzm tej regulacji z góry wpisane jest dopuszczenie pewnej części dowodów z dokumentów, które nie powinny stać się dowodami, ponieważ np. nie mają wartości dowodowej. Skoro jednak, jak wskazano wyżej, można się o tym przekonać dopiero poprzez przeczytanie takiego dokumentu, to nie należy obarczać sędziego tym czasochłonnym obowiązkiem dwukrotnie: raz w celu zadecydowania, czy dowód można dopuścić, a potem ponownie już jako przeprowadzenie dowodu. Byłaby to oczywista fikcja, poza tym zresztą takie postępowanie byłoby oczywiście nielogiczne: należałoby przeczytać dokument po to, by się przekonać, że nie należy go czytać. W takich przypadkach dowody takie zostaną więc dopuszczone (automatycznie) i przeprowadzone (przez ich jednokrotne przeczytanie), a tylko nie będą mieć wpływu na rozstrzygnięcie (co sąd stwierdzi, podając ustne powody rozstrzygnięcia lub ewentualnie w uzasadnieniu).

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 243².

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 2. Dokumenty	
[nowa norma]	Art. 243². Dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia. Pomijając dowód z takiego dokumentu sąd wydaje postanowienie.

23. Zeznania świadka

a. Poszerzenie możliwości przesłuchania świadka w miejscu pobytu

Stawiennictwo świadka na wezwanie sądu może uniemożliwić nie tylko choroba lub kalectwo, lecz także inna przeszkoda, której nie da się pokonać, np. pozbawienie wolności. Dlatego, na wzór procedury karnej, należy poszerzyć przesłanki umożliwiające przesłuchanie w miejscu pobytu świadka, który nie może się stawić na wezwanie sądu. Przy okazji wychodzące z użycia pojęcie „kalectwa” należy zastąpić używanym już w aktach sprawnych pojęciem „niepełnosprawności”.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 263.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
Art. 263. Przesłuchanie osób dotkniętych chorobą lub kalectwem odbywa się w miejscu, gdzie przebywają, jeżeli nie mogą go opuścić.	Art. 263. Świadka, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, niepełnosprawności lub <u>innej nie dającej się pokonać przeszkody, przesłuchuje się w miejscu jego pobytu.</u>

b. Możliwość złożenia zeznań na piśmie

Jest oczywiste, że złożenie zeznań na piśmie może znacznie przyspieszyć wydanie rozstrzygnięcia w sprawie oraz oszczędzić stronom kosztów, a sądowni – pracy. Dlatego możliwość tę, przewidzianą dotychczas tylko w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń, należy rozszerzyć na całe sądowe postępowanie cywilne. Wypracowanie szczegółowych zasad stosowania tej instytucji, w szczególności trybu odbierania takich zeznań i wymogów względem nich, należy pozostawić praktyce. Należy się spodziewać, że już po kilku latach stosowania tej instytucji wykształcą się w praktyce wymogi uznania tak złożonych zeznań za wartościowy dowód.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez przeniesienie treści dotychczasowego art. 505²⁵ § 1 do proj. art. 271¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
[nowy przepis]	Art. 271¹. Świadek składa zeznanie na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi. W takim przypadku świadek składa przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia. Świadek jest obowiązany złożyć tekst zeznania w sądzie w terminie wyznaczonym przez sąd. Przepisy art. 165 § 2, art. 274 § 1 i art. 276 stosuje się odpowiednio.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VII. Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych Rozdział 2. Europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń	
Art. 505²⁵. § 1. Świadek składa zeznanie na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi. W takim przypadku świadek składa przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia. Świadek obowiązany jest złożyć tekst zeznania w sądzie w terminie wyznaczonym przez sąd. Przepisy art. 165 § 2, art. 274 § 1 i art. 276 stosuje się odpowiednio. (...)	Art. 505²⁵. § 1. (uchylony) (...)

c. Możliwość przesłuchania świadka w obecności biegłego

Art. 259 przewiduje, że osoba niezdolna do spostrzegania lub komunikowania swych spostrzeżeń nie może być świadkiem. Ocenę, czy osoba wnioskowana do przesłuchania jako świadek jest dotknięta taką ułomnością, ma obowiązek podjąć sąd. Na wzór instytucji funkcjonującej od dawna w postępowaniu karnym należy sądowi cywilnemu dać dodatkowe narzędzie pozwalające na ustalenie takiej ułomności – udział biegłego lekarza (psychologa czy neurologa) albo psychologa w przesłuchaniu danej osoby.

Przesłuchanie świadka z udziałem biegłego oznacza badanie stanu psychicznego świadka, a więc ingerencję w jego prywatność. Jednakże przymusem ma być objęte wyłącznie znoszenie przez świadka udziału biegłego w przesłuchaniu, bez dalszych badań; taki zakres ingerencji w prywatność świadka jest na tyle niewielki, że interes społeczny w ustaleniu prawdy wyraźnie przeważa nad ochroną prywatności świadka. Tym niemniej uprawnienia sądu do zarządzenia takiego przesłuchania nie można wywodzić wyłącznie z ogólnych zasad postępowania dowodowego, lecz należy mu dać wyraźne umocowanie ustawowe.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 272¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 272¹. Jeżeli sąd poweźmie wątpliwość co do zdolności spostrzegania lub komunikowania spostrzeżeń przez świadka, może zarządzić przesłuchanie go z udziałem biegłego lekarza lub psychologa, a świadek ten nie może się temu sprzeciwić.

24. Opinia biegłego

a. Świadek-ekspert

Dotychczasowa praktyka stosowania przepisów o świadkach i biegłych doprowadziła do całkowitej separacji tych dwóch źródeł dowodowych: od biegłego nie odbiera się zeznań, świadek nie składa opinii. Praktyka wskazuje jednak, że w niektórych sytuacjach uchylenie tej niepołączalności jest celowe. Strony jeszcze przed procesem niejednokrotnie zlecają specjalistom z danej dziedziny wiedzy sporządzenie fachowych analiz, najpierw okazując im przedmiot sporu. Wartość tak powstałych opracowań trudno przecenić, bo niejednokrotnie pochodzą od najlepszych specjalistów w danej dziedzinie wiedzy. Tymczasem przed sądem osoba taka może zostać przesłuchana co najwyżej jako świadek, natomiast nie wolno jej wysnuć wniosków z opisanego stanu faktycznego przy zastosowaniu własnej wiedzy fachowej. W tym celu sąd „musi” powołać biegłego, z wynikającą stąd zwłoką i dwukrotnym poniesieniem kosztów tej samej w gruncie rzeczy analizy. W dodatku, ponieważ sąd korzysta w pierwszej kolejności z biegłych z listy, a najlepsi specjaliści z reguły nie są na nią wpisani, opinia zlecona przez sąd z reguły bywa sporządzona przez słabszego fachowca niż przesłuchany przez sąd „świadek”.

Rozwiązaniem tej niekorzystnej sytuacji jest uchylenie zakazu łączenia ról świadka i biegłego. Należy wyraźnie przewidzieć, że świadek, który ma wiadomości specjalne odnoszące się do faktów, o których zeznaje – „świadek-ekspert” – może również przedstawić opinię zawierającą ocenę tych faktów. Należy przy tym zaznaczyć, że nie przeszkadza temu wcześniejsze sporządzenie przez tę samą osobę opinii na zlecenie podmiotu innego niż sąd (czyli, najczęściej, strony).

Do czasu ukształtowania się w orzecznictwie kryteriów dopuszczalności i oceny takiego dowodu należy ograniczyć jego stosowanie do postępowania uproszczonego, a tym samym – do spraw o niższej wartości przedmiotu sporu, w których skutki ewentualnych błędów przy stosowaniu nowej instytucji nie będą zbyt dotkliwe.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 505⁷ § 3.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VI. Postępowanie uproszczone	
Art. 505⁷. Jeżeli sąd uzna, że sprawa jest szczególnie zawila lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych, w dalszym ciągu rozpoznaje ją z pominięciem przepisów niniejszego działu. W takim wypadku nie pobiera się uzupełniającej opłaty od pozwu. Przepisu art. 130 ³ § 2 nie stosuje się.	Art. 505⁷. § 1. Ilekroć ustalenie zasadności lub wysokości świadczenia winno nastąpić przy zastosowaniu wiadomości specjalnych, od uznania sądu zależy powzięcie samodzielnej oceny opartej na całokształcie okoliczności sprawy albo zasięgnięcie opinii biegłego. § 2. Opinii biegłego nie zasięga się, jeżeli jej przewidywany koszt miałby przekroczyć wartość przedmiotu sporu, chyba że uzasadniają to wyjątkowe okoliczności. § 3. Złożenie zeznań przez świadka nie stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał (świadek-ekspert), nawet jeżeli uprzednio sporządził opinię na zlecenie podmiotu innego niż sąd.

b. Wykorzystanie opinii pozasądowych

W obrocie prawnym szeroko korzysta się z opinii biegłych sporządzanych (1) na zlecenie całkowicie prywatne (np. w stosunkach zobowiązaniowych), (2) na zlecenie podmiotu prowadzącego postępowanie przewidziane ustawą (np. postępowania likwidacyjne w sprawach ubezpieczeniowych, postępowania reklamacyjne), (3) na zlecenie organu pozasądowego prowadzącego postępowanie inne niż sądowe (karne postępowanie przygotowawcze, wszelkiego rodzaju postępowania administracyjne) i (4) na zlecenie sądu w innej sprawie, czy to cywilnej, czy karnej. Mimo to dotychczasowe przepisy regulujące dowód z opinii biegłego nie rozstrzygają wprost, czy w sądowym postępowaniu cywilnym dopuszczalne jest przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sporządzonej nie na zlecenie sądu prowadzącego sprawę (pozasądowej), a jeżeli tak, to jaki charakter ma taki dowód. Tymczasem praktyczne korzyści płynące z wykorzystania tego rodzaju dowodów w postępowaniu cywilnym są oczywiste. Należy więc tylko właściwie określić, w których przypadkach korzyść z wykorzystania opinii pozasądowej przeważa nad ewentualnymi zastrzeżeniami.

Dobór ten należy oprzeć na trzech istotnych czynnikach. Po pierwsze wydaje się, że zlecenie sporządzenia opinii przez sąd lub inny organ władzy publicznej, z którym z reguły wiąże się uprawnienie stron do weryfikacji takiej opinii, pozytywnie wpływa na obiektywizm takiego dowodu. Po drugie uzależnienie zlecenia sporządzenia opinii od swobodnego uznania strony stosunku prawnego zawsze, niezależnie od faktycznej wartości poznawczej tej opinii, będzie rodzić podejrzenia o brak bezstronności biegłego. Po trzecie opinie sporządzane na zlecenie stron są przedmiotem praw autorskich i w praktyce zazwyczaj są obwarowane ograniczeniami co do zakresu ich użycia, niezezwalającymi na użycie ich w postępowaniu przed sądem.

Wszystkie te czynniki jednoznacznie uzasadniają:

- dopuszczenie do użytku przed sądem opinii sporządzonych na zlecenie sądu w innej sprawie (także, oczywiście, innego sądu) oraz opinii sporządzonych na zlecenie innego niż sąd organu władzy publicznej prowadzącego postępowanie inne niż sądowe, ale oparte na ustawie,
- wyłączenie z dopuszczenia do użycia w sądzie opinii sporządzonych na prywatne zlecenie strony oraz opinii sporządzonych w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy, ale na zlecenie podmiotu niebędącego organem władzy publicznej.

W przypadku tej pierwszej grupy opinii należy wyraźnie wskazać, że dowody takie, mimo że zostaną przeprowadzone poprzez zapoznanie się z dokumentem zawierającym opinię, a nie poprzez jej bezpośrednie odebranie, stanowią opinie biegłych w rozumieniu przepisów postępowania (wobec czego podlegają ocenie według zasad właściwych dla opinii). Natomiast opinie niemogące być dowodami z opinii pozostaną, jak dotychczas, uzasadnieniem twierdzeń strony co do faktów.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 278¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 278¹. Sąd może dopuścić dowód z opinii

c. Uściślenie trybu wyłączenia biegłego

Pojawiające się w praktyce wątpliwości co do trybu wyłączenia biegłego wskazują na potrzebę wyraźnego uregulowania tej kwestii. Powoływanie odrębnego składu do rozstrzygnięcia jest zbyteczne, wobec czego należy wskazać, że o wyłączeniu rozstrzyga sąd prowadzący sprawę. Wydaje się celowe, by co do wyłączenia biegłego mogły się wypowiedzieć strony, jak również sam biegły, w drodze ich wysłuchania – z czego jednak w sytuacjach oczywistych można zrezygnować, by nie przedłużać postępowania.

Tym samym rygorom co indywidualny biegły powinna podlegać osoba sporządzająca opinię w imieniu instytutu naukowego lub naukowo-badawczego. Podstawy i tryb wyłączenia biegłego należy do takiej osoby zastosować odpowiednio.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 281.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 281. Aż do ukończenia czynności biegłego strona może żądać jego wyłączenia z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. Gdy strona zgłasza wniosek o wyłączenie biegłego po rozpoczęciu przez niego czynności, obowiązana jest uprawdopodobnić, że przyczyna wyłączenia powstała później lub że przedtem nie była jej znana.	Art. 281. § 1. Aż do ukończenia czynności biegłego strona może żądać jego wyłączenia z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. Gdy strona zgłasza wniosek o wyłączenie biegłego po rozpoczęciu przez niego czynności, obowiązana jest uprawdopodobnić, że przyczyna wyłączenia powstała później lub że przedtem nie była jej znana. <u>§ 2. Na takich samych zasadach strona może żądać wyłączenia osoby wyznaczonej do sporządzenia opinii przez instytut naukowy lub naukowo-badawczy.</u> <u>§ 3. O wyłączeniu biegłego rozstrzyga sąd prowadzący sprawę po wysłuchaniu stron i biegłego. Od wysłuchania stron lub biegłego można odstąpić, gdyby miało to doprowadzić do nadmiernej zwłoki.</u>

d. Przyrzeczenie biegłego

Praktyka sądowa potwierdza pozytywne oddziaływanie wymogu odebrania przyrzeczenia od biegłego na rzetelność jego opinii, więc wymóg ten powinien zostać utrzymany. Dotychczasowa regulacja wymaga jedynie uzupełnienia o rozstrzygnięcie niejasności pojawiających się w praktyce oraz pewnego usystematyzowania.

Zawarta dotychczas w art. 283 § 1 norma pozwalająca na odstąpienie od odebrania od biegłego przyrzeczenia jest zbędna, ponieważ z mocy art. 282 § 2 do przyrzeczenia biegłego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadka, w szczególności art. 267, który reguluje już tę kwestię.

Zawartą dotychczas w art. 283 § 2 normę stanowiącą, że biegły wpisany na listę stałych biegłych sądowych nie składa przyrzeczenia, a tylko powołuje się na przyrzeczenie, które złożył przy

tym wpisie, należy przenieść do art. 282, by całość regulacji przyrzeczenia biegłego znalazła się w jednym artykule.

Należy wprost wskazać, że przy sporządzaniu opinii na piśmie biegły składa przyrzeczenie poprzez podpisanie odpowiedniej treści dokumentu, który następnie załącza do opinii.

Odpowiednią regulację zawiera poszerzony art. 282. Dotychczasowy art. 283 należy uchylić w konsekwencji skupienia wszystkich regulacji dotyczących przyrzeczenia biegłego w art. 282.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 282. § 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przyrzeczenie w następującym brzmieniu: "Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością". § 2. Poza tym do przyrzeczenia biegłych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadków.	Art. 282. § 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przyrzeczenie w następującym brzmieniu: "Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością". § 1¹. Biegły, któremu zlecono sporządzenie opinii na piśmie, może złożyć przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia, który załącza do opinii. § 1². Od biegłego wpisanego na listę biegłych sądowych nie odbiera się przyrzeczenia. Biegły taki powołuje się na przyrzeczenie złożone przy ustanowieniu go w tym charakterze. § 2. Poza tym do przyrzeczenia biegłych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadków.
Art. 283. § 1. Biegły nie składa przyrzeczenia, gdy obie strony wyrażą na to zgodę. § 2. Biegły sądowy stały składa przyrzeczenie tylko przy objęciu stanowiska, w poszczególnych zaś sprawach powołuje się na nie.	Art. 283. (uchylony)

e. Udostępnienie biegłemu materiałów do opinii

Dotychczasowe brzmienie art. 284 wymaga uściślenia i uzupełnienia poprzez wskazanie, że:

- biegłemu (poza aktami sprawy, co jest oczywiste) należy zapewnić dostęp nie tylko do przedmiotu oględzin, lecz do wszystkich dowodów,
- akta i dowody biegłemu się udostępnia, a nie tylko okazuje (co legalizuje praktykę wysyłania akt biegłemu),
- ze względu na potrzebę zachowania wszelkiego rodzaju tajemnic (zawodowych, handlowych itd.) udostępnienie materiałów biegłemu wino nastąpić tylko w niezbędnym zakresie; jeżeli biegły do wydania opinii potrzebuje tylko części materiałów zgromadzonych w aktach, to do tej właśnie części należy mu ten dostęp ograniczyć. Ograniczenia tego nie należy, oczywiście, rozumieć jako nakazu wysyłania biegłemu pojedynczych dokumentów wypreparowanych z akt (aczkolwiek i taki sposób postępowania będzie dopuszczalny w razie potrzeby); w praktyce realne jest raczej selekcjonowanie poszczególnych tomów akt,
- biegły nie bierze udziału w postępowaniu dowodowym, lecz, zgodnie z zarządzeniem sądu, może być obecny lub brać udział w przeprowadzeniu dowodu.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 284.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 284. Sąd może zarządzić okazanie biegłemu akt sprawy i przedmiotu oględzin oraz zarządzić, aby brał udział w postępowaniu dowodowym .	Art. 284. Sąd może zarządzić <u>przedstawienie</u> biegłemu w niezbędnym zakresie akt sprawy lub przedmiotu <u>ogłędzin</u> oraz <u>zarządzić, by był obecny lub brał udział w przeprowadzeniu dowodu.</u>

f. Tryb uzupełnienia i wyjaśnienia opinii oraz dopuszczenia dodatkowej opinii

Dotychczasowa regulacja uzupełnienia lub wyjaśnienia opinii oraz zażądania opinii dodatkowej jest niekompletna i archaiczna. Należy:

- rozszerzyć możliwość żądania wyjaśnienia opinii na każdą opinię niezależnie od jej formy,
- uregulować istniejącą w praktyce, a niezauważaną przez Kodeks instytucję opinii uzupełniającej (uzupełnienia opinii),
- wskazać, że wyjaśnienie i uzupełnienie opinii może mieć każdą formę, nie tylko ustną,
- wskazać osobę, która udziela ustnego wyjaśnienia opinii sporządzonej przez instytut,
- przewidzieć możliwość uzyskania dodatkowej opinii także od instytutu.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 286.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 286. Sąd może zażądać ustnego wyjaśnienia opinii złożonej na piśmie , może też w razie potrzeby zażądać dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych.	Art. 286. § 1. Sąd może zażądać ustnego <u>lub</u> <u>pisemnego uzupełnienia lub wyjaśnienia opinii, a także udzielenia</u> dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych <u>albo przez ten sam lub inny instytut.</u> § 2. <u>Jeżeli opinia została sporządzona przez instytut, ustne uzupełnienie lub wyjaśnienie albo dodatkową opinię składa osoba wyznaczona do tego przez instytut. Sąd może jednak zarządzić stawienie się na rozprawie i złożenie uzupełnienia lub wyjaśnienia albo dodatkowej opinii także przez osoby, które sporządziły opinię w imieniu instytutu.</u>

g. Ustalanie wynagrodzenia biegłego

Przeprowadzenie niemal każdego dowodu pociąga za sobą pewien koszt, który ustala sąd, a pokrywa strona. W przypadku dowodu z opinii biegłego koszt ten z reguły równa się wynagrodzeniu biegłego i zwrotowi wydatków – i bywa stosunkowo wysoki. Sposób ustalenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków biegłego ma więc spore znaczenie w praktyce.

W dotychczasowym stanie prawnym wysokość wynagrodzenia biegłego może zostać ustalona, co do zasady, tylko z dołu, poprzez zastosowanie urzędowo przewidzianych stawek – co nie zawsze bywa akceptowane przez biegłych, szczególnie rzadkich specjalności, jak również nie zawsze daje wynik odpowiedni do zaangażowanej wiedzy fachowej lub nakładu pracy. Tymczasem nie ma przeszkód, by umożliwić uzgadnianie wysokości wynagrodzenia biegłego i maksymalnego pułapu wydatków między biegłym i stronami za pośrednictwem i przy akceptacji sędziego. Możliwe sposoby ustalenia wynagrodzenia biegłego należy wzbogacić o możliwość ustalenia wynagrodzenia biegłego ryczałtowo, z góry, w dwóch wariantach: na żądanie biegłego albo na zarządzenie sędziego.

Wariant ustalenia wynagrodzenia na zarządzenie sędziego (proj. art. 288 § 3) z założenia ma znaleźć zastosowanie w sprawach, w których opinie mają powtarzalną treść, np. w sprawach dotyczących wypadków komunikacyjnych. Ten wariant nie wymaga poświęcenia dodatkowego czasu na ustalenie wynagrodzenia, za to powinien przynieść oszczędność czasową w postaci skrócenia czasu sporządzenia opinii powtarzalnej.

Wariant ustalenia wynagrodzenia na żądanie biegłego (proj. art. 288 § 4 i 5) z założenia ma być wykorzystywany w sprawach, w których opinia będzie szczególnie skomplikowana lub pracochłonna. W takiej sytuacji czas poświęcony na uzgadnianie wynagrodzenia zostanie „odzyskany” poprzez zintensyfikowanie przez biegłego pracy na etapie sporządzania opinii.

Należy się spodziewać, że wskutek tej zmiany opinie będą przygotowane szybciej i będą lepszej jakości. Zlikwiduje to też praktykę (oraz motywację do) wpisywania przez biegłych zawyżonych liczb godzin pracy w kartach pracy. Obecnie szybkie przygotowanie opinii przez biegłego nie jest dla niego opłacalne, ponieważ przy krótkim czasie przygotowania opinii liczba godzin pracy biegłego siłą rzeczy musi być mniejsza, co oznacza niższe wynagrodzenie liczone jako iloczyn stawki godzinowej i liczby godzin z karty pracy.

Jeżeli żadna z nowych metod nie znajdzie zastosowania, wynagrodzenie będzie ustalane w sposób dotychczasowy (§ 4). Także przewodniczący, kierując się własną oceną celowości, może wyłączyć ryczałtowy sposób ustalenia wynagrodzenia biegłego, zawierając odpowiednią wzmiankę w zleceniu sporządzenia opinii (§ 7). W przypadku wyjątkowej obszerności akt sprawy przewodniczący może także przedłużyć biegłemu terminy do „wyceny” opinii ze standardowego tygodnia do miesiąca (§ 6).

Praktyka sądowa ujawniła również problem polegający na zbyt wczesnym rozstrzygnięciu wniosku biegłego o przyznanie wynagrodzenia – od razu po złożeniu opinii do akt. Rozstrzygnięcie co do wynagrodzenia sąd winien podjąć dopiero po ocenie, czy opinia nie wymaga wyjaśnienia lub uzupełnienia, a jeżeli wymaga – to po jej wyjaśnieniu lub uzupełnieniu. W innym przypadku biegły nie ma motywacji do starania się o należytą jakość wyjaśnienia lub uzupełnienia, względnie żąda dodatkowego wynagrodzenia – co jest nie do przyjęcia, bo oznacza nagradzanie za niską jakość pracy (proj. art. 288 § 8).

Nowa regulacja zostaje wprowadzona poprzez poszerzenie treści art. 288, który obejmie całość regulacji wynagrodzenia biegłego.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 288. Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na poczet wydatków.	Art. 288. § 1. Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę <u>oraz zwrotu wydatków.</u> § 2. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na poczet wydatków. § 3. <u>Jeżeli w sprawie można oszacować przewidywany nakład pracy biegłego przy sporządzeniu opinii, przewodniczący, zlecając biegłemu sporządzenie opinii, może oznaczyć maksymalną łączną wysokość wynagrodzenia i zwrotu wydatków.</u> § 4. <u>W terminie tygodnia od dnia otrzymania zlecenia biegły może zażądać wynagrodzenia i zwrotu wydatków w innej wysokości. Jeżeli strony zgodzą się na warunki biegłego i zostanie uiszczona odpowiednia zaliczka, przewodniczący zleci biegłemu sporządzenie opinii za wynagrodzeniem żądanym przez biegłego, a jeżeli nie – za wynagrodzeniem ustalonym na ogólnych zasadach.</u> § 5. <u>Jeżeli w zleceniu sporządzenia opinii nie oznaczono wysokości należności biegłego w myśl § 3, w terminie tygodnia od dnia otrzymania zlecenia biegły może zażądać ustalenia jego wynagrodzenia w określonej kwocie, a także wskazać maksymalną wysokość przewidywanych wydatków. Przepis § 4 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.</u> § 6. <u>Jeżeli udostępniane biegłemu akt sprawy są wyjątkowo obszerne, przewodniczący może wyznaczyć biegłemu do zgłoszenia żądań, o których mowa w § 4 i 5, dłuższy termin, nie dłuższy jednak niż miesiąc.</u> § 7. <u>Przewodniczący, zlecając sporządzenie opinii, może zarządzić ustalenie wynagrodzenia biegłego z wyłączeniem przepisów § 3–5.</u> § 8. <u>Jeżeli opinia jest niepełna lub niejasna, o przyznaniu wynagrodzenia rozstrzyga się po jej uzupełnieniu lub wyjaśnieniu.</u>

h. Opinia opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów

Zmiana art. 290¹ ma charakter systematyzujący. Dotychczasowa regulacja trybu sporządzenia opinii przez opiniodawczy zespół sądowych specjalistów polega tylko na powtórzeniu, i to wyrywkowym, regulacji dotyczącej instytutu badawczego lub naukowo-badawczego. Szczególna regulacja jest więc zbędna – skoro o.z.s.s., tak jak w istocie instytut, jest po prostu zespołem biegłych, to należy po prostu odesłać do odpowiedniego stosowania przepisów o instytucie, co automatycznie czyni regulację o.z.s.s. wyczerpującą (proj. art. 290¹).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 290¹. § 4. W sprawach rodzinnych i opiekuńczych	Art. 290¹. W sprawach rodzinnych i opiekuńczych sąd

sąd może zażądać opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. § 2. Sąd może zażądać od opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów dodatkowych wyjaśnień bądź pisemnych, bądź ustnych przez wyznaczoną do tego osobę, może też zarządzić złożenie dodatkowej opinii przez ten sam lub inny opiniodawczy zespół sądowych specjalistów. § 3. W opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów należy wskazać osoby, które przeprowadziły badanie i wydały opinię.	może zażądać opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. <u>Do opinii zespołu stosuje się odpowiednio przepisy o opinii instytutu naukowego lub naukowo-badawczego.</u>
--	---

IV. Uzasadnianie wyroków i postępowania odwoławcze

25. Ogłaszanie, doręczanie i uzasadnianie wyroków

a. Ogłoszenie wyroku

Obowiązująca regulacja ogłoszenia wyroku jako zasadę przewiduje ogłoszenie wyroku niezwłocznie po zamknięciu rozprawy. Taka regulacja jest oczywiście pożądana ze względu na sprawność postępowania. Okazuje się jednak nieadekwatna w obecnych realiach praktyki sądowej, przede wszystkim ze względu na obciążenie sędziów wielokrotnie większą liczbą spraw niż w czasach, gdy wchodziły w życie obowiązujące do dziś regulacje. Sędzia prowadzący jednocześnie kilkaset spraw ma nikłą ilość czasu na przygotowanie się do sprawy, za to na wokandzie ma kilkanaście bądź nawet więcej spraw dziennie. W tych warunkach łatwo o błąd, którego można byłoby uniknąć, mając więcej czasu na refleksję nad sprawą. Błędy te wymagają później naprawienia w postępowaniu odwoławczym; strata czasu spowodowana naprawianiem błędów wynikłych z nadmiernego obciążenia wydaje się *per saldo* większa, niż spowodowana odraczeniem ogłoszenia wyroków. Dlatego należy przyjąć do wiadomości potrzeby praktyki i uznać odroczenie ogłoszenia wyroku nie za sytuację wyjątkową, lecz za równorzędną alternatywę natychmiastowego ogłoszenia wyroku.

Ponieważ obecnie większość odroczeń ogłoszenia jest spowodowana nie zawilocią spraw, lecz nadmiernym obciążeniem sędziów, należy zerwać z fikcją zawiloci jako jedynej podstawy odroczenia. Podobnie, jako realny w dzisiejszych warunkach pracy sądów i sędziów, należy przyjąć termin miesiąca jako maksymalny termin odroczenia. Dla zapobieżenia nadużyciom przekroczenie terminu należy obwarować sankcją obowiązku otwarcia zamkniętej rozprawy na nowo.

Odpowiednie regulacje wprowadza proj. art. 326 § 1.

Innym, nie zauważanym do tej pory praktycznym problemem jest formalny obowiązek ogłaszania (odczytywania) wyroku także w sytuacji, gdy nikt tego ogłoszenia nie słucha – czyli w sytuacji, gdy na ogłoszenie wyroku nikt się nie stawił. W praktyce sądowej nie należą do rzadkości sytuacje, gdy na posiedzenie wyznaczone w celu odroczonego ogłoszenia wyroku nie stawia się ani żadna ze stron, ani nawet publiczność. W takiej sytuacji odczytywanie przez sędziego wyroku do pustej sali jest częścią formalnością, która ośmiesza sąd. Nie można jej jednak zaniechać, ponieważ Kodeks, w ślad za art. 45 ust. 2 *in fine* Konstytucji, wymaga ogłoszenia wyroku w każdym przypadku. Tym niemniej nie ma przeszkód, by ze względów pragmatycznych, w celu oszczędzenia czasu i wysiłku sądu i sędziego, na zasadzie wyjątku, w szczególnej sytuacji zastąpić ogłoszenie wyroku poprzez jego odczytanie surogatem tej czynności w postaci przyjęcia, że wyrok został ogłoszony mimo faktycznego nieodczytania. Należy więc w takich przypadkach umożliwić sędziemu ogłaszającemu wyrok odstąpienie od odczytywania jego sentencji i od podawania ustnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia, a sporządzony już i podpisany wyrok należy uznać za ogłoszony z chwilą zakończenia tego posiedzenia. (Za chwilę zapadnięcia wyroku nie można uznać chwili jego podpisania, ponieważ przy wieloosobowym składzie orzekającym wszystkie podpisy z reguły zostają

zebrane wcześniej; w takiej sytuacji należałoby procedować z wyrokiem nie wiedząc, czy jest już wiążący, czy nie – co prowadziłoby do zbędnych komplikacji.) Sytuacja taka winna zostać udokumentowana wzmianką o odstąpieniu od ogłoszenia zawartą w protokole posiedzenia. Takie rozwiązanie będzie stanowić wariant czynności ogłoszenia wyroku, w którym pominięte zostaną czynności oczywiście zbędne z punktu widzenia celów, którym służy publiczne ogłoszenie wyroku; obywatele mieli możliwość wysłuchania wyroku, skoro jednak nie przejawili zainteresowania, to odczytywanie jest w oczywisty sposób zbyteczne.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 326 § 4.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 326. § 1. Ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. Jednakże w sprawie zawilej sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku tylko jeden raz na czas do dwóch tygodni. W postanowieniu o odroczeniu sąd powinien wyznaczyć termin ogłoszenia wyroku i ogłosić go niezwłocznie po zamknięciu rozprawy. § 2. Ogłoszenie wyroku następuje na posiedzeniu jawnym. Nieobecność stron nie wstrzymuje ogłoszenia. Jeżeli ogłoszenie było odroczone, może go dokonać sam przewodniczący lub sędzia sprawozdawca. § 3. Ogłoszenia wyroku dokonuje się przez odczytanie sentencji (ogłoszenie sentencji). Po ogłoszeniu sentencji przewodniczący lub sędzia sprawozdawca podaje ustnie zasadnicze powody rozstrzygnięcia albo wygłasza uzasadnienie, może jednak tego zaniechać, jeżeli sprawa była rozpoznawana przy drzwiach zamkniętych.	Art. 326. § 1. Ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. <u>Postanowieniem wydanym niezwłocznie po zamknięciu rozprawy sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku na oznaczony termin przypadający nie później niż miesiąc po dniu zamknięcia rozprawy. Gdyby ogłoszenie wyroku miało nastąpić później niż miesiąc po dniu zamknięcia rozprawy, sąd otwiera rozprawę na nowo.</u> § 2. Ogłoszenie wyroku następuje na posiedzeniu jawnym; może go dokonać sam przewodniczący lub sędzia sprawozdawca. Nieobecność stron nie wstrzymuje ogłoszenia. § 3. Ogłoszenia wyroku dokonuje się przez odczytanie sentencji. Po ogłoszeniu wyroku przewodniczący lub sędzia sprawozdawca podaje ustnie zasadnicze powody rozstrzygnięcia albo wygłasza uzasadnienie, może jednak tego zaniechać, jeżeli sprawa była rozpoznawana przy drzwiach zamkniętych. <u>§ 4. Jeżeli na posiedzenie wyznaczone w celu ogłoszenia wyroku nikt się nie stawił, włączając publiczność, przewodniczący lub sędzia sprawozdawca może zarządzić odstąpienie od odczytania sentencji i od podania powodów rozstrzygnięcia. W takim przypadku wyrok uważa się za ogłoszony z chwilą zakończenia posiedzenia. Sentencję należy jednak odczytać, jeżeli wygłaszane będzie uzasadnienie wyroku.</u>

b. Doręczenie wyroku z urzędu i pouczenia przy ogłoszeniu lub doręczeniu

Normę regulującą tryb doręczania stronom wyroku wydanego na posiedzeniu niejawnym należy przenieść do artykułu regulującego doręczanie odpisów wyroku jako kolejny przypadek doręczenia z urzędu (obok dotychczasowego przypadku strony działającej bez fachowego pełnomocnika, na skutek pozbawienia wolności nieobecnej przy ogłoszeniu wyroku). Pouczenie doręczane stronie nie zastępowanej przez fachowego pełnomocnika wraz z takim wyrokiem należy podzielić na pouczenie o sposobie i terminie zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz na pouczenie o sposobie i terminie późniejszego wniesienia środka odwoławczego.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 327, który w efekcie obejmie pełną regulację trybu doręczania wyroku.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 327. § 1. Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, obecnej przy ogłoszeniu wyroku, przewodniczący udzieli wskazówek co do sposobu i terminów wniesienia środka zaskarżenia. Jeżeli zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych jest obowiązkowe, należy pouczyć stronę o treści przepisów o obowiązkowym zastępstwie oraz o skutkach niezastosowania się do tych przepisów. § 2. Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego, która na skutek pozbawienia wolności była nieobecna przy ogłoszeniu wyroku, sąd z urzędu w ciągu tygodnia od dnia ogłoszenia wyroku doręcza edpis jego sentencji z pouczeniem o terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia.	Art. 327. § 1. Stronę <u>niezastępowaną przez</u> adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuraturię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, obecną przy ogłoszeniu wyroku, przewodniczący <u>pouczy o</u> warunkach, sposobie i terminie <u>zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz o</u> sposobie i terminie <u>późniejszego</u> wniesienia środka <u>odwoławczego</u>. § 2. Sąd z urzędu doręcza wyrok stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego, która na skutek pozbawienia wolności była nieobecna przy ogłoszeniu wyroku. § 3. Sąd z urzędu doręcza obu stronom wyrok wydany <u>na posiedzeniu niejawnym</u>. § 4. Stronie <u>niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuraturię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wraz z wyrokiem, który podlega doręczeniu z urzędu, doręcza się</u> pouczenie o sposobie i terminie <u>zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz o warunkach, sposobie i terminie późniejszego</u> wniesienia <u>środka odwoławczego</u>. § 5. Jeżeli zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych jest obowiązkowe, należy <u>także</u> pouczyć stronę o treści przepisów o obowiązkowym zastępstwie oraz o skutkach niezastosowania się do tych przepisów.

c. Wymogi co do treści uzasadnienia wyroku

Dotychczasowa regulacja treści uzasadnienia jest zawarta w art. 328 § 2 i nie budzi wątpliwości co do swej trafności, jednak usytuowanie tego przepisu mogłoby uzasadniać pogląd, że dotyczy tylko uzasadnienia pisemnego. Tymczasem jest oczywiste, że tym samym regułą powinno podlegać także uzasadnienie wygłoszone ustnie, w myśl dotychczasowego art. 328 § 1¹.

Praktyka sądowa ostatnich lat wskazuje, że uzasadnienia wyroków, zwłaszcza pisemne, stają się coraz obszerniejsze. Abstrahując od przyczyn tego zjawiska, które są wielopłaszczyznowe, jest ono oczywiście niekorzystne dla sprawności postępowania, skoro zwiększa nakład pracy sędziego: w I instancji na napisanie zbyt obszernego dokumentu, w II instancji – na jego czytanie i analizę. Wydaje się, że przeciwdziałanie temu zjawisku należy zacząć od formalnego wprowadzenia do procedury cywilnej wymogu zwięzłości uzasadnienia (funkcjonującego już w procedurze karnej). Zwięzłość uzasadnienia powinna być rozumiana w szczególności jako brak potrzeby powtarzania w uzasadnieniu treści dokumentów zawartych w aktach oraz treści orzeczeń sądowych, które dziś są nieraz kopiowane *in extenso*.

Odpowiednie zmiany wprowadza proj. art. 327¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
[nowy przepis]	Art. 327¹. § 1. Uzasadnienie wyroku powinno zawierać: 1) wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej; 2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. § 2. Uzasadnienie wyroku sporządza się w sposób zwięzły.

d. Wniosek o doręczenie wyroku z pisemnym uzasadnieniem

Konsekwencją przywrócenia opłaty sądowej od wniosku o uzasadnienie wyroku jest wprowadzenie zasady, że złożenie tego wniosku jest konieczną przesłanką wniesienia środka zaskarżenia. Pozostawienie istniejącej dotychczas możliwości wniesienia środka zaskarżenia bez wniosku o uzasadnienie czyniłoby iluzorycznymi wszelkie oczekiwania związane z następstwami odpłatności wniosku o uzasadnienie, skoro należałoby uzasadnienia wyroków sporządzać z urzędu, bez opłaty, wskutek wniesienia środka zaskarżenia. Z drugiej strony praktyczne doświadczenia z funkcjonowania sądów odwoławczych wskazują, że kontrola instancyjna nie jest możliwa bez pisemnego uzasadnienia wyroku, więc nie wchodzi w rachubę rozwiązanie polegające na przedstawianiu do kontroli instancyjnej wyroku bez uzasadnienia. Zastosowane rozwiązanie: sporządzenie pisemnego uzasadnienia zawsze poprzedza wniesienie środka zaskarżenia – wzorowane na istniejącym już w procedurze karnej – pozwala uniknąć tych negatywnych skutków.

Tak więc należy:

- odejść od dotychczasowego wyjątku polegającego na sporządzeniu uzasadnienia z urzędu w przypadku wniesienia środka zaskarżenia w terminie,
- utrzymać dotychczasowy tydzień od dnia ogłoszenia sentencji wyroku jako zasadniczy termin do złożenia wniosku o uzasadnienie,
- przewidzieć, że gdy wyrok doręcza się z urzędu, termin do żądania doręczenia uzasadnienia liczy się od dnia doręczenia,
- przewidzieć dołączanie pouczenia o trybie zaskarżenia do wysłanego uzasadnienia.

Odpowiednią regulację wprowadzają proj. art 328 § 1 i 2, art. 331 § 1–3 oraz art. 369, a odnośnie wyroków zaocznych – art. 342 i art. 343.

Uzupełnienia wymaga dotychczasowa luka w przepisach Kodeksu dotycząca sytuacji, gdy sporządzenie uzasadnienia okaże się niemożliwe. W takim wypadku prezes sądu powinien zawiadomić o tym stronę, a termin do wniesienia środka odwoławczego winien biec od doręczenia tego zawiadomienia. Ponieważ jest to sytuacja nietypowa, należy o tym pouczyć stronę, a jeżeli działa

bez fachowego pełnomocnika, należy jej także doręczyć pouczenie o trybie zaskarżenia. Odpowiednią regulację wprowadza proj. art. 331 § 4.

Z zasadą, że złożenie wniosku o uzasadnienie wyroku jest przesłanką wniesienia środka zaskarżenia, pozostaje w sprzeczności funkcjonująca w postępowaniu nieprocesowym instytucja zrzeczenia się doręczenia postanowienia. Negatywna ocena co do potrzeby utrzymania jej jako wyjątku od ogólnych zasad uzasadniania orzeczeń opiera się na ocenie skutku takiej czynności: skutek ten sprowadza się w istocie do tego, że w przypadku zrzeczenia się doręczenia przez wszystkich uczestników termin do zaskarżenia postanowienia co do istoty sprawy zostaje skrócony z trzech (przy założeniu, że żaden uczestnik nie zażąda uzasadnienia) do dwóch tygodni. Teoretycznie oznacza to przyspieszenie postępowania, ale w rzeczywistości, skoro potrzeba do tego zgody wszystkich uczestników, przyspieszenie to zdarza się sporadycznie; poza tym różnica między dwoma a trzema tygodniami w proporcji do ogólnego czasu trwania postępowania sądowego nie ma realnego znaczenia. Tak więc w dzisiejszych realiach korzyść ta jest iluzoryczna. W tej sytuacji nie ma przeszkód, by zrezygnować z opisanej odmienności w zakresie doręczania i uzasadniania orzeczeń rozstrzygających co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym – i zastosować te same zasady, co w procesie: art. 357 do postanowień wpadkowych i art. 316–332 do postanowień co do istoty sprawy. Z tych powodów art. 517 i art. 519 należy uchylić. Ujednolicenie zasad doręczania i uzasadniania orzeczeń w postępowaniu nieprocesowym z zasadami obowiązującymi w procesie rozstrzyga także wątpliwość co do zasad uzasadniania postanowień co do istoty sprawy, wynikłą z niejasnego stosunku art. 517 do art. 329.

Występującym w praktyce problemem jest nadmierny zakres uzasadnień. W obecnym stanie prawnym pisemne uzasadnienie wyroku zawsze musi obejmować całość rozstrzygnięcia, podczas gdy często jest to zbędne (np. gdy strona ma zamiar kwestionować tylko kwestie prawne nie podważając ustaleń co do faktów, tylko jedno z rozstrzygnięć objętych wyrokiem albo tylko jeden z przedmiotów postępowania). Skumulowany w skali makro nakład czasu i pracy poświęcany na pisanie zbędnych części uzasadnień jest na tyle znaczący, że uzasadnia wprowadzenie, na wzór procedury karnej, możliwości ograniczenia przez stronę we wniosku zakresu żądanego uzasadnienia. Ograniczenie takie leży w interesie nie tylko sądu, ale i strony, ponieważ im krótsze będzie uzasadnienie, tym szybciej zostanie napisane, co znaczy, że strona zyska na czasie – co jest istotnym czynnikiem zwłaszcza w poważnych sprawach, a właśnie w nich instytucja ta będzie mieć największe znaczenie. Należy więc obwarować wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku wymogiem wyraźnego wskazania, czy żąda się uzasadnienia wyroku w całości, czy w części, a jeżeli w części – to w jakiej. Jest to na tyle proste, że nie powinno sprawić trudności nawet stronie nie zastępowanej przez fachowego pełnomocnika, tym bardziej, że będzie to jedyny wymóg co do treści i formy wniosku o uzasadnienie; wniosek nie musi mieć nawet postaci pisemnej.

Korelatem tego ograniczenia jest norma, że pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w zakresie wynikającym z wniosku. Zwrot „wynikający z wniosku” ma szerszy zakres, niż „oznaczony we wniosku” i oznacza, że uzasadnienie winno objąć nie tylko te zagadnienia, które wprost zostały wymienione we wniosku, lecz także te, których rozstrzygnięcie było podstawą rozstrzygnięć kwestionowanych przez stronę.

Odpowiednią regulację wprowadzają proj. art. 328 § 3 i proj. art. 329 § 1.

Przy okazji tych zmian należy także uściślić, że sankcją złożenia wadliwego wniosku o uzasadnienie jest jego odrzucenie (proj. art. 328 § 4).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 328. § 1. Uzasadnienie wyroku sporządza się <u>pisemnie</u> na wniosek strony o doręczenie wyroku z uzasadnieniem zgłoszony w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji, a w przypadkach, o których mowa w art. 327 § 2 i art. 331 § 1⁴ — od dnia doręczenia sentencji. Wniosek spóźniony sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym. Sąd sporządza uzasadnienie wyroku również wówczas, gdy wyrok został zaskarżony w ustawowym terminie oraz gdy wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, chyba że uzasadnienie zostało wygłoszone. § 1⁴. Jeżeli przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, uzasadnienie może być wygłoszone po ogłoszeniu sentencji wyroku i utrwalone za pomocą tego urządzenia, o czym przewodniczący uprzedza przed wygłoszeniem uzasadnienia. W razie wygłoszenia uzasadnienia na posiedzeniu nie podaje się odrębnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia. § 2. Uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.	Art. 328. § 1. <u>Pisemne</u> uzasadnienie wyroku sporządza się na wniosek strony o doręczenie wyroku z uzasadnieniem zgłoszony w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia wyroku. <u>§ 2. W przypadkach, gdy wyrok doręcza się z urzędu, termin, o którym mowa w § 1, liczy się od doręczenia wyroku.</u> <u>§ 3. We wniosku należy wskazać, czy pisemne uzasadnienie ma dotyczyć całości wyroku czy jego części, w szczególności poszczególnych objętych nim rozstrzygnięć.</u> <u>§ 4. Sąd odrzuca wniosek niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.</u>
Art. 329. Pisemne uzasadnienie wyroku albo transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia sporządza się w terminie dwutygodniowym od dnia zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a gdy wniosek taki nie był zgłoszony — od dnia zaskarżenia wyroku lub wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W sprawie zawilej, w razie niemożności sporządzenia pisemnego uzasadnienia w terminie, prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony, nie dłuższy niż trzydzieści dni.	Art. 329. § 1. <u>Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w zakresie wynikającym z wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.</u> <u>§ 2. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w terminie dwóch tygodni od dnia wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami — od dnia usunięcia tych braków.</u> <u>§ 3. W przypadkach, gdy pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu, termin ten biegnie od dnia ogłoszenia wyroku.</u> <u>§ 4. W przypadku niemożności sporządzenia uzasadnienia w terminie prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony.</u>
Art. 331. § 1. Wyrok z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zgłosiła wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem. § 1⁴. Wyrok wydany na posiedzeniu niejawnym sąd z urzędu doręcza stronom. Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej doręcza się też pouczenie o sposobie i terminach wniesienia środka zaskarżenia. § 2. Jeżeli uzasadnienie zostało wygłoszone na posiedzeniu, stronie, która w terminie tygodniowym od	Art. 331. § 1. Wyrok z <u>pisemnym</u> uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zgłosiła wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem. <u>§ 2. Sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku z urzędu nie zwalnia strony od obowiązku zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.</u> <u>§ 3. Stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuraturę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wraz z pisemnym uzasadnieniem doręcza się pouczenie o sposobie i terminie złożenia środka odwoławczego. Przepis art.</u>

dnia ogłoszenia sentencji, a w przypadku, o którym mowa w art. 327 § 2 — od dnia doręczenia sentencji, zgłosiła wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem doręcza się wyrok wraz z transkrypcją uzasadnienia. Wniosek spóźniony sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym. Doręczenie wyroku z transkrypcją uzasadnienia jest równoznaczne z doręczeniem wyroku z uzasadnieniem.	327 § 5 stosuje się. § 4. Jeżeli sporządzenie uzasadnienia okaże się niemożliwe, prezes sądu zawiadamia o tym stronę. W takim przypadku termin do wniesienia środka odwoławczego biegnie od dnia doręczenia tego zawiadomienia, o czym należy pouczyć stronę. Stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wraz z tym pouczeniem doręcza się pouczenie przewidziane w § 3.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 3. Wyroki zaoczne	
Art. 342. Wyrok zaoczny sąd uzasadnia, gdy powództwo zostało oddalone w całości lub w części, a powód zażądał uzasadnienia w ciągu tygodnia od doręczenia mu wyroku, albo gdy powód, który żądania takiego nie zgłosił, wniósł apelację w przepisany terminie.	Art. 342. Wyrok zaoczny sąd uzasadnia, gdy powództwo zostało oddalone w całości lub w części, a powód zażądał uzasadnienia w terminie tygodnia od dnia doręczenia mu wyroku.
Art. 343. Wyroki zaoczne doręcza się z urzędu obu stronom z pouczeniem o przysługujących im środkach zaskarżenia. Pozwanego poucza się także o treści art. 344 § 2 zdanie drugie.	Art. 343. § 1. Wyrok zaoczny doręcza się z urzędu obu stronom. Stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej doręcza się go z pouczeniem o przysługujących jej środkach zaskarżenia, a pozwanemu – także z pouczeniem o obowiązku przedstawienia w sprzeczności wszystkich twierdzeń i dowodów oraz o skutku niedopełnienia tego obowiązku w postaci możliwości pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów. § 2. Jeżeli wyrok, zgodnie z art. 342, nie podlegał uzasadnieniu, termin do wniesienia przez powoda apelacji biegnie od dnia jego doręczenia.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
Art. 369. § 1. (...) § 2. Jeżeli strona nie zgłosiła wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin do zgłoszenia takiego wniosku. § 3. Termin, o którym mowa w § 1 i 2, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim wypadku sąd ten niezwłocznie przesyła apelację do sądu, który wydał zaskarżony wyrok.	Art. 369. § 1. (...) § 2. (uchylony) § 3. Termin, o którym mowa w § 1, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim przypadku sąd ten zawiadamia sąd pierwszej instancji o wniesieniu apelacji i żąda przedstawienia akt sprawy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział VIII. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	
Art. 424⁶. § 1. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się. § 2. W razie stwierdzenia niezachowania warunków formalnych określonych w art. 424⁵ § 2, przewodniczący wzywa o poprawienie lub uzupełnienie skargi.	Art. 424⁶. § 1. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się. § 2. W razie stwierdzenia niezachowania warunków formalnych określonych w art. 424⁵ § 2, przewodniczący wzywa o poprawienie lub uzupełnienie skargi.

§ 3. Skargę nieopłaconą, skargę wniesioną z naruszeniem art. 87 ¹ § 1 oraz skargę, której braków strona nie usunęła w terminie, <u>sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.</u>	§ 3. <u>Sąd odrzuca</u> skargę wniesioną z naruszeniem art. 87 ¹ § 1, <u>spóźnioną</u> , nieopłaconą <u>lub z innych przyczyn niedopuszczalną</u> , jak również skargę, której braków strona nie usunęła w <u>wyznaczonym terminie.</u> § 4. <u>Jeżeli nie sporządzono pisemnego uzasadnienia wyroku, od którego wniesiono skargę, sporządza się je w terminie dwóch tygodni od wniesienia skargi, a jeżeli skarga była dotknięta brakami – od usunięcia tych braków. Uzasadnienie można ograniczyć do zakresu, którego dotyczy skarga.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VI. Postępowanie uproszczone	
Art. 505⁸. § 1. <u>Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku strona może zgłosić również do protokołu bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku.</u> § 2. <u>Dla strony, która zrzekła się doręczenia uzasadnienia wyroku, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia ogłoszenia wyroku.</u> § 3. Strona obecna na posiedzeniu, na którym ogłoszono wyrok, może po jego ogłoszeniu w oświadczeniu złożonym do protokołu zrzec się prawa do wniesienia apelacji. W razie zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji przez wszystkich uprawnionych wyrok staje się prawomocny.	Art. 505⁸. § 1. (uchylony). § 2. (uchylony) § 3. Strona obecna na posiedzeniu, na którym ogłoszono wyrok, może po jego ogłoszeniu w oświadczeniu złożonym do protokołu zrzec się prawa do wniesienia apelacji. W razie zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji przez wszystkich uprawnionych wyrok staje się prawomocny. § 4. <u>W sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza tysiąca złotych, uzasadnienie wyroku ogranicza się do wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Od uznania sądu opartego na ocenie okoliczności sprawy zależy poszerzenie tego uzasadnienia pozostałą treść określoną w art. 328 § 2.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 517. <u>Sąd uzasadnia i doręcza postanowienia stosownie do art. 357, jednakże nie doręcza się postanowienia uczestnikowi, który będąc obecnym na posiedzeniu, po ogłoszeniu postanowienia zrzekł się jego doręczenia.</u>	Art. 517. (uchylony)
Art. 519. <u>Dla uczestnika, który zrzekł się doręczenia, termin do wniesienia środka odwoławczego biegnie od ogłoszenia postanowienia.</u>	Art. 519. (uchylony)

e. Termin do sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku

W obliczu dzisiejszego nadmiernego obciążenia sądów i sędziów istotna w praktyce staje się kwestia terminu do sporządzenia uzasadnienia.

Dotychczasowa regulacja przewiduje, że termin ten zaczyna bieg wraz ze złożeniem wniosku. Jednakże w przypadku złożenia wniosku za pośrednictwem poczty albo wniesienia do niewłaściwego sądu czas zużyty na obrót pocztowy potrafi być tak długi, że termin ten kończy bieg dzień lub dwa po przedłożeniu akt sędziemu, a w skrajnych przypadkach – nawet przed tym przedłożeniem. Dla zapobieżenia dodatkowym czynnościom, które stanowią skutek takiej sytuacji, a które są w istocie zbędne, tę niepraktyczną regulację należy zastąpić przyjęciem jako początku biegu terminu dnia wpływu wniosku od właściwego sądu, a jeżeli wniosek ten był dotknięty brakami – od dnia usunięcia tych braków.

Skoro sporządzenie uzasadnienia ma następować wyłącznie na wniosek, dotychczasowy wyjątek dotyczący sytuacji niezłożenia wniosku traci rację bytu i należy go zastąpić wyjątkiem dotyczącym sporządzenia uzasadnienia z urzędu.

Możliwość przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia należy, zgodnie z wymogami praktyki, ukształtować analogicznie do obowiązującej w postępowaniu karnym; w szczególności ograniczenie jej jedynie do sprawy zawilej jest nieporozumieniem, skoro w dzisiejszych realiach pracy sądów czasochłonność uzasadnienia nie wynika z zawilości spraw, lecz z nadmiernego obciążenia. Również o czasie, na który przedłużyć się termin, powinien decydować nie przepis, lecz prezes sądu, biorąc pod uwagę realia pracy konkretnego sędziego. Doświadczenia z praktyki sądów karnych nie wskazują, by możliwość ta była nadużywana.

Odpowiednie regulacje wprowadza proj. art. 329 § 2–4.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 329. Pisemne uzasadnienie wyroku albo transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia sporządza się w terminie dwutygodniowym od dnia zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a gdy wniosek taki nie był zgłoszony – od dnia zaskarżenia wyroku lub wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W sprawie zawilej, w razie niemożności sporządzenia pisemnego uzasadnienia w terminie, prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony, nie dłuższy niż trzydzieści dni.	Art. 329. § 1. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w terminie <u>dwóch tygodni od złożenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.</u> § 2. <u>W przypadkach, gdy pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu, termin ten biegnie od ogłoszenia wyroku.</u> § 3. W razie niemożności sporządzenia uzasadnienia w terminie prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony.

f. Pozostałe zmiany dotyczące uzasadnienia wyroku

Regulacje dotyczące wygłoszonego uzasadnienia i jego transkrypcji, dotychczas rozrzucone, należy skupić w jednym przepisie. Jednocześnie należy wyłączyć obowiązek podania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia w przypadku wygłoszenia uzasadnienia oraz przewidzieć odpowiednie zastosowanie do transkrypcji przepisów o pisemnym uzasadnieniu wyroku. Odpowiednie zmiany wprowadza proj. art. 331¹.

Normę przewidującą sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku z urzędu w przypadku wniesienia skargi o stwierdzenie z prawem prawomocnego orzeczenia należy (1) uzupełnić o możliwość ograniczenia uzasadnienia do zakresu, którego dotyczy skarga, i (2) przenieść do przepisów o tej skardze. Przy tej okazji należy także uzupełnić podstawę odrzucenia skargi o jej wniesienie z uchybieniem terminu. Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 424⁶.

Na wypadek niemożności podpisania uzasadnienia wyroku przez jednego z sędziów rozpoznających sprawę art. 330 § 1 *in fine* w dotychczasowym brzmieniu przewiduje zaznaczenie przyczyny niemożności na wyroku. Wydaje się jednak oczywiste, że skoro brak dotyczy uzasadnienia,

a nie wyroku, to odpowiednia adnotacja powinna się znaleźć na dokumencie obejmującym to uzasadnienie, a nie wyrok (sentencję). Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 330 § 1.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów zawodowych uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy słuźbą sędzia zaznacza na wyroku przyczynę braku podpisu. (...)	Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy słuźbą sędzia zaznacza na <u>uzasadnieniu</u> przyczynę braku podpisu. (...)
[nowy przepis]	Art. 331¹. § 1. Jeżeli przebieg posiedzenia jest utrwalany w sposób przewidziany w art. 157 § 1, <u>uzasadnienie może być wygłoszone po ogłoszeniu sentencji wyroku i utrwalone za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, o czym przewodniczący uprzedza przed wygłoszeniem uzasadnienia.</u> § 2. W takim przypadku nie podaje się odrębnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia. § 3. <u>Zamiast pisemnego uzasadnienia wyroku sporządza się transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia.</u> § 4. <u>Do transkrypcji wygłoszonego uzasadnienia odpowiednio stosuje się przepisy o pisemnym uzasadnieniu wyroku.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział VIII. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	
Art. 424⁶. § 1. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się. § 2. W razie stwierdzenia niezachowania warunków formalnych określonych w art. 424⁵ § 2, przewodniczący wzywa o poprawienie lub uzupełnienie skargi. § 3. Skargę nieopłaconą, skargę wniesioną z naruszeniem art. 87¹ § 1 oraz skargę, której braków strona nie usunęła w terminie, <u>sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.</u>	Art. 424⁶. § 1. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się. § 2. W razie stwierdzenia niezachowania warunków formalnych określonych w art. 424⁵ § 2, przewodniczący wzywa o poprawienie lub uzupełnienie skargi. § 3. <u>Sąd odrzuca skargę wniesioną z naruszeniem art. 87¹ § 1, wniesioną po upływie przepisane go terminu, nie opłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków strona nie usunęła w <u>wyznaczonym</u> terminie.</u> § 4. <u>Jeżeli nie sporządzono pisemnego uzasadnienia wyroku, od którego wniesiono skargę, sporządza się je w terminie dwóch tygodni od wniesienia skargi, a jeżeli była dotknięta brakami – od usunięcia tych braków. Uzasadnienie można ograniczyć do zakresu, którego dotyczy skarga.</u>

26. Apelacja

a. Kontrola formalna apelacji

Celem postępowania międzyinstancyjnego jest zapewnienie, by orzeczenie sądu pierwszej instancji zostało poddane pełnej kontroli sądu drugiej instancji. Z punktu widzenia funkcjonalnego powoduje to potrzebę osiągnięcia następujących celów częściowych:

- 1) doprowadzenie do uzyskania przez stronę uzasadnienia orzeczenia sądu pierwszej instancji,
- 2) w wypadku wniesienia apelacji – doprowadzenie do wniesienia jej w prawidłowej formie,
- 3) zapewnienie stronie przeciwnej możliwości zapoznania się z apelacją i zaprezentowania własnego stanowiska,
- 4) przedstawienie apelacji (i ewentualnej odpowiedzi na apelację) sądowi drugiej instancji do rozpoznania.

W obecnym stanie prawnym postępowanie apelacyjne rozbite jest na fazy prowadzone przez dwa sądy: pierwszej i drugiej instancji. W obu tych fazach oba te sądy prowadzą dwie niezależne kontrole braków formalnych apelacji. Trzeciej kontroli dokonuje skład orzekający sądu odwoławczego. Takie ukształtowanie wstępnej fazy postępowania apelacyjnego zostało już skrytykowane w nauce prawa¹³.

Przy obecnym obciążeniu sądów, szczególnie wielkomiejskich, założyć trzeba, że każda czynność wymagająca obrotu pocztowego zabiera około miesiąca, a czasem nawet kilka miesięcy. Każda taka czynność składa się z sekwencji czynności częściowych: decyzji sędziego o wykonaniu czynności, wykonania przez sekretarza sądowego, obrotu pocztowego i oczekiwania na upływ terminu wyznaczonego stronie na dokonanie czynności.

W obecnym modelu lista czynności do wykonania od momentu wpływu apelacji obejmuje:

- 1) w sądzie pierwszej instancji:
 - a) wezwanie do uzupełnienia braków formalnych,
 - b) doręczenie odpisu apelacji,
 - c) przesłanie apelacji do sądu drugiej instancji;
- 2) w sądzie drugiej instancji:
 - a) sprawdzenie braków przez przewodniczącego wydziału,
 - b) ewentualne ponowne wezwanie do uzupełnienia braków,
 - c) wyznaczenie terminu rozprawy.

Procedura ta jest skomplikowana i zakłada dublowanie czynności. W szczególności rozbitcie kontroli prawidłowości wniesienia apelacji na sądy obu instancji po pierwsze daje pole do rozbieżności ocen co do wystąpienia braków formalnych, a po drugie umożliwia przedłużanie postępowania międzyinstancyjnego wskutek zażaleń stron na czynności podjęte w jego toku.

Założona nowelizacja ma przyspieszyć postępowanie międzyinstancyjne poprzez:

- 1) koncentrację postępowania w sądzie drugiej instancji;
- 2) uproszczenie czynności kontroli formalnej;

¹³ A. Bąk, A. Gołębiowska *Niektóre zagadnienia wstępnego postępowania apelacyjnego w sprawie cywilnej*, w: A. Jakubecki, J. A. Strzępka (red.) *Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, „Lex”, Warszawa 2010, s. 49–62.

- 3) odejście od dewolutywności w zakresie zażaleń na czynności sądu podjęte w toku całego postępowania międzyinstancyjnego (obecnie tryb jest niedewolutywny tylko w fazie przed sądem drugiej instancji);
- 4) ograniczenie liczby czynności i doręczeń dokonywanych przez sąd w toku postępowania międzyinstancyjnego.

Kontrola formalna apelacji (ustalenie, czy apelacja spełnia wymagania co do formy, treści, terminu i opłaty – od których zależy skuteczność tej czynności, czyli rozpoznanie sprawy przez sąd II instancji) należy do postępowania odwoławczego. Przy dzisiejszej dysproporcji między obciążeniem sądów I i II instancji nakładanie obowiązku przeprowadzenia tych czynności na sądy I instancji po pierwsze skutkuje długotrwałością postępowania międzyinstancyjnego, a po drugie – opóźnia wykonywanie przez sądy I instancji ich zasadniczego zadania, czyli rozpoznawania spraw w I instancji. Przemawia to za przekazaniem kontroli formalnej apelacji w całości do sądu odwoławczego. Jediną czynnością sądu I instancji pozostanie przedstawienie akt z apelacją sądowi odwoławczemu.

Projektowane zmiany w trybie rozpoznawania zażaleń powodują, że zażalenia na postanowienia wydawane w postępowaniu międzyinstancyjnym będzie rozpoznawał sąd odwoławczy w innym składzie. Pozwoli to na wyeliminowanie obrotu pocztowego związanego z przesyłaniem akt sprawy przy ewentualnym zażaleniu.

Prowadzenie postępowania międzyinstancyjnego, zwłaszcza kontroli apelacji, przez jeden sąd odwoławczy zamiast kilku czy kilkunastu sądów pierwszej instancji, winno także doprowadzić do ujednolicenia orzecznictwa i praktyki związanej z tą kontrolą.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wprowadzenie proj. art. 371 i proj. art. 373 § 1 oraz uchylenie art. 370.

Kontrola przesłanek skutecznego wniesienia apelacji ogranicza się do oceny ściśle sprecyzowanych przesłanek o charakterze czysto formalnym lub przynajmniej zbliżonym do formalnego. Jest więc czynnością sądową, ale nie stanowi wymiaru sprawiedliwości, a tylko formę ochrony prawnej. Nie ma więc przeszkód do powierzenia jej referendarzom sądowym; wpisuje się to w zauważalną ostatnio tendencję do odciążania sędziów przez referendarzy od czynności o charakterze proceduralnym. Dodatkowy aspekt, istotny dla sprawności całokształtu postępowania, polega na tym, że ewentualna skarga na postanowienie referendarza rozpatrywana będzie szybciej niż zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji, jak w dotychczasowym modelu.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 373 § 2.

W następstwie wprowadzenia opisanych wyżej zmian zmiany wymaga również regulacja postępowania sądu II instancji w przypadku wniesienia apelacji bezpośrednio do tego sądu. Zamiast przesyłania apelacji sądowi I instancji, co stanie się zbędne, sąd II instancji jedynie zawiadomi sąd I instancji o wniesieniu apelacji i zażąda przedstawienia akt.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 369 § 3.

b. Treść apelacji

Wymagania co do treści i formy apelacji statuuje art. 368. Jego dotychczasowe brzmienie sugeruje, że powoływanie przez stronę w apelacji nowych faktów i dowodów jest czymś zwykłym – co nie odpowiada zasadzie, że wszystkie fakty i dowody winny zostać przedstawione już sądowi I

instancji. Przepis powinien więc wyraźniej podkreślić, że przesłanką uwzględnienia przez sąd II instancji nowych faktów i dowodów jest wykazanie przez stronę wnoszącą apelację, że ich powołanie przed sądem I instancji nie było możliwe lub że potrzeba ich powołania wynika później.

Przepisy projektu przewidują między innymi obowiązek wskazywania przez strony konkretnych faktów jako podstawy wniosków dowodowych oraz żądań i zarzutów. Praktyka sądów odwoławczych wskazuje na potrzebę takiego uściślenia także wobec apelacji. Względ na sprawność postępowania uzasadnia, by od strony, która w apelacji podnosi zarzuty co do faktycznej podstawy rozstrzygnięcia, wymagać, by oznaczyła fakty ustalone w I instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy oraz istotne dla rozstrzygnięcia fakty nie ustalone przez sąd I instancji.

Doświadczenia praktyczne wskazują również, że – w konsekwencji wprowadzenia w sprawach cywilnych protokołu elektronicznego – niezbędne jest wymaganie od strony wnoszącej apelację, by, powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, oznaczyła część zapisu dotyczącą tego faktu. Brak tego wymogu powoduje konieczność odsłuchiwania przez sędziów II instancji wielu godzin nagrań nie wiążących się z zarzutami apelacji, co oznacza oczywistą stratę czasu. Tymczasem strona, która powołuje taki fakt, wie już, w której części zapisu znajduje się odnośny fragment, skoro na podstawie tego faktu wniosła apelację. Tak więc wymóg, by go wskazała, nie obciąża nadmiernie strony, a uwolni sąd odwoławczy od sporej ilości zbytecznych wysiłków.

Odpowiednie regulacje zawiera proj. art. 368.

c. Rozpoznanie apelacji

W wyniku koncentracji postępowania międzyinstancyjnego w sądzie odwoławczym odpis apelacji stronie przeciwnej doręcza sąd odwoławczy (o ile apelacja nie zostanie odrzucona). Celowe jest związanie tej czynności z terminem do wniesienia odpowiedzi na apelację. Zmianę tę wprowadza się poprzez wprowadzenie proj. art. 373¹ oraz uchylenie art. 372.

Doświadczenia praktyczne z orzecznictwa sądów odwoławczych wskazują na potrzebę zmiany w zakresie trybu procedowania sądu odwoławczego. Na wzór obowiązującego od 8 września 2016 r. w postępowaniu w I instancji art. 148¹ § 1 należy poszerzyć możliwość rozpoznania apelacji przez sąd odwoławczy na posiedzeniu niejawnym nie tylko na przypadki cofnięcia pozwu, cofnięcia apelacji i nieważności postępowania, lecz także na inne przypadki, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, a żadna ze stron nie skorzystała z prawa do żądania przeprowadzenia rozprawy. Z założenia wyłącznie na posiedzeniu niejawnym rozpoznaje się apelację od wyroku oddalającego pozew oczywiście bezzasadny (proj. art. 367¹ w związku z art. 191¹) Taka regulacja w sposób oczywisty przyczyni się do przyspieszenia postępowania odwoławczego. Merytoryczne rozpoznanie spraw na tym nie ucierpi: strony w ogóle często się nie stawiają na rozprawy odwoławcze, jeżeli się stawia – to większość rozpraw odwoławczych sprowadza się tylko do podtrzymania apelacji przez jedną stronę i wniosku o jej oddalenie z drugiej strony, a motywacją stawienia się na rozprawie bywa tylko groźba obciążenia kosztami procesu. Odpowiednie zmiany wprowadzają proj. art. 374 i art. 375.

Wprowadzona w postępowaniu w I instancji zasada wydawania postanowień na posiedzeniu niejawnym z mocy art. 391 § 1 *in principio* obowiązuje także w postępowaniu odwoławczym. W konsekwencji zbędne stają się przepisy upoważniające sąd odwoławczy do rozstrzygania na

posiedzeniach niejawnych. Należy jedynie wskazać, że na posiedzeniu niejawnym sąd odwoławczy orzeka w składzie jednego sędziego – z wyjątkiem wydania wyroku.

Do przyspieszenia postępowania przed sądem odwoławczym powinno się przyczynić także poszerzenie sytuacji, w których sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu, o ogólnie ujętą sytuację przyspieszenia postępowania. Jeżeli okoliczności sprawy nie wymagają, by dowód został przeprowadzony przed sądem odwoławczym w pełnym składzie trzech sędziów, dowód może przeprowadzić jeden z nich, a dwaj pozostali mogą się zająć czynnościami w innych sprawach.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 367.

Doświadczenia praktyczne wskazują, że dotychczasowa regulacja obligatoryjnej i fakultatywnej treści uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego nie do końca odpowiada faktycznym potrzebom, a przy tym nie jest wystarczająco ścisła – co prowadzi do odmienności praktyki stosowania odnośnego przepisu. Problem ten należy rozwiązać poprzez wskazanie, że:

- 1) każde uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa;
- 2) wskazanie podstawy faktycznej może ograniczać się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia sądu pierwszej instancji, chyba że sąd drugiej instancji zmienił lub uzupełnił te ustalenia;
- 3) wyjaśnienie podstawy prawnej winno zawierać ocenę poszczególnych zarzutów apelacyjnych, a poza tym może ograniczyć się do przyjęcia za własne ocen sądu pierwszej instancji;
- 4) jeżeli sąd drugiej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe lub odmiennie ocenił dowody przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji, uzasadnienie powinno także zawierać ustalenie faktów, które sąd drugiej instancji uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej (tak, jak uzasadnienie wyroku sądu I instancji).

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 387 § 2¹. Zmiana pociąga za sobą uchylenie art. 505¹⁰ § 2.

d. Ponowne rozpoznanie sprawy

Zmiany procedury cywilnej w ciągu ostatnich lat doprowadziły m.in. do znacznego ograniczenia możliwości uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Samo w sobie, z oczywistych powodów, jest to zjawiskiem pozytywnym, jednak nieprzewidzianym skutkiem tego ograniczenia okazała się praktyka sądów I instancji polegająca na przerzucaniu na sąd odwoławczy części (niekiedy nawet całości) postępowania dowodowego. Praktyka taka jest niepożądana ze względów zasadniczych – sądem prowadzącym zasadnicze postępowanie, w szczególności dowodowe, jest sąd I instancji, a zadanie sądu odwoławczego nie może polegać na jego wyręczaniu. Zapobiec tej praktyce powinno odwrócenie dotychczasowej zasady określającej skład sądu I instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy poprzez wskazanie, że rozpoznanie to następuje w tym samym składzie, co pierwotne. W takim układzie skutki swoich błędów w postaci dodatkowego nakładu pracy poniesie ten sędzia, który je popełnił – co po pierwsze należy uznać za sprawiedliwe, a po drugie będzie to motywacją do starannego prowadzenia postępowania.

Oczywiście, nie będzie to możliwe w sytuacjach przejścia sędziego do innego sądu, długotrwałej nieobecności itp., co też należy przewidzieć, by zapobiec nadmiernie rygorystycznej wykładni.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 386 § 5.

W obecnym stanie prawnym sąd I instancji jest związany oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania wyrażonymi w uzasadnieniu wyroku sądu II instancji, mocą którego uchylono pierwotny wyrok i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. W tej sytuacji wprowadzenie zasady ponownego rozpoznawania sprawy w tym samym składzie prowadziłoby do rażącego naruszenia niezawisłości sędziego poprzez zmuszenie go do rozpoznania sprawy w określony sposób. Dlatego, o ile związanie sądu ponownie rozpoznającego sprawę oceną prawną wyrażoną przez sąd odwoławczy można zaakceptować jako naturalną konsekwencję systemu kontroli instancyjnej, to nie do przyjęcia jest związanie sędziego wskazaniem co do dalszego postępowania – które w istocie pośrednio determinują późniejsze rozstrzygnięcie. Tak więc sąd I instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy nie powinien być związany poglądem sądu odwoławczego (jak zresztą niczym innym) co do tego, jak należy prowadzić postępowanie, natomiast oceną prawną sądu odwoławczego powinien być związany, o ile nie nastąpiła zmiana stanu prawnego lub faktycznego albo po wydaniu wyroku sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy w uchwale wyraził odmienną ocenę prawną. Ten drugi wyjątek znajduje uzasadnienie w tym, że w praktyce oceny prawne wyrażane przez sądy odwoławcze opierają się na poglądach zawartych w orzeczeniach Sądu Najwyższego bądź innych sądów odwoławczych – a wynikające z nich linie orzecznicze podlegają przecież zmianom. W takiej sytuacji sprzeczne z logiką byłoby zobowiązanie sądu I instancji do stosowania się do poglądu prawnego, który został skutecznie zakwestionowany. Niezawisłość sądu I instancji wymaga, by w takiej sytuacji dokonał samodzielnej oceny prawnej (z uwzględnieniem, oczywiście, i dawnego, i nowego poglądu).

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 386 § 6.

e. Wstrzymanie wykonania wyroku sądu II instancji

Art. 388 § 1 statuuje możliwość instytucji wstrzymania wykonania wyroku sądu II instancji. Praktyka wskazuje na potrzebę poszerzenia możliwości zastosowania tej instytucji także na czas po wydaniu wyroku w II instancji, a przed wniesieniem skargi kasacyjnej – a nie tylko, jak dotychczas, dopiero po wniesieniu skargi kasacyjnej. Skoro wykonalność wyroku sądu II instancji pozostaje zasadą, nie wydają się temu stać na przeszkodzie ani wzgląd na sprawność postępowania, ani wzgląd na spójność regulacji proceduralnych. Przy okazji należy także uprościć brzmienie przepisu poprzez wydzielenie regulacji zabezpieczenia do kolejnego paragrafu.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 388 § 1 i 1¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	

Art. 367. (...) § 3. Rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów zawodowych. Postanowienia dotyczące postępowania dowodowego na posiedzeniu niejawnym wydaje sąd w składzie jednego sędziego. § 4. Postanowienie o przyznaniu i cofnięciu zwolnienia od kosztów sądowych, o odmowie zwolnienia, o odrzuceniu wniosku o zwolnienie oraz o nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazaniu na grzywnę, jak również postanowienie o ustanowieniu, cofnięciu ustanowienia, o odrzuceniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oraz o skazaniu na grzywnę i nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia ich wynagrodzenia sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego.	Art. 367. (...) § 3. Rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd <u>orzeka w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem wydania wyroku.</u> § 3¹. <u>Sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu także gdy przyczyni się to do przyspieszenia postępowania.</u> § 4. (uchylony)
Art. 368. § 1. Apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a ponadto zawierać: 1) oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zaskarżony w całości czy w części; 2) zwięzłe przedstawienie zarzutów; 3) uzasadnienie zarzutów; 4) powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów i dowodów oraz wykazanie, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynika później; 5) wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia. § 2. (...)	Art. 368. § 1. Apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a ponadto zawierać: 1) oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zaskarżony w całości czy w części; 2) zwięzłe przedstawienie zarzutów; 3) uzasadnienie zarzutów; 4) <u>powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów i dowodów;</u> 5) wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia. § 1¹. <u>W zarzutach co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia należy wskazać fakty ustalone przez sąd pierwszej instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy lub istotne dla rozstrzygnięcia fakty nieustalone przez sąd pierwszej instancji.</u> § 1². <u>Powołując nowe fakty i dowody, należy uprawdopodobnić, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynika później.</u> § 1³. <u>Powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, należy oznaczyć część zapisu dotyczącą tego faktu.</u> § 2. (...)
Art. 369. § 1. Apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem. § 2. Jeżeli strona nie zgłosiła wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin do zgłoszenia takiego wniosku. § 3. Termin, o którym mowa w § 1 i 2, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim wypadku sąd ten niezwłocznie przesyła apelację do sądu, który wydał zaskarżony wyrok.	Art. 369. § 1. Apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem. § 2. (uchylony) § 3. Termin, o którym mowa w § 1, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim <u>przypadku sąd ten zawiadamia sąd pierwszej instancji o wniesieniu apelacji i żąda przedstawienia akt sprawy.</u>
Art. 370. Sąd pierwszej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację wniesioną po upływie przepisanej terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie uzupełniła w wyznaczonym terminie.	Art. 370. (uchylony)
Art. 371. Po doręczeniu apelacji stronie przeciwnej sąd pierwszej instancji przedstawia niezwłocznie akta sprawy sądowi drugiej instancji.	Art. 371. Sąd pierwszej instancji przedstawia niezwłocznie akta sprawy sądowi drugiej instancji.
Art. 372. Strona przeciwna może w ciągu dwóch	Art. 372. (uchylony)

tygodni od dnia doręczenia apelacji wniesć odpowiedź na apelację wprost do sądu drugiej instancji.	
Art. 373. Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację, jeżeli ulegała ona odrzuceniu przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli dostrzeże braki, do których usunięcia strona nie była wezwana, zażąda ich usunięcia. W razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie apelacja ulega odrzuceniu.	Art. 373. § 1. Sąd drugiej instancji odrzuca apelację spóźnioną, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie. § 2. Czynności związane z nadaniem biegu apelacji może wykonywać referendarz sądowy.
[nowy przepis]	Art. 373¹. Przewodniczący zarządza doręczenie odpisu apelacji stronie przeciwnej, pouczając ją o treści art. 374. Strona przeciwna może wniesć odpowiedź na apelację w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia odpisu apelacji.
Art. 374. Sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym w razie cofnięcia pozwu, cofnięcia apelacji albo jeżeli zachodzi nieważność postępowania.	Art. 374. Sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w apelacji lub w odpowiedzi na apelację złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że cofnięto pozew lub apelację albo zachodzi nieważność postępowania.
Art. 375. Poza wypadkami wymienionymi w dwóch artykułach poprzedzających sąd drugiej instancji wyznacza rozprawę.	Art. 375. Poza przypadkami określonymi w art. 367 ¹ , 373 i 374 przewodniczący wyznacza rozprawę.
Art. 386. (...) § 5. W wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. § 6. Ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego.	Art. 386. (...) § 5. W wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w tym samym składzie, chyba że nie jest to możliwe lub powodowałoby nadmierną zwłokę w postępowaniu. § 6. Ocena prawna wyrażona w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiąże zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego lub faktycznego, albo gdy po wydaniu wyroku sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy w uchwale wyraził odmienną ocenę prawną.
Art. 387. (...) § 2 ¹ . Jeżeli sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń, uzasadnienie wyroku może zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. (...)	Art. 387. (...) § 2 ¹ . W uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji: 1) wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia może ograniczyć się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia sądu pierwszej instancji, chyba że sąd drugiej instancji zmienił lub uzupełnił te ustalenia; jeżeli sąd drugiej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe lub odmiennie ocenił dowody przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji, uzasadnienie powinno także zawierać ustalenie faktów, które sąd drugiej instancji uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej; 2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa powinno objąć ocenę poszczególnych zarzutów apelacyjnych, a poza tym może ograniczyć się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne oceny sądu pierwszej instancji. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne	

Dział VI. Postępowanie uproszczone	
Art. 505¹⁰. § 1. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. § 2. Sąd może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym, chyba że strona w apelacji lub w odpowiedzi na apelację zażądała przeprowadzenia rozprawy. § 3. (utracił moc).	Art. 505¹⁰. § 1. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. § 2. (uchylony) § 3. (utracił moc).

27. Zażalenie

a. Postanowienia zaskarżalne zażaleniem

Obecny stan prawny przewiduje zaskarżalność postanowienia (zarządzenia) o wymiarze opłaty (art. 394 § 1 pkt 9). Ustalenie wysokości opłaty niewątpliwie jest kwestią istotną z punktu widzenia zapewnienia stronie prawa dostępu do sądu, skoro może to prawo *via facti*, poprzez nałożenie nadmiernej opłaty, zniweczyć. Tym niemniej czynność polegająca na samym tylko ustaleniu wysokości opłaty nie wpływa bezpośrednio na bieg postępowania. Jeżeli bowiem opłata zostanie ustalona w nadmiernej wysokości, to strona jej po prostu nie uiści, czego konsekwencją stanie się rozstrzygnięcie o zwrocie bądź odrzuceniu pisma, od którego opłatę tę naliczono. Skoro zaś zwykłym następstwem nieuiszczenia opłaty jest ta właśnie sankcja, a jej zastosowanie podlega zaskarżeniu – to dla zagwarantowania prawa do sądu wystarczy możliwość zaskarżenia rozstrzygnięcia o zwrocie (odrzuceniu) pisma, natomiast możliwość odrębnego kwestionowania wysokości opłaty jest zbędna. Skoro tak, to należy ją znieść – nie dla zasady, lecz by zapobiec zrodzonej w ten sposób możliwości przewlekania postępowania.

Zmianę tę wprowadza proj. art. 394^{1a} § 1 pkt 9.

b. Zażalenie poziome

Celem postępowania zażaleniowego jest poddanie kontroli rozstrzygnięcia sądu w kwestii incydentalnej, ważnej, ale nie rozstrzygającej dla procesu cywilnego. W obecnym modelu postępowania cel ten nie zostaje osiągnięty w pełni. Do tej oceny uprawnia obserwacja, że postępowanie zażaleniowe z punktu widzenia całokształtu procesu cywilnego ma co do zasady znaczenie pomocnicze – a tymczasem czas trwania postępowania zażaleniowego zbliża się do czasu rozpoznania apelacji. Doświadczenia praktyki wskazują także na skutek uboczny postępowania zażaleniowego polegający na wykorzystywaniu go do przewlekania postępowania głównego. Nadto w toku postępowania zażaleniowego sąd drugiej instancji zostaje zmuszony do zajmowania się kwestią drobną, o nikłej wadze procesowej i stopniu komplikacji.

Obecny model kontroli rozstrzygnięć incydentalnych ma trzy warianty. Postanowienie (np. o zwolnieniu od kosztów sądowych):

— może zostać wydane przez referendarza sądowego i skontrolowane w drodze skargi na postanowienie referendarza,

- może zostać wydane przez sąd pierwszej instancji i skontrolowane w toku postępowania zażaleniewego przez sąd drugiej instancji,
- może też zostać wydane przez sąd drugiej instancji i skontrolowane w drodze zażalenia do innego składu sądu drugiej instancji („zażalenie poziome”).

Wszystkie te trzy metody kontroli mogą znaleźć zastosowanie do tego samego zagadnienia, choć znacząco różnią się skomplikowaniem i nakładem pracy sędziów.

Dotychczasowa praktyka funkcjonowania sądów w pełni uzasadnia pozytywną ocenę orzekania przez referendarzy w kwestiach incydentalnych w procesie oraz stosowania „zażalenia poziomego”. Założeniem nowelizacji jest więc maksymalne rozszerzenie stosowania tych dwóch metod – sprawdzonych, a najbardziej wydajnych organizacyjnie.

Nowelizacja zakłada, że ponowna ocena kwestii incydentalnej nie powinna co do zasady łączyć się z przeniesieniem sprawy do sądu wyższej instancji. Wprowadzona zostaje zasada rozpoznawania spraw incydentalnych przez sąd tej samej instancji – z wyjątkiem dla orzeczeń w taki czy inny sposób kończących postępowanie lub przerywających bieg postępowania w danym sądzie. Pozwoli to wyraźnie rozgranaczyć kompetencje sądu pierwszej i drugiej instancji, temu drugiemu pozostawiając merytoryczną kontrolę wyniku postępowania sądowego i odciążając go od rozstrzygania kwestii drobnych. Jednocześnie rozszerzenie „zażalenia poziomego” obniża koszty postępowania (przekazywanie akt sądowych) oraz redukuje trudności organizacyjne. Co ważne, proponowane zmiany opierają się na rozszerzeniu już istniejącej instytucji „zażalenia poziomego”. Nie jest więc to zmiana rewolucyjna, a ewolucyjna. „Zażalenie poziome” jest instytucją stosowaną, okrzepłą i nie sprawia kłopotów orzecznich. Wydaje się więc zasadne by rozszerzyć zakres jego stosowania w sądach.

Proponuje się więc przyjąć jako zasadę „zażalenie poziome”, z wyłączeniem wyczerpująco wyliczonych kategorii spraw:

- 1) postanowienia, które kończą postępowanie w sprawie (umorzenie postępowania lub zwrot pozwu),
- 2) postanowienia, które wiążą się z przeniesieniem postępowania do innego sądu,
- 3) postanowienia, które powodują przerwę w toku postępowania (zawieszenie postępowania).

Kwestie te, choć formalnie są incydentalne, to jednak z praktycznego punktu widzenia strony postępowania decydują o bycie lub toku sprawy. To uzasadnia ściślejszą kontrolę orzeczeń sądu pierwszej instancji w tym zakresie, wobec czego należy utrzymać powierzenie jej sądowi drugiej instancji.

Na wypadek, gdy postanowienie należy do obu grup naraz (np. kończy postępowanie, odmawiając sporządzenia uzasadnienia), należy wprowadzić regułę kolizyjną, że zażalenie na nie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Tę samą zasadę należy zastosować w sytuacji, gdy w sądzie I instancji nie da się utworzyć składu do rozpoznania zażalenia (np. gdy wszyscy sędziowie podlegają wyłączeniu).

Opisaną zmianę wprowadzają w życie proj. art. 394 § 1, art. 394^{1a} i art. 394^{1b}.

Odpowiednio, na art. 394^{1a} § 1 pkt 6, należało zmienić przepis, do którego odsyła proj. art. 395 § 1.

W związku ze zmianą zasad uzasadniania postanowień termin do wniesienia zażalenia należy ujednolicić na tydzień od doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, a jako wyjątek przewidzieć

sytuację, gdy sąd odstąpił od uzasadnienia zaskarżonego postanowienia po myśli proj. art. 357 § 6. Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 394 § 2.

Ten sam model należy zastosować w postępowaniu odwoławczym – ograniczając, tak jak do tej pory, katalog postanowień podlegających zaskarżeniu, który należy uzupełnić o postanowienie o odrzuceniu apelacji. Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 394². W wyniku tej zmiany art. 394¹ § 2 staje się zbędny i podlega uchyleniu, a art. 117 § 6 podlega ograniczeniu do postępowania kasacyjnego i postępowania ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (w przepisie tym jednocześnie należy wskazać, że sąd odwoławczy we własnym zakresie uwzględnia tylko oczywiście uzasadnione wnioski o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, by zapobiec sugerowaniu się przez sąd I instancji negatywną oceną wniosku).

Należy utrzymać zasadę, że rozpoznanie zażalenia następuje na posiedzeniu niejawnym, przy czym dla uniknięcia niejasności należy wskazać, że dotyczy to sądów obu instancji i że następuje to w składzie trzech sędziów. Należy również utrzymać zasadę, że do postępowania zażaleniowego odpowiednio stosuje się przepisy o postępowaniu apelacyjnym, przy czym dla uniknięcia niejasności należy wskazać, że postanowienie kończące postępowanie uzasadnia się na piśmie z urzędu, a na wniosek – gdy zażalenie oddalono albo zmieniono zaskarżone postanowienie. Odpowiednią regulację wprowadzają proj. art. 396 i proj. art. 397.

Do zażalenia „poziomego” w sądach obu instancji należy przewidzieć odpowiednie stosowanie przepisów art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 396 oraz art. 397 § 1, 1¹ i 2 (proj. art. 394^{1a} § 2 i proj. art. 394² § 2).

Podrzędna pozycja postępowania egzekucyjnego wobec postępowania rozpoznawczego przemawia za wprowadzeniem zażalenia „poziomego” jako zasady w tym postępowaniu. Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 767⁴ § 1¹.

Proponowane zmiany mają przynieść:

- wyraźne rozgraniczenie kwestii incydentalnych i postępowania głównego. Zadaniem sędziego jest wydanie orzeczenia w sprawie, zamykającego sprawę. Wszelkie kwestie poboczne i incydentalne są dokładnie kwestiami pobocznymi i incydentalnymi i winny być załatwiane jak najszybciej,
- zmniejszenie obciążenia sądów wyższego szczebla kwestiami o charakterze formalnym lub finansowym (rozstrzygnięcia co do kosztów, interwencji w procesie, grzywny dla świadka itd.) co pozwoli na skupienie się na ocenie merytorycznej orzeczeń sądów pierwszej instancji. Zmniejszenie obciążenia kwestiami incydentalnymi jest też ważne dla sądów drugiej instancji z uwagi na przeniesienie do nich całości postępowania apelacyjnego,
- zwiększenie szybkości postępowania wynikłe z odstąpienia od przekazywania akt między sądami. Wydaje się też prawdopodobne osiągnięcie zmniejszenia liczby zażaleń w ogóle, ponieważ, jak już wskazano, część z nich zostaje wniesiona nie w celu poddania czynności sądu kontroli, lecz dla zwłoki. Z tego punktu widzenia nieprzesyłanie akt do sądu drugiej instancji po wniesieniu zażalenia czyni wnoszenie zażalenia dla zwłoki bezcelowym, a na pewno mniej opłacalnym,
- oszczędności czasowe i finansowe związane z wyeliminowaniem części obrotu pocztowego.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział II. Pomoc prawna z urzędu	
Art. 117. (...) § 6. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym, kasacyjnym lub postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za uzasadniony.	Art. 117. (...) § 6. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu kasacyjnym lub postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za <u>oczywiście</u> uzasadniony.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 2. Zażalenie	
Art. 394. § 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest: 1) zwrot pozwu, odmowa odrzucenia pozwu, przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie; 2) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie; 3) oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta uboecznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji; 4) rygor natychmiastowej wykonalności; 4¹) wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania; 4²) stwierdzenie prawomocności orzeczenia; 5) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia; 6) zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszonego postępowania; 7) odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia; 8) sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa; 9) zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka; 10) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego; 10¹) zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem; 11) odrzućenie zażalenia; 12) odrzućenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego. § 2. Termin do wniesienia zażalenia jest tygodniowy i	Art. 394. § 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest: 1) <u>zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy,</u> 2) zwrot pozwu, 3) odmowa odrzucenia pozwu, 4) przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie, 5) zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszonego postępowania; 6) zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub obciążenie kosztami sądowymi – jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy. § 2. Termin do wniesienia zażalenia <u>wynosi tydzień</u> od dnia doręczenia postanowienia <u>z uzasadnieniem. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu – od dnia jego doręczenia.</u> (...)

liczy się od doręczenia postanowienia, a gdy strona nie zażądała w terminie przepisany doręczenia postanowienia zapadłego na rozprawie — od ogłoszenia postanowienia. (...)	
Art. 394¹. § 1. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. § 1¹. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. § 2. W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. § 3. Do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 397 § 1, art. 398⁶ § 3, art. 398¹⁰, art. 398¹⁴, art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze, art. 398¹⁶, art. 398¹⁷ i art. 398²¹.	Art. 394¹. § 1. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. § 1¹. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. § 2. (uchylony) § 3. Do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 397 § 1, art. 398⁶ § 3, art. 398¹⁰, art. 398¹⁴, art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze, art. 398¹⁶, art. 398¹⁷ i art. 398²¹.
[nowy przepis]	Art. 394^{1a}. § 1. Zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest: 1) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie; 2) oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji; 3) rygor natychmiastowej wykonalności; 4) wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania; 5) stwierdzenie prawomocności orzeczenia; 6) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia; 7) odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia; 8) sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa; 9) zwrot zaliczki, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka, a także koszty przyznane w nakazie zapłaty, jeżeli nie wniesiono środka zaskarżenia od nakazu; 10) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego; 11) zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem; 12) odrzucenie zażalenia; 13) odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego. § 2. W postępowaniu toczącym się wskutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 396 oraz art. 397 § 1, 1¹ i 2 stosuje się odpowiednio.

	§ 3. Jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji.
[nowy przepis]	Art. 394^{1b}. Jeżeli zaskarżono postanowienie, o którym mowa w art. 394 § 1 i zarazem w art. 394 ^{1a} § 1, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji.
Art. 394². § 1. Na postanowienia sądu drugiej instancji, których przedmiotem są oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, zwrot kosztów procesu, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka, odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia, przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. § 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395 § 1, art. 396 i art. 397 § 1, 4¹ i § 2 zdanie pierwsze stosuje się odpowiednio.	Art. 394². § 1. Zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest: 1) odrzucenie apelacji, 2) odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, 3) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, 4) zwrot kosztów procesu, o ile nie wniesiono skargi kasacyjnej, 5) zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, 6) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, 7) zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka, 8) odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia – z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. § 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 396 oraz art. 397 stosuje się odpowiednio.
Art. 395. § 1. Akta sprawy wraz z zażaleniem sąd pierwszej instancji przedstawia sądowi drugiej instancji po doręczeniu zażalenia stronie przeciwnej, a w przypadkach gdy ustawa przewiduje doręczenie zaskarżonego postanowienia tylko jednej ze stron oraz w przypadkach wskazanych w art. 394 § 1 pkt 5 – niezwłocznie po złożeniu zażalenia bez doręczenia go stronie przeciwnej. Odpowiedź na zażalenie może być wniesiona wprost do sądu drugiej instancji w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zażalenia. (...)	Art. 395. § 1. W przypadku wniesienia zażalenia sąd pierwszej instancji niezwłocznie przedstawia je wraz z aktami sądowi właściwemu do jego rozpoznania. Strona przeciwna może wnieść odpowiedź na zażalenie w terminie tygodnia od dnia doręczenia zażalenia, a w przypadkach gdy ustawa przewiduje doręczenie zaskarżonego postanowienia tylko jednej ze stron oraz w przypadkach wskazanych w art. 394^{1a} § 1 pkt 6 – od dnia wniesienia zażalenia. (...)
Art. 396. Sąd pierwszej instancji może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia.	Art. 396. Sąd może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia.
Art. 397. § 1. Sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym. § 1¹. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd drugiej instancji uzasadnia z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. § 2. Do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym. Rozpoznanie zażalenia na postanowienie w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcia takiego zwolnienia, odrzucenia wniosku o zwolnienie oraz nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazania na grzywnę, odmowy ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołania oraz nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego dla niej ustanowionego i skazania na grzywnę następuje w składzie jednego sędziego.	Art. 397. § 1. Sąd rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów. § 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd uzasadnia z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. W sprawach, w których zażalenie oddalono lub zmieniono zaskarżone postanowienie, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem. § 3. Do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym.

Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział I. Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności	
Art. 767⁴. § 1. Zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. § 2. Na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia skarga kasacyjna nie przysługuje. § 3. W sprawach egzekucyjnych skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje.	Art. 767⁴. § 1. Zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. <u>§ 1¹. Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów.</u> § 2. Na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia skarga kasacyjna nie przysługuje. § 3. W sprawach egzekucyjnych skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje.

28. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego

Nowa regulacja postępowania zażaleniowego i katalogu rozstrzygnięć, od których służy zażalenie, wywołała konieczność zmiany określenia katalogu orzeczeń referendarza, od których służy skarga. Skoro referendarz w tych sprawach działa loco sądu i jego czynności mają walor czynności sądowych, to najprościej będzie przewidzieć, że skarga na orzeczenie referendarza służy w tych przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie (proj. art. 398²² § 1). W postępowaniu nieprocesowym, w którym w niektórych kategoriach spraw referendarze sądowi wydają postanowienia kończące postępowanie podlegające zaskarżeniu apelacją, dopuszczalność tę należy rozszerzyć także na przypadki, w których na postanowienie sądu służyłaby apelacja (proj. art. 518¹ § 1¹).

Dotychczasowe przepisy o skardze na orzeczenie referendarza nie określają wprost trybu postępowania ze skargą (np. kompetencji i sankcji przy usuwaniu braków formalnych). Lukę tę należy wypełnić poprzez wyrażne wskazanie, że do postępowania ze skargą stosuje się odpowiednio przepisy o zażaleniu, z uwzględnieniem specyfiki skargi (proj. art. 398²⁴).

Kolejne paragrafy art. 398²² ustanawiają odrębności przy postępowaniu ze skargą:

- § 2 wskazuje sąd właściwy do wniesienia skargi i termin; zmiana w tym zakresie wynika ze zmiany zasad uzasadniania postanowień (art. 357),
- § 3 zachowuje zasadę utraty mocy przez zaskarżone orzeczenie referendarza,
- § 4 wprowadza możliwość przychylenia się przez referendarza do skargi i samodzielnego ponownego rozstrzygnięcia w przedmiocie, którego dotyczyło zaskarżone orzeczenie,
- § 5 określa sąd właściwy do rozpoznania skargi i instancję, w której sąd ten działa,
- § 6 zastrzega dla sądu kompetencję do rozstrzygnięcia co do odrzucenia skargi,
- § 7 przewiduje odpowiednie zastosowanie wcześniejszych przepisów do zarządzeń wydawanych przez referendarza.

Umożliwienie referendarzom uchylenia we własnym zakresie zaskarżonego orzeczenia i wydania ponownego orzeczenia w tym samym przedmiocie jest oczywiście celowe z tych samych względów, które uzasadniają tę możliwość w przypadku sądu. Skoro, odmiennie niż w postępowaniu zażaleniowym, w następstwie wniesienia skargi orzeczenie referendarza traci moc, to nie wchodzi w rachubę uchylenie zaskarżonego orzeczenia; zamiast tego referendarz może kolejnym orzeczeniem stwierdzić zasadność skargi i w miarę potrzeby rozstrzygnąć daną kwestię wpadkową na nowo.

Tak ukształtowana możliwość przychylenia się referendarza do skargi na własne orzeczenie rodzi ryzyko nadużyć polegających na wydawaniu przez referendarza kolejnych nowych orzeczeń w celu uniknięcia przedstawienia sprawy sądowi. Aby tę możliwość wykluczyć, należy przewidzieć, że od ponownego orzeczenia służy skarga na ogólnych zasadach, jednak w przypadku zaskarżenia tego ponownego orzeczenia nie ma już możliwości kolejnego rozstrzygnięcia przez referendarza. Ponowna skarga musi zostać rozpoznana przez sąd (proj. art. 398²² § 4).

Analogiczne rozwiązanie przewiduje się dla trybu „zażaleniewego” w proj. art. 398²³ § 2 i w proj. art. 767^{3a} § 2, tyle tylko, że skoro w tych przypadkach wniesienie skargi na postanowienie referendarza nie powoduje utraty jego mocy, to można odwołać się wprost do art. 395 § 2.

Dla wykluczenia możliwości nadużycia przez referendarza instytucji odrzucenia skargi przewiduje, że uprawnienie do tej treści rozstrzygnięcia przysługuje wyłącznie sądowi. Dla ewentualnego przyspieszenia postępowania należy przewidzieć, że jeżeli sąd, wbrew wnioskowi referendarza, skargi nie odrzucił, a nadaje się ona do rozpoznania, to może ją od razu rozpoznać (art. 398²² § 6 *in fine*).

Obecny stan prawny przewiduje wyjątki od ogólnego trybu postępowania ze skargą na orzeczenie referendarza w dwóch przypadkach: art. 398²³ dotyczy postanowień referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz odmowy ustanowienia pełnomocnika z urzędu, a art. 767^{3a} – postanowień wydawanych w postępowaniu egzekucyjnym. Wyjątki te zostają utrzymane, przy czym brzmienie tych przepisów zostaje ujednolicone i zmienione tak, by uwypuklić, że są to tylko szczególne przypadki trybu uregulowanego w art. 398²². W obu przypadkach odmienności polegają na tym, że wniesienie skargi na postanowienie referendarza nie powoduje utraty jego mocy, wobec czego referendarz może bezpośrednio zastosować art. 395 § 2, a sąd rozpoznający skargę orzeka jako sąd drugiej instancji. Zbędne jest przy tym wskazywanie, że sąd wydaje postanowienie; wynika to ze stosowania przepisów o zażaleniu.

Wraz z wprowadzeniem orzekania przez referendarzy w sądach apelacyjnych należy uregulować tryb rozpoznawania zażaleń na postanowienia wydawane przez te sądy w następstwie zaskarżenia orzeczeń referendarzy. W przypadku sądu apelacyjnego nie ma już sądu powszechnego wyższego szczebla, do którego należałoby wnieść zażalenie od jego postanowienia, a angażowanie Sądu Najwyższego do rozpoznawania takich zażaleń byłoby oczywiście niecelowe. Należy więc także w tej sytuacji skorzystać z instytucji instancji poziomej i wskazać, że jeżeli zaskarżenie postanowienia do sądu wyższego szczebla nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia od orzeczenia sądu rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie (proj. art. 398²² § 5 *in fine*).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział Vb. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	
Art. 398²². § 1. Na orzeczenia referendarza sądowego co do istoty sprawy oraz na orzeczenia kończące postępowanie, jak również na orzeczenia, o których mowa w art. 394 § 1 pkt 1, 2, 42 i 5-9, przysługuje skarga, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Skargę rozpoznaje sąd, w którym wydano zaskarżone	Art. 398²². § 1. Na orzeczenie referendarza sądowego <u>służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie.</u> § 2. Skargę wnosi się do sądu, w którym referendarz sądowy wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie <u>tygodnia od dnia jego doręczenia, a jeżeli zażądano</u>

orzeczenie. § 2. W razie wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc. § 3. Sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. § 4. Skargę wnosi się do sądu w terminie tygodniowym od dnia doręczenia stronie postanowienia referendarza sądowego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. § 5. Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanej terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie.	<u>uzasadnienia tego orzeczenia – od dnia jego doręczenia z uzasadnieniem.</u> § 3. W przypadku wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc. § 4. Jeżeli skarga jest oczywiście zasadna, referendarz sądowy, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie tygodnia od dnia wniesienia na nie skargi może postanowieniem stwierdzić zasadność skargi i w miarę potrzeby wydać ponowne orzeczenie. Od ponownego orzeczenia służy skarga na zasadach ogólnych, jednak w przypadku jego zaskarżenia przepisu paragrafu niniejszego nie stosuje się. § 5. Po utracie mocy orzeczenia referendarza sądowego sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji. Jeżeli zaskarżenie postanowienia albo zarządzenia do sądu wyższego szczebla nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia od orzeczenia sądu rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie. § 6. Jeżeli referendarz sądowy uzna, że skarga podlega odrzuceniu przedstawia sprawę sądowi. W przypadku uznania, że brak podstaw do odrzucenia skargi, sąd może od razu rozpoznać sprawę, o ile stan sprawy na to pozwala. § 7. Przepisy § 1–6 stosuje się odpowiednio do postępowania ze skargą na zarządzenie referendarza sądowego.
Art. 398²³. § 1. Rozpoznając skargę na postanowienie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, sąd <u>wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza sądowego utrzymuje w mocy albo je zmienia.</u> § 2. W sprawach, o których mowa w § 1, wniesienie skargi na postanowienie referendarza <u>wstrzymuje wykonalność tego postanowienia.</u> Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego, jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.	Art. 398²³. § 1. Wniesienie skargi na postanowienie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego <u>nie powoduje utraty mocy tego postanowienia, ale wstrzymuje jego wykonalność.</u> § 2. Jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane w trybie art. 395 § 2, <u>ponowne wydanie postanowienia w tym trybie przez referendarza sądowego nie jest dopuszczalne.</u> § 3. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia <u>zaskarżone postanowienie</u>, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.
Art. 398²⁴ Nowy przepis	Art. 398²³ W zakresie nieuregulowanym do postępowania ze skargi na orzeczenie referendarza sądowego stosuje się odpowiednio przepisy o zażaleniu.
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział I. Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności	
Art. 767^{3a}. Skarga na postanowienie referendarza sądowego przysługuje w przypadkach, w których na postanowienie sądu przysługuje zażalenie. Wniesienie skargi nie powoduje utraty mocy przez zaskarżone postanowienie referendarza sądowego. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego, jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. Rozpoznając skargę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza sądowego utrzymuje w mocy albo je zmienia.	Art. 767^{3a}. § 1. Wniesienie skargi na postanowienie <u>referendarza sądowego nie powoduje utraty mocy zaskarżonego postanowienia.</u> § 2. Jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane w trybie art. 395 § 2, <u>ponowne wydanie postanowienia w tym trybie przez referendarza sądowego nie jest już dopuszczalne.</u> § 3. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia <u>zaskarżone postanowienie</u>, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.

V. Postępowanie w sprawach gospodarczych

29. Stan obecny

Odrębne postępowanie w sprawach gospodarczych zostało wprowadzone do Kodeksu postępowania cywilnego 1 października 1989 r. mocą ustawy z 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. z 1989 r. poz. 175, z późn. zm., dalej u.r.p.s.s.g.), po czym zostało zniesione ustawą z 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. poz. 1381). Mimo zniesienia tego postępowania zachowano wyodrębnione sądy gospodarcze oraz odrębne pojęcie sprawy gospodarczej. Od 3 maja 2012 r. sądy gospodarcze rozpoznawały sprawy gospodarcze w „zwykłym” postępowaniu.

Statystyczne wskaźniki oceny pracy sądów gospodarczych wskazują, że taki tryb sądowego rozwiązywania sporów gospodarczych nie spełnia wymogów obrotu gospodarczego. W okresie po zniesieniu odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych wpływ spraw do sądów gospodarczych wzrósł z 1,44 mln spraw w 2012 r. do 1,97 mln spraw w 2017 r. Jednocześnie liczba spraw zaległych wzrosła ze 183 tys. spraw w 2012 r. do 400 tys. spraw na koniec 2017 r., a przeciętny czas trwania postępowania w sprawach rejestrowanych w repertoriach GC wzrósł z 9,1 miesiąca do 15,7 miesiąca w sądach okręgowych i z 6,4 miesiąca do 14,1 miesiąca w sądach rejonowych¹⁴.

Tymczasem sprawy gospodarcze powinny być rozpoznawane szybciej, niż pozostałe sprawy cywilne. Jednocześnie, skoro ich stronami z założenia są podmioty profesjonalne, można na nie nałożyć surowsze wymagania i rygory procesowe. Można też z góry założyć pewne ograniczenie przedmiotowe i podmiotowe zakresu postępowania.

Skutecznym sposobem osiągnięcia tych celów jest przywrócenie odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych. Przywrócenie to nie może jednak się sprowadzić do mechanicznego odtworzenia dawnych przepisów, a to ze względu na zmiany stanu prawnego, które zaszły od 2012 r., jak również na zbędność niektórych dawnych odrębności, która wyszła na jaw przy prowadzeniu spraw gospodarczych w „zwykłym” procesie. Należy więc na nowo wprowadzić te instytucje postępowania gospodarczego, które sprawdzały się w poprzednio funkcjonującym postępowaniu, z pominięciem tych, które tymczasem znalazły się w ogólnych przepisach postępowania cywilnego.

Ze względów merytorycznych w nowo wprowadzonych przepisach nie przywrócono:

- niedopuszczalności zawieszenia postępowania na zgodny wniosek stron (dawny art. 479⁴ § 3) – ze względu na użyteczność tej instytucji przy negocjacjach ugodowych,
- niedopuszczalności udzielania przez sąd pouczeń stronom (dawny art. 479⁴ § 3), ponieważ potrzeby udzielenia pouczenia nie należy wyłączać a priori, nawet w sprawie gospodarczej, lecz należy ją pozostawić ocenie sądu opartej na okolicznościach konkretnej sprawy,
- niedopuszczalności przeprowadzenia z urzędu dowodu z zeznań stron (dawny art. 479^{14b}) – z tego samego powodu.

¹⁴ Dane statystyki sądowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Spółród odrębności postępowania gospodarczego zawartych w przepisach obowiązujących do 3 maja 2012 r. zbędne okazały się:

- definicja przedsiębiorcy (dawny art. 479² § 1) – przeniesiona do art. 43¹ Kodeksu cywilnego,
- wyłączenie postępowania gospodarczego wobec rolników (dawny art. 479² § 2) – wobec możliwości rezygnacji z tego postępowania przez osoby niebędące przedsiębiorcami bądź przez osoby fizyczne będące przedsiębiorcami (art. 458⁵ § 1),
- szczególna regulacja właściwości rzeczowej (dawny art. 497³) – wobec wystarczającej regulacji w przepisach ogólnych (art. 17),
- dodatkowa regulacja właściwości miejscowej (dawny art. 479⁴ § 1) – przeniesiona do art. 34,
- przepisy przewidujące niedopuszczalność wydania nakazu zapłaty ze względu na miejsce doręczenia pozwanemu (dawny art. 479⁴ § 3) – ze względu na ogólne odejście od tego ograniczenia,
- dodatkowe podstawy wprowadzenia jednoosobowego składu orzekającego (dawny art. 479⁵) – wobec ogólnego wprowadzenia tego składu jako zasady,
- szczególne zasady udziału organizacji społecznych (dawne art. 479⁶ i art. 479^{6a}) – wobec ich wystarczającego uregulowania ogólnego w art. 61–63,
- przyznanie szczególnej zdolności sądowej jednostkom organizacyjnym niemającym osobowości prawnej (dawny art. 479⁷) – wobec ogólnego przyznania im tej zdolności w art. 64 § 1¹,
- szczególna podstawa pełnomocnictwa w przypadku przedsiębiorców zagranicznych (dawny art. 479⁸) – wobec zniesienia odmienności w traktowaniu przedsiębiorców polskich i zagranicznych,
- zwrot pisma procesowego bez wezwania do usunięcia jego braków (dawny art. 479^{8a}) – przeniesiony do art. 130^{1a},
- pozasądowe doręczanie pism procesowych (dawny art. 479⁹) – przeniesione do art. 132 § 1–1¹,
- dodatkowa podstawa wyłączenia jawności rozprawy (dawny art. 479¹⁰) – przeniesiona do art. 153 § 1¹,
- dodatkowy wymóg dołączenia do pozwu dokumentów świadczących o próbie rozwiązania sporu przed wytoczeniem powództwa (dawny art. 479¹² § 2–3) – wobec poszerzenia możliwości konsensualnego rozwiązania sporu w postępowaniu przygotowawczym,
- szczególne regulacje czynności dyspozytywnych (dawne art. 479¹³ i art. 479¹⁵) – wystarczające są ograniczenia zawarte w art. 203 § 4, proj. art. 213 i w art. 223 § 2,
- obowiązek wniesienia odpowiedzi na pozew (dawny art. 479¹⁴ § 1) – wprowadza się go do przepisów ogólnych (proj. art. 205¹),
- ograniczenie podstawy dowodowej zarzutu potracenia (dawny art. 479¹⁴ § 4) – wobec ograniczenia w odmienny sposób w przepisach ogólnych (proj. art. 203¹),
- dopuszczalność wydania wyroku, w tym zaocznego, na posiedzeniu niejawnym (dawne art. 479¹⁷, art. 479¹⁸ § 2 i art. 479¹⁹) – przeniesiona do art. 148¹, art. 331 § 1¹ i art. 332 § 1,
- odmienności w postępowaniu odwoławczym (dawne art. 479²³–479²⁶) – bezprzedmiotowe ze względu na zmianę systemu odwoławczego,
- odmienności w postępowaniu upominawczym i nakazowym (dawne art. 479²⁰–479²¹ i art. 479²⁷) – bezprzedmiotowe ze względu na zmianę regulacji tych postępowań.

30. Sądy, sprawy i postępowania gospodarcze

Normy prawne wpływające na zakres zastosowania postępowania gospodarczego w obecnym stanie prawnym są zawarte w dwóch aktach prawnych:

- ustanowienie sądów gospodarczych i określenie ich właściwości funkcjonalnej w części dotyczącej spraw gospodarczych jest zawarte w art. 1 u.r.p.s.s.g.,
- definicja sprawy gospodarczej jest zawarta w art. 2 u.r.p.s.s.g.,
- określenie ustroju sądów gospodarczych i rozciągnięcie ich właściwości funkcjonalnej na sprawy inne niż gospodarcze jest zawarte w art. 12, art. 16 i art. 18a Prawa o ustroju sądów powszechnych (dalej p.u.s.p.).

Po przywróceniu odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych do tych przepisów dołączyłby jeszcze przepis k.p.c. bezpośrednio określający zakres stosowania tego postępowania poprzez odwołanie się do pojęcia sprawy gospodarczej. W ten sposób postępowanie przed sądami gospodarczymi byłoby regulowane przez trzy ustawy, w tym jedną epizodyczną: celem u.r.p.s.s.g. było zastąpienie komisji arbitrażowych przez sądy w rozpoznawaniu spraw gospodarczych, co z natury rzeczy było zdarzeniem jednorazowym.

Aby ograniczyć liczbę aktów prawnych i tym samym poprawić sytuację normatywną pod kątem przejrzystości systemu prawa, należy skupić regulację ustroju sądownictwa gospodarczego w jednej ustawie. Skoro w myśl art. 175 ust. 1 Konstytucji sądy gospodarcze muszą się mieścić w systemie sądów powszechnych, to ustawą właściwym do regulacji ich ustroju jest Prawo o ustroju sądów powszechnych. Tam więc powinna się znaleźć norma prawna ustanawiająca sądy gospodarcze i zakres ich właściwości, wraz z określeniem, które spośród spraw cywilnych są sprawami gospodarczymi.

W tym celu projektuje się:

- 1) przeniesienie normy ustanawiającej sądy gospodarcze i określającej ich właściwość funkcjonalną w części dotyczącej spraw gospodarczych z art. 1 u.r.p.s.s.g. do art. 10a p.u.s.p.;
- 2) przeniesienie normy rozciągającej ich właściwość funkcjonalną na sprawy inne niż gospodarcze z art. 2 ust. 2 u.r.p.s.s.g. do art. 10b p.u.s.p.;
- 3) przeniesienie normy definiującej sprawę gospodarczą z art. 2 ust. 1 u.r.p.s.s.g. do art. 10b p.u.s.p.;
- 4) wprowadzenie do k.p.c. normy przewidującej rozpoznanie spraw gospodarczych w odrębnym postępowaniu w sprawach gospodarczych;
- 5) uchylenie u.r.p.s.s.g. jako pozbawionej już w tym momencie treści.

W efekcie art. 10a i art. 10b p.u.s.p. statuują sądy gospodarcze i określają ich właściwość funkcjonalną: w sprawach gospodarczych oraz innych należących do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych. Tu należy zaznaczyć, że materialne prawo cywilne zna np. pojęcie sądów rodzinnych i sądów opiekuńczych, którymi w praktyce są wydziały rodzinne i nieletnich, a sądy gospodarcze funkcjonują w systemie sądownictwa powszechnego na tych samych zasadach. Wprowadzona norma stanowi więc *superfluum* – jednak jej wprowadzenie jest potrzebne, by zapobiec oczywiście błędnemu, ale możliwemu wnioskowi, że uchylenie u.r.p.s.s.g. oznacza zniesienie sądów gospodarczych.

Proj. art. 458¹ § 1 określa zakres zastosowania odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych jako całokształt spraw gospodarczych rozpoznawanych w procesie. Wskazanie to wyłącza sprawy należące do postępowania nieprocesowego i egzekucyjnego i w zasadzie też stanowi *superfluum*, jednak należy je wprowadzić, by zapobiec wątpliwościom co do stosowania przepisów postępowania gospodarczego w postępowaniach innych niż proces.

W konsekwencji powyższych zmian uchyla się u.r.p.s.s.g. jako zbędną wobec pozbawienia jej treści oraz wobec osiągnięcia jej celu polegającego na przekazaniu sądom rozpoznawania spraw gospodarczych.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Ustawa z 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych Rozdział 1. Rozpoznawanie przez sądy spraw gospodarczych	Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych Dział I. Sądy powszechne Rozdział 2. Organizacja sądów
Art. 1. Rozpoznawanie spraw gospodarczych powierza się sądom rejonowym i sądom okręgowym, w których tworzy się odrębne jednostki organizacyjne (sądy gospodarcze).	Art. 10a. Sądy gospodarcze rozpoznają sprawy gospodarcze oraz inne sprawy z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należące do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych. Sądami gospodarczymi są powołane do tego wydziały sądów powszechnych.
Art. 2. 1. Sprawami gospodarczymi są sprawy ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. 2. Ponadto sprawami gospodarczymi są sprawy: 1) określone w ust. 4, choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej; 2) ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń, o których mowa w art. 291–300 i art. 479–490 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1030, z późn. zm.); 3) przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub o naprawienie szkody z tym związanej oraz o zakazanie albo ograniczenie działalności zagrażającej środowisku; 4) między organami przedsiębiorstwa państwowego; 5) między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór; 6) z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego; 7) o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest orzeczenie sądu gospodarczego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu albo ugoda zawarta przed tym sądem, jak również innemu tytułowi egzekucyjnemu, obejmującemu roszczenia, które, gdyby były rozpoznawane przez sąd, należałyby do właściwości sądów gospodarczych; 8) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu orzeczeniu sądu gospodarczego albo ugodzie zawartej przed tym sądem, jak również innego tytułu wykonawczego obejmującego roszczenie, które, gdyby było rozpoznawane przez sąd, należałoby do właściwości sądów gospodarczych; 9) o ustalenie, że orzeczenie sądu lub rozstrzygnięcie innego organu państwa obcego wydane w sprawie gospodarczej podlega albo nie podlega uznaniu;	Art. 10b. § 1. Sprawami gospodarczymi są sprawy ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. § 2. Ponadto sprawami gospodarczymi są sprawy: 1) określone w § 1, choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej; 2) ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń, o których mowa w art. 291–300 i art. 479–490 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1030, z późn. zm.); 3) przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub o naprawienie szkody z tym związanej oraz o zakazanie albo ograniczenie działalności zagrażającej środowisku; 4) z umów o roboty budowlane oraz ze związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych; 5) z umów leasingu; 6) przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy prawa lub czynności prawnej; 7) między organami przedsiębiorstwa państwowego; 8) między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór; 9) z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego; 10) o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest orzeczenie sądu gospodarczego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu albo ugoda zawarta przed tym sądem; 11) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu orzeczeniu sądu gospodarczego albo ugodzie zawartej przed tym sądem. § 3. Nie są sprawami gospodarczymi sprawy: 1) o podział majątku wspólnego wspólników spółki

10) inne, przekazane przez odrębne przepisy.	cywilnej po jej ustaniu; <u>2) o wierzytelność nabytą od osoby niebędącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony.</u>
---	--

31. Zakres zastosowania postępowania gospodarczego

Dotychczasowy sposób określenia kategorii spraw rozpoznawanych w postępowaniu gospodarczym, oparty na kryterium przedmiotowo-podmiotowym, nie sprawiał większych problemów w praktyce – wobec czego należy go utrzymać (proj. art. 10b p.u.s.p., powtarzający treść art. 2 ust. 1 u.r.p.s.s.g.). Tak określony zakres pojęcia sprawy gospodarczej wymaga korekt *in plus* i *in minus*.

Praktyka wykazuje, że co do zasady należy utrzymać rozszerzenia pojęcia sprawy gospodarczej zawarte dotychczas w art. 2 ust. 2 u.r.p.s.s.g. Wobec tego treść tego przepisu zostaje recypowana do proj. art. 10b p.u.s.p. Należy jednak wyłączyć z dotychczasowego katalogu te rodzaje spraw, które ze swojej istoty nie mają bezpośredniego związku z obrotem gospodarczym, a do których rozpoznawania sąd gospodarczy jest mniej wyspecjalizowany, niż sąd cywilny. Są to sprawy:

- o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu obejmującemu roszczenia, które, gdyby były rozpoznawane przez sąd, należałyby do właściwości sądów gospodarczych (art. 2 ust. 2 pkt 7 *in fine* u.r.p.s.s.g.),
- o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego obejmującego roszczenie, które, gdyby było rozpoznawane przez sąd, należałoby do właściwości sądów gospodarczych (art. 2 ust. 2 pkt 8 *in fine* u.r.p.s.s.g.),
- o ustalenie, że orzeczenie sądu lub rozstrzygnięcie innego organu państwa obcego wydane w sprawie gospodarczej podlega albo nie podlega uznaniu (art. 2 ust. 2 pkt 9 u.r.p.s.s.g.).

W pierwszym i drugim przypadku właściwość sądu gospodarczego opiera się nie na fakcie (tytuł egzekucyjny został wydany przez sąd gospodarczy albo nie), lecz na przypuszczeniu – co automatycznie rodzi pole dla niepewności ocen i problemów z ustaleniem właściwości funkcjonalnej sądu. Do rozpoznawania spraw egzekucyjnych zdecydowanie bardziej powołane są sądy cywilne, które zajmują się postępowaniem egzekucyjnym w znacznie szerszym zakresie. Analogiczna uwaga dotyczy postępowania o uznanie orzeczenia sądu zagranicznego: w sądzie cywilnym, który prowadzi inne postępowania tego samego rodzaju, rozpoznanie takiej będzie z reguły sprawniejsze niż w sądzie gospodarczym, w którym jest to rzadkość.

Aby wykorzystać specjalizację sądów gospodarczych, należy dodać do katalogu spraw gospodarczych kolejne rodzaje spraw: ze stosunków prawnych leżących z reguły w zakresie obrotu gospodarczego, choć niekoniecznie łączących przedsiębiorców. Z pewnością do kategorii tej należą sprawy:

- z umów o roboty budowlane oraz ze związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych (proj. art. 10b § 2 pkt 4 p.u.s.p.),
- z umów leasingu (proj. art. 10b § 2 pkt 5 p.u.s.p.),
- przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy prawa lub czynności prawnej (proj. art. 10b § 2 pkt 6 p.u.s.p.).

Umowa o roboty budowlane zakłada po stronie wykonawcy profesjonalizm, który z zasady przekłada się na status przedsiębiorcy. Tak więc w przeważającej większości przypadków stroną stosunku prawnego (i ewentualnego procesu) z takiej umowy będzie przedsiębiorca. Wiele z tych umów/stosunków prawnych/procesów będzie miało przedsiębiorców po obu stronach, wobec czego będą rozpoznawane jako sprawy gospodarcze, przy czym można zasadnie założyć, że będą to sprawy bardziej skomplikowane i trudniejsze, niż sprawy z udziałem przedsiębiorcy po jednej tylko stronie. Tak nabyta przez sąd gospodarczy specjalizacja powinna zostać spożytkowana we wszystkich sprawach o roboty budowlane – co uzasadnia włączenie ich do katalogu spraw gospodarczych niezależnie od statusu ich stron.

Umowa o roboty budowlane z reguły pociąga za sobą zawarcie szeregu innych umów służących jej wykonaniu, przy czym służą one nie tylko budowie sensu stricto, lecz przeprowadzeniu całego procesu budowlanego (łącznie z usługami polegającymi na przeprowadzeniu pomiarów geodezyjnych, badań geologicznych bądź inwentaryzacji powykonawczej). Ze względu na ścisły związek takich spraw z umową o roboty budowlane, na podstawie której przebiega proces budowlany, sprawy z takich umów także winny się stać sprawami gospodarczymi.

Powyższe uwagi mutatis mutandis należy odnieść także do umowy leasingu, z tą różnicą, że umowa leasingu do swego wykonania z zasady nie wymaga zawierania kompleksu innych umów.

Nową kategorią spraw gospodarczych będą sprawy przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy ustawy lub czynności prawnej. O włączeniu ich do katalogu spraw stanowiących sprawy gospodarcze zadecydował fakt, że choć osoba odpowiadająca za dług przedsiębiorcy może sama nie być przedsiębiorcą, to dług ten wynika już bezpośrednio z działalności gospodarczej prowadzonej przez tego przedsiębiorcę. Ta zaś bez wątpienia leży w zakresie specjalizacji sądu gospodarczego – co uzasadnia uznanie takiej sprawy za gospodarczą. Dla wszelkiej jasności należy wskazać w przepisie, że norma obejmuje odpowiedzialność za dług cudzy wynikłą i z ustawy, i z czynności prawnej, oraz że chodzi tu nie tylko o odpowiedzialność wyłączną (np. skutek przejęcia długu), lecz również o odpowiedzialność solidarną lub posiłkową. Należy przypomnieć, że strona postępowania niebędąca przedsiębiorcą ma prawo żądać rozpoznania sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym.

Pojęcie sprawy gospodarczej nie powinno natomiast obejmować spraw:

- o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu,
- o wierzytelność nabytą od osoby niebędącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony.

Sprawy o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu są typowymi sprawami działowymi, rozpoznawanymi w postępowaniu nieprocesowym, które z zasady prowadzi wyłącznie sąd cywilny. Tym samym nie mieszczą się w zakresie specjalizacji sądu gospodarczego.

W myśl definicji sprawy gospodarczej pojęciem tym należałoby również objąć sprawę między przedsiębiorcami o wierzytelność nabytą od osoby niebędącej przedsiębiorcą. Prowadziłoby to jednak do rozpoznawania przez sąd gospodarczy spraw nie związanych bezpośrednio z obrotem gospodarczym – o wierzytelności wynikłe np. z czynów zabronionych, bezpodstawnego wzbogacenia itp., które stały się „gospodarcze” tylko dlatego, że na jakimś etapie swego istnienia zostały przelane na podmiot zajmujący się skupem wierzytelności. Dla uniknięcia takiej sytuacji sprawy te należy

wyłączyć z zakresu pojęcia sprawy gospodarczej. Wyjątkiem winna być jedynie sprawa o wierzytelność nabytą co prawda od nie-przedsiębiorcy, ale będącą wierzytelnością „gospodarczą” z racji powstania ze stosunku prawnego mieszczącego się w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie strony tego stosunku.

Do tak ustalonej w proj. art. 10b p.u.s.p. wyczerpującej definicji sprawy gospodarczej należało się odwołać ustalając zakres spraw rozpoznawanych w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych (proj. art. 458¹ § 1).

Konsekwencją rozbudowanego w polskiej procedurze cywilnej systemu postępowań odrębnych o rozbieżnych charakterach jest konieczność rozstrzygnięcia konfliktów między ich przepisami. Odpowiednią regulację zawiera art. 458¹ § 2; jest ona powtórzeniem obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479^{1a}.

32. Możliwość rozpoznania sprawy w zwykłym procesie

W sprawach gospodarczych poza przedsiębiorcami mogą występować także strony nimi niebędące, a wśród przedsiębiorców zapewne pokaźną grupę będą stanowić osoby fizyczne prowadzące zazwyczaj działalność na mniejszą skalę. Od obu tych kategorii osób nie można wymagać profesjonalizmu typowego dla przedsiębiorcy działającego na większą skalę. Wobec tego przewiduje się udzielenie tym kategoriom stron uprawnienia do żądania rozpoznania sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym. Żądanie takie będzie wiążące dla sądu, a jego konsekwencją będzie rozpoznanie sprawy przez sąd gospodarczy, ale bez stosowania przepisów o postępowaniu gospodarczym, czyli w „zwykłym” procesie (proj. art. 458⁵ § 1).

Skoro wymogi stawiane wobec strony w postępowaniu gospodarczym są istotnie obostrzone, należy stronę sprawy gospodarczej niereprezentowaną przez profesjonalnego pełnomocnika pouczyć o tym uprawnieniu (proj. art. 458³ § 1). Pouczenie to, winno zostać doręczone i pełnomocnikowi niebędącemu profesjonalistą, i samej stronie (proj. art. 458³ § 2), a jego nieudzielenie należy obwarować sankcją w postaci uznania takiego zaniechania za pozbawienie strony możliwości obrony jej praw (proj. art. 458³ § 4).

Ustalenie, czy dana strona ma status przedsiębiorcy, czy nie, nie jest kłopotliwe, bo sprowadza się do sprawdzenia Krajowego Rejestru Sądowego lub Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, co można zrobić *online* od ręki. Kwestia, czy sprawa ma być rozpoznana w postępowaniu gospodarczym, czy z jego pominięciem, z natury rzeczy musi zostać rozstrzygnięta na początku postępowania w danej sprawie – co czyni koniecznym ograniczenia czasowe w złożeniu takiego wniosku i możliwości jego kwestionowania. Strona, która korzysta z takiego uprawnienia, jest obowiązana zrobić to przy pierwszej czynności procesowej, której dokona po doręczeniu jej pouczenia przewidzianego w proj. art. 458³ § 2 (proj. art. 458⁵ § 2). W razie nieskorzystania przez stronę ze wskazanej możliwości, omawiane uprawnienie wygasa.

33. Odrębności postępowania gospodarczego

Profesjonalizm stron postępowania w sprawie gospodarczej pozwala na zaostrenie rygorów w tym postępowaniu, w szczególności na skrócenie terminów i ograniczenie możliwości dysponowania sprawą. Zakładanym celem tak określonych odrębności jest przyspieszenie rozpoznawania spraw gospodarczych w stosunku do spraw rozpoznawanych w „zwykłym” procesie.

a. Wyłączenie stosowania niektórych instytucji procesowych

W postępowaniu w sprawach gospodarczych nie mogą być stosowane te instytucje procesowe, które w praktyce wiążą się z dużymi opóźnieniami w rozpoznaniu sprawy. Nie będą dopuszczalne:

- zmiana powództwa polegająca na wystąpieniu z nowym roszczeniem zamiast lub obok dotychczasowego – z wyjątkiem rozszerzenia o kolejne świadczenia powtarzające się i zamiany dotychczasowego przedmiotu świadczenia na inny bądź jego równowartość (proj. art. 458⁷ § 1, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479⁴ § 2),
- zmiany podmiotowe w procesie na zasadzie art. 194–196 i art. 198 (dopuszczalne pozostają tylko interwencja z art. 75–83 i przypozwanie z art. 84–85) (proj. art. 458⁷ § 2, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479⁴ § 3),
- przekazanie sądowi okręgowemu sprawy pozostającej w związku ze sprawą prowadzoną przez ten sąd na zasadzie art. 205 (proj. art. 458⁷ § 2, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479⁴ § 3),
- zawieszenie postępowania wskutek niestawiennictwa stron na rozprawie na zasadzie art. 177 § 1 pkt 5 (proj. art. 458⁷ § 2, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479⁴ § 3),
- powództwo wzajemne z art. 204 (proj. art. 458⁷ § 3, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479¹⁴ § 3).

b. Terminy

Bezpośredniemu przyspieszeniu postępowania służy skrócenie niektórych terminów wiążących strony:

- terminy do umorzenia postępowania zawieszonego na zasadzie art. 182 § 1 wynoszą sześć miesięcy zamiast roku i rok zamiast pięciu lat (proj. art. 458⁷ § 5, który powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479¹¹),
- termin do żądania wznowienia postępowania na zasadzie art. 408 zamiast dziesięciu lat wynosi pięć, z wyjątkiem przypadku określonego w art. 401¹ (proj. art. 458⁷ § 6, który powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479²²).

Bezpośredniemu przyspieszeniu postępowania służy także wprowadzenie wiążących sąd terminów do podjęcia czynności w sprawie:

- termin do przekazania sprawy sądowi właściwemu przez sąd gospodarczy, który stwierdził, że sprawa nie jest sprawą gospodarczą, ma wynosić miesiąc od dnia wdania się w spór przez pozwanego (proj. art. 458⁶ § 1),

- termin przekazania sprawy gospodarczej ma wynosić miesiąc od dnia wdnia się w spór przez pozwanego. Sprawa gospodarcza, której nie przekazano sądowi gospodarczemu ze względu na upływ tego terminu, ma być rozpoznawana z pominięciem przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych. (proj. art. 458⁶ § 2),
- termin do rozstrzygnięcia sprawy w danej instancji wynosi sześć miesięcy od wniesienia odpowiedzi na pozew, względnie od usunięcia jej braków albo upływu terminu do jej wniesienia (proj. art. 458⁷ § 4, który z konieczną zmianą powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479¹⁶).

Novum jest termin ograniczający przekazanie sprawy w następstwie stwierdzenia, że sprawa jest względnie nie jest sprawą gospodarczą. W praktyce zdarzało się, że sprawy gospodarcze wniesione do sądu cywilnego i sprawy cywilne wniesione do sądu gospodarczego, zwłaszcza o wątpliwym statusie, były wielokrotnie przekazywane między sądami lub wydziałami tego samego sądu, jak również przekazywane sądowi właściwemu po zbyt długim czasie od wpływu. Dla ograniczenia tego zjawiska wprowadza się ograniczenie czasowe dopuszczalności przekazania sprawy wynoszące miesiąc od dnia wdnia się w spór przez pozwanego (proj. art. 458⁶ § 1 i 2).

Jeżeli rozstrzygnięcie (postanowienie albo zarządzenie) o przekazaniu sprawy nie zostanie wydane w tym terminie, sprawę rozpoznaje sąd, do którego sprawa wpłynęła, stosując przepisy właściwego postępowania; jest to ogólna zasada proceduralna, nie wymagająca wyszczególnienia. Sprawę, która nie jest sprawą gospodarczą, a której sąd gospodarczy nie przekazał na czas właściwemu sądowi, rozpoznaje sąd gospodarczy z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym. Sprawę, która jest sprawą gospodarczą, a której inny sąd nie przekazał na czas sądowi gospodarczemu, rozpoznaje ten inny sąd, także z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym (proj. art. 458⁶ § 2).

Zastosowanie przepisów o organizacji postępowania oraz ograniczenia w powoływaniu twierdzeń i dowodów powinny pozwolić na szybkie rozpoznanie sprawy gospodarczej, czy to na rozprawie, czy bez niej. Biorąc pod uwagę tempo obrotu gospodarczego, można przyjąć, że czas wydania rozstrzygnięcia w sprawie gospodarczej nie powinien przekroczyć pół roku od uzyskania stanowisk obu stron (czyli, w praktyce, od wniesienia odpowiedzi na pozew). Tym niemniej w obecnych realiach funkcjonowania sądownictwa gospodarczego, do czasu wyjścia sądów gospodarczych z dzisiejszych zaległości w rozpoznawaniu spraw, ustanawianie sztywnego terminu do wydania rozstrzygnięcia byłoby oczywistą fikcją. Realne jest natomiast zobowiązanie sądu i przewodniczącego do podejmowania czynności w taki sposób, by sprawa została rozstrzygnięta w tym terminie. Takie ujęcie tego obowiązku nie zmusza do bezwzględnego dotrzymania tego terminu, a tylko wskazuje na priorytet szybkości postępowania, jednocześnie pozwalając na uwzględnienie wszelkich faktycznych okoliczności wpływających na rozpoznanie sprawy: aktualnego obciążenia sędziów i sądu, kolejki spraw oczekujących na rozstrzygnięcie, potrzeby przeprowadzenia bardziej czasochłonnych dowodów itd. (proj. art. 458⁷ § 4).

c. Ograniczenia czasowe w powoływaniu twierdzeń i dowodów

Wyrazem prymatu zasady szybkości postępowania w sprawach gospodarczych jest wprowadzenie ściślejszych niż w „zwykłym” procesie ograniczeń czasowych w powoływaniu twierdzeń i dowodów. Strony winny podać wszelkie swe twierdzenia co do faktów i dowody na ich poparcie już w pierwszych pismach procesowych: powód w pozwie, a pozwany – w odpowiedzi na pozew (proj. art. 458⁴ § 1).

Ponieważ jest to istotne obostrzenie, należy stronom niereprezentowanym przez profesjonalnego pełnomocnika udzielić odpowiedniego pouczenia (proj. art. 458³ § 1), co w konsekwencji umożliwi przewodniczącemu wezwanie tych stron, by w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż tydzień, powołały wszystkie twierdzenia i dowody (proj. art. 458⁴ § 2). W tym celu należy zobowiązać strony do podania w pierwszych pismach procesowych, ponad zwykłe składniki treści pisma procesowego, używanych przez nie adresów poczty elektronicznej (*e-mail*) – albo do złożenia oświadczeń, że strona takiego adresu nie używa (co wśród przedsiębiorców już dziś wydaje się sytuacją rzadką). Niedopełnienie tego obowiązku ma stanowić brak formalny uniemożliwiający nadanie pismu prawidłowego biegu (proj. art. 458² § 3).

Pouczenie doręcza się stronom niereprezentowanym przez profesjonalnego pełnomocnika i na piśmie, i na podany adres poczty elektronicznej. Taki sposób komunikacji umożliwi w przyszłości dołączenie do samego tylko pouczenia odnośników do pomocy *online* – tekstu ustawy, instruktażu tekstowego bądź multimedialnego itp. (proj. art. 458³ § 2). Stronie niereprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika powtarza się to pouczenie ustnie przy pierwszej czynności sądu, na którą strona ta się stawiała (proj. art. 458³ § 3). Wagę tych pouczeń podkreśla fakt, że w przypadku ich nieudzielenia uważa się stronę za pozbawioną możliwości obrony swych praw – chyba że nieudzielenie pouczenia nie miało wpływu na zachowanie tej strony w toku postępowania (proj. art. 458³ § 4).

W celu uniknięcia szkodliwego automatyzmu w postępowaniu przewidziano, że stosownie do okoliczności sprawy przewodniczący może określić inny termin do zgłoszenia przez strony twierdzeń i dowodów. (proj. art. 458⁴ § 3).

Rozwiązania zawarte w proj. art. 458⁴ § 1–3 stanowią *lex specialis* wobec przepisów art. 205¹² i mają na celu wymuszenie na stronach zwiększonej dyscypliny w celu możliwie najszybszej koncentracji materiału dowodowego. Sankcją niedochowania tego obowiązku jest pominięcie przez sąd spóźnionych twierdzeń i dowodów. Nie wyklucza to naturalnie możliwości powoływania dalszych twierdzeń i dowodów, gdyby potrzeba taka wynikła w dalszym toku sprawy. W takim przypadku dalsze twierdzenia i dowody na ich poparcie powinny być powołane w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym ich powołanie stało się możliwe lub wynikała potrzeba ich powołania (proj. art. 458⁴ § 4).

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 458⁴, odpowiadający treści obowiązujących do 3 maja 2012 r. art. 479¹² § 1 oraz art. 479¹⁴ § 1 i 2.

d. Niewykorzystanie możliwości rozwiązania sporu poza sądem

Z punktu widzenia sprawności działania sądów gospodarczych oczywiście pożądanym jest, by przed sąd nie trafiały sprawy, które można rozwiązać w drodze negocjacji. Przede wszystkim jednak

leży to w interesie samych stron: rozstrzygnięcie poza sądem jest tańsze, szybsze i nie antagonizuje potencjalnych kooperantów. Tak więc interes gospodarczy wystarczająco zapewnia, by strony tę możliwość wykorzystały; można założyć, że sprawy, w których strony oddadzą spór pod sąd bez próby jego ugodowego rozwiązania, będą stanowić wyjątki. Nie ma więc potrzeby, by w każdej sprawie wymagać od stron dokumentowania próby rozwiązania sporu przed wytoczeniem powództwa.

Należy jedynie poddać sankcji uchylenie się strony od próby porozumienia przed wytoczeniem powództwa. Jeżeli z materiału przedstawionego przez strony wyniknie, że strona przed wytoczeniem powództwa zaniechała próby dobrowolnego rozwiązania sporu, uchyliła się od udziału w niej lub uczestniczyła w niej w złej wierze i przez to przyczyniła się do zbędnego wytoczenia powództwa lub wadliwego określenia przedmiotu sprawy, sąd będzie mógł obciążyć tę stronę kosztami procesu niezależnie od wyniku sprawy (proj. art. 458¹¹ § 1, który z koniecznymi zmianami powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479¹² § 4).

e. Wyrok jako tytuł zabezpieczenia

Możliwość sprawniejszego zaspokojenia roszczeń objętych wyrokiem w sprawie gospodarczej uzasadnia nadanie temu wyrokowi waloru tytułu zabezpieczenia nawet jeszcze przed uprawomocnieniem. Ponieważ sytuacja takiego wyroku jest identyczna, jak sytuacja nieprawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, należy w tym zakresie odesłać do art. 492 § 1–2 (proj. art. 458¹², który z koniecznymi zmianami powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 r. art. 479^{14a}).

34. Odrębności w postępowaniu dowodowym

a. Prymat dowodu z dokumentu

Praktyka orzecznicza sądów gospodarczych wskazuje, że istotnym źródłem opóźnień w rozpoznawaniu spraw gospodarczych jest brak odpowiedniej dokumentacji faktów, z których strony wywodzą swoje żądania i zarzuty. Przede wszystkim chodzi tu o dokumentowanie zjawisk lub cech mających przesądzać o należyтым lub nienależyтым wykonaniu zobowiązań umownych. Dotychczas powszechną praktyką jest wykazywanie takich stanów faktycznych za pomocą zeznań świadków lub stron – czyli przy użyciu najbardziej czasochłonnych dowodów. Taka praktyka prowadzi nie tylko do przewlekłości i kosztowności postępowań, lecz także otwiera pole do manipulacji procesowych, przede wszystkim do obstrukcji, polegającej na celowym powoływaniu dowodów trudnych do przeprowadzenia, a nie dających się *a limine* wykluczyć jako pozbawione wartości merytorycznej.

Rozwiązując ten problem, należy mieć na uwadze, że w ostatnich latach po pierwsze postęp techniczny umożliwił dokumentowanie wszelkich faktów w sposób praktycznie bezkosztowy poprzez wszelkiego rodzaju zapisy w postaci cyfrowej, a po drugie rozwiązania wprowadzone do procedury cywilnej umożliwiają wykorzystanie takiej dokumentacji w zasadzie bez ograniczeń. Z tych zmian należy wyciągnąć konsekwencję polegającą na przyjęciu, że profesjonalizm przedsiębiorcy-strony sprawy gospodarczej obejmuje również dokumentowanie faktów w celu ewentualnego wykorzystania

ich w przypadku sporu. Odnosi się to przede wszystkim do własnych czynności strony, w szczególności oświadczeń woli lub wiedzy, z którymi prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia w zakresie danego, istniejącego już stosunku prawnego (np. odbioru prac, stwierdzenia wady, zawiadomienia o tym kontrahenta).

Nie jest więc przesadne wymaganie, by strony powołujące się na takie fakty wykazywały je w pierwszej kolejności dowodem z dokumentu. Dopiero w przypadku wykazania przez stronę, że dokumentu takiego nie jest w stanie przedstawić z przyczyn od niej niezależnych, powinno być dopuszczalne ustalenie powoływanych faktów innymi dowodami.

Należy podkreślić, że powyższe ograniczenie ma charakter wyłącznie procesowy i nie zmienia zasad prawa materialnego dotyczących formy czynności prawnych. Pojęcia dokumentu nie należy zawężać do tekstu ani pisma, lecz traktować je możliwie najszerzej – zgodnie z definicją z art. 77³ Kodeksu cywilnego.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 458¹⁰.

Z tą normą wiąże się kolejna, wprost uzależniająca dopuszczalność dowodu z zeznań świadka od wyczerpania lub braku innych środków dowodowych. Odpowiednią regulację, wzorowaną na dotychczasowym art. 299, zawiera proj. art. 458⁹.

b. Umowa dowodowa

Polska procedura cywilna zna już dwa rodzaje umów procesowych: o właściwość sądu (art. 46 § 1) i o jurysdykcję (art. 1104–1105). Wydaje się, że dzisiejszy poziom profesjonalizmu w obrocie gospodarczym pozwala na poszerzenie zakresu autonomii stron w procesie poprzez dodanie kolejnej umowy procesowej: umowy dowodowej.

Wprowadzenie kolejnego czynnika wpływającego na przebieg procesu niewątpliwie niesie za sobą ryzyko komplikacji z prowadzeniem spraw, w których czynnik ten się pojawi. Mogą się pojawić wątki uboczne związane z kwestionowaniem istnienia umowy, jej waloru prawnego, treści itd. Jednakże, mimo wszystkich problemów, których może nastroić umowa stron regulująca przeprowadzenie dowodów przed sądem, wydaje się nie budzić wątpliwości, że strony winny mieć prawo ograniczenia zakresu postępowania dowodowego poprzez wyłączenie określonych rodzajów dowodów. Uwydatni to zasadę, że to strony są gospodarzami procesu i może przyczynić się do sprawniejszego rozwiązania sporu – a po to właśnie, nie dla samego prowadzenia, prowadzi się postępowanie dowodowe. Proporcje między możliwymi korzyściami a stratami wydają się przeważać na korzyść tych pierwszych zwłaszcza w sprawach gospodarczych, gdzie profesjonalizm stron i szerokie korzystanie z fachowej pomocy prawnej także w obrocie pozasądowym pozwalają zminimalizować ryzyko problemów związanych z umową dowodową. Ostatecznie więc należy ustanowić taką instytucję oraz określić jej dopuszczalność i skutki.

Ponieważ umowa dowodowa jest w polskim prawie instytucją nową, przynajmniej na razie wydaje się celowe ograniczenie jej zakresu do kwestii najbardziej oczywistej – możliwości wyłączenia dowodów określonego rodzaju. Należy się spodziewać, że praktyka wykaże, w jakim kierunku winny pójść zmiany tej instytucji, w szczególności, czy należy dopuścić także innej treści postanowienia umowne.

Aby zapobiec nadużywaniu pozycji przez silniejszą stronę umowy, należy ograniczyć zakres umowy dowodowej do określonego stosunku prawnego – by wiązały strony i sąd najwyżej w jednej lub kilku sprawach, a nie we wszystkich sprawach prowadzonych między tymi samymi stronami. Kolejne ograniczenie polega na tym, by był to tylko stosunek prawny powstały z mocy umowy – co wyłącza przede wszystkim sprawy o roszczenia z czynów niedozwolonych (proj. art. 458⁸ § 1).

Aby uniknąć żmudnego i spornego odtwarzania przed sądem treści umowy dowodowej zawartej bez należytego udokumentowania, należy wymagać, by umowę dowodową strony zawierały albo na piśmie pod rygorem nieważności, albo ustnie przed sądem (proj. art. 458⁸ § 2).

Z analogicznych powodów umowa dowodowa nie powinna być zawierana pod warunkiem ani z zastrzeżeniem terminu. Należy przewidzieć, że taka umowa jest nieważna, i to w całości (proj. art. 458⁸ § 3).

Ponieważ umów w tym samym przedmiocie może być kilka, trzeba rozstrzygnąć, jakie mają być skutki zawarcia kolejnej umowy wobec poprzedniej – na wypadek, gdy strony tego wyraźnie nie rozstrzygnęły. Skoro do umowy dowodowej należy odnosić zwykłe zasady rządzące prywatnym obrotem prawnym, w szczególności *pacta sunt servanda*, to nie ma podstaw do narzucenia stronom, by kolejna umowa całkowicie uchylała poprzednią. Na wypadek wątpliwości w tym względzie należy więc przyjąć domniemanie, że późniejsza umowa dowodowa utrzymuje w mocy te postanowienia umowy wcześniejszej, które da się z nią pogodzić (proj. art. 458⁸ § 2 *in fine*).

Ponieważ umowa dowodowa istotnie wpływa na kształt postępowania dowodowego, zarzut jej bezskuteczności lub nieważności musi zostać podniesiony niezwłocznie po przedstawieniu umowy sądowi. Zarzut spóźniony nie odniesie skutku (proj. art. 458⁸ § 4).

Może się zdarzyć, że umowa stron obejmie swoim zakresem dowód przeprowadzony przed sądem jeszcze przed jej zawarciem. Skoro treść takiego dowodu dotarła już do świadomości sędziego i wpłynęła na jego pogląd na sprawę, to uważanie takiego dowodu za niebyły byłoby fikcją. Należy więc przewidzieć, że nie pozbawia go to mocy dowodowej (proj. art. 458⁸ § 5).

Wobec pozostawienia sądowi uprawnienia do dopuszczania dowodów z urzędu należy wyraźnie wyłączyć to uprawnienie w stosunku do dowodów objętych umową dowodową, z wyjątkiem przypadków, gdy do dopuszczenia takiego dowodu sąd jest zobowiązany (także pośrednio, poprzez wymóg, by ustalić określone okoliczności) przez przepis szczególny (proj. art. 458⁸ § 6).

Najistotniejszy w umowie dowodowej jest jej skutek w aspekcie celu postępowania dowodowego i w ogóle postępowania przed sądem. Skoro bowiem nie można przeprowadzić dowodów, które miały posłużyć do wykazania określonych faktów, sąd musi w jakiś inny sposób ustalić, czy te fakty miały miejsce. Wydaje się, że nie ma innej możliwości, jak tylko przewidzieć, że sąd dokonuje tej oceny na podstawie twierdzeń stron co do faktów, biorąc pod uwagę całokształt okoliczności sprawy. Gdy zaś będzie chodzić o rozmiar należnego świadczenia, należy uciec się do normy z art. 322 (proj. art. 458⁸ § 7).

VI. Inne postępowania odrębne

35. Postępowanie uproszczone

Praktyka wykazuje pozytywny wpływ przepisów o postępowaniu uproszczonym na sprawność postępowania. Należy więc poszerzyć zakres spraw podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym i rozwinąć te jego odrębności, które dają ten efekt.

a. Zakres postępowania uproszczonego

Skoro nie ma podstawy do powiązania postępowania uproszczonego z żadnym konkretnym rodzajem podmiotów wyodrębnianych przez prawo cywilne, to podstawą określenia jego zakresu musi pozostać przedmiot postępowania, czyli przedmiot powództwa. Tu wydaje się oczywiste, że w postępowaniu uproszczonym nie powinny być rozpoznawane sprawy zmierzające do uzyskania orzeczeń kształtujących prawa podmiotowe (o ustalenie i o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa) – w tych przypadkach waga orzeczeń, ze względu na ich skutek kształtujący ład prawny na przyszłość, jest zbyt istotna, by ograniczać sposoby dojścia do rozstrzygnięcia. Natomiast sprawy, w których żądane orzeczenia jedynie potwierdzają istnienie stosunku prawnego i wywodzą z niego konsekwencje w postaci długów/wierzytelności (rozumianych jako obowiązek świadczenia i uprawnienie do jego żądania), niosą zdecydowanie mniejsze ryzyko – i w nich można zaryzykować pewne uproszczenia, nawet kosztem drobiazgowości w ustalaniu faktów. Wobec tego rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym powinny podlegać sprawy o świadczenie, zarówno pieniężne, jak i niepieniężne, bez względu na podstawę prawną tego świadczenia i na charakter zaangażowanych podmiotów. Nie ma natomiast merytorycznego uzasadnienia utrzymywanie zasady, że rozpoznaniu w tym postępowaniu podlegają tylko powództwa o roszczenia z umów i z praw związanych z lokalami.

Zaznaczenie, że chodzi o sprawy z powództw, wyłącza stosowanie postępowania uproszczonego do spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym.

Z analogicznych względów rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym nie powinny podlegać sprawy o istotnej wartości przedmiotu sporu. Należy więc zachować granicę wynoszącą 20 tys. zł – w dzisiejszych realiach odpowiadającą sumie przeciętnego wynagrodzenia za pracę z kilku miesięcy. W sprawach o roszczenia z tytułu rękojmi i gwarancji granica ta powinna się odnosić do wartości przedmiotu umowy – by wykluczyć rozpoznawanie w tym postępowaniu spraw o wielokrotnie bardziej wartościowe prawa majątkowe, w których wartość roszczenia z tego tytułu odzwierciedla tylko różnicę między wartością przedmiotu umowy w stanie prawidłowym i wadliwym.

Są też pewne rodzaje spraw, w których postępowanie nie powinno być uproszczone ze względu na doniosłość więzi społecznych, których dotyczą:

- 1) sprawy należące do właściwości sądów okręgowych (art. 17, art. 477⁸ § 1);
- 2) sprawy małżeńskie i ze stosunków między rodzicami a dziećmi (z działu I i II tytułu VII księgi pierwszej);
- 3) sprawy z zakresu prawa pracy rozpoznawane z udziałem ławników (wyliczone w art. 47 § 2 pkt 1);

- 4) sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, z wyjątkiem spraw wymienionych w art. 477⁸ § 2 pkt 1–4 i spraw o rentę (sprawy te co prawda zazwyczaj wymagają opinii biegłych z zakresu medycyny, ale opinie te są z reguły szablonowe, zaś same sprawy są na tyle nieskomplikowane, że nie ma potrzeby angażowania do nich całości aparatu proceduralnego).

Ostatecznie spośród spraw z zakresu prawa pracy rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym będą podlegać sprawy z powództw o świadczenia pieniężne z innego tytułu, niż wymienione w art. 47 § 2 pkt 1, a spośród spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych – wszystkie sprawy rozpoznawane przez sąd rejonowy oraz rozpoznawane przez sądy okręgowe sprawy o rentę.

Powyższy zakres ustanawia proj. art. 505¹ § 1–2.

Ponieważ ogólne zasady mogą nie objąć wszystkich szczególnych sytuacji, które uzasadniałyby rozpoznanie sprawy bez stosowania przepisów o postępowaniu uproszczonym, należy przewidzieć możliwość pominięcia tych przepisów w razie potrzeby, o czym powinien rozstrzygać sąd w drodze niezaskarżalnego postanowienia (proj. art. 505¹ § 3). Tryb rozpoznania sprawy winien być determinowany przede wszystkim przez wzgląd na sprawne rozwiązanie sporu, nie ma zaś potrzeby uzależniać go od kazuistycznych przesłanek, w szczególności, jak w obecnym stanie prawnym, od potrzeby zasięgnięcia opinii biegłego. Także zawartość sprawy sama w sobie nie świadczy jeszcze o potrzebie pominięcia przepisów o postępowaniu uproszczonym.

Konsekwencją nowej podstawy stosowania postępowania uproszczonego jest zmiana art. 505³ § 2 polegająca na zastąpieniu nawiązania do „tej samej umowy” i „umów tego samego rodzaju” nawiązaniem do „tego samego stosunku prawnego” i „kilku stosunków prawnych tego samego rodzaju”. Utrzymanie merytorycznego związku między roszczeniami rozpoznawanymi w tym samym procesie jest bowiem celowe z oczywistych względów, a rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym będą już podlegać nie tylko roszczenia z umów.

b. Odrębności postępowania uproszczonego

Najistotniejszą w praktyce odrębnością postępowania uproszczonego jest niedopuszczalność dowodu z opinii biegłego (art. 505⁶ § 2). Jest ona jednak względna – jeżeli sprawa okaże się zawiła lub będzie do swego rozstrzygnięcia wymagać wiadomości specjalnych, sąd rozpozna ją z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym (art. 505⁷).

Jak wskazano wyżej, ten stan prawny wymaga zmiany o tyle, że potrzeba zasięgnięcia opinii biegłego nie zawsze przesądza o potrzebie odstąpienia od rozpoznania sprawy w postępowaniu uproszczonym. Zależy to od okoliczności konkretnej sprawy, które lepiej niż ustawodawca zna sąd rozpoznający sprawę – wobec czego kwestię tę należy pozostawić jego ocenie. Odpowiednie upoważnienie zawiera proj. art. 505¹ § 3.

Z tych samych względów niezasadne jest wyłączenie a priori stosowania w postępowaniu uproszczonym przepisów o opinii biegłego. Zawierający to ograniczenie art. 505⁶ § 2 zostaje uchylony.

Istotną odrębnością postępowania uproszczonego jest dopuszczalność sędziowskiej oceny zastępującej szczegółowe ustalenia na podstawie dowodów (art. 505⁶ § 3). Z mocy art. 322 ocena sędziowska jest dopuszczalna we wszystkich postępowaniach cywilnych, ale jej dopuszczalność w postępowaniu uproszczonym jest szersza, bo nie ogranicza się tylko do spraw o określone

świadczenia. Tym niemniej wciąż pozostaje ograniczona przesłanką negatywną w postaci niemożliwości ścisłego udowodnienia wysokości żądania.

Oparcie rozstrzygnięcia co do istoty sprawy na ocenie sędziowskiej niewątpliwie niesie ze sobą ryzyko dowolności w ustaleniach. Tym niemniej, biorąc pod uwagę wymagania stawiane sędziom w zakresie odpowiedzialności ich postępowania i stopnia ich fachowości, można zasadnie założyć, że oceny sędziowskie będą na tyle ostrożne, że stopień tego ryzyka z pewnością nie przekroczy akceptowalnego poziomu. Zresztą błędy w tym zakresie będą łatwe do uchwycenia w apelacji i naprawienia w postępowaniu odwoławczym. Z drugiej strony alternatywą dla oceny sędziowskiej z reguły jest tylko opinia biegłego – ze wszystkimi swoimi wadami w postaci koszt- i czasochłonności. Co więcej, doświadczenia praktyczne wskazują, że wysokości świadczeń wskazywane przez biegłych w opiniach niejednokrotnie niewiele odbiegają od szacunków proponowanych przez sędziów; znajomość realiów życiowych i doświadczenie zawodowe często pozwalają zastąpić wiadomości specjalne.

Zważenie tych argumentów prowadzi do wniosku, że spodziewane korzyści w postaci usprawnienia postępowań przeważają nad ryzykiem dowolności rozstrzygnięć.

Wobec tego ocena sędziowska powinna zostać dopuszczona w szerszym zakresie, niż dotychczas. Przede wszystkim należy nią objąć nie tylko wysokość świadczenia, lecz również jego zasadność (czy świadczenie jest należne co do istoty) – skoro ocena w tym zakresie również może wymagać wiadomości specjalnych. W sytuacji, gdy rozstrzygnięcie sprawy winno nastąpić przy zastosowaniu wiadomości tego rodzaju, należy pozostawić uznaniu sądu, czy poweźmie samodzielną ocenę, opartą na całokształcie okoliczności sprawy, czy uzna jednak za konieczne zasięgnięcie opinii biegłego (proj. art. 505⁷ § 1).

Zasada powinna być odmienna w przypadku, gdy spodziewane wynagrodzenie biegłego okaże się wyższe, niż wartość przedmiotu sporu w danej sprawie. Względ na ograniczenie tzw. społecznych kosztów wymiaru sprawiedliwości nakazuje odmówić przeprowadzenia dowodu kosztowniejszego, niż przedmiot sporu. Jest to również niedopuszczalne ze względów zasadniczych: przedmiotem procesu staje się wówczas nie żądanie, lecz koszty postępowania, co z założenia oznacza, że proces staje się fikcyjny. Ponieważ jednak mogą się zdarzyć sprawy, w których tak nie będzie, należy przewidzieć wyjątek od tego zakazu (proj. art. 505⁷ § 2).

Powyższe zmiany wprowadza proj. art. 505⁷. Nowa regulacja dowodowa zawarta w jego § 3 została omówiona wcześniej.

Przy obecnym poziomie zamożności polskiego społeczeństwa sprawy o wartości przedmiotu sporu nie przekraczającej 1000 zł należy uznać za bagatelne. Jednocześnie stan faktyczny i prawny oraz materiał dowodowy w tej kategorii spraw z reguły jest na tyle nieskomplikowany, że stosowanie do niej ogólnych zasad uzasadniania orzeczeń jest oczywiście niecelowe – okazują się nadmiernie rozbudowane w stosunku do wagi sprawy. Należy więc uprościć uzasadnienia wyroków w tych sprawach poprzez ograniczenie ich do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku, która jest kwintesencją uzasadnienia. Jeżeli zaś okoliczności sprawy wskazują, że należy stronom wyjaśnić również inne kwestie, zwłaszcza sporne, sąd winien mieć możliwość rozwinięcia uzasadnienia w odpowiednim zakresie, mieszczącym się w dyspozycji art. 328 § 2. Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 505⁸ § 4.

Z tych samych powodów w tej kategorii spraw należy zawęzić możliwość uchylenia wyroku do przypadków najcięższych uchybień procesowych, skutkujących nieważnością postępowania (art. 386 § 2) lub koniecznością odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania (art. 386 § 3). Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 505¹² § 1¹.

c. Pozostałe kwestie

Wobec zmian w regulacji postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy treść art. 505¹⁴ § 1 wymaga zmiany polegającej na usunięciu odesłań do przepisów uchylonych (art. 468) bądź zmienionych na tyle, że odesłanie stało się bezprzedmiotowe (art. 467 i art. 470–471).

Uchylenie § 1 art. 505⁸ ma charakter porządkujący. Wskutek wprowadzenia tego przepisu *a contrario* wykluczono dopuszczalność złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku ustnie (do protokołu rozprawy) we wszystkich sprawach nie rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym. Tymczasem nie ma ani potrzeby, ani podstaw ustanawiać takiego ograniczenia, ponieważ nic nie przemawia za ograniczeniem, by wniosek ten mógł być składany tylko na piśmie. Skutek ten stanowi więc oczywisty błąd, a nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego jest okazją do jego naprawienia.

Uchylenie art. 505² jest konsekwencją odejścia od obowiązku stosowania formularzy.

Uchylenie art. 505⁸ § 2 jest konsekwencją wyłączenia możliwości złożenia apelacji bez wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku.

Uchylenie art. 505¹⁰ § 2 jest konsekwencją zastosowania ustanowionej w nim zasady do ogólnego postępowania odwoławczego (nie tylko w postępowaniu uproszczonym).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VI. Postępowanie uproszczone	
Art. 505¹. Przepisy niniejszego działu stosuje się w następujących sprawach należących do właściwości sądów rejonowych: 1) o roszczenia wynikające z umów, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dziesięciu tysięcy złotych, a w sprawach o roszczenia wynikające z rękojmi, gwarancji jakości lub z niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej, jeżeli wartość przedmiotu umowy nie przekracza tej kwoty; 2) o zapłatę czynszu najmu lokali mieszkalnych i opłat obciążających najemcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej bez względu na wartość przedmiotu sporu.	Art. 505¹. § 1. W postępowaniu uproszczonym rozpoznaje się sprawy o świadczenie, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dwudziestu tysięcy złotych, a w sprawach o roszczenia z rękojmi lub gwarancji – jeżeli wartość przedmiotu umowy nie przekracza tej kwoty. § 2. Spośród spraw wymienionych w § 1 nie rozpoznaje się w postępowaniu uproszczonym spraw: 1) należących do właściwości sądów okręgowych, 2) małżeńskich i ze stosunków między rodzicami a dziećmi, 3) z zakresu prawa pracy rozpoznawanych z udziałem ławników, 4) z zakresu ubezpieczeń społecznych, z wyjątkiem spraw wymienionych w art. 477⁸ § 2 pkt 1–4 i spraw o rentę. § 3. Sąd może rozpoznać sprawę z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym, jeżeli może to przyczynić się do rozwiązania sporu.
Art. 505². Pozew, odpowiedź na pozew, sprzeciw od wyroku zaocznego i pismo zawierające wnioski dowodowe wnoszone w postępowaniu uproszczonym powinny być sporządzone na urzędowych formularzach.	Art. 505². (uchylony). [zbędny wobec odejścia od obowiązku stosowania formularzy]

Art. 505³. § 1. Jednym pozwem można dochodzić tylko jednego roszczenia. § 2. Połączenie kilku roszczeń w jednym pozwie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wynikają z <u>tej samej umowy lub umów</u> tego samego rodzaju. W <u>wypadku</u> niedopuszczalnego połączenia w jednym pozwie kilku roszczeń przewodniczący zarządza zwrot pozwu, stosując art. 130¹. (...)	Art. 505³. § 1. Jednym pozwem można dochodzić tylko jednego roszczenia. § 2. Połączenie kilku roszczeń w jednym pozwie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wynikają z <u>tego samego stosunku prawnego lub z kilku stosunków prawnych</u> tego samego rodzaju. W <u>przypadku</u> niedopuszczalnego połączenia w jednym pozwie kilku roszczeń przewodniczący zarządza zwrot pozwu, stosując art. 130¹. (...)
Art. 505⁶. § 1. (uchylony) § 2. Przepisów art. 278–291 nie stosuje się. § 3. Jeżeli sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.	Art. 505⁶. § 1. (uchylony) § 2. (uchylony) § 3. Jeżeli sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.
Art. 505⁷. Jeżeli sąd uzna, że sprawa jest szczególnie zawiła lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych, w dalszym ciągu rozpoznaje ją z <u>pominięciem przepisów niniejszego działu. W takim wypadku nie pobiera się uzupełniającej opłaty od pozwu. Przepisu art. 130³ § 2 nie stosuje się.</u>	Art. 505⁷. § 1. <u>Ilekoć ustalenie zasadności lub wysokości świadczenia powinno nastąpić przy zastosowaniu wiadomości specjalnych, od uznania sądu zależy powzięcie samodzielnej oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy albo zasięgnięcie opinii biegłego.</u> § 2. <u>Opinii biegłego nie zasięga się, jeżeli jej przewidywany koszt miałby przekroczyć wartość przedmiotu sporu, chyba że uzasadniają to wyjątkowe okoliczności.</u> § 3. <u>Złożenie zeznań przez świadka nie stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał (świadek-ekspert), nawet jeżeli uprzednio sporządził opinię na zlecenie podmiotu innego, niż sąd.</u>
Art. 505⁸. § 1. Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku strona może zgłosić również do protokołu bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku. § 2. Dla strony, która zrzekła się doręczenia uzasadnienia wyroku, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia ogłoszenia wyroku. § 3. Strona obecna na posiedzeniu, na którym ogłoszono wyrok, może po jego ogłoszeniu w oświadczeniu złożonym do protokołu zrzec się prawa do wniesienia apelacji. W razie zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji przez wszystkich uprawnionych wyrok staje się prawomocny.	Art. 505⁸. § 1. (uchylony). § 2. (uchylony) § 3. Strona obecna na posiedzeniu, na którym ogłoszono wyrok, może po jego ogłoszeniu w oświadczeniu złożonym do protokołu zrzec się prawa do wniesienia apelacji. W razie zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji przez wszystkich uprawnionych wyrok staje się prawomocny. § 4. <u>W sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza tysiąca złotych, uzasadnienie wyroku ogranicza się do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Od uznania sądu opartego na ocenie okoliczności sprawy zależy rozszerzenie tego uzasadnienia o pozostałą treść określoną w art. 328 § 2.</u>
Art. 505¹⁰. § 1. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. § 2. Sąd może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym, chyba że strona w apelacji lub w odpowiedzi na apelację zażądała przeprowadzenia rozprawy. § 3. (utracił moc).	Art. 505¹⁰. § 1. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. § 2. (uchylony) § 3. (utracił moc).
Art. 505¹². § 1. Jeżeli sąd drugiej instancji stwierdzi, że zachodzi naruszenie prawa materialnego, a zgromadzone dowody nie dają wystarczających podstaw do zmiany wyroku, uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania. (...)	Art. 505¹². § 1. Jeżeli sąd drugiej instancji stwierdzi, że zachodzi naruszenie prawa materialnego, a zgromadzone dowody nie dają wystarczających podstaw do zmiany wyroku, uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania. § 1¹. <u>W sprawach określonych w art. 505⁸ § 4 przepisu § 1 nie stosuje się, a zaskarżony wyrok może zostać uchylony tylko w przypadkach określonych w art. 386 § 2 i 3.</u> (...)

Art. 505¹⁴. § 1. W postępowaniu uproszczonym w sprawach z zakresu prawa pracy przepisów art. 466, art. 467, art. 468, art. 470, art. 471, art. 477 i art. 477¹ nie stosuje się.
§ 2. (uchylony).

Art. 505¹⁴. § 1. W postępowaniu uproszczonym w sprawach z zakresu prawa pracy przepisów art. 466, art. 477 i art. 477¹ nie stosuje się.
§ 2. (uchylony).

36. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych

a. Sprawy z zakresu prawa pracy

Zmiany w przepisach regulujących postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy (art. 467 §§ 1–3², art. 468, art. 470–471, art. 475¹, art. 477⁷) są konsekwencją wprowadzenia postępowania przygotowawczego w procesie cywilnym. Będące jego jądrem posiedzenie przygotowawcze ma te same cele i wyniki, co dotychczasowe instytucje wstępnego badania sprawy i czynności wyjaśniających, a przy tym jeszcze umożliwia organizację rozprawy. Cele posiedzenia przygotowawczego w sprawach pracowniczych i ubezpieczeniowych zostały poszerzone w porównaniu do jego celów w „zwykłym” procesie (proj. art. 467 § 3^{1–3}²), przez co uwzględniają specyfikę spraw z zakresu prawa pracy polegającą na:

- łagodniejszym podejściu do braków formalnych i merytorycznych pozwu/odwołania,
- mniej restrykcyjnym podejściu do dopuszczania dowodów z urzędu.

Instytucje wstępnego badania sprawy i czynności wyjaśniających stały się więc zbędne, wobec czego należy uchylić przepisy, które je ustanawiają (art. 467 § 1–3 i art. 468). W konsekwencji tych zmian należy także:

- zastąpić nawiązania do wstępnego badania sprawy i czynności wyjaśniających nawiązaniem do czynności w sprawie i do posiedzenia przygotowawczego (proj. art. 467 § 3^{1–3}², proj. art. 470–471),
- usunąć nawiązania do uchylonego art. 468 i do art. 467 (w zakresie, w którym stały się zbędne) z art. 475¹ i art. 477⁷.

Termin do rozpoznania sprawy z zakresu prawa pracy powinien zostać zachowany, należy jednak zmienić jego charakter tak, by uwzględniał realia obecnego nadmiernego obciążenia sądów powszechnych – nie poprzez nałożenie na sąd obowiązku przeprowadzenia posiedzenia, lecz poprzez zobowiązanie sądu i przewodniczącego do odpowiedniego podejmowania czynności w tym celu (proj. art. 471). Brzmienie przepisu należy przy tym ujednolicić z brzmieniem innych przepisów ustanawiających terminy do rozstrzygnięcia spraw (proj. art. 205⁴ § 2, art. 479⁸³ § 5, art. 486).

Z uwagi na dokonane w 1996 r. zmiany w Kodeksie pracy dotyczące pojęcia „zakładu pracy”, zmiany wymaga art. 461 § 1, ustalający podstawy właściwości miejscowej sądu pracy. Ponieważ w obecnym stanie prawnym „zakład pracy” można rozumieć co najwyżej jako miejsce wykonywania pracy, nie ma potrzeby wyodrębniania go od już tak określonej podstawy ustalenia właściwości. Pojęcie „zakładu pracy” należy również zastąpić pojęciem „pracodawcy” w proj. art. 476 § 1 pkt 3 i § 5 pkt 1 lit. b oraz w proj. art. 477⁶ § 1. W art. 461 § 3 zbędne są również dotychczasowe regulacje przewidujące możliwość wydania postanowienia o przekazaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym

(będzie to wynikać z proj. art. 148 § 3) i związanie sądu docelowego tym postanowieniem (która wynika z art. 200 § 2).

Doświadczenia praktyki wskazują, że niemal żaden proces o uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne nie kończy się w terminie umożliwiającym zastosowanie instytucji z art. 477² § 2. Aby nadać tej instytucji realne znaczenie, należy przesłanki jej zastosowania poszerzyć o przywrócenie pracownika do pracy (proj. art. 477² § 2).

b. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

U podstawy orzekania w sprawach ubezpieczeniowych leży zasada, że w przypadku stwierdzenia wady decyzji organu rentowego sąd zmienia tę decyzję co do istoty (art. 477¹⁴ § 2). Zasada ta ze względów społecznych w aktualnych warunkach musi zostać utrzymana. Jednakowoż praktyka orzekania sądów ubezpieczeń społecznych wykazuje, że decyzje organów rentowych bywają dotknięte rażącymi wadami w zakresie treści (brak oznaczenia stron, niewskazanie sposobu obliczenia świadczenia lub składki), sposobu wydania (wydanie przez osobę nieuprawnioną) i postępowania je poprzedzającego (bez podstawy prawnej lub przedwcześnie – bez zachowania terminów lub przesłanek wydania). Niezależnie od tego, czy wady te dotyczą formy czy treści decyzji, ich wspólną cechą jest to, że naruszają przepisy o postępowaniu przed organem rentowym w takim stopniu, że ich konwalidacja jest niemożliwa. W konsekwencji naprawienie takich decyzji przez sąd polega w istocie na wydaniu ich na nowo, to zaś wymaga przeprowadzenia całego postępowania na nowo – tyle, że przed sądem.

Niewątpliwie pozostaje to koniecznością w sprawach o przyznanie świadczeń z ubezpieczenia społecznego, skoro każda dodatkowa zwłoka może narazić ubezpieczonego na utratę środków utrzymania. Są jednak przypadki, w których ryzyka takiego nie ma: gdy decyzja (1) nakłada na ubezpieczonego zobowiązanie, (2) ustala wymiar tego zobowiązania (zwłaszcza je podwyższa) i (3) obniża świadczenie. W tych sprawach nie ma więc powodu, by sąd ubezpieczeń społecznych wyręczał organ rentowy w prawidłowym przeprowadzeniu postępowania. Względy społeczne nie stoją więc na przeszkodzie, by w tych sprawach wprowadzić możliwość uchylecia wadliwej decyzji i przekazania sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. Spod tej możliwości należy wyłączyć sytuację, gdy naruszenie prawa nie jest rażące – bo nie każde uchybienie w procedowaniu przed organem rentowym ma taką rangę, by wymagało prowadzenia sprawy od nowa. Zmianę tę wprowadza proj. art. 477¹⁴ § 2¹.

Wprowadzenie możliwości rozstrzygnięcia kasatoryjnego nie wyklucza możliwości wykorzystania przez sąd istniejącej dotychczas instytucji zwrotu sprawy organowi rentowemu w celu uzupełnienia istotnych braków w materiale sprawy. Obejmujący ją art. 467 § 4 należy więc zachować, zmieniając go poprzez (1) usunięcie nawiązania do wstępnego badania sprawy, (2) usunięcie zbędnego kazuistycznego wskazania, który sędzia może zarządzić zwrot i (3) zastąpienie zwrotu „przeprowadzenie jego uzupełnienia” zwięzłym „uzupełnienie” (zmiana redakcyjna). Należy także wyłączyć pouczenie o skutkach prawnych decyzji i trybie jej zaskarżenia spośród katalogu przesłanek zwrotu decyzji, ponieważ wymóg uzupełniania decyzji o pouczenia w sytuacji, gdy już została skutecznie zaskarżona do sądu, jest czystym formalizmem.

Zasady ustalania właściwości miejscowej sądu ubezpieczeniowego należy uzupełnić o jednoznaczne określenie podstawy tej właściwości w sprawach z odwołania od orzeczenia wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności i w pozostałych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wymienionych w art. 476 § 3. W sprawach tych podstawa ustalenia właściwości miejscowej sądu ubezpieczeniowego nie była dotychczas wyraźnie wskazana. Uzupełnienie to zostaje wprowadzone poprzez rozbudowę art. 461 § 2. Do tego też paragrafu należy przenieść treść dotychczasowego § 2², który podlega uchyleniu. Opisana wyżej zmiana w § 3 odnosi się również do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 1. Przepisy ogólne	
Art. 461. § 1. Powództwo w sprawach z zakresu prawa pracy może być wytoczone bądź przed sąd właściwości ogólnej pozwanego, bądź przed sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana, bądź też przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład pracy. § 2. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu ma miejsce zamieszkania strona odwołująca się od decyzji wydanej przez organ rentowy, chyba że przepis odrębny stanowi inaczej. § 2¹. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których wniesiono odwołanie od decyzji organu emerytalnego określonego przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, wojskowego organu emerytalnego albo organu emerytalnego właściwego w stosunku do funkcjonariuszy Służby Więziennej, właściwy jest sąd, w którego okręgu ma siedzibę ten organ. § 2². W sprawach, w których nie można określić właściwości sądu według przepisów § 1–21, właściwy jest sąd, w którego okręgu ma siedzibę organ rentowy. § 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości. Postanowienie w tym przedmiocie może zapaść na posiedzeniu niejawnym. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem sądu przekazującego.	Art. 461. § 1. Powództwo w sprawach z zakresu prawa pracy <u>można wytoczyć</u> bądź przed sąd <u>ogólnie właściwy dla pozwanego</u>, bądź przed sąd, w którego obszarze właściwości praca jest, była lub miała być wykonywana. § 2. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego obszarze właściwości ma miejsce zamieszkania <u>albo siedzibę</u> strona odwołująca się od decyzji wydanej przez organ rentowy <u>lub od orzeczenia wydanego przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, jak również występująca z żądaniem w pozostałych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wymienionych w art. 476 § 3.</u> <u>Jeżeli na tej podstawie nie można ustalić właściwego sądu, właściwy jest sąd, w którego obszarze właściwości ma siedzibę organ rentowy, a w sprawie, w której występuje wymieniony w art. 476 § 3 organ inny, niż rentowy – ten organ.</u> § 2¹. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których wniesiono odwołanie od decyzji organu emerytalnego określonego przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, wojskowego organu emerytalnego albo organu emerytalnego właściwego w stosunku do funkcjonariuszy Służby Więziennej, właściwy jest sąd, w którego obszarze właściwości ma siedzibę ten organ. § 2². (uchylony) § 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości.
Art. 464. § 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym wypadku sąd przekaze mu sprawę. Postanowienie sądu o przekazaniu sprawy może zapaść na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpozna sprawę. § 2. (...)	Art. 464. § 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym przypadku sąd przekaze sprawę temu organowi. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpozna sprawę. § 2. (...)
Art. 467. § 1. Niezwłocznie po wniesieniu sprawy przewodniczący lub wyznaczony przez niego sędzia dokonuje jej wstępnego badania.	Art. 467. § 1. (uchylony). § 2. (uchylony). § 3. (uchylony).

§ 2. Wstępne badanie sprawy polega na ustaleniu, czy pismo wnoszące postępowanie sądowe spełnia niezbędne wymagania, pozwalające nadać mu dalszy bieg, oraz na podjęciu czynności umożliwiających rozstrzygnięcie sprawy na pierwszym posiedzeniu. § 3. Po wstępnym badaniu sprawy przewodniczący wzywa do usunięcia braków formalnych pisma tylko wówczas, gdy braki te nie dadzą się usunąć w toku czynności wyjaśniających. § 4. Jeżeli w toku wstępnego badania sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych okaże się, że występują istotne braki w materiale, a przeprowadzenie jego uzupełnienia w postępowaniu sądowym byłoby połączone ze znacznymi trudnościami, przewodniczący lub wyznaczony przez niego sędzia może zwrócić organowi rentowemu akta sprawy w celu uzupełnienia materiału sprawy. To samo dotyczy wypadku, w którym decyzja organu rentowego nie zawiera: 1) podstawy prawnej i faktycznej; 2) wskazania sposobu wyliczenia świadczenia; 3) stosownego pouczenia o skutkach prawnych decyzji i trybie jej zaskarżenia.	§ 3¹. Stronę wnoszącą pismo wnoszące postępowanie wzywa się do usunięcia jego braków, tylko gdy braki te uniemożliwiają przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego z udziałem strony wnoszącej pismo. § 3². Posiedzenie przygotowawcze służy także usunięciu braków pisma wnoszącego postępowanie w zakresie niezbędnym do nadania sprawie prawidłowego biegu oraz, w razie potrzeby, ustaleniu przez sąd dowodów do przeprowadzenia z urzędu, a także wyjaśnieniu innych okoliczności istotnych dla prawidłowego i szybkiego rozpoznania sprawy. § 4. Jeżeli w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych okaże się, że występują istotne braki w materiale, a jego uzupełnienie w postępowaniu sądowym byłoby połączone ze znacznymi trudnościami, przewodniczący może zwrócić organowi rentowemu akta sprawy w celu uzupełnienia materiału sprawy. To samo dotyczy wypadku, w którym decyzja organu rentowego nie zawiera: 1) podstawy prawnej i faktycznej; 2) wskazania sposobu wyliczenia świadczenia.
Art. 468. § 1. Sąd podejmuje czynności wyjaśniające, jeżeli przemawiają za tym wyniki wstępnego badania sprawy, a także gdy sprawa nie była przedmiotem postępowania przed komisją pojednawczą, chyba że czynności te nie przyspieszą postępowania lub są oczywiście niecelowe z innych przyczyn. § 2. Czynności wyjaśniające mają na celu: 1) usunięcie braków formalnych pism procesowych, w tym w szczególności dokładniejsze określenie zgłoszonych żądań; 2) w sprawach z zakresu prawa pracy – wyjaśnienie stanowisk stron oraz skłonienie ich do pojednania i zawarcia ugody; 3) ustalenie, jakie z istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności są sporne między stronami oraz czy i jakie dowody należy przeprowadzić w celu ich wyjaśnienia; 4) wyjaśnienie innych okoliczności, mających znaczenie dla prawidłowego i szybkiego rozstrzygnięcia sprawy. § 3. Czynności wyjaśniające przeprowadza się bez udziału ławników. § 4. Postanowienie określające środki dowodowe i fakty podlegające stwierdzeniu może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 468. (uchylony). [zastąpiony przez art. 205⁶–205⁹ i art. 467 § 3¹–3²]
Art. 470. W razie podjęcia czynności wyjaśniających lub zarządzenia osobistego stawienia na rozprawę, strona pozwana powinna być reprezentowana przez osobę obeznaną ze stanem faktycznym sprawy i uprawnioną do zawarcia ugody.	Art. 470. Pozwany ma obowiązek zapewnić, by osoba reprezentująca go przy czynnościach sądu była obeznana ze stanem faktycznym sprawy i umocowana do zawarcia ugody.
Art. 471. Termin rozprawy powinien być wyznaczony tak, aby od daty zakończenia czynności wyjaśniających, a jeżeli nie podjęto tych czynności – od daty wniesienia pozwu lub odwołania, do rozprawy nie upłynęło więcej niż dwa tygodnie, chyba że zachodzą niedające się usunąć przeszkody.	Art. 471. Sąd i przewodniczący podejmują czynności tak, by termin posiedzenia, na którym sprawa ma zostać rozpoznana, przypadł nie później niż miesiąc od dnia zakończenia posiedzenia przygotowawczego, a jeżeli go nie przeprowadzono – nie później, niż sześć miesięcy od dnia wniesienia odpowiedzi na pozew. Jeżeli odpowiedź ta była dotknięta brakami, termin ten biegnie od dnia usunięcia jej braków, w jeżeli jej odpowiedzi nie wniesiono – od dnia upływu terminu do jej wniesienia.
Art. 475¹. Przepisów art. 466, art. 467, art. 468, art. 470 i art. 471 nie stosuje się do skargi kasacyjnej i do postępowania przed Sądem Najwyższym, wywołanego jej wniesieniem.	Art. 475¹. Przepisów art. 466, art. 467, art. 470 i art. 471 nie stosuje się do skargi kasacyjnej i do postępowania przed Sądem Najwyższym, wywołanego jej wniesieniem.

Art. 476. § 1. Przez sprawy z zakresu prawa pracy rozumie się sprawy: (...) 3) o odszkodowania dochodzone od zakładu pracy na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. (...) § 5. Przez użyte w niniejszym dziale określenie 1) pracownik – rozumie się również: (...) b) osobę dochodzącą od zakładu pracy odszkodowania lub ustalenia uprawnień do świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych; (...)	Art. 476. § 1. Przez sprawy z zakresu prawa pracy rozumie się sprawy: (...) 3) o odszkodowania dochodzone od <u>pracodawcy</u> na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. (...) § 5. Przez użyte w niniejszym dziale określenie 1) pracownik – rozumie się również: (...) b) osobę dochodzącą od <u>pracodawcy</u> odszkodowania lub ustalenia uprawnień do świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych; (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 2. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy	
Art. 477². (...) § 2. Uznając wypowiedzenie umowy o pracę za bezskuteczne, sąd na wniosek pracownika może w wyroku nałożyć na zakład pracy obowiązek dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego rozpoznania sprawy.	Art. 477². (...) § 2. Uznając wypowiedzenie umowy o pracę za bezskuteczne <u>albo przywracając pracownika do pracy</u>, sąd na wniosek pracownika może w wyroku nałożyć na <u>pracodawcę</u> obowiązek dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.
Art. 477⁶. § 1. Wyrok sądu pierwszej instancji zasądający świadczenia na rzecz pracownika lub członków jego rodziny, w stosunku do którego sąd drugiej instancji oddalił apelację zakładu pracy, podlega natychmiastowemu wykonaniu także w części, w której sąd nie nadał mu rygoru natychmiastowej wykonalności na podstawie art. 477². (...)	Art. 477⁶. § 1. Wyrok sądu pierwszej instancji zasądający świadczenia na rzecz pracownika lub członków jego rodziny, w stosunku do którego sąd drugiej instancji oddalił apelację <u>pracodawcy</u>, podlega natychmiastowemu wykonaniu także w części, w której sąd nie nadał mu rygoru natychmiastowej wykonalności na podstawie art. 477². (...)
Art. 477⁷. Przepisów art. 464, 467, 468, 470–473 nie stosuje się w sprawach, w których pracownik jest stroną pozwaną.	Art. 477⁷. Przepisów art. 464, 467 § 3¹ i art. 470–473 nie stosuje się w sprawach, w których pracownik jest stroną pozwaną.
Art. 477⁹. (...) § 3¹. Sąd odrzuci odwołanie w sprawie o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, do którego prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji albo stwierdzenia stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, jeżeli podstawę do wydania decyzji stanowi orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a osoba zainteresowana nie wniosła sprzeciwu od tego orzeczenia do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i odwołanie jest oparte wyłącznie na zarzutach dotyczących tego orzeczenia. Jeżeli odwołanie opiera się także na zarzucie nierozpatrzenia wniesionego po terminie sprzeciwu od tego orzeczenia, a wniesienie sprzeciwu po terminie nastąpiło z przyczyn niezależnych od osoby zainteresowanej, sąd uchyła decyzję, przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu i umarza postępowanie. W takim przypadku organ rentowy kieruje sprzeciw do rozpatrzenia do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. § 3². W przypadkach, o których mowa w § 3¹, postanowienie sądu może zapasć na posiedzeniu niejawnym. § 3³. Przepis § 3¹ stosuje się odpowiednio w sprawach o świadczenia z ubezpieczenia społecznego rolników. (...)	Art. 477⁹. (...) § 3¹. Sąd odrzuci odwołanie w sprawie o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, do którego prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji albo stwierdzenia stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, jeżeli podstawę do wydania decyzji stanowi orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a osoba zainteresowana nie wniosła sprzeciwu od tego orzeczenia do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i odwołanie jest oparte wyłącznie na zarzutach dotyczących tego orzeczenia. Jeżeli odwołanie opiera się także na zarzucie nierozpatrzenia wniesionego po terminie sprzeciwu od tego orzeczenia, a wniesienie sprzeciwu po terminie nastąpiło z przyczyn niezależnych od osoby zainteresowanej, sąd uchyła decyzję, przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu i umarza postępowanie. W takim przypadku organ rentowy kieruje sprzeciw do rozpatrzenia do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. § 3². (uchylony). § 3³. Przepis § 3¹ stosuje się odpowiednio w sprawach o świadczenia z ubezpieczenia społecznego rolników. (...)

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 3. Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	
Art. 477¹¹. (...) § 2. Zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli zainteresowany nie bierze udziału w sprawie, sąd zawiadomi go o toczącym się postępowaniu. Zainteresowany może przystąpić do sprawy w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia zawiadomienia. Do zainteresowanego przepisu art. 174 § 1 nie stosuje się. § 3. Postanowienie sądu o zawiadomieniu zainteresowanego o toczącym się postępowaniu może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 477¹¹. (...) § 2. Zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli zainteresowany nie bierze udziału w sprawie, sąd zawiadomi go o toczącym się postępowaniu. Zainteresowany może przystąpić do sprawy w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia zawiadomienia. Do zainteresowanego przepisu art. 174 § 1 nie stosuje się. § 3. (uchylony).
Art. 477¹³. (...) § 2. Postanowienie sądu o umorzeniu postępowania może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 477¹³. (...) § 2. (uchylony).
Art. 477¹⁴. § 1. Sąd oddala odwołanie, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia. § 2. W przypadku uwzględnienia odwołania sąd zmienia w całości lub w części zaskarżoną decyzję organu rentowego lub zaskarżone orzeczenie wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności i orzeka co do istoty sprawy. § 3. Jeżeli odwołanie wniesiono w związku z niewydaniem decyzji przez organ rentowy lub niewydaniem orzeczenia przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, sąd w razie uwzględnienia odwołania zobowiązuje organ lub zespół do wydania decyzji lub orzeczenia w określonym terminie, zawiadamiając o tym organ nadrzędny, albo orzeka co do istoty sprawy. Jednocześnie sąd stwierdza, czy niewydanie decyzji przez organ rentowy nastąpiło z rażącym naruszeniem prawa. (...)	Art. 477¹⁴. § 1. Sąd oddala odwołanie, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia. § 2. W przypadku uwzględnienia odwołania sąd zmienia w całości lub w części zaskarżoną decyzję organu rentowego lub zaskarżone orzeczenie wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności i orzeka co do istoty sprawy. <u>§ 2¹. Jeżeli decyzja nakładająca na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalająca wymiar tego zobowiązania lub obniżająca świadczenie została wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym, sąd uchyla tę decyzję i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu.</u> § 3. Jeżeli odwołanie wniesiono w związku z niewydaniem decyzji przez organ rentowy lub niewydaniem orzeczenia przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, sąd w razie uwzględnienia odwołania zobowiązuje organ lub zespół do wydania decyzji lub orzeczenia w określonym terminie, zawiadamiając o tym organ nadrzędny, albo orzeka co do istoty sprawy. Jednocześnie sąd stwierdza, czy niewydanie decyzji przez organ rentowy nastąpiło z rażącym naruszeniem prawa. (...)

37. Elektroniczne postępowanie upominawcze

Elektroniczne postępowanie upominawcze („e.p.u.”) udowodniło swoją przydatność w praktyce, odciążając sądy cywilne od rozpoznawania rokrocznie ogromnej liczby spraw. Przy tym jednak e.p.u. generuje pewne obciążenie dla tych sądów w ten sposób, że część z tych spraw jednak do sądów cywilnych trafia, i to w okolicznościach niejako gwarantujących komplikacje. Jest to skutkiem zachowania w e.p.u. obecnej koncepcji postępowania upominawczego, zgodnie z którą wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym jest *de facto* obligatoryjną częścią zwykłego procesu cywilnego. Zgodnie z tym założeniem niewydanie, uchylenie bądź zaskarżenie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym powoduje, także w e.p.u., konieczność rozpoznania sprawy w dalszym ciągu w zwykłym procesie. Wywołuje to trudności praktyczne, które wynikają w pierwszym rzędzie z odmiennych wymagań co do formy, treści i załączników do pozwu w zwykłym procesie i w

e.p.u., a w dalszej perspektywie – z odmiennych celów i standardów obu tych postępowań. Dostosowanie pozwu wniesionego w e.p.u. do wymagań zwykłego procesu jest z reguły na tyle długotrwałe i skomplikowane, że często nawet sami powodowie z niego rezygnują. Wyrazem tej tendencji jest wprowadzona nowelą k.p.c. z 10 lipca 2015 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 1311) możliwość złożenia przez powoda wniosku o umorzenie e.p.u. w przypadku niewydania, uchylecia bądź zaskarżenia nakazu zapłaty. Jednak już nawet przed wejściem w życie tej zmiany można przewidzieć, że regulacja ta będzie niewystarczająca, ponieważ w skali makro nie odciąży sądów powszechnych od całości wpływających do nich dotychczas spraw, a w skali mikro nadal będzie wymagać praco- i czasochłonnego uzupełniania braków pozwu i sprzeciwu.

Wobec tego tendencję zarysowaną w noweli z 10 lipca 2015 r. należy rozwinąć z pełną konsekwencją. Elektroniczne postępowanie upominawcze jako droga taniego i szybkiego uzyskania tytułu wykonawczego w sprawach niespornych winno stać się alternatywą dla zwykłego procesu, a nie jego częścią. To założenie umożliwia rezygnację w tym postępowaniu z egzekwowania od stron rozbudowanych wymogów formalnych i merytorycznych pozwu i sprzeciwu, z przekazywania spraw sądom „zwykłym” oraz z mechanizmów usuwania braków pism w tej sytuacji. Elektroniczne postępowanie upominawcze co do zasady powinno się kończyć uprawomocnieniem się nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, a w wyjątkowych przypadkach, jeżeli nakazu nie da się wydać albo już wydany utraci moc wskutek uchylecia albo zaskarżenia – umorzeniem postępowania (względnie odrzuceniem pozwu) (proj. art. 505³³ i art. 505³⁶, uchylene art. 505³² § 4). Przekazanie sprawy sądowi właściwości ogólnej winno następować tylko w zupełnie już wyjątkowym przypadku złożenia skargi o wznowienie postępowania, ponieważ rozpoznanie takiego środka prawnego mieści się już daleko poza specjalizacją sądu prowadzącego e.p.u.

Umorzenie e.p.u. powoduje konieczność rozstrzygnięcia o zwrocie kosztów procesu. Ze względu na charakter tego rozstrzygnięcia, przy którym trudno jednoznacznie wskazać stronę, która wygrała sprawę, najwłaściwsze wydaje się zapożyczenie przewidzianej w art. 520 § 1 zasady, że każda ze stron ponosi koszty procesu związane ze swoim udziałem w sprawie (proj. art. 505³⁷ § 1). W przypadku późniejszego wytoczenia powództwa między tymi samymi stronami o to samo roszczenie, na wniosek którejkolwiek ze stron sąd uwzględni koszty poniesione przez obie strony w e.p.u. W takim przypadku powodowi należy także zagwarantować możliwość utrzymania skutków prawnych, które ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa – chodzi tu przede wszystkim o przerwanie biegu przedawnienia (proj. art. 505³⁷ § 2).

Zgodnie z powtarzаныmi od kilku lat postulatami społecznymi proj. art. 505³⁶ nie przewiduje już, jako skutku jego zaskarżenia nakazu zapłaty, utraty jego mocy w całości. Możliwość zaskarżenia nakazu zapłaty w części wynika z proj. art. 505 § 2 w związku z proj. art. 505²⁸ § 1.

Ograniczenia techniczne systemu teleinformatycznego obsługującego e.p.u. powodują konieczność utrzymania w tym postępowaniu, jako wyjątków, niektórych regulacji obowiązujących dotychczas w ogólnych przepisach o procesie lub w zwykłym postępowaniu upominawczym:

- nie stosuje się przepisu art. 130^{1a} (proj. art. 505²⁹ § 1),
- nie wydaje się nakazu zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia innego niż pieniężne (proj. art. 505²⁸ § 2),

- postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym oraz zarządzenia przewodniczącego, które podlegają zaskarżeniu, uzasadnia się z urzędu. Termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia albo zarządzenia z uzasadnieniem (proj. art. 505²⁹ § 2–3),
- postanowienia wydane na podstawie art. 505³³ i art. 505³⁴ (o umorzeniu postępowania) doręcza się z urzędu tylko powodowi (proj. art. 505²⁹ § 4),
- przepisów proj. art. 139¹ nie stosuje się (proj. art. 505²⁹ § 1), a zamiast przewidzianego w nim trybu doręczenia pozwu stosuje się weryfikację adresu pozwanego w systemie PESEL (proj. art. 505³⁴ § 1),
- jeżeli doręczenie pozwanemu nakazu miałoby nastąpić poza granicami kraju, nie wydaje się nakazu zapłaty (proj. art. 505²⁸ § 2), a jeżeli już po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że nie można go doręczyć pozwanemu w kraju, z urzędu uchyla się nakaz zapłaty i umarza postępowanie, chyba że powód w wyznaczonym terminie, nie dłuższym od miesiąca, usunie przeszkodę w doręczeniu nakazu zapłaty. Wezwanie do usunięcia przeszkody nie podlega powtórzeniu (proj. art. 505³⁴ § 2),
- rozpoznaniu w składzie jednego sędziego podlega nie tylko zażalenie na postanowienie wydane w elektronicznym postępowaniu upominawczym, lecz także na postanowienie wydane w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi wykonawczemu wydanemu w e.p.u. (proj. art. 505³⁸).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VIII. Postępowania elektroniczne Rozdział 1. Elektroniczne postępowanie upominawcze	
Art. 505²⁸. W postępowaniu określonym w niniejszym rozdziale stosuje się przepisy o postępowaniu upominawczym z odrębnościami wynikającymi z niniejszego rozdziału.	Art. 505²⁸. § 1. W postępowaniu określonym w niniejszym rozdziale stosuje się przepisy o postępowaniu upominawczym z odrębnościami wynikającymi z niniejszego rozdziału. § 2. Nie wydaje się nakazu zapłaty, jeżeli: 1) powód dochodzi roszczenia innego niż pieniężne, 2) doręczenie pozwanemu nakazu miałoby nastąpić poza granicami kraju.
Art. 505²⁹. W elektronicznym postępowaniu upominawczym nie stosuje się przepisów o postępowaniach odrębnych innych niż wymienione w art. 505 ²⁸ oraz przepisu art. 139 § 5.	Art. 505²⁹. § 1. W elektronicznym postępowaniu upominawczym nie stosuje się przepisów o postępowaniach odrębnych innych niż wymienione w art. 505 ²⁸ § 1 oraz przepisów art. 139 § 5, art. 139 ¹ i art. 130 ^{1a} . § 2. Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym, które podlegają zaskarżeniu, uzasadnia się z urzędu. Termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. § 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio do zarządzeń przewodniczącego. § 4. Postanowienia wydane na podstawie art. 505 ³³ i art. 505 ³⁴ doręcza się z urzędu tylko powodowi.
Art. 505³². (...) § 4. Wraz z pozwem powód może złożyć wniosek o umorzenie postępowania w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty lub uchylenia nakazu zapłaty.	Art. 505³². (...) § 4. (uchylony)
Art. 505³³. § 1. W przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty sąd przekazuje sprawę do	Art. 505³³. W przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty sąd <u>umarza postępowanie.</u>

sądu według właściwości ogólnej. § 2. Postanowienie o przekazaniu sprawy doręcza się tylko powodowi. § 3. Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli powód wraz z pozwem złożył wniosek o umorzenie postępowania w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. W takim przypadku sąd umarza postępowanie, orzekając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.	
Art. 505³⁴. § 1. W przypadkach wskazanych w art. 502⁴ § 1 i 2 sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej, chyba że powód w wyznaczonym terminie usunie przeszkodę w doręczeniu nakazu zapłaty. § 2. Postanowienie o przekazaniu sprawy doręcza się tylko powodowi. § 3. Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli powód wraz z pozwem złożył wniosek o umorzenie postępowania w przypadku uchylenia nakazu zapłaty. W takim przypadku sąd umarza postępowanie, orzekając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.	Art. 505³⁴. § 1. Jeżeli pozwany, pomimo powtórzenia zawiadomienia zgodnie z art. 139 § 1 zdanie drugie, nie odebrał nakazu zapłaty, a w sprawie nie doręczono mu wcześniej żadnego pisma w sposób przewidziany w art. 131–138 i nie ma zastosowania art. 139 § 2 i 3 lub inny przepis szczególny przewidujący skutek doręczenia, nakaz zapłaty uznaje się za doręczony, o ile adres, pod którym pozostawiono zawiadomienia, jest zgodny z adresem ujawnionym w rejestrze PESEL. W przeciwnym przypadku stosuje się przepis § 2. § 2. Jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że nie można go doręczyć pozwanemu w kraju, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i umarza postępowanie, chyba że powód w wyznaczonym terminie, nie dłuższym od niż miesiąc, usunie przeszkodę w doręczeniu nakazu zapłaty. Wezwanie do usunięcia przeszkody nie podlega powtórzeniu.
Art. 505³⁶. W razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc w całości, a sąd przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej. W takim przypadku nie pobiera się opłaty uzupełniającej od pozwu.	Art. 505³⁶. W przypadku wniesienia sprzeciwu sąd umarza postępowanie w zakresie, w którym nakaz zapłaty utracił moc.
Art. 505³⁷. § 1. Po przekazaniu sprawy do sądu według właściwości ogólnej przewodniczący wzywa powoda wyłącznie do wykazania umocowania, o ile stwierdzenie umocowania przez sąd nie jest możliwe na podstawie wykazu lub innego rejestru, do którego sąd ma dostęp drogą elektroniczną, lub do przedłożenia pełnomocnictwa, a po przekazaniu sprawy na podstawie art. 505³³ § 1 oraz art. 505³⁴ § 1 przewodniczący wzywa powoda również do uiszczenia opłaty uzupełniającej od pozwu — w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania pod rygorem umorzenia postępowania. W razie nieusunięcia powyższych braków pozwu sąd umarza postępowanie. § 2. W przypadku wniesienia sprzeciwu przez przedstawiciela ustawowego, organ albo osobę wymienioną w art. 67 lub pełnomocnika przewodniczący wzywa pozwanego wyłącznie do wykazania umocowania, o ile stwierdzenie umocowania przez sąd nie jest możliwe na podstawie wykazu lub innego rejestru, do którego sąd ma dostęp drogą elektroniczną, lub przedłożenia pełnomocnictwa — w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania. Nieusunięcie powyższych braków nie uzasadnia odrzucenia sprzeciwu.	Art. 505³⁷. § 1. W przypadku umorzenia postępowania każda ze stron ponosi koszty procesu związane ze swym udziałem w sprawie. § 2. Jeżeli w terminie trzech miesięcy od dnia wydania postanowienia o umorzeniu elektronicznego postępowania upominawczego powód wniesie pozew przeciwko pozwanemu o to samo roszczenie w postępowaniu innym niż elektroniczne postępowanie upominawcze, skutki prawne, które ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa, następują z dniem wniesienia pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Na żądanie stron sąd, rozpoznając sprawę, uwzględni koszty poniesione przez strony w elektronicznym postępowaniu upominawczym.
Art. 505³⁸. Rozpoznanie zażalenia na postanowienie wydane w elektronicznym postępowaniu upominawczym następuje w składzie jednego sędziego. W postępowaniu toczącym się wskutek zażalenia przepisy art. 505³⁰ § 2 i art. 505³¹ stosuje się odpowiednio.	Art. 505³⁸. Rozpoznanie zażalenia na postanowienie wydane w elektronicznym postępowaniu upominawczym, jak również na postanowienie wydane w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi wykonawczemu wydanemu w tym postępowaniu, następuje w składzie jednego sędziego. W postępowaniu toczącym się wskutek zażalenia przepisy art. 505³⁰ § 2 i art. 505³¹ stosuje się odpowiednio.

38. Postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze

a. Zmiany merytoryczne

W świetle doświadczeń praktycznych dodatni wpływ postępowania nakazowego i postępowania upominawczego na sprawność postępowania sądowego jest oczywisty. Zarazem przepisy tych postępowań nie sprawiają poważniejszych trudności w stosowaniu. Dlatego modyfikacje tych postępowań są niewielkie i sprowadzają się do naprawienia dotychczasowych niedociągnięć oraz do wprowadzenia do tych postępowań odrębnych zmian wynikających ze zmian w przepisach ogólnych.

Najistotniejszą zmianą jest dopuszczenie referendarzy sądowych do wydawania nakazów zapłaty także w postępowaniu nakazowym. Nie kwestionowana obecnie ocena, że wydawanie nakazów zapłaty stanowi czynność z zakresu ochrony prawnej, do której wykonywania są upoważnieni referendarze sądowi, odnosi się także do nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym. Skoro więc wydawanie nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym przez referendarzy sądowych przyczynia się wydatnie do zmniejszenia obciążenia sędziów, a przez to do usprawnienia postępowania, to celowe jest powierzenie im również wykonywania czynności w postępowaniu nakazowym, łącznie z wydawaniem nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym oraz, konsekwentnie, z wydawaniem postanowień w tym postępowaniu. Wyłączną kompetencją sądu pozostaje, oczywiście, przygotowanie i prowadzenie rozprawy oraz wydanie wyroku (proj. art. 479⁹² § 2).

W dotychczasowym stanie prawnym do podstaw odmowy wydania nakazu zapłaty względnie jego uchylenia z urzędu należą nieznajomość miejsca pobytu pozwanego i niemożność doręczenia pozwanemu odpisu nakazu w kraju. Niewątpliwie i pierwsza, i druga z tych okoliczności komplikuje normalny tok postępowania. Nie wydaje się jednak, by utrudnienia te uzasadniały a limine rezygnację z tak istotnej korzyści, jak szybkie i tanie rozstrzygnięcie sporu poprzez wydanie nakazu zapłaty – tym bardziej, że procedura daje stronom i sądowi narzędzia do przewyciężenia tych trudności. Należy więc przywrócić w tym zakresie stosowanie instytucji „zwykłego” procesu – poprzez zniesienie dotychczasowych odrębności w drodze uchylenia art. 492¹ § 1, art. 499 § 1 pkt 4 i art. 502¹ § 1.

W dotychczasowym stanie prawnym wśród dowodów mogących stanowić podstawę wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wciąż figuruje wyciąg z ksiąg bankowych podpisany przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzony pieczęcią banku. W ten sposób utrzymuje się uprawnienie banku do uzyskania tytułu wykonawczego na podstawie własnego dokumentu prywatnego. Analogiczna sytuacja w odniesieniu do bankowego tytułu egzekucyjnego została uznana za niezgodną z Konstytucją przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 14 kwietnia 2015 r. w sprawie P 45/12. Uznając słuszność argumentacji, która legła u podstaw tego rozstrzygnięcia, a która *mutatis mutandis* stosuje się również do uprzywilejowania dokumentu bankowego, należy znieść to wyjątkowe uprawnienie poprzez uchylenie art. 485 § 3.

Z kolei w art. 485 § 4 jako podstawę wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym należy wyłączyć warrant i rewers, które w obecnym stanie prawnym w Polsce nie mogą być wydawane.

W obecnym stanie prawnym nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym można wydać, gdy powód dochodzi roszczenia pieniężnego lub świadczenia innych rzeczy zamiennych (art. 485 § 1), a nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym – gdy dochodzi świadczenia pieniężnego oraz w innych przypadkach wskazanych w przepisie szczególnym (art. 498 § 1). Zróznicowanie to nie znajduje uzasadnienia w teorii ani w praktyce, w szczególności nie widać powodu, dla którego nie można wydawać nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, gdy żądanie pozwu opiewa na świadczenie rzeczy zamiennych. Regulację tę należy więc ujednolicić, co czyni się w proj. art. 479⁸⁹ § 1.

W przypadku cofnięcia zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym dotychczasowy stan prawny przewiduje możliwość uznania przez sąd tej czynności za niedopuszczalną, ale nie statuuje przesłanek tej oceny. Lukę tę należy uzupełnić poprzez odwołanie do przesłanek uznania za niedopuszczalne cofnięcia pozwu z art. 203 § 4. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez nadanie nowego brzmienia art. 497.

Uregulowana w art. 491 § 2 skrócona forma nakazu zapłaty na odpisie weksla itd. jest instytucją martwą i nie ma perspektyw jej ożywienia. Przepis ten jako nieużywany należy więc uchylić.

Zmiana art. 493 § 1 i uchylenie art. 503 § 1 zdanie 3 jest konsekwencją nowej regulacji ograniczeń czasowych w powoływaniu faktów i dowodów w przepisach ogólnych.

Uchylenie art. 493 § 2 i art. 503 § 2 jest konsekwencją odejścia od obowiązku stosowania formularzy.

Odejście od dotychczasowego brzmienia art. 493 § 3 jest konsekwencją nowej regulacji potrącenia w przepisach ogólnych.

b. Zmiany porządkujące

Obecna regulacja postępowania nakazowego i postępowania upominawczego jest kazuistyczna i pełna powtórzeń. Skoro znaczenie przepisów o obu tych postępowaniach odrębnych rośnie w miarę, jak stają się one istotnym sposobem przyspieszenia działalności sądów cywilnych, zawczasu należy zadbać o uporządkowanie regulacji obu tych postępowań poprzez:

- 1) usunięcie przepisów, które zbytecznie powtarzają przepisy „zwykłego” procesu;
- 2) ujednolicenie przepisów regulujących te same instytucje;
- 3) zawarcie ich w przepisach wspólnych dla obu postępowań;
- 4) pozostawienie w przepisach odrębnych dla każdego z tych postępowań tylko norm szczególnych, decydujących o odrębności każdego z nich.

Stosownie do tego należy dokonać zmiany systematyki przepisów działu V tytułu VII pierwszej księgi pierwszej części Kodeksu postępowania cywilnego.

Tytuł 1. rozdziału tego działu należy zmienić z „Przepisy ogólne” na „Przepisy wspólne”. Postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze, mimo że są do siebie zbliżone i wykorzystują te same rozwiązania, są mimo wszystko oddzielnymi postępowaniami odrębnymi, a nie wariantami tego samego postępowania odrębnego. Dlatego przepisy ustanawiające wspólne instytucje są wspólne, a nie ogólne.

Przepisy art. 484¹ § 1 i art. 497¹ § 1 powtarzają ogólne zasady właściwości funkcjonalnej sądów poszczególnych szczebli, nie wprowadzając do nich żadnej zmiany. W obecnej sytuacji normatywnej są już zbędne i wymagają uchylecia.

Przepisy art. 486 § 1 i art. 498 § 2 w sposób kazuistyczny (a jednocześnie zbyt sztywny) regulują postępowanie w przypadku zaskarżenia, utraty mocy bądź niedopuszczalności wydania nakazu zapłaty. Przepisy te należy zastąpić odwołaniem do przepisów ogólnych (proj. art. 479⁸⁹ § 2).

Ujednolicenia i przeniesienia do przepisów wspólnych wymagają jednobrzmiące regulacje:

- 1) zakresu zastosowania postępowań odrębnych – poprzez przeniesienie treści art. 485 § 1 i art. 498 § 1 do proj. art. 479⁸⁹ § 1;
- 2) treści nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art. 491 § 1 i art. 502 § 1 do proj. art. 479⁹⁰ § 1–2 (z jednoczesnym wydłużeniem terminu do spełnienia świadczenia dla pozwanego zamieszkałego za granicą);
- 3) trybu doręczenia nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art. 491 § 3 i art. 502 § 2 do proj. art. 479⁹⁰ § 3;
- 4) mocy prawnej nie zaskarżonego nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art. 494 § 2 i art. 504 § 2 do proj. art. 479⁹⁰ § 4;
- 5) podstaw uchylecia z urzędu nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art. 492¹ § 1 i art. 502¹ § 2 do proj. art. 479⁹⁰ § 5;
- 6) sądu właściwego do wniesienia środka zaskarżenia od nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art. 493 § 1 zdanie 1 i art. 503 § 1 zdanie 1 do proj. art. 479⁹¹ § 1;
- 7) wymagań co do treści środka zaskarżenia od nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art. 493 § 1 zdanie 2 i art. 503 § 1 zdanie 2 do proj. art. 479⁹¹ § 2;
- 8) sankcji wadliwości środka zaskarżenia – poprzez przeniesienie treści art. 494 § 1 i art. 504 § 1 do proj. art. 479⁹¹ § 3;
- 9) zasadę rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym – poprzez przeniesienie treści art. 484¹ § 3 i art. 497¹ § 2 do proj. art. 479⁹² § 1;
- 10) uprawnienia referendarza sądowego do wykonywania czynności, w szczególności wydawania nakazów zapłaty – poprzez przeniesienie treści art. 497¹ § 3 do proj. art. 479⁹² § 2.

W przepisach regulujących postępowanie nakazowe pozostają wyłącznie przepisy specyficzne tylko dla tego postępowania:

- 1) proj. art. 484¹ – prowadzenie postępowania nakazowego tylko na wniosek powoda;
- 2) proj. art. 485 – szczególne podstawy dowodowe do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym;
- 3) proj. art. 486 – instrukcyjny termin do rozpoznania spraw o świadczenia podlegające rygorom ustawy z 8 marca 2013 roku o terminach zapłaty w transakcjach handlowych;
- 4) art. 492 – szczególny walor prawny nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym jako tytułu zabezpieczenia;
- 5) proj. art. 493 § 1 – zarzuty jako środek zaskarżenia nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym;
- 6) proj. art. 493 § 2 – szczególne wymagania co do treści zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym;
- 7) proj. art. 493 § 3–4 (łącznie dotychczasowe art. 495 § 2 i § 4 oraz art. 496) – odrębności postępowania w przypadku zaskarżenia nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, łącznie ze

szczególną treścią wyroku w takiej sprawie (następstwo tego, że nakaz nie traci mocy po zaskarżeniu);

- 8) proj. art. 497 § 1 – postępowanie w przypadku cofnięcia zarzutów;
- 9) proj. art. 497 § 2 – możliwość i przesłanki uznania cofnięcia zarzutów za niedopuszczalne.

Tak samo w przepisach regulujących postępowanie upominawcze pozostają wyłącznie przepisy specyficzne tylko dla tego postępowania:

- 1) proj. art. 499 – określenie zakresu zastosowania postępowania upominawczego (= dopuszczalności wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym);
- 2) proj. art. 505 § 1 – sprzeciw jako środek zaskarżenia nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym;
- 3) proj. art. 505 § 2 – utrata mocy nakazu zapłaty jako skutek wniesienia sprzeciwu;
- 4) proj. art. 505 § 3 – postanowienie stwierdzające utratę mocy nakazu zapłaty (nowa redakcja, pomijająca zbędne powtórzenia zasad ogólnych).

Jako pozostałość z okresu, gdy możliwość dochodzenia roszczeń była ograniczona kwotowo (do 2000 r.), w ustawie z 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (Dz. U. z 2018 r. poz. 716) pozostał przepis art. 15 ust. 2, który zwalnia roszczenia z tej ustawy od tego ograniczenia. Po jego zniesieniu przepis ten jest zbędny i należy go uchylić.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 1. Przepisy wspólne	
[§ 1 – obecne art. 485 § 1 i art. 498 § 1] [§ 2 – nowy przepis]	Art. 479⁸⁹. § 1. Sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a w innych przypadkach – jeżeli przepis szczególny tak stanowi. § 2. Po utracie mocy lub uchyleniu nakazu zapłaty albo w przypadku braku podstaw do jego wydania sąd rozpoznaje sprawę według przepisów ogólnych, ewentualnie w postępowaniu odrębnym właściwym dla danej sprawy, chyba że przepisy szczególne przewidują inny skutek, w szczególności umorzenie postępowania.
[§ 1 – obecne art. 491 § 1 i art. 502 § 1] [§ 2 – obecne art. 491 § 3 i art. 502 § 2] [§ 3 – obecne art. 494 § 2 i art. 504 § 2] [§ 4 – obecne art. 492¹ § 1 i art. 502¹ § 2]	Art. 479⁹⁰. § 1. W nakazie zapłaty sąd nakazuje pozwanemu, by w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo wniósł środek zaskarżenia. § 2. Jeżeli pozwany mieszka lub ma siedzibę za granicą, a nie ma przedstawiciela w kraju, termin, o którym mowa w § 1, wynosi miesiąc. § 3. Nakaz zapłaty doręcza się stronom. Pozwanemu nakaz zapłaty doręcza się z odpisem pozwu, z odpisami załączników do pozwu oraz z pouczeniem o terminie i sposobie zaskarżenia nakazu i o skutkach jego niezaskarżenia. § 4. Nakaz zapłaty, od którego nie wniesiono środka zaskarżenia, ma skutki prawomocnego wyroku. § 5. Jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami Kodeksu, sąd z urzędu uchyła nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie.

[§ 1 – obecne art. 493 § 1 zdanie1 i art. 503 § 1 zdanie1] [§ 2 – obecne art. 493 § 1 zdanie2 i art. 503 § 1 zdanie2] [§ 3 – obecne art. 494 § 1 i art. 504 § 1]	Art. 479⁹¹. § 1. Środek zaskarżenia od nakazu zapłaty wnosi się do sądu, w którym wydano nakaz zapłaty. § 2. W piśmie zawierającym środek zaskarżenia od nakazu zapłaty pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości czy w części oraz przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. § 3. Sąd odrzuca środek zaskarżenia niedopuszczalny, spóźniony, nie opłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.
[§ 1 – obecne art. 484¹ § 3 i art. 497¹ § 2] [§ 2 – obecny art. 497¹ § 3 rozszerzony na postępowanie nakazowe]	Art. 479⁹². § 1. Nakaz zapłaty sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym. § 2. Czynności w sprawie, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy i wydania wyroku, może wykonywać referendarz sądowy.
Art. 480. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 481. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 482. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 483. (uchylony).	[bez zmian]
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 2. Postępowanie nakazowe	
Art. 484¹. § 1. Postępowanie nakazowe należy do właściwości sądów rejonowych i okręgowych. § 2. Sąd rozpoznaje sprawę w postępowaniu nakazowym na pisemny wniosek powoda zgłoszony w pozwie. § 3. Rozpoznanie sprawy następuje na posiedzeniu niejawnym.	Art. 484¹. <u>Nakaz zapłaty</u> w postępowaniu nakazowym <u>wydać się</u> na wniosek powoda zgłoszony w pozwie.
Art. 485. § 1. Sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a okoliczności uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: 1) dokumentem urzędowym; 2) zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem; 3) wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu; 4) zaakceptowanym przez dłużnika żądaniem zapłaty, zwróconym przez bank i niezapłaconym z powodu braku środków na rachunku bankowym. § 2. Sąd wydaje również nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksla, czeku, warrantu lub rewersu należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W razie przejścia na powoda praw z weksla, z czeku, z warrantu lub z rewersu, do wydania nakazu niezbędne jest przedstawienie dokumentów do uzasadnienia roszczenia, o ile przejście tych praw na powoda nie wynika bezpośrednio z weksla, z czeku, z warrantu lub z rewersu. § 3. Sąd może wydać nakaz zapłaty, jeżeli bank dochodzi roszczenia na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty. § 4. Jeżeli nie dołączono oryginału weksla, czeku, warrantu lub rewersu albo dokumentów określonych w § 3, przewodniczący wzywa powoda do ich złożenia pod rygorem zwrotu pozwu na podstawie art. 130.	Art. 485. § 1. Nakaz zapłaty <u>wydać się</u>, jeżeli <u>fakty</u> uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: 1) dokumentem urzędowym; 2) zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem; 3) wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu. § 2. Sąd wydaje również nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksla lub z czeku należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W razie przejścia na powoda praw z weksla lub z czeku, do wydania nakazu niezbędne jest przedstawienie dokumentów do uzasadnienia roszczenia, o ile przejście tych praw na powoda nie wynika bezpośrednio z weksla lub z czeku. § 3. (uchylony). § 4. Jeżeli nie dołączono oryginału weksla <u>lub</u> czeku, przewodniczący wzywa powoda do ich złożenia pod rygorem zwrotu pozwu na podstawie art. 130.

Art. 486. § 1. W razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym. § 2. W sprawach, o których mowa w art. 485 § 2a, sąd wydaje nakaz zapłaty, a w razie braku podstaw do jego wydania przewodniczący wyznacza rozprawę albo posiedzenie niejawne nie później niż przed upływem 2 miesięcy od dnia wniesienia pozwu albo od dnia uzupełnienia braków pozwu.	Art. 486. W sprawach, o których mowa w art. 485 § 2¹, przewodniczący i sąd podejmują czynności tak, by pierwsze posiedzenie wyznaczone w celu wydania nakazu zapłaty, rozpoznania sprawy lub nadania jej innego biegu odbyło się nie później niż dwa miesiące od dnia wniesienia pozwu, a jeżeli pozew był dotknięty brakami – od dnia ich usunięcia.
Art. 487. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 488. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 489. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 490. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 491. § 1. Wydając nakaz zapłaty sąd orzeka, że pozwany ma w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu zaspokoić roszczenie w całości wraz z kosztami albo wnieść w tym terminie zarzuty. § 2. Nakaz zapłaty wydany na podstawie weksla, warrantu, rewersu lub czeku może być w formie skróconej umieszczony na ich odpisie. § 3. Nakaz zapłaty doręcza się stronom; pozwanemu wraz z pozwem, załącznikami i pouczeniem o treści art. 493 § 1 zdanie trzecie.	Art. 491. (uchylony). [§ 1 i § 3 zastąpione przez przepisy wspólne, § 2 zbędny jako przestarzały]
Art. 492. § 1. Nakaz zapłaty z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Kwota zasądzona nakazem wraz z wymagalnymi odsetkami stanowi sumę, której złożenie przez dłużnika na rachunek depozytowy Ministra Finansów w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, zwany dalej „rachunkiem depozytowym Ministra Finansów”, wystarczy do zabezpieczenia. Jeżeli nakaz zobowiązuje do wydania rzeczy zamiennych, do zabezpieczenia wystarczy złożenie sumy równej wartości przedmiotu sporu. § 2. Powód wnosząc o dokonanie zabezpieczenia jest obowiązany wskazać sposób zabezpieczenia. Sąd na wniosek pozwanego może ograniczyć zabezpieczenie według swego uznania. Przepis art. 742 oraz przepisy o ograniczeniu zabezpieczenia przeciwko Skarbowi Państwa stosuje się odpowiednio. § 3. Nakaz zapłaty wydany na podstawie weksla, warrantu, rewersu lub czeku staje się natychmiast wykonalny po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia. W razie wniesienia zarzutów sąd może na wniosek pozwanego wstrzymać wykonanie nakazu. Przepisy o ograniczeniu wykonalności w sprawach przeciwko Skarbowi Państwa stosuje się odpowiednio.	[bez zmian]
Art. 492¹. § 1. Jeżeli doręczenie nakazu zapłaty nie może nastąpić dlatego, że miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty, a przewodniczący podejmuje odpowiednie czynności. § 2. Jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie.	Art. 492¹. (uchylony). [§ 2 zastąpiony przez przepisy wspólne] [§ 1 zbędny wskutek odejścia od trudności z doręczeniem jako podstawy uchylenia nakazu zapłaty]
Art. 493. § 1. Pismo zawierające zarzuty wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty. W piśmie pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w	Art. 493. § 1. <u>Od nakazu zapłaty pozwany może wnieść zarzuty.</u> § 2. <u>W piśmie zawierającym zarzuty pozwany powinien</u>

części, przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniami się w spór co do istoty sprawy oraz okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w zarzutach bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 2. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie zarzutów wymaga również zachowania tej formy. § 3. Do potęrcenia mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485. § 4. Powództwo wzajemne jest niedopuszczalne.	także wymienić fakty, z których wywodzi swe żądania, i dowody na potwierdzenie każdego z nich. § 3. W postępowaniu po wniesieniu zarzutów: 1) nie stosuje się przepisów art. 194–196 i art. 198; 2) powództwo wzajemne jest niedopuszczalne; 3) nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych; jednakże w przypadku zmiany okoliczności powód może żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego równowartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy. § 4. Jeżeli zachodzą podstawy do odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania, sąd z urzędu postanowieniem uchyla nakaz zapłaty i wydaje się odpowiednie rozstrzygnięcie. W innym przypadku sąd wydaje wyrok, którym w całości lub w części utrzymuje nakaz zapłaty w mocy albo go uchyla i orzeka o żądaniu pozwu.
Art. 494. § 1. Sąd odrzuca zarzuty wniesione po upływie terminu, nieopłacone lub z innych przyczyn niedopuszczalne, jak również zarzuty, których braków pozwany nie usunął w terminie. § 2. Nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie zarzutów, ma skutki prawomocnego wyroku.	Art. 494. (uchylony). [zastąpiony przez przepisy wspólne]
Art. 495. § 1. W razie prawidłowego wniesienia zarzutów przewodniczący wyznacza rozprawę i zarządza doręczenie ich powodowi. § 2. W toku postępowania nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych. Jednakże w razie zmiany okoliczności powód może żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy. § 3. (uchylony). § 4. Przepisów art. 194–196 i art. 198 nie stosuje się.	Art. 495. (uchylony). [§ 1 zbędny wskutek nowej organizacji postępowania] [§ 2 zastąpiony przez art. 493 § 2 pkt 2] [§ 4 zastąpiony przez art. 493 § 2 pkt 1]
Art. 496. Po przeprowadzeniu rozprawy sąd wydaje wyrok, w którym nakaz zapłaty w całości lub w części utrzymuje w mocy albo go uchyla i orzeka o żądaniu pozwu, bądź też postanowieniem uchyla nakaz zapłaty i pozew odrzuca lub postępowanie umarza.	Art. 496. (uchylony). [zastąpiony przez art. 493 § 3]
Art. 497. § 1. W razie cofnięcia zarzutów sąd, jeżeli nie uzna cofnięcia za niedopuszczalne, orzeka postanowieniem, że nakaz pozostaje w mocy. § 2. Przepisy o kosztach w razie cofnięcia pozwu oraz art. 203 § 3 stosuje się odpowiednio.	Art. 497. § 1. W przypadku cofnięcia zarzutów sąd stwierdza postanowieniem, że nakaz pozostaje w mocy. Przepisy o kosztach w przypadku cofnięcia pozwu oraz przepis art. 203 § 3 stosuje się odpowiednio. § 2. W przypadku, o którym mowa w art. 203 § 4, sąd może uznać cofnięcie zarzutów za niedopuszczalne.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 3. Postępowanie upominawcze	
Art. 497¹. § 1. Postępowanie upominawcze należy do właściwości sądów rejonowych i okręgowych. § 2. Sąd rozpoznaje sprawę na posiedzeniu niejawnym. § 3. Czynności w postępowaniu upominawczym może wykonywać referendarz sądowy.	Art. 497¹. (uchylony). [zastąpiony przez przepisy wspólne]
Art. 498. § 1. Nakaz zapłaty wydaje się, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego, a w innych sprawach, jeżeli przepis szczególny tak stanowi. § 2. W razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty	Art. 498. (uchylony). [zastąpiony przez przepisy wspólne]

przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym.	
Art. 499. § 1. Nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. § 2. (uchylony).	Art. 499. § 1. Sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawach określonych w art. 479 ⁸⁹ § 2. Nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) twierdzenia co do faktów budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego.
Art. 500. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 501. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 502. § 1. W nakazie zapłaty nakazuje się pozwanemu, żeby w ciągu dwóch tygodni od doręczenia tego nakazu zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo w tym terminie wniósł sprzeciw do sądu. § 2. Pozwanemu doręcza się nakaz zapłaty wraz z pozwem i pouczeniem o sposobie wniesienia sprzeciwu, o treści art. 503 § 1 zdanie trzecie oraz o skutkach niezaskarżenia nakazu. § 3. (uchylony).	Art. 502. (uchylony). [zastąpiony przez przepisy wspólne]
Art. 502¹. § 1. Jeżeli doręczenie nakazu zapłaty nie może nastąpić z przyczyn wskazanych w art. 499 pkt 4, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty, a przewodniczący podejmuje odpowiednie czynności. § 2. Jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie.	Art. 502¹. (uchylony). [§ 1 zbędny wskutek odejścia od trudności z doręczeniem jako podstawy uchylecia nakazu zapłaty] [§ 2 zastąpiony przez przepisy wspólne]
Art. 503. § 1. Pismo zawierające sprzeciw wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty, a w przypadku nakazu wydanego przez referendarza sądowego — do sądu, przed którym wytoczono powództwo. W piśmie pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części, przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 2. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie sprzeciwu wymaga również zachowania tej formy.	Art. 503. (uchylony). [§ 1 zastąpiony przez przepisy wspólne] [§ 2 zbędny ze względu na odejście od obowiązku stosowania formularzy]
Art. 504. § 1. Sąd odrzuca sprzeciw wniesiony po upływie terminu lub z innych przyczyn niedopuszczalny albo którego braków pozwany nie usunął w terminie. § 2. Nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku.	Art. 504. (uchylony). [zastąpiony przez przepisy wspólne]
Art. 505. § 1. W razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc, a przewodniczący wyznacza rozprawę i zarządza doręczenie powodowi sprzeciwu razem z wezwaniem na rozprawę. § 2. Nakaz zapłaty traci moc w części zaskarżonej sprzeciwem. Sprzeciw jednego tylko ze	Art. 505. § 1. Od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym pozwany może wnieść sprzeciw. § 2. Nakaz zapłaty traci moc w części zaskarżonej sprzeciwem. Sprzeciw jednego tylko ze współpозwanych o to samo roszczenie oraz co do jednego lub niektórych uwzględnionych roszczeń

współpozwanym o to samo roszczenie oraz co do jednego lub niektórych uwzględnionych roszczeń powoduje utratę mocy nakazu jedynie co do nich. § 3. Na wniosek pozwanego sądu albo referendarza sądowego na posiedzeniu niejawnym wydaje postanowienie, w którym stwierdza utratę mocy nakazu zapłaty w całości lub w części.	powoduje utratę mocy nakazu jedynie co do nich. § 3. Na wniosek <u>strony</u> sąd <u>wyda</u> postanowienie <u>stwierdzające</u> utratę mocy nakazu zapłaty <u>w postępowaniu upominawczym</u> w całości lub w części.
Ustawa z 24 czerwca 1994 r. o własności lokali Rozdział 3. Prawa i obowiązki właścicieli lokali	
Art. 15. 1. Na pokrycie kosztów zarządu właściciele lokali uiszczają zaliczki w formie bieżących opłat, płatne z góry do dnia 10 każdego miesiąca. 2. Należności z tytułu kosztów zarządu mogą być dochodzone w postępowaniu upominawczym, bez względu na ich wysokość.	Art. 15. 1. Na pokrycie kosztów zarządu właściciele lokali uiszczają zaliczki w formie bieżących opłat, płatne z góry do dnia 10 każdego miesiąca. 2. (uchylony)

VII. Ogólne usprawnienia postępowania

39. Zasady rejestracji czynności sądu

Regulacja dopuszczalności prywatnej rejestracji czynności sądu jest obecnie zawarta w art. 162¹. Jest ona jednak po pierwsze niewystarczająca w stosunku do dzisiejszych oczekiwań społecznych w zakresie publicznej jawności działania wymiaru sprawiedliwości, po drugie zbyt ciężko obciąża sąd obowiązkiem każdorazowego udzielania zezwolenia na rejestrację, a po trzecie jest w rzeczywistości niemożliwa do wyegzekwowania, skoro strona może skrycie sporządzać nagranie dźwięku niezależnie od tego, czy sąd na to pozwolił, czy nie. Co więcej, niedopuszczalność zapisywania czynności sądu za pomocą urządzenia rejestrującego oznacza w istocie tylko tyle, że strona jest zmuszona do utrwalania tych czynności (na własny użytek) w drodze pisemnych notatek – co nie znajduje uzasadnienia celowościowego ani aksjologicznego, skoro rejestracja czynności sądu nie przeszkadza w ich prowadzeniu ani nie odbiera im żadnego waloru.

Wobec tego:

- normę zawartą dotychczas w art. 162¹ poszerza się zakresowo i przenosi do przepisów ogólnych: ma dotyczyć nie tylko posiedzeń sądu, lecz w ogóle wszelkich czynności, także prowadzonych poza posiedzeniem (ogłędzin, przesłuchań itd.),
- wprowadza się swobodę prywatnej rejestracji, ograniczonej jednak do rejestracji dźwięku; prywatna rejestracja obrazu narażałaby bowiem obecnych na naruszenie dóbr osobistych w postaci wizerunku, a Skarb Państwa – na odpowiedzialność odszkodowawczą z tego tytułu,
- wprowadza się obowiązek uprzedzenia przez stronę o prywatnej rejestracji,
- ustanawia się możliwość zakazania stronie prywatnej rejestracji – ze względu na wyłączenie jawności danej czynności lub ogólny wzgląd na prawidłowość postępowania (tak jak dotychczas).

Odpowiednie zmiany wprowadza się poprzez wprowadzenie proj. art. 9¹ i uchylenie art. 162¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł wstępny. Przepisy ogólne	
[nowy przepis]	Art. 9¹. § 1. Nie jest wymagane zezwolenie sądu na utrwalanie przez strony lub uczestników postępowania przebiegu posiedzeń i innych czynności sądowych, przy których są obecni, za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. § 2. Strony i uczestnicy postępowania uprzedzają sąd o zamiarze utrwalania przebiegu posiedzenia lub innej czynności sądowej za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. § 3. Sąd zakazuje stronie lub uczestnikowi postępowania utrwalania przebiegu posiedzenia lub innej czynności sądowej za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk, jeżeli posiedzenie lub jego część odbywa się przy drzwiach zamkniętych lub sprzeciwia się temu wzgląd na prawidłowość postępowania.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	
Art. 162¹. Sąd na wniosek strony wyraża zgodę na utrwalanie przez nią przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk, jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie względ na prawidłowość postępowania.	Art. 162¹. (uchylony)

40. Właściwość sądu

a. Badanie właściwości miejscowej

Obowiązująca od 2007 r. regulacja badania przez sąd swojej właściwości miejscowej, oparta na zakazie badania jej z urzędu, oraz trybu postępowania sądu w przypadku stwierdzenia niewłaściwości miejscowej:

- z jednej strony pozostawia bez sankcji zachowania stron polegające na świadomym kierowaniu spraw do sądów niewłaściwych, a z drugiej – nie zapobiega niezasadnemu przekazywaniu spraw,
- jest w sztuczny sposób podzielona na regulację dotyczącą niewłaściwości miejscowej (art. 202) i niewłaściwości wynikającej z innych podstaw (art. 200), a połączona z regulacją trybu badania innych przesłanek procesowych niezwiązanych z właściwością sądu,
- nie rozstrzyga także jednoznacznie stosunku przepisów o badaniu właściwości do zasady z art. 15.

Regulację tę należy więc sprecyzować poprzez:

- 1) oddzielenie regulacji badania właściwości miejscowej od regulacji trybu badania innych przesłanek procesowych niezwiązanych z właściwością sądu (proj. art. 202);
- 2) skupienie w jednym artykule regulacji dotyczących właściwości miejscowej i pozostałych rodzajów właściwości (proj. art. 200);
- 3) jednoznaczne ustanowienie zasady badania przez sąd każdej swojej właściwości z urzędu w każdym stanie sprawy (proj. art. 200 § 1¹);
- 4) ustanowienie wyjątku od tej zasady, ściśle zawężonego do niewłaściwości usuwalnej i do fazy procesu po doręczeniu pozwu (proj. art. 200 § 1²);
- 5) jednoznaczne wskazanie prymatu zasady z art. 15 (proj. art. 200 § 1³);
- 6) logiczne zamknięcie regulacji sankcją w postaci przekazania sprawy (proj. art. 200 § 1⁴).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 200. § 1. Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaże sprawę sądowi właściwemu. Postanowienie sądu może zapadć na posiedzeniu niejawnym. § 2. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem o przekazaniu sprawy. Nie dotyczy to wypadku przekazania sprawy sądowi	Art. 200. § 1. (uchylony) § 1 ¹ . Swoją właściwość sąd bierze pod rozagę z urzędu w każdym stanie sprawy. § 1 ² . Jednakże niewłaściwość dająca się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozagę z urzędu tylko do czasu doręczenia pozwu. Po doręczeniu

wyższego rzędu. Sąd ten w razie stwierdzenia swej niewłaściwości przekazuje sprawę innemu sądowi, który uzna za właściwy, nie wyłączając sądu przekazującego. § 3. Czynności dokonane w sądzie niewłaściwym pozostają w mocy.	<u>pozwu sąd bierze tę niewłaściwość pod rozagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.</u> <u>§ 1³. Przepisy § 1¹ i 1² nie uchybiają przepisowi art. 15.</u> <u>§ 1⁴. Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekazuje sprawę sądowi właściwemu.</u> § 2. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem o przekazaniu sprawy. Nie dotyczy to wypadku przekazania sprawy sądowi wyższego rzędu. Sąd ten w razie stwierdzenia swej niewłaściwości przekazuje sprawę innemu sądowi, który uzna za właściwy, nie wyłączając sądu przekazującego. § 3. Czynności dokonane w sądzie niewłaściwym pozostają w mocy.
Art. 202. Niewłaściwość sądu dająca się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. Sąd nie bada z urzędu tej niewłaściwości również przed doręczeniem pozwu. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu, jak również niewłaściwy tryb postępowania, brak należytego umocowania pełnomocnika, brak zdolności procesowej pozwanego, brak w składzie jego organów lub niedziałanie jego przedstawiciela ustawowego sąd bierze pod rozagę z urzędu w każdym stanie sprawy.	Art. 202. Okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu, jak również niewłaściwy tryb postępowania, brak należytego umocowania pełnomocnika, brak zdolności procesowej pozwanego, brak w składzie jego organów lub niedziałanie jego przedstawiciela ustawowego sąd bierze pod rozagę z urzędu w każdym stanie sprawy.

b. Właściwość rzeczowa sądu okręgowego

Art. 17 pkt 4² ustanawia właściwość sądu okręgowego m.in. w sprawach o ustalenie nieistnienia uchwał organów prawnych lub jednostek organizacyjnych. Przepis ten nie wspomina natomiast o sprawach o ustalenie istnienia uchwał. W konsekwencji, zgodnie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae*, w myśl art. 16 sprawy te pozostają we właściwości sądów rejonowych. Jest to oczywista niekonsekwencja: skoro sąd okręgowy ma rozpoznawać sprawy o ustalenie nieistnienia uchwał, to tym bardziej powinien rozpoznawać sprawy o ustalenie ich istnienia. Niekonsekwencję tę należy usunąć poprzez uzupełnienie przepisu art. 17 pkt 4².

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 1. Właściwość rzeczowa Oddział 1. Podstawy właściwości	
Art. 17. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: (...) 4²) o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną; (...)	Art. 17. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: (...) 4²) o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie <u>istnienia lub nieistnienia</u> uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną; (...)

c. Właściwość miejscowa sądu

Doświadczenie orzecznicze i dane statystyczne wskazują, że obecne zasady ustalania właściwości miejscowej sądu odbiegają od aktualnych potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Daleko posunięta centralizacja handlu i wszelkiego rodzaju usług (bankowych, ubezpieczeniowych, telekomunikacyjnych, informacyjnych itd.) spowodowała, że siedziby osób prawnych uczestniczących w masowym obrocie mieszczą się niemal wyłącznie w kilku największych miastach, przede wszystkim w Warszawie. Przy obecnych zasadach ustalania właściwości miejscowej sądu prowadzi to do nieproporcjonalnie dużego obciążenia sądów „wielkomiejskich” w stosunku do sądów „prowincjonalnych”. Konsekwencją jest znacząco (czasem kilkakrotnie) dłuższy czas oczekiwania na rozstrzygnięcie takiej samej sprawy w sądzie „wielkomiejskim”, niż w „prowincjonalnym”. Sytuacja taka jest nie do przyjęcia z punktu widzenia konstytucyjnych zasad równości praw i dostępu do sądu: miejsce zamieszkania strony nie powinno wpływać na czas rozpoznania jej sprawy. Zasady procedury powinny zrównoważyć obciążenie sądów „wielkomiejskich” i „prowincjonalnych”.

Obecne zasady ustalania właściwości miejscowej powodują również uprzywilejowanie przedsiębiorców w stosunku do ich kontrahentów będących konsumentami. Co prawda w obrocie konsumenckim nadal obowiązuje zasada, że konsument powinien zostać pozwany przez sąd dla siebie właściwy (art. 27), jednak masowi przedsiębiorcy, korzystając z właściwości przemiennej (art. 34), pozywają konsumentów przed sąd miejsca wykonania umowy – a za miejsce wykonania umowy poczytuje się również miejsce spełnienia świadczenia przez konsumenta, którym jest z reguły siedziba przedsiębiorcy (art. 454 Kodeksu cywilnego). Tymczasem masowy przedsiębiorca z reguły ma aparat organizacyjny do obsługi przed sądem, w szczególności korzysta z fachowej obsługi prawnej – w odróżnieniu od konsumenta, który musi ponieść koszt wynajęcia pełnomocnika do reprezentacji przed sądem właściwym dla przedsiębiorcy. Taką sytuację należy ocenić jako uprzywilejowanie przedsiębiorcy, które nie znajduje uzasadnienia. Zasady procedury powinny je zrównoważyć.

Dla osiągnięcia powyższych celów przewiduje się:

- 1) wyłączenie stosowania przepisów o właściwości przemiennej w sprawach przeciwko konsumentom (proj. art. 31 § 2),
- 2) ograniczenie podstawy ustalenia właściwości przemiennej w sprawach o roszczenia z umów (art. 34) poprzez przyjęcie za miejsce wykonania umowy jedynie miejsca spełnienia świadczenia charakterystycznego dla umowy danego rodzaju (w rozumieniu przyjętym już w prawie Unii Europejskiej, z dodatkowym wyjaśnieniem dla najczęstszych rodzajów spraw) – czyli z wyłączeniem zapłaty, która nie jest świadczeniem charakterystycznym (proj. art. 34 § 2),
- 3) poszerzenie podstawy właściwości przemiennej w sprawach:
 - a) o ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu prasy i internetu (proj. art. 35¹),
 - b) przeciwko instytucjom finansowym i ich następcom prawnym o roszczenia z czynności bankowych (proj. art. 37²)o właściwość według miejsca zamieszkania albo siedziby powoda.

Pojęcia użyte w proj. art. 37² są zapożyczone bezpośrednio z odpowiednich przepisów Prawa bankowego względnie ustawy o listach zastawnych i bankach hipotecznych – i należy je rozumieć tak, jak w tych przepisach:

- „czynności bankowe” to czynności określone zarówno w art. 5 ust. 1, jak i w art. 5 ust. 2 Prawa bankowego,
- w przypadku „innej jednostki organizacyjnej uprawnionej do wykonywania czynności bankowych” czynnościami bankowymi są tylko czynności określone w art. 5 ust. 5 w związku z art. 5 ust. 1 Prawa bankowego,
- „czynności banku hipotecznego” to czynności określone w rozdziale 2. „Czynności banku hipotecznego” ustawy o listach zastawnych i bankach hipotecznych – łącznie, oczywiście, z emisją hipotecznych i publicznych listów zastawnych.

Regulacje z proj. art. 34, art. 35¹ ani art. 37² nie naruszają wyłącznej właściwości sądu ustanowionej w art. 7 i kolejnych rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych. Podobnie jak dotychczas, norma wynikająca z rozporządzenia 1215/2012 będzie normą szczególną, mającą zastosowanie tylko w sprawach transgranicznych i na zasadzie szczególności wyłączającą w nich stosowanie norm Kodeksu postępowania cywilnego.

Dla wszelkiej jasności należy dodać, że regulacje z proj. art. 34 § 2, art. 35¹ i art. 37² będą mieć zastosowanie do spraw wszelkiego rodzaju, nie tylko z udziałem konsumentów.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 2. Właściwość miejscowa Oddział 2. Właściwość przemenna	
Art. 31. Powództwo w sprawach objętych przepisami oddziału niniejszego wytoczyć można bądź według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd oznaczony w przepisach poniższych.	Art. 31. § 1. Powództwo w sprawach objętych przepisami oddziału niniejszego wytoczyć można bądź według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd oznaczony w przepisach poniższych. § 2. <u>Przepisów oddziału niniejszego nie stosuje się w sprawach przeciwko konsumentom.</u>
Art. 34. Powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania. W razie wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem.	Art. 34. § 1. Powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania. § 2. <u>Za miejsce wykonania umowy uważa się miejsce spełnienia świadczenia charakterystycznego dla umów danego rodzaju, w szczególności:</u> 1) <u>w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce, na które rzeczy te zgodnie z umową zostały lub miały zostać dostarczone,</u> 2) <u>w przypadku świadczenia usług – miejsce, w którym usługi zgodnie z umową były lub miały być świadczone.</u> § 3. <u>W przypadku wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem.</u>
[nowa norma]	Art. 35¹. <u>Powództwo o ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu środków masowego przekazywania można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania lub siedziby powoda.</u>
[nowa norma]	Art. 37². § 1. <u>Powództwo o roszczenia z czynności bankowych przeciwko bankowi, innej jednostce organizacyjnej uprawnionej do wykonywania czynności bankowych lub ich następcom prawnym można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania</u>

	albo siedziby powoda. <u>§ 2. Przepis § 1 stosuje się także do powództwa przeciwko bankowi hipotecznemu lub jego następcom prawnym o roszczenia z czynności banku hipotecznego.</u>
--	--

d. Właściwość wyłączna

W myśl dotychczasowego brzmienia art. 38 wyłączna właściwość sądu miejsca położenia nieruchomości dotyczy spraw o własność i inne prawa rzeczowe oraz o posiadanie tej nieruchomości, a także, pod pewnymi warunkami, na roszczenia osobiste związane z tymi prawami. Wydaje się celowe, by właściwość tę rozszerzyć także na roszczenia z art. 231 Kodeksu cywilnego oraz z art. 224–228 i 230 tego Kodeksu, o ile dotyczą nieruchomości – przy zapewnieniu stronom możliwości przekazania tej sprawy innemu sądowi równorzędnemu, o ile będzie to celowe z jakichkolwiek względów formalnych lub praktycznych (proj. art. 38 § 1 i § 3).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 2. Właściwość miejscowa Oddział 3. Właściwość wyłączna	
Art. 38. § 1. Powództwo o własność lub o inne prawa rzeczowe na nieruchomości, jak również powództwo o posiadanie nieruchomości można wytoczyć wyłącznie przed sąd miejsca jej położenia. Jeżeli przedmiotem sporu jest służebność gruntowa, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej. § 2. Właściwość powyższa rozciąga się na roszczenia osobiste związane z prawami rzeczowymi i dochodzone łącznie z nimi przeciwko temu samemu pozwanemu.	Art. 38. § 1. Powództwo o: 1) własność lub inne prawa rzeczowe na nieruchomości; 2) posiadanie nieruchomości; 3) <u>roszczenia z art. 231 Kodeksu cywilnego</u> 4) <u>roszczenia z art. 224–228 i art. 230 Kodeksu cywilnego, o ile są związane z nieruchomością</u> wytacza się wyłącznie przed sąd miejsca położenia tej nieruchomości. Jeżeli przedmiotem sporu jest służebność gruntowa, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej. § 2. Właściwość powyższa rozciąga się na roszczenia osobiste związane z prawami rzeczowymi i dochodzone łącznie z nimi przeciwko temu samemu pozwanemu. <u>§ 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli przemawiają za tym względy celowości.</u>

e. Szczególna właściwość miejscowa i rzeczowa sądu

W praktyce działania sądów zdarzają się sprawy, których szczególne okoliczności uzasadniają przełamanie ogólnych zasad ustalenia właściwego sądu. Okoliczności te mogą być tak różne, że trudno je zbiorczo określić inaczej, jak względ na dobro wymiaru sprawiedliwości. W najczęściej spotykanych sytuacjach ich wspólnym mianownikiem jest zagrożenie dla postrzegania konkretnego sądu przez lokalną społeczność jako bezstronnego organu wymiaru sprawiedliwości. W tym zakresie mieszczą się sytuacje, gdy uczestnikiem sprawy przed sądem jest osoba należąca do lokalnych elit władzy lub biznesu; osoby takie mają zazwyczaj tak szerokie więzy oficjalne i towarzyskie, że lokalna społeczność przyjmuje za oczywiste istnienie tego rodzaju więzi również z sędziami i pracownikami sądów – niezależnie od sytuacji rzeczywistej. Inną tego rodzaju sytuacją jest sprawa, w której stroną

jest pracownik lub sędzia miejscowego sądu. W tego rodzaju sprawach osoba taka jest w opinii społecznej podejrzewana o wykorzystywanie swoich rzeczywistych czy mniemanych kontaktów osobistych do „załatwiania” sprawy. Sytuacje takie w oczywisty sposób obniżają prestiż wymiaru sprawiedliwości.

Oczywistym rozwiązaniem tego rodzaju problemów jest wyznaczenie do rozpoznania danej sprawy innego sądu. Dotychczasowe przepisy na to nie pozwalają; konieczna jest określona droga polegająca na złożeniu przez wszystkich sędziów właściwego sądu oświadczeń o wyłączeniu, po czym dopiero sąd nad nim przełożony z powodu przeszkody polegającej na niemożności utworzenia składu orzekającego wyznacza inny sąd. W większych sądach zebranie oświadczeń o wyłączeniu potrafi trwać miesiącami. Co więcej, jeżeli podsądny jest osobą znaną na szerszym obszarze (np. województwa) czy np. sędzią sądu okręgowego albo apelacyjnego, cała procedura z reguły wymaga kilkakrotnego powtórzenia – od nowa w każdym kolejno wyznaczanym sądzie. W takich przypadkach zwłokę niekiedy liczy się już w latach. A przecież wynik takich czynności, w postaci przekazania sprawy sądowi, w którym takich powiązań nie ma, jest oczywisty i z góry znany.

W celu rozwiązania tego rodzaju problemów należy więc, na wzór procedury karnej (art. 37 Kodeksu postępowania karnego), wprowadzić możliwość zwrócenia się przez sąd właściwy do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi. Aby uniknąć zawężenia zakresu stosowania tej możliwości, w treści przepisu należy wyraźnie wskazać, że względ na dobro wymiaru sprawiedliwości obejmuje również względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego. (proj. art. 45¹).

Przy okazji wprowadzenia tej instytucji należy uregulować tryb wykorzystania możliwości ustanowionych w już obowiązujących art. 44 i art. 45 poprzez określenie, że o wyznaczenie innego sądu ma obowiązek wystąpić sąd właściwy (proj. art. 44 § 2), a o oznaczenie sądu właściwego – sąd, do którego wpłynął pozew (proj. art. 45 § 2). Nie wyklucza to, oczywiście, dopuszczalności wnioskowania przez stronę o tego rodzaju wystąpienie.

Konkretyzacją zasady, że sąd nie powinien rozpoznawać sprawy, której charakter *a limine* stawia w wątpliwym świetle jego bezstronność, są dwie inne regulacje. Pierwsza, polegająca na obligatoryjnym rozpoznaniu sprawy przez inny sąd w przypadku wyłączenia sędziego (proj. art. 48¹), została omówiona przy przepisach o wyłączeniu sędziego. Druga polega na analogicznym „przekazaniu sprawy” w sytuacji, gdy sąd ogólnie właściwy miałby rozpoznać sprawę, w której stroną jest on sam albo sąd nad nim przełożony. Jest to legalizacja i usprawnienie dotychczasowej praktyki, w której ten sam efekt był osiągany w drodze zebrania oświadczeń o wyłączeniu od wszystkich sędziów danego sądu. Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 45².

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 2. Właściwość miejscowa Oddział 4. Przepisy szczególne	
Art. 44. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd.	Art. 44. § 1. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy inny sąd. § 2. O wyznaczenie innego sądu występuje sąd właściwy.

Art. 45. Jeżeli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.	Art. 45. § 1. Jeżeli na podstawie przepisów Kodeksu nie można w świetle okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo. § 2. O oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo, występuje sąd, do którego wpłynął pozew.
[nowa norma]	Art. 45¹. § 1. Sąd Najwyższy może przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności <u>względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego.</u> § 2. O przekazanie sprawy może wystąpić sąd właściwy.
[nowa norma]	Art. 45². Jeżeli stroną jest Skarb Państwa, a państwową jednostką organizacyjną, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, jest: 1) sąd właściwy do rozpoznania sprawy – sąd ten z urzędu przedstawi akta sprawy sądowi nad nim przełożonemu, który przekaze sprawę innemu sądowi równorzędnemu z sądem przedstawiającym; 2) sąd przełożony nad sądem właściwym do rozpoznania sprawy – sąd właściwy do rozpoznania sprawy z urzędu przedstawi akta sprawy temu sądowi przełożonemu, który przekaze sprawę innemu sądowi równorzędnemu z sądem przekazującym, mającemu siedzibę poza obszarem właściwości sądu przekazującego.

41. Skład sądu na posiedzeniu

Zmiany w tym zakresie mają charakter porządkujący:

- w proj. art. 47 § 4, art. 52 § 2, art. 330 § 1 i art. 367 § 3, art. 544 nie używany już przez ustawy ustrojowe termin „sędzia zawodowy” należy zastąpić terminem „sędzia”,
- w proj. art. 47 § 3 należy określić skład sądu poza rozprawą zgodnie z siatką pojęciową Kodeksu,
- w proj. art. 47 § 3¹–3² należy wyraźnie rozróżnić instytucje i kompetencje procesowe sądu i przewodniczącego.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział II. Skład sądu	
Art. 47. (...) § 3. Postanowienia poza rozprawą oraz zarządzenia wydaje przewodniczący . § 4. Prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów zawodowych , jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawartość lub precedensowy charakter sprawy.	Art. 47. (...) § 3. Postanowienia poza rozprawą wydaje <u>sąd w składzie jednego sędziego.</u> <u>§ 3¹. Zarządzenia wydaje przewodniczący.</u> <u>§ 3². W sprawach rozpoznawanych w składzie jednego sędziego sędzia ten ma prawa i obowiązki przewodniczącego.</u> § 4. Prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawartość lub precedensowy charakter sprawy.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział III. Wyłączenie sędziego	
Art. 52. (...) § 2. Postanowienie wydaje sąd w składzie trzech sędziów zawodowych po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 52. (...) § 2. Postanowienie wydaje <u>się</u> po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. <u>W przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni od dnia wpływu wniosku do właściwego sądu, a jeśli był dotknięty brakami – od dnia ich usunięcia, wniosek podlega rozpoznaniu bez wyjaśnienia, chyba że sąd uzna złożenie wyjaśnienia za konieczne.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów zawodowych uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy służbą sędzia zaznacza na wyroku przyczynę braku podpisu. (...)	Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy służbą sędzia zaznacza na <u>uzasadnieniu</u> przyczynę braku podpisu. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
Art. 367. § 1. (...) § 3. Rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów zawodowych. Postanowienia dotyczące postępowania dowodowego na posiedzeniu niejawnym wydaje sąd w składzie jednego sędziego. (...)	Art. 367. § 1. (...) § 3. <u>Sąd rozpoznaje sprawę</u> w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd <u>orzeka</u> w składzie jednego sędziego, <u>z wyjątkiem wydania wyroku.</u> (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga druga. Postępowanie nieprocesowe TYTUŁ II. Przepisy dla poszczególnych rodzajów spraw DZIAŁ I. Sprawy z zakresu prawa osobowego Rozdział 2. Ubezwłasnowolnienie Oddział 1. Przepisy ogólne	
Art. 544. § 1. Sprawy o ubezwłasnowolnienie należą do właściwości sądów okręgowych, które rozpoznają je w składzie trzech sędziów zawodowych.	Art. 544. § 1. Sprawy o ubezwłasnowolnienie należą do właściwości sądów okręgowych, które rozpoznają je w składzie trzech sędziów.

42. Kompetencje referendarza sądowego

a. Kompetencje

Ponieważ wiele przepisów dopuszcza referendarzy sądowych nie tylko do wykonywania czynności należących do sądu, lecz również do przewodniczącego, należy wyraźnie przewidzieć tę jego kompetencję w art. 47¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział II. Skład sądu	
Art. 47¹. Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej.	Art. 47¹. Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w <u>przypadkach</u> wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma, <u>zależnie od rodzaju podejmowanej czynności, prawa i obowiązki sądu albo przewodniczącego.</u>

b. Sądy apelacyjne

Problem braku sądu wyższego szczebla, który może rozpoznać zażalenie od postanowienia sądu apelacyjnego orzekającego w trybie skargi na orzeczenie referendarza jako sąd I instancji, zostaje rozwiązany poprzez wskazanie, że jeżeli zaskarżenie postanowienia do sądu wyższego szczebla nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia od orzeczenia sądu rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie (proj. art. 398²² § 6 zdanie 2).

Umożliwienie referendarzom wykonywania czynności w sądach apelacyjnych wiąże się z koniecznością zmian w art. 150, art. 151 i art. 151a Prawa o ustroju sądów powszechnych. Należy:

- 1) włączyć do regulacji zawartych w art. 150 § 4, art. 151 § 3 i art. 151a § 2 pkt 3 p.u.s.p., w konsekwencji zmiany powyższej, sąd apelacyjny i jego organy;
- 2) umożliwić referendarzom wybór przewodniczącego zebrania referendarzy (proj. art. 151 § 3 p.u.s.p.);
- 3) poprawić redakcję art. 151 § 2 p.u.s.p., w którym oczywiście chodzi o obszar właściwości sądu okręgowego, a nie o „obszar sądu okręgowego”.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Ustawa z 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych Dział IV. Referendarze sądowi, kuratorzy sądowi, pracownicy sądów, stali mediatorzy, ławnicy oraz organy pomocnicze sądów Rozdział 2. Referendarze sądowi	
Art. 150. (...) § 4. Przed podjęciem pracy referendarz sądowy składa ślubowanie wobec prezesa sądu okręgowego według następującej roty: (...)	Art. 150. (...) § 4. Przed podjęciem po raz pierwszy pracy na stanowisku referendarza referendarz sądowy wobec prezesa sądu okręgowego, <u>a referendarz zatrudniony w sądzie apelacyjnym – wobec prezesa tego sądu</u> składa ślubowanie według następującej roty: (...)
Art. 151. (...) § 2. Referendarze zatrudnieni na obszarze tego samego sądu okręgowego co najmniej raz w roku odbywają zebranie referendarzy okręgu. Zebranie zwołuje prezes sądu okręgowego. § 3. Zebranie referendarzy okręgu zajmuje stanowisko we wszystkich sprawach istotnych dla wykonywania zadań przez referendarzy, wybiera na okres kadencji przedstawiciela, reprezentuje referendarzy okręgu wobec organów sądu okręgowego. Przewodniczącym zebrania referendarzy okręgu jest referendarz najstarszy wiekiem.	Art. 151. (...) § 2. Referendarze zatrudnieni w sądach mających <u>siedziby w obszarze właściwości</u> tego samego sądu okręgowego co najmniej raz w roku odbywają zebranie referendarzy okręgu. Zebranie zwołuje prezes sądu okręgowego. § 3. Zebranie referendarzy okręgu zajmuje stanowisko we wszystkich sprawach istotnych dla wykonywania zadań przez referendarzy, wybiera na okres kadencji przedstawiciela i reprezentuje referendarzy okręgu wobec organów <u>sądów</u> . Przewodniczącym zebrania referendarzy okręgu jest referendarz najstarszy

	wiekiem, <u>chyba że zebranie wybierze innego przewodniczącego.</u>
Art. 151a. (...) § 2. (...) 3) gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska referendarza, na wniosek kolegium właściwego sądu okręgowego.	Art. 151a. (...) § 2. (...) 3) gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska referendarza, na wniosek kolegium właściwego sądu.

c. Rejestry i ewidencje sądowe

Obecny stan prawny zawęży zakres kompetencji referendarzy sądowych w sprawach rejestrowych tylko do rejestrów prowadzonych przez sądy rejonowe. Nie ma to uzasadnienia i nic nie stoi na przeszkodzie poszerzeniu tego uprawnienia na wszelkie rejestry i ewidencje prowadzone przez sądy. Z zakresu czynności rejestrowych powierzonych referendarzom należy wyłączyć tylko określone czynności, które ze względu na swe znaczenie społeczne powinny być wykonywane przez organy z zagwarantowaną niezawisłością:

- wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem o zgodność statutu partii politycznej z Konstytucją (art. 14 ust. 1 ustawy z 27 czerwca 1997 roku o partiach politycznych),
 - odmowa wpisu partii politycznej do ewidencji (art. 13 i art. 14 ustawy o partiach politycznych),
 - wykreślenie wpisu partii politycznej z ewidencji (art. 20 ustawy o partiach politycznych),
 - zawieszenie wydawania dziennika lub czasopisma (art. 22 Prawa prasowego)
- oraz, jak dotychczas, prowadzenie rozprawy, łącznie z jej przygotowaniem. Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 509¹ § 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga Druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 509¹. § 1. Czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym może wykonywać referendarz sądowy. § 2. Czynności w postępowaniach należących do właściwości sądów rejonowych prowadzących rejestry sądowe może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy. § 3. Czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego. § 4. Czynności w sprawach depozytowych może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu.	Art. 509¹. § 1. Czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym może wykonywać referendarz sądowy. § 2. Czynności w postępowaniach <u>dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy</u> może wykonywać referendarz sądowy, z <u>wyjątkiem</u> <u>przygotowania i prowadzenia rozprawy, odmowy wpisu partii politycznej do ewidencji, wykreślenia wpisu partii politycznej z ewidencji oraz zawieszenia wydawania dziennika lub czasopisma.</u> § 3. Czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego. § 4. Czynności w sprawach depozytowych może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu.

d. Pozostałe nowe kompetencje

W porównaniu z dotychczasowym stanem prawnym kompetencje referendarzy sądowych, poza wskazanymi wyżej, poszerza się o:

- 1) czynności w zakresie kontroli prawidłowości wniesionej apelacji (proj. art. 373 § 2),
- 2) czynności w postępowaniu nakazowym (proj. art. 479⁹² § 2),
- 3) orzekanie o należnościach osób trzecich przewidzianych w Kodeksie (art. 92 ust. 1 w związku z art. 93 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

Zmiany te zostały omówione w innych miejscach niniejszego uzasadnienia.

43. Rzecznicy konsumentów

Zgodnie z sugestią przedstawioną w toku konsultacji publicznych należy zmienić art. 63³ w taki sposób, by umożliwił powiatowym (miejskim) rzecznikom konsumentów wstępowanie do każdej sprawy o ochronę konsumenta (za jego zgodą). Przy okazji należy ujednolicić oznaczenia stron z siatką pojęciową Kodeksu.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł IIIb. Powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów	
Art. 63³. W sprawach o ochronę konsumentów powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów może wytaczać powództwa na rzecz obywateli , a także wstępować, za zgodą powoda , do postępowania w tych sprawach w każdym jego stadium.	Art. 63³. W sprawach o ochronę konsumentów powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów może wytaczać powództwa na rzecz <u>konsumentów</u> , a także wstępować, za zgodą <u>konsumentów</u> , do postępowania w tych sprawach w każdym <u>ich</u> stadium.

44. Komunikacja sądu ze stronami

a. Pouczenia dla stron

Praktyka sądowa wskazuje na potrzebę ustandaryzowania pouczeń, których sądy udzielają stronom na piśmie w toku postępowań. Powinny one także być redagowane w sposób bardziej zrozumiały dla nie-prawników niż dotychczas. W tym celu należy wyposażyć Ministra Sprawiedliwości w uprawnienie do wydania rozporządzenia ustanawiającego wzory takich pouczeń. Wzory te będą zredagowane we współpracy z jednostkami naukowymi zajmującymi się dostosowaniem języków fachowych (w tym przypadku języka prawniczego) do aparatu pojęciowego przeciętnego Polaka. Pouczenia te zostaną zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Zamieszczenie tam także urzędowych tłumaczeń tych pouczeń na najczęściej wykorzystywane w obrocie języki obce pozwoli na uniknięcie wydatków na każdorazowe tłumaczenie w sprawie z elementem zagranicznym.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł wstępny. Przepisy ogólne	
Art. 5. W razie uzasadnionej potrzeby sąd może udzielić stronom i uczestnikom postępowania występującym w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy	Art. 5. § 1. W razie uzasadnionej potrzeby sąd może udzielić stronom i uczestnikom postępowania występującym w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy

Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych.	Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych. <u>„§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory pouczeń, których udzielania na piśmie wymaga Kodeks, mając na względzie konieczność zapewnienia komunikatywności przekazu. § 3. Wzory pouczeń, o których mowa w § 2, wraz z ich tłumaczeniami na języki obce najczęściej wykorzystywane w obrocie z zagranicą Minister Sprawiedliwości udostępnia na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.</u>
---	--

b. Wskazówki sędziego dla stron

Dzisiejsze realia społeczne, w których funkcjonuje wymiar sprawiedliwości, przemawiają za ogólnie za poprawą wzajemnej komunikacji między sądem a stronami, w szczególności za osłabieniem barier, tradycyjnie uzasadnianych dotychczas pozycją sądu jako organu władzy. Nie wydaje się, by w dobie państwa traktowanego jako dobro wspólne, służebne wobec obywateli, jak również możliwości bezpośredniego, osobistego kontaktu obywateli z organami władz, takie podejście zasługiwało na utrzymanie. Niezależnie od tych zasadniczych względów poszerzenie kanałów komunikacji sądu ze stronami w toku postępowania jest pożądane ze względów pragmatycznych: wyraźne artykułowanie wzajemnych oczekiwań powinno doprowadzić do sprawniejszego rozstrzygnięcia sporu, a tym samym, w skali globalnej, do poprawy funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Oslabieniu barier ma służyć wyposażenie sędziego w uprawnienie do pouczenia stron o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych twierdzeń i dowodów. Względy doktrynalne nie mogą stać na przeszkodzie uwzględnieniu rzeczywistości, a ta wskazuje, że sędzia nie podejmuje oceny sprawy dopiero pod jej koniec, lecz wcześniej, począwszy od lektury pozwu i odpowiedzi na pozew, a następnie, pod wpływem wyników postępowania, ocenę tę weryfikuje i daje jej ostateczny wyraz w treści wyroku. Zakomunikowanie stronom, w razie potrzeby, jaka jest ta ocena na danym etapie sprawy, nie przesądza o ostatecznym rozstrzygnięciu sprawy ani nie świadczy o braku bezstronności sędziego; przeciwnie, jest to korzyść dla strony, która może odpowiednio zmodyfikować swe twierdzenia i żądania.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 205¹³. Podkreślenia wymaga, że nowa norma ma być stosowana na każdym posiedzeniu sądu, nie tylko przygotowawczym lub jawnym wyznaczonym na rozprawę. Sąd nie ma natomiast obowiązku udzielania wskazówek poza posiedzeniem, a tym bardziej na piśmie.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowa norma]	Art. 205¹³. W miarę potrzeby na posiedzeniu przewodniczący może pouczyć strony o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów.

c. Uprzedzanie o podstawie prawnej

Jak wskazano wyżej, doświadczenia praktyki sądowej ostatnich lat wskazują coraz wyraźniej na potrzebę wyjaśniania stronom ich sytuacji procesowej już w toku postępowania, zamiast zaskakiwania ich tym w końcowym rozstrzygnięciu. Jednym z aspektów tej potrzeby jest wskazanie stronom podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Lojalność sądu względem stron wymaga, by stronę, która w dobrej wierze wskazała, z której normy prawnej wywodzi swe roszczenia, uprzedzić, że żądane przez nią rozstrzygnięcie będzie oparte na innej normie prawnej. Obciążenie sądu tym obowiązkiem może doprowadzić do pewnych opóźnień w pojedynczych przypadkach, gdy obowiązek ten nie zostanie dopełniony, jednak w skali całego sądownictwa cywilnego powinno poskutkować usprawnieniem postępowania wynikłym z wyższej adekwatności twierdzeń i wniosków stron.

Instytucja ta jest wzorowana na podobnej instytucji funkcjonującej w postępowaniu karnym, w którym sąd jest obowiązany uprzedzić strony o możliwości zakwalifikowania czynu zarzuconego oskarżonemu z innego artykułu, niż wskazany w akcie oskarżenia (art. 399 § 1 Kodeksu postępowania karnego).

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 205¹⁴.

Wydaje się jasne, że projektowany przepis w żadnym wypadku nie ogranicza swobody sądu przy ustalaniu stanu prawnego ani subsumpcji stanu faktycznego. Tak samo jak norma omówiona w poprzednim punkcie, nowa norma ma być stosowana na każdym posiedzeniu sądu, nie tylko przygotowawczym lub jawnym wyznaczonym na rozprawę, nie ma natomiast obowiązku stosowania jej poza posiedzeniem.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowa norma]	Art. 205¹⁴. Jeżeli w toku posiedzenia okaże się, że o <u>żądaniu lub wniosku strony można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej, niż przez nią wskazana, uprzedza się o tym strony obecne na posiedzeniu.</u>

d. Wskazówki a bezstronność

W dotychczasowej praktyce sądowej utarł się pogląd, że wyrażenie przez sędziego poglądu na sprawę przed ogłoszeniem końcowego orzeczenia świadczy o braku jego bezstronności i uzasadnia wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy.

Jest to jednak zdecydowanie zbyt powierzchowna ocena. Jest przecież oczywiste, że pogląd sędziego na sprawę kształtuje się i zmienia, nieraz diametralnie, w miarę zapoznawania się z twierdzeniami stron i dowodami. To, że w danym momencie postępowania sędzia poweźmie pogląd określonej treści (korzystny dla jednej ze stron), nie znaczy, że nigdy tego poglądu nie zmieni. Cały proces cywilny nie jest przecież niczym innym, jak usystematyzowanym przez prawo procesem przekonywania sędziego przez strony do przyjęcia poglądu jednej z nich na sprawę. Tak więc wyrażenie przez sędziego poglądu na sprawę bynajmniej nie świadczy o braku jego bezstronności.

Nie należy również zapominać, że bezstronność sędziego, przy całej swej doniosłości, nie jest celem samym w sobie. Jest ona jedynie sposobem dojścia przez sąd do sprawiedliwego rozstrzygnięcia sprawy. To zaś jest tylko jednym z dopuszczalnych w świetle prawa sposobów rozwiązania sporu, którego kwintesencją jest sprawa sądowa. Ze społecznego punktu widzenia ważne jest rozwiązanie sporu; zachowanie przy tym zasad proceduralnych ma znaczenie wtórne, skoro stanowią one środek do celu.

Nawet obecny stan prawny milcząco dopuszcza wyrażenie przez sędziego poglądu na sprawę przy dążeniu do konsensualnego rozwiązania sporu: art. 223 § 1 nakazuje sędziemu nakłaniać strony do ugody. Niniejszy projekt idzie dalej i wręcz zobowiązuje sędziego do debaty ze stronami na temat możliwych rozstrzygnięć sprawy. Ma to się odbywać w toku posiedzenia wstępnego prowadzonego na zasadzie proj. art. 205⁶, na którym sędzia jest obowiązany w szczególności:

- ustalić przedmiot sporu i wyjaśnić stanowiska stron, także w zakresie prawnych aspektów sporu (proj. art. 205⁶ § 1),
- poszukiwać polubownego rozwiązania sporu, wspierać strony w formułowaniu propozycji ugodowych, wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu (proj. art. 205⁶ § 2).

Rzetelne wykonanie wszystkich tych obowiązków w praktyce nie może się odbyć w oderwaniu od okoliczności sprawy i bez wyrażenia, choćby pośrednio, poglądu co do prawdopodobnego rozstrzygnięcia sprawy. Już zresztą sam fakt postawienia przez sędziego propozycji ugodowej oznacza ujawnienie jego wstępnej oceny sprawy: sędzia nie nakłaniałby do ugody, gdyby powództwo było całkowicie i oczywiście bezzasadne; skoro więc nakłania, to jest jasne, że powództwo musi mieć, choćby i nikłe, ale jednak szanse powodzenia. Przy nakłanianiu stron do wzajemnych ustępstw sędzia w istocie nie ma innego argumentu, jak tylko wskazać im potencjalne słabe punkty w ich stanowiskach procesowych i konsekwencje ich nieobronienia (nieudowodnienia). To również oznacza ujawnienie poglądu na sprawę przed zakończeniem postępowania.

Z tych i z innych spotykanych w praktyce przykładów wynika, że skuteczne, a więc rzetelne wykonanie przez sędziego obowiązku nakłaniania stron do ugodowego rozwiązania sporu z reguły musi pociągnąć za sobą ujawnienie przez sędziego jego aktualnego poglądu na sprawę. Nie można jednak czynić sędziemu z tego zarzutu, skoro w ten sposób zmierza do skutku w postaci ugodowego rozwiązania sporu między stronami – nadzwyczaj pożądanego ze społecznego punktu widzenia.

Mimo to wyrażenie przez sędziego poglądu nawet w takiej sytuacji bywa przyjmowane za podstawę jego wyłączenia od dalszego rozpoznania sprawy. Jest jasne, że taka praktyka wywiera efekt mrozący na sędziego, demotywując go do starań o ugodowe rozwiązanie sporu między stronami. Efektem jest nonsensowna sytuacja, w której sędzia, któremu nie wolno otwarcie uprzytomnić stronom ich rzeczywistego położenia w procesie, musi w tym celu uciekać się do sugestii i aluzji – tak jakby otwarta, uczciwa informacja była czymś niestosownym.

W obliczu wciąż rosnącej liczby spraw wpływających do sądów, która wymusza na sądach coraz większą skuteczność w ugodowym rozwiązywaniu sporów, należy zerwać z fikcją całkowitej bezstronności sędziego przez cały czas trwania procesu i przyjąć do wiadomości fakt, że są sytuacje, które uzasadniają wyrażenie przez sędziego poglądu na sprawę jeszcze przed jej zakończeniem, nie dając jednocześnie podstawy do posądzenia o stronniczość. Do takich okoliczności niewątpliwie należą wyjaśnianie stronom czynności sądu oraz nakłanianie ich do ugodowego rozwiązania sporu. W takich okolicznościach wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów nie należy poczytywać

za przewidzianą w art. 49 okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie (o ile nie zachodzą jakieś wyjątkowe okoliczności, które nakazują jednak taką ocenę przyjąć).

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 49 § 2.

1	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział III. Wyłączenie sędziego	
Art. 49. Niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie.	Art. 49. § 1. Niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. § 2. <u>Za okoliczność, o której mowa w § 1, nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody.</u>

45. Interwencja uboczna

W dotychczasowym stanie prawnym od interwenienta ubocznego wymaga się, i słusznie, wskazania, do której ze stron przystępuje i jaki ma interes prawny w przystąpieniu – ale nie określa się sankcji niedopełnienia tego wymogu. Należy więc po pierwsze wyraźnie wskazać, że pismo zawierające interwencję jest pismem procesowym (wobec czego do jego formy stosują się wymogi z art. 126–129, a w przypadku ich niedopełnienia – sankcja zwrotu pisma na zasadzie art. 130), a po drugie – wyraźnie przewidzieć odpowiednie zastosowanie art. 130 także w sytuacji braku wymaganych wzmianek (które składają się na treść pisma, a nie stanowią jego formy). Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 77 § 1–1¹.

W dotychczasowym stanie prawnym sąd jest zobligowany do rozstrzygnięcia co do opozycji przeciwko interwencji ubocznej na rozprawie, z oczywistymi negatywnymi następstwami dla szybkości postępowania, a jednocześnie bez względu na to, czy sytuacja procesowa rzeczywiście tego wymaga. Względ na sprawność postępowania, zwłaszcza przy obecnym nadmiernym obciążeniu sądów, przemawia za tym, by potrzebę rozpoznania opozycji na rozprawie pozostawić każdorazowej ocenie sądu i dopuścić rozpoznawanie opozycji także na posiedzeniu niejawnym. Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 78 § 2.

Możliwość rozpoznania opozycji na posiedzeniu niejawnym pociąga za sobą potrzebę określenia na nowo terminu do jej złożenia, bo nie może on już być uzależniony od toku rozprawy. W myśl proj. art. 77 § 1 interwencję uboczną zgłasza się w piśmie procesowym, wobec czego za początek biegu terminu do wniesienia opozycji można przyjąć doręczenie tego pisma. Opozycja nie wymaga uzasadnienia ani nawet formy pisemnej, więc aż nadto wystarczający do jej wniesienia wydaje się termin dwóch tygodni od doręczenia, albo chwila rozpoczęcia najbliższego posiedzenia z udziałem strony, jeżeli nastąpi wcześniej. Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 78 § 1.

Przy okazji opisanych zmian dostosowano brzmienie art. 77 i art. 78 do zasad współczesnego języka prawnego.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł IV. Strony Dział III. Interwencja główna i uboczna	
Art. 77. § 1. Wstąpienie swe do sprawy interwenient uboczny powinien zgłosić w piśmie, w którym po da, jaki ma interes prawny we wstąpieniu i do której ze stron przystępuje. Pismo to należy doręczyć obu stronom. (...)	Art. 77. § 1. Interwenient uboczny <u>zgłasza wstąpienie do sprawy</u> w piśmie <u>procesowym</u> , w którym <u>wskazuje</u> , jaki ma interes prawny we wstąpieniu i do której ze stron przystępuje. Pismo to <u>doręcza się</u> stronom. § 1 ¹ . <u>Do pisma nie spełniającego wymogów, o których mowa w § 1, stosuje się odpowiednio przepis art. 130.</u> (...)
Art. 78. § 1. Każda ze stron może zgłosić opozycję przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego, jednakże nie później niż przy rozpoczęciu najbliższej rozprawy . § 2. Sąd oddali opozycję po przeprowadzeniu co do niej rozprawy , jeżeli interwenient uprawdopodobni, że ma interes prawny we wstąpieniu do sprawy. (...)	Art. 78. § 1. Każda ze stron może zgłosić opozycję przeciwko <u>wstąpieniu</u> interwenienta ubocznego <u>w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia jej pisma zawierającego oświadczenie o wstąpieniu</u> , w każdym razie <u>jednak nie później niż przy rozpoczęciu najbliższego posiedzenia z jej udziałem</u> . § 2. Sąd oddali opozycję, jeżeli interwenient uprawdopodobni, że ma interes prawny we wstąpieniu do sprawy. (...)

46. Koszty procesu

a. Dodatkowa możliwość obciążenia kosztami procesu

Obciążenie kosztami procesu jest skutecznym narzędziem, przy użyciu którego sąd może kształtować postawy stron w sposób pożądaný dla rzetelności procesu. Obecny stan prawny przewiduje już możliwość „karnego” obciążenia strony kosztami procesu, jest ona jednak wąska i kłopotliwa, ponieważ mogą to być tylko te koszty, których powstanie strona bezpośrednio spowodowała. Możliwość tę należy poszerzyć poprzez umocowanie sądu do obciążenia strony wszelkimi kosztami procesu, z ograniczeniem tej sankcji do dwóch sytuacji:

- 1) nieusprawiedliwionego niestawiennictwa strony wezwanej do osobistego stawiennictwa na czynność sądu wymagającą jej udziału (np. oględziny wymagające wyjaśnień strony),
- 2) nieusprawiedliwionego niestawiennictwa na posiedzenie mediacyjne mimo wcześniejszej zgody na mediację.

Zmiany te wprowadza proj. art. 103 § 3.

b. Odsetki od kosztów procesu

Odsetki od przyznanego zwrotu kosztów procesu powinny, analogicznie jak odsetki od zasądanego świadczenia, zmotywować strony do skwapliwego wykonywania wyroku.

Odsetki od przyznanego zwrotu kosztów procesu należą się z mocy ustawy obok samego zwrotu, co oznacza, że nie jest potrzebny odrębny wniosek o ich przyznanie ani odrębne rozstrzygnięcie o ich przyznaniu (wystarczy samo rozstrzygnięcie o przyznaniu zwrotu kosztów procesu). Dla uniknięcia komplikacji przy orzekaniu wysokość tych odsetek zostaje ustawowo określona jako równa ustawowym odsetkom za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego (art.

481 § 1 Kodeksu cywilnego). Ponieważ stronie zobowiązanej należy dać czas na dobrowolne spełnienie świadczenia, odsetki te należą się:

- 1) co do zasady – za czas od uprawomocnienia się orzeczenia, którym je ustalono, do dnia zapłaty,
- 2) w przypadku, gdy orzeczenie to jest prawomocne z chwilą wydania (przede wszystkim wyrok sądu II instancji) – za czas po upływie tygodnia od dnia jego ogłoszenia do dnia zapłaty,
- 3) jeżeli orzeczenie prawomocne z chwilą wydania podlega doręczeniu z urzędu – za czas po upływie tygodnia od dnia jego doręczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

Ponosząc w toku postępowania wydatek, np. na koszty przeprowadzenia dowodu (z reguły najczęściej na wynagrodzenie za opinię biegłego), strona zamraża środki finansowe na czas od poniesienia tego wydatku do jego zwrotu przez stronę przeciwną. Jeżeli wydatek taki w okolicznościach danej sprawy jest szczególnie wysoki, strona powinna mieć możliwość rekompensaty za okres niekorzystania ze swoich środków. Należy więc przewidzieć, że w szczególnie uzasadnionym przypadku, na wniosek strony, która w toku procesu poniosła szczególnie wysoki wydatek podlegający zwrotowi, sąd może jej przyznać opisane wyżej odsetki od kwoty równej temu wydatkowi za czas od dnia jego poniesienia przez stronę do dnia zapłaty.

Zmianę tę wprowadza proj. art. 98 § 1¹–1².

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział I. Zwrot kosztów procesu	
Art. 98. § 1. Strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). § 2. Do niezbędnych kosztów procesu prowadzonego przez stronę osobiście lub przez pełnomocnika, który nie jest adwokatem, radcą prawnym lub rzecznikiem patentowym, zalicza się poniesione przez nią koszty sądowe, koszty przejazdów do sądu strony lub jej pełnomocnika oraz równowartość zarobku utraconego wskutek stawiennictwa w sądzie. Suma kosztów przejazdów i równowartość utraconego zarobku nie może przekraczać wynagrodzenia jednego adwokata wykonującego zawód w siedzibie sądu procesowego. (...)	Art. 98. § 1. Strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). § 1¹. <u>Od przyznanego zwrotu kosztów procesu należą się odsetki, w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je ustalono, do dnia zapłaty. Jeżeli orzeczenie to jest prawomocne z chwilą wydania, odsetki te należą się za czas po upływie tygodnia od dnia jego ogłoszenia do dnia zapłaty, a jeżeli orzeczenie takie podlega doręczeniu z urzędu – za czas po upływie tygodnia od dnia jego doręczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.</u> § 1². <u>W szczególnie uzasadnionym przypadku, na wniosek strony, która w toku procesu poniosła szczególnie wysoki wydatek podlegający zwrotowi, sąd może przyznać jej odsetki przewidziane w § 1¹ od kwoty równej temu wydatkowi za czas od dnia jego poniesienia przez stronę do dnia zapłaty.</u> § 2. Do niezbędnych kosztów procesu prowadzonego przez stronę osobiście lub przez pełnomocnika, który nie jest adwokatem, radcą prawnym lub rzecznikiem patentowym, zalicza się poniesione przez nią koszty sądowe, koszty przejazdów do sądu strony lub jej pełnomocnika oraz równowartość zarobku utraconego wskutek stawiennictwa w sądzie. Suma kosztów przejazdów i równowartość utraconego zarobku nie może przekraczać wynagrodzenia jednego adwokata wykonującego zawód w siedzibie sądu procesowego. (...)
Art. 103. § 1. Niezależnie od wyniku sprawy sąd może włożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu kosztów, wywołanych ich niesumieństwem lub oczywiście	Art. 103. § 1. Niezależnie od wyniku sprawy sąd może włożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu kosztów, wywołanych ich niesumieństwem lub oczywiście

niewłaściwym postępowaniem. § 2. Przepis § 1 dotyczy zwłaszcza kosztów powstałych wskutek uchylenia się od wyjaśnień lub złożenia wyjaśnień niezgodnych z prawdą, zatajenia lub opóźnionego powołania dowodów, a także oczywiście nieuzasadnionej odmowy poddania się mediacji.	niewłaściwym postępowaniem. § 2. Przepis § 1 dotyczy zwłaszcza kosztów powstałych wskutek uchylenia się od wyjaśnień lub złożenia wyjaśnień niezgodnych z prawdą, zatajenia lub opóźnionego powołania dowodów, a także oczywiście nieuzasadnionej odmowy poddania się mediacji. <u>§ 3. Jeżeli strona:</u> 1) <u>mimo wezwania do osobistego stawiennictwa nie stawiała się w celu udziału w czynności sądu i nie usprawiedliwiła swego niestawiennictwa,</u> 2) <u>w toku postępowania bez usprawiedliwienia nie stawiała się na posiedzenie mediacyjne pomimo wcześniejszej zgody na mediację</u> <u>– sąd może, niezależnie od wyniku sprawy, włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu kosztów w części wyższej, niż nakazywałby to wynik sprawy, a nawet zwrotu kosztów w całości.</u>
--	--

47. Formularze sądowe

Praktyczne doświadczenia ze stosowaniem formularzy procesowych w postępowaniu sądowym prowadzą do następujących wniosków:

- nakładanie na strony zastępowane przez fachowych pełnomocników obowiązku stosowania formularzy jest bezcelowe, skoro potrafią oni sformułować pisma procesowe bez ich użycia,
- strony działające przed sądem samodzielnie, które nie potrafiłyby sporządzić pisma procesowego w zwykłej formie, nie potrafią również wypełnić formularzy,
- mimo to w indywidualnych przypadkach użycie formularza może pomóc stronie nieporadnej w prawidłowym formułowaniu oświadczeń i żądań,
- użycie formularza jest celowe w szczególnych kategoriach spraw wymagających podania ściśle określonych wiadomości (np. w postępowaniu wieczystoksięgowym).

Tak więc ogólny obowiązek stosowania formularzy nie upraszcza postępowania, a tylko je komplikuje, nie dając w zamian istotnych korzyści. Dlatego należy odejść od obligatoryjnego stosowania formularzy w procesie (wraz z postępowaniami odrębnymi). Obowiązek ten powinien natomiast pozostać w postępowaniach nieprocesowych, w których użycie formularzy jest konsekwencją szczególnych wymagań co do treści składanych oświadczeń.

Zniesienie obowiązku stosowania formularzy nie oznacza zakazu ich stosowania: strony mogą z nich korzystać dobrowolnie. Możliwość ta nie wymaga szczególnej dekretacji, ponieważ żaden przepis nie zakazuje, by wnoszone przez stronę pismo procesowe miało postać formularza.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez uchylenie art. 187¹, który nakłada obowiązek stosowania formularzy na usługodawców lub sprzedawców, oraz uchylenie art. 493 § 2, art. 503 § 2 i art. 505², które nakładają obowiązek wnoszenia pism procesowych na formularzach w określonych postępowaniach odrębnych i sytuacjach procesowych.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 187¹. Jeżeli powód będący usługodawcą lub sprzedawcą dochodzi roszczeń wynikających z umów o: 1) świadczenie usług pocztowych i telekomunikacyjnych; 2) przewóz osób i bagażu w komunikacji masowej; 3) dostarczanie energii elektrycznej, gazu i oleju opałowego; 4) dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków; 5) wywóz nieczystości; 6) dostarczanie energii cieplnej — jest obowiązany wnieść pozew na urzędowym formularzu.	Art. 187¹. (uchylony)
Art. 493. § 1. Pismo zawierające zarzuty wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty. (...) § 2. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie zarzutów wymaga również zachowania tej formy. (...)	Art. 493. § 1. Od nakazu zapłaty pozwany może wnieść zarzuty. § 3. W postępowaniu po wniesieniu zarzutów: 1) nie stosuje się przepisów art. 194–196 i art. 198; 2) powództwo wzajemne jest niedopuszczalne; 3) nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych; jednakże w razie zmiany okoliczności powód może żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy. (...)
Art. 503. § 1. Pismo zawierające sprzeciw wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty, a w przypadku nakazu wydanego przez referendarza sądowego — do sądu, przed którym wytoczono powództwo. (...) § 2. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie sprzeciwu wymaga również zachowania tej formy.	Art. 503. (uchylony)
Art. 505². Pozew, odpowiedź na pozew, sprzeciw od wyroku zaocznego i pismo zawierające wnioski dowodowe wnoszone w postępowaniu uproszczonym powinny być sporządzone na urzędowych formularzach.	Art. 505². (uchylony)

48. Następstwa nieopłacenia oświadczenia o rozszerzeniu powództwa

W dotychczasowym stanie prawnym oświadczenie o rozszerzeniu lub innej zmianie powództwa podlega opłacie, jednak sankcją tego obowiązku jest tylko orzeczenie o obowiązku poniesienia opłaty w orzeczeniu kończącym postępowanie, a sąd jest obowiązany prowadzić postępowanie niezależnie od uiszczenia opłaty na wezwanie (art. 130³ § 2). Sankcja ta jest nieskuteczna, ponieważ na porządku dziennym jest lekceważenie wezwań do opłacenia rozszerzonego powództwa. Prowadzi to de facto do kredytowania przez Skarb Państwa strony rozszerzającej powództwo – co jest nie do przyjęcia.

Rozwiązaniem jest wprowadzenie sankcji w postaci zwrotu pisma procesowego zawierającego oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu. Ponieważ sankcja dotychczas przewidziana w art. 130³ § 2 jest

wyjątkiem od ogólnej sankcji z art. 130 § 1, dla osiągnięcia tego celu wystarczy wykreślić z art. 130³ § 2 wzmiankę ustanawiającą ten wyjątek.

Wraz ze zmianą art. 130³ § 2 należy uzupełnić katalog pism podlegających opłacie, zawarty w art. 3 w ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, o oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu. Co prawda katalog ten jest przykładowy, jednak jego uzupełnienie jest celowe, bo wyraźnie wskaże cel zmiany.

Do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych należy również wprowadzić normę określającą sposób ustalania opłaty od pisma rozszerzającego lub zmieniającego powództwo – jako różnicy między opłatą należną od powództwa w rozszerzonej lub zmienionej postaci a opłatą od powództwa w postaci pierwotnej. Zgodnie ze zmianami wprowadzonymi do tej ustawy opłata ta nie może jednak być niższa od 30 złotych.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 25a u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 130³. (...) § 2. Jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał na skutek rozszerzenia lub innej zmiany żądania, z innych przyczyn niż wymienione w § 1, albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron – po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia, przewodniczący wzywa zobowiązanego do uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli mieszka on lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela – w terminie nie krótszym od miesiąca. W razie bezskutecznego upływu terminu, sąd prowadzi sprawę bez wstrzymywania biegu postępowania, a o obowiązku uiszczenia opłaty orzeka w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu.	Art. 130³. (...) § 2. Jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał z innych przyczyn niż wymienione w § 1 albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom, a w przypadku braku takich stron – po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia, przewodniczący wzywa zobowiązanego do uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli zobowiązany mieszka lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela – w terminie nie krótszym niż miesiąc. W <u>przypadku</u> bezskutecznego upływu terminu sąd prowadzi sprawę bez wstrzymywania biegu postępowania, a o obowiązku uiszczenia opłaty orzeka w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu.
Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 3. 1. Opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. 2. Opłacie podlegają w szczególności następujące pisma: 1) pozew i pozew wzajemny; 2) apelacja i zażalenie; (...).	Art. 3. 1. Opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. 2. Opłacie podlegają w szczególności następujące pisma: 1) pozew i pozew wzajemny; <u>1a) pismo zawierające oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu;</u> 2) apelacja i zażalenie; (...).
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
[nowa norma]	Art. 25a. Opłatę od oświadczenia o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu pobiera się w wysokości różnicy między opłatą należną od <u>powództwa rozszerzonego lub zmienionego a opłatą należną sprzed rozszerzenia lub zmiany powództwa</u>, nie niższej jednak, niż 30 złotych.

49. Doręczenia

a. Doręczenia wyłącznie elektroniczne między pełnomocnikami

Skoro Kodeks dopuszcza już możliwość doręczania sobie nawzajem przez profesjonalnych pełnomocników pism procesowych w toku postępowania bez pośrednictwa sądu, należy konsekwentnie rozszerzyć tę możliwość na doręczanie drogą elektroniczną. Nie ma bowiem potrzeby, by obrót pism między profesjonalnymi kancelariami odbywał się wyłącznie w formie papierowej. Oczywiście korzystanie z tej możliwości powinno być dobrowolne.

Aby uniknąć zawierania tego rodzaju porozumień „na wszelki wypadek” i późniejszych zarzutów co do ich ważności, możliwość tę należy ograniczyć do konkretnej, toczącej się już sprawy. Jednocześnie, dla uniknięcia możliwych wybiegów procesowych polegających na manipulacji środkami przekazu elektronicznego, należy zobowiązać pełnomocników do podania do wiadomości sądu danych adresowych używanych w danej sprawie (np. adresu poczty elektronicznej lub numeru faxu) oraz przewidzieć, że nie mogą one zostać zawarte z zastrzeżeniem warunku ani terminu, jak też nie podlegają odwołaniu – zakończenie takiego trybu doręczeń może zarządzić sąd (w praktyce, oczywiście, zapewne z reguły na wniosek stron).

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 132 § 1³.

Przy okazji tej zmiany należy również w § 1 i 1² dopasować brzmienie Kodeksu do ustawy z 15 grudnia 2016 roku o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2016 poz. 2261 z późn.zm.) poprzez wskazanie, że zastępstwo procesowe sprawuje Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej, a nie jej radca.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 2. Doręczenia	
Art. 132. § 1. W toku sprawy adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy oraz radca Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej doręczają sobie nawzajem bezpośrednio odpisy pism procesowych z załącznikami. W treści pisma procesowego wniesionego do sądu zamieszcza się oświadczenie o doręczeniu odpisu pisma drugiej stronie albo o jego nadaniu przesyłką poleconą. Pisma, niezawierające powyższego oświadczenia, podlegają zwrotowi bez wzywania do usunięcia tego braku. (...) § 1 ² . Przepis § 1 nie dotyczy pism wnoszonych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, podlegających doręczeniu adwokatowi, radcy prawnemu, rzecznikowi patentowemu lub radcy Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, którzy dokonali wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. § 2. Doręczenie adresatowi może nastąpić także przez wręczenie mu pisma bezpośrednio w sekretariacie sądu.	Art. 132. § 1. W toku sprawy adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy oraz Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej doręczają sobie nawzajem bezpośrednio odpisy pism procesowych z załącznikami. W treści pisma procesowego wniesionego do sądu zamieszcza się oświadczenie o doręczeniu odpisu pisma drugiej stronie albo o jego nadaniu przesyłką poleconą. Pismo niezawierające powyższego oświadczenia podlega zwrotowi bez wzywania do usunięcia tego braku. (...) § 1 ² . Przepis § 1 nie dotyczy pism wnoszonych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, podlegających doręczeniu adwokatowi, radcy prawnemu, rzecznikowi patentowemu lub Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, którzy dokonali wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. <u>§ 1³. Pisma procesowe z załącznikami, z wyłączeniem pism wymienionych w § 1¹, adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy oraz Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej doręczają sobie nawzajem wyłącznie w formie elektronicznej, jeżeli złożą sądowi zgodne oświadczenia odpowiedniej treści i podadzą do</u>

	wiadomości sądu używane do tego dane kontaktowe, w szczególności adres poczty elektronicznej lub numer faksu. Oświadczenia nie podlegają odwołaniu, a zastrzeżenia warunku lub terminu uważa się za niebyłe. Na zgodny wniosek stron lub w innych uzasadnionych przypadkach sąd zarządza odstąpienie od takiego sposobu doręczania. § 2. Doręczenie adresatowi może nastąpić także przez wręczenie mu pisma bezpośrednio w sekretariacie sądu.
--	--

b. Doręczanie pism sądowych bezpośrednio stronom

Art. 133 § 3 w dotychczasowym brzmieniu nakazuje doręczać pisma sądowe pełnomocnikowi strony lub osobie umocowanej do odbioru pism sądowych. W praktyce powstają jednak wątpliwości, czy zasada ta odnosi się także do pism sądowych kierowanych wprost (osobiście, bezpośrednio) do stron. Należy więc jednoznacznie wskazać, że pismo wzywające stronę do osobistego stawiennictwa doręcza się tylko bezpośrednio tej stronie.

Art. 133 § 3 w dotychczasowym brzmieniu w sposób szczególny reguluje tryb doręczania pism sądowych Skarbowi Państwa, nakazując niezależnie od doręczenia pełnomocnikowi doręczyć przesyłkę bezpośrednio Skarbowi Państwa (ściślej rzecz biorąc – reprezentującej go jednostce organizacyjnej). Praktyka sądowa wykazała brak pozytywnego wpływu tego wyjątku na sprawność i rzetelność postępowania, wobec czego nie ma uzasadnienia dla dalszego jego utrzymywania.

Odpowiednie zmiany wprowadza proj. art. 133 § 3.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 2. Doręczenia	
Art. 133. (...) § 3. Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, doręczenia należy dokonać tym osobom. Jednakże Skarbowi Państwa doręczenia dokonuje się zawsze w sposób określony w § 2.	Art. 133. (...) § 3. Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, <u>pisma sądowe doręcza się tym osobom. Pismo wzywające stronę do osobistego stawiennictwa doręcza się tylko bezpośrednio tej stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 1135⁵ § 1.</u>

c. Pewne doręczenie pierwszego pisma w sprawie

Jednym z największych problemów w praktyce funkcjonowania sądów cywilnych jest doręczenie pierwszego pisma w sprawie (odpisu pozwu/wniosku z załącznikami oraz, w obecnym stanie prawnym, z zawiadomieniem o rozprawie). O doniosłości tego problemu decyduje kilka czynników.

Znaczenie doręczenia pierwszego pisma w sprawie jest kluczowe dla całego dalszego postępowania, ponieważ z założenia powoduje uznanie za doręczone wszystkich kolejnych pism sądowych – łącznie z tymi, które wywołują potrzebę obrony swych praw przez stronę.

Z reguły jedyną podstawą oceny, czy pismo należy uznać za doręczone, jest adnotacja na dowodzie doręczenia. Tymczasem w przypadku zwrotu pisma cała informacja otrzymywana przez sąd

najczęściej brzmi „drzwi zamknięte”, bowiem doręczyciel pocztowy nie ma ani uprawnień, ani obowiązku prowadzić dochodzenia w celu ustalenia, czy i kto przebywa pod wskazanym adresem. Tak więc sąd ma nadzwyczaj nikłe przesłanki do podjęcia strategicznej decyzji. W istocie ocena, że przesyłka taka została doręczona, opiera się więc wyłącznie na wierze w prawdopodobność powoda. Tymczasem powód nie ma motywacji do podawania adresu pozwanego zgodnego z prawdą, skoro może sobie w ten sposób zapewnić wykluczenie pozwanego od udziału w postępowaniu, a tym samym – wygraną.

Liczba sytuacji, w których pierwsze pismo jest zwracane bez doręczenia, jest znacząca w skali całego sądownictwa. Jest to konsekwencją faktu, że spora część mieszkańców mniejszych miejscowości przebywa na stałe poza Polską, z reguły nie zgłaszając tego organom ewidencji ludności. Oceniając dopuszczalność uznania pisma za doręczone, sąd nie ma możliwości rozróżnienia takiej sytuacji od sytuacji, w której pozwany po prostu uchyla się od udziału w postępowaniu. W tej sytuacji, pod presją nacisku na „załatwianie spraw”, w sądach regułą stało się uznawanie, że ma miejsce ta druga sytuacja – i uznawanie pisma za doręczone na podstawie, w istocie, samego tylko oświadczenia powoda. Powstające komplikacje „rozwiązuje” się w ten sposób, że na wniosek pseudo-pozwanego, składany już w toku egzekucji, sąd przywraca mu terminy do złożenia środków zaskarżenia (sprzeciwu od wyroku zaocznego, apelacji od wyroku, zarzutów bądź sprzeciwu od nakazu zapłaty).

Prowadzi to do sytuacji, że zbyt często sądy prowadzą procesy w istocie fikcyjne, oparte na bezpodstawnym uznawaniu za doręczone pism, które w rzeczywistości nigdy nawet nie miały szans dotrzeć do pozwanych. Sytuacja taka jest nie do przyjęcia. Powaga Państwa Polskiego, w którego imieniu wydaje się wyroki, wymaga, by procesy były prowadzone rzetelnie – a nie z dopuszczoną z góry możliwością, że adres pozwanego jest fałszywy i z perspektywą doraźnego naprawiania uchybień poprzez wznawianie postępowań.

Przynajmniej części przypadków, w których pismo wszczynające postępowanie sąd bezpodstawnie uznał za doręczone mimo faktycznego zwrotu, da się uniknąć poprzez umożliwienie doręczenia takiego pisma przez komornika. Doręczenia komornicze są z reguły szybkie, pewne i stosunkowo tanie, a także dają szerszą informację co do faktycznego miejsca pobytu adresata niż doręczenia pocztowe. Wykorzystanie tej drogi należy więc dopuścić w przypadkach, gdy walor doręczenia pisma sądowego pocztą jest wątpliwy. Ponieważ doręczenie takiego pisma jest przepustką do wydania orzeczenia, a to leży w interesie powoda, jego należy obciążyć zapewnieniem takiego doręczenia; sąd po upływie przewidzianego do tego terminu powinien dysponować oświadczeniem komornika o doręczeniu lub pewnym adresem pozwanego.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 139¹.

Zmiana w ustawie z 22 marca 2018 roku o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 poz. 771, z późn. zm.), stanowi konsekwencję wprowadzenia do Kodeksu postępowania cywilnego proj. art. 139¹.

Sankcją niedopełnienia przez powoda opisanych czynności winno być zawieszenie postępowania na zasadzie art. 177 § 1 pkt 6, ponieważ w takiej sytuacji sprawie nie można nadać dalszego biegu.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 2. Doręczenia	
[nowa norma]	Art. 139¹. § 1. Jeżeli pozwany, pomimo powtórzenia zawiadomienia zgodnie z art. 139 § 1 zdanie drugie, nie odebrał pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw, a w sprawie nie doręczono mu wcześniej żadnego pisma w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających i nie ma zastosowania art. 139 § 2 i 3 lub inny przepis szczególny przewidujący skutek doręczenia, przewodniczący zawiadamia o tym powoda, przesyłając mu przy tym odpis pisma dla pozwanego i zobowiązując do doręczenia tego pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika. § 2. Powód w terminie dwóch miesięcy od doręczenia mu powyższego zobowiązania składa do akt potwierdzenie doręczenia pisma pozwanemu przez komornika albo zwraca pismo i wskazuje aktualny adres pozwanego lub dowód, że pozwany przebywa pod adresem wskazanym w pozwie. Po bezskutecznym upływie terminu dwóch miesięcy stosuje się przepis art. 177 § 1 pkt 6.

d. Doręczanie pism sądowych podmiotom wpisanym do KRS i CEIDG

Zawarta w art. 133 § 2a regulacja zasad doręczania pism sądowych przedsiębiorcom jest niedostosowana do obecnego stanu prawnego, ponieważ nie uwzględnia różnic między Centralną Ewidencją i Informacją o Działalności Gospodarczej a Krajowym Rejestrem Sądowym w zakresie charakteru adresu podawanego w tych rejestrach i waloru adresu wykreślonego. Przepis ten należy rozbić na dwa przepisy zawierające odmienne normy dotyczące przedsiębiorców wpisanych do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i przedsiębiorców wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego.

Przy okazji oznaczenie § 2c należy zmienić na § 2³, zgodnie z konwencją przyjętą w Kodeksie.

Odpowiednie zmiany wprowadza proj. art. 133 § 2^{1–2}³.

Z tych samych powodów należy zmienić zawartą w art. 139 § 3 regulację konsekwencji nieujawnienia zmiany adresu przez podmiot procesowy, który z mocy odrębnych przepisów podlega wpisowi do rejestru. Przy okazji należy uprościć redakcję tego przepisu.

Przewidziany w art. 139 § 5 obowiązek wydania zaświadczenia o uznaniu wyroku albo nakazu zapłaty za doręczony na zasadzie art. 139 § 1 należy uzupełnić o obowiązek zamieszczenia wzmianki o uchyleniu zarządzenia o uznaniu za doręczone, o ile do tego uchylenia doszło – ponieważ informacja wynikająca z tego zaświadczenia powinna być pełna.

Odpowiednie zmiany wprowadzają proj. art. 139 § 3 i 5.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 2. Doręczenia	
Art. 133. § 1. Jeżeli stroną jest osoba fizyczna, doręczenia dokonuje się jej osobiście, a gdy nie ma ona zdolności procesowej – jej przedstawicielowi ustawowemu. § 2. Pisma procesowe lub orzeczenia dla osoby prawnej, jak również dla organizacji, która nie ma osobowości prawnej, doręcza się organowi uprawnionemu do reprezentowania ich przed sądem lub do rąk pracownika upoważnionego do odbioru pism. § 2a. Pisma procesowe dla przedsiębiorców i wspólników spółek handlowych, wpisanych do rejestru sądowego albo Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG), doręcza się na adres udostępniany w rejestrze albo CEIDG, chyba że strona wskazała inny adres dla doręczeń. Jeżeli ostatni udostępniony adres został wykreślony jako niezgodny z rzeczywistym stanem rzeczy i nie zgłoszono wniosku o wpis nowego adresu, który podlegałby udostępnieniu, adres wykreślony jest uważany za adres udostępniony w rejestrze albo CEIDG. § 2b. (uchylony). § 2c. Pisma procesowe lub orzeczenia dla osób reprezentujących podmiot wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego, likwidatorów, prokurentów, członków organów lub osób uprawnionych do powołania zarządu doręcza się na adres do doręczeń wskazany zgodnie z przepisami art. 19a ust. 5–5b i 5d ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 700, 1089 i 1133 oraz z 2018 r. poz. 398). § 3. Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, doręczenia należy dokonać tym osobom. Jednakże Skarbowi Państwa doręczenia dokonuje się zawsze w sposób określony w § 2.	Art. 133. § 1. Jeżeli stroną jest osoba fizyczna, doręczenia dokonuje się jej osobiście, a gdy nie ma ona zdolności procesowej – jej przedstawicielowi ustawowemu. § 2. Pisma procesowe lub orzeczenia dla osoby prawnej, jak również dla organizacji, która nie ma osobowości prawnej, doręcza się organowi uprawnionemu do reprezentowania ich przed sądem lub do rąk pracownika upoważnionego do odbioru pism. <u>§ 2¹. Pisma procesowe lub orzeczenia dla przedsiębiorcy wpisanego do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) doręcza się na adres do doręczeń udostępniony w CEIDG, chyba że przedsiębiorca wskazał inny adres do doręczeń.</u> <u>§ 2². Pisma procesowe lub orzeczenia dla przedsiębiorcy wpisanego do rejestru sądowego doręcza się na adres udostępniony w rejestrze, chyba że wskazał inny adres dla doręczeń. Jeżeli ostatni udostępniony adres został wykreślony jako niezgodny z rzeczywistym stanem rzeczy i nie zgłoszono wniosku o wpis nowego adresu, który podlegałby udostępnieniu, adres wykreślony jest uważany za adres udostępniony w rejestrze.</u> § 2a. (uchylony). § 2b. (uchylony). <u>§ 2³. Pisma procesowe lub orzeczenia dla osób reprezentujących podmiot wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego, likwidatorów, prokurentów, członków organów lub osób uprawnionych do powołania zarządu doręcza się na adres do doręczeń wskazany zgodnie z przepisami art. 19a ust. 5–5b i 5d ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 700, 1089 i 1133 oraz z 2018 r. poz. 398).</u> § 3. Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, <u>pisma sądowe doręcza się tym osobom. Pismo wzywające stronę do osobistego stawiennictwa doręcza się tylko bezpośrednio tej stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 1135⁵ § 1.</u>
Art. 139. (...) § 3. Pisma dla osób prawnych, organizacji, osób fizycznych podlegających wpisowi do rejestru albo ewidencji na podstawie odrębnych przepisów – w razie niemożności doręczenia w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających z uwagi na nieujawnienie w rejestrze albo w ewidencji zmiany adresu, a w przypadku osób fizycznych miejsca zamieszkania i adresu – pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że nowe miejsce zamieszkania i adres są sądowi znane. (...) § 5. Na wniosek strony sąd albo referendarz sądowy na posiedzeniu niejawnym wydaje zaświadczenie, w którym stwierdza, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w trybie określonym w § 1.	Art. 139. (...) § 3. Jeżeli <u>stronie podlegającej wpisowi do rejestru sądowego nie można doręczyć pisma w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających ze względu na nieujawnienie w rejestrze zmiany adresu, pismo to pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że nowy adres jest sądowi znany.</u> (...) § 5. Na wniosek strony wydaje się zaświadczenie, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w sposób przewidziany w § 1. W zaświadczeniu stwierdza się z urzędu fakt uchylenia zarządzenia o uznaniu wyroku albo nakazu za doręczony.

50. Wydawanie postanowień

Postanowienia sądu zapadają na posiedzeniach jawnych oraz niejawnych, przy czym zasadę stanowi orzekanie na posiedzeniach jawnych, co wynika z art. 9. Zasada jawności postępowania wiąże się z zasadami bezpośredniości i ustności, które stanowią gwarancję bezstronności i niezależności sędziego. Jednocześnie zasada jawności postępowania zawarta jest w art. 45 Konstytucji. Jawność postępowania przejawia się przede wszystkim w jawności posiedzeń sądowych, dostępie do akt sprawy, publicznym ogłaszaniu orzeczeń oraz możliwości uczestniczenia w określonych czynnościach sądowych, a także w dostępie do protokołu elektronicznego oraz innych pism także w postaci elektronicznej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

W myśl art. 354, jeżeli Kodeks nie przewiduje wydania wyroku lub nakazu zapłaty, sąd wydaje postanowienie. Zgodnie z założeniami Kodeksu postanowienia stanowią formę decyzji sądu co do kwestii wypadkowych, formalnych, ogólnie rzecz biorąc – drugorzędnych i służebnych wobec głównego celu postępowania, którym jest rozstrzygnięcie sporu poprzez wydanie wyroku albo nakazu zapłaty. Już w obecnym stanie prawnym przeważającą większość postanowień sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym; przypadki, gdy zobligowany jest do wydania go na rozprawie, są marginalne. Jest to efektem trwającej od dziesięcioleci ewolucji przepisów Kodeksu w kierunku poprawy sprawności postępowania. Wydanie postanowienia na posiedzeniu niejawnym zamiast na rozprawie oznacza bowiem ogromny zysk czasowy, wynikający z pominięcia okresu oczekiwania na wolny termin rozprawy. Dopuszczalność wydania każdego postanowienia na posiedzeniu niejawnym będzie więc realizować zasadę szybkości postępowania (rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki). Niniejszy projekt podsumowuje tę tendencję poprzez wprowadzenie normy, że sąd wydaje postanowienia na posiedzeniu niejawnym.

Nie oznacza to odstępiania od jawności postępowania, a przede wszystkim nie wpłynie na ograniczenie jawności wewnętrznej, czyli wobec stron i uczestników postępowania. Dalej będzie obowiązywała podstawowa zasada, że w procesie posiedzenia sądowe są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, co wynika wprost z art. 148 § 1. Ponadto gwarancja jawności postępowania zawarta jest w art. 357 § 2, zgodnie z którym w przypadku wydania postanowienia na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu jego odpis obu stronom.

Wzorcem dla projektowanej regulacji jest art. 148¹ § 1, zgodnie z którym sąd może rozpoznać sprawę – a zatem wydać wyrok – na posiedzeniu niejawnym, o ile tylko zostaną spełnione określone warunki (gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uzna, mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne). Skoro dopuszczalne jest rozstrzygnięcie sprawy co do istoty na posiedzeniu niejawnym, to tym bardziej celowe jest rozstrzygnięcie na posiedzeniach niejawnych o kwestiach ubocznych.

Opisaną zmianę wprowadza w życie proj. art. 148 § 3.

W konsekwencji wprowadzenia tej normy stają się zbędne rozsiane dotychczas po całym Kodeksie przepisy, które kazuistycznie określały forum do wydania konkretnego rodzaju postanowienia; ich uchylenie przyczyni się do poprawy systematyki i spójności Kodeksu. Przy okazji

przepisy te podlegają zmianom redakcyjnym zmierzającym do ujednolicenia używanych pojęć, uwspółcześnienia używanego języka i uproszczenia kompetencji sądu.

Przy okazji tej zmiany należy również zrezygnować z wyjątku od zasady jednoosobowego składu sądu pierwszej instancji przy rozpoznawaniu kwestii wyłączenia sędziego. W procedurze karnej postanowienia w tej kwestii od dawna są wydawane w składzie jednego sędziego; postępowanie cywilne nie wymaga odrębności w tym zakresie, a sama tradycja nie uzasadnia poświęcania dodatkowego nakładu czasu i pracy na zbieranie składu trzech sędziów, co często następuje kłopotów organizacyjnych (proj. art. 52 § 2).

Przy okazji zmiany art. 123 § 1 należy również dodać do tego artykułu przepis zobowiązujący ustanowionego z urzędu adwokata lub radcę prawnego do zawiadomienia pozostałych stron o swym ustanowieniu i wskazania im swego adresu do doręczeń – co da pozostałym stronom pełną orientację w sytuacji procesowej i w ten sposób poprawi wewnętrzną jawność postępowania (proj. art. 123 § 3).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 1. Właściwość rzeczowa Oddział 1. Podstawy właściwości	
Art. 18. (...) § 2. Sąd okręgowy może przed pierwszą rozprawą odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić sprawę sądowi rejonowemu, jeżeli uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą. Postanowienie zapada na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów i wymaga uzasadnienia. Ponowne przekazanie tej samej sprawy przez sąd rejonowy nie jest dopuszczalne.	Art. 18. (...) § 2. <u>Przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę</u> sąd okręgowy może odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić sprawę sądowi rejonowemu, jeżeli uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą. Postanowienie zapada w składzie trzech sędziów i wymaga uzasadnienia. Ponowne przekazanie tej samej sprawy przez sąd rejonowy nie jest dopuszczalne.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 1. Właściwość rzeczowa Oddział 1. Wartość przedmiotu sporu	
Art. 25. § 1. Sąd może na posiedzeniu niejawnym sprawdzić wartość przedmiotu sporu oznaczoną przez powoda i zarządzić w tym celu dochodzenie.	Art. 25. § 1. Sąd może sprawdzić wartość przedmiotu sporu oznaczoną przez powoda i zarządzić w tym celu dochodzenie.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 2. Właściwość miejscowa Oddział 4. Przepisy szczególne	
Art. 44. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd.	Art. 44. § 1. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy inny sąd. (...)
Art. 45. Jeżeli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.	Art. 45. § 1. Jeżeli na podstawie przepisów Kodeksu nie można w świetle okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo. (...)

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział III. Wyłączenie sędziego	
Art. 52. (...) § 2. Postanowienie wydaje sąd w składzie trzech sędziów zawodowych po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 52. (...) § 2. Postanowienie wydaje się po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. <u>W przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni od dnia wpływu wniosku do właściwego sądu, a jeśli był dotknięty brakami – od dnia ich usunięcia, wniosek podlega rozpoznaniu bez wyjaśnienia, chyba że sąd uzna złożenie wyjaśnienia za konieczne.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział I. Zwrot kosztów procesu	
Art. 108¹. Jeżeli w toku postępowania sąd nie orzekł o obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objął całej kwoty należnej z tego tytułu, postanowienie w tym przedmiocie wydaje na posiedzeniu niejawnym sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji.	Art. 108¹. Jeżeli w toku postępowania sąd nie orzekł o obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objął całej kwoty należnej z tego tytułu, postanowienie w tym przedmiocie wydaje sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji.
Art. 110. Sąd może zasądzić od świadka, biegłego, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego – po ich wysłuchaniu – zwrot kosztów wywołanych ich rażącą winą. Postanowienie sądu może zapasć na posiedzeniu niejawnym.	Art. 110. Sąd może zasądzić od świadka, biegłego, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego – po ich wysłuchaniu – zwrot kosztów wywołanych ich rażącą winą.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział II. Pomoc prawna z urzędu	
Art. 123. § 1. Postanowienia, o których mowa w dziale niniejszym sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym. Postanowienia doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego. (...)	Art. 123. § 1. Postanowienia, o których mowa w dziale niniejszym, doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego. (...) <u>§ 3. Adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd niezwłocznie zawiadamia pozostałe strony o swym ustanowieniu i wskazuje im swój adres do doręczeń.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 2. Doręczenia	
Art. 139. (...) § 5. Na wniosek strony sąd albo referendarz sądowy na posiedzeniu niejawnym wydaje zaświadczenie, w którym stwierdza, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w trybie określonym w § 1.	Art. 139. (...) § 5 Na wniosek strony wydaje się zaświadczenie, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w sposób przewidziany w § 1. W zaświadczeniu stwierdza się z urzędu fakt uchylenia zarządzenia o uznaniu wyroku albo nakazu za doręczony.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	
Art. 148. § 1. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, posiedzenia sądowej są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie. § 2. Sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym.	Art. 148. § 1. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, posiedzenia sądowej są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie. § 2. Sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. <u>§ 3. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu</u>

	<u>niejawnym.</u>
Art. 148¹. (...) § 2. W przypadkach, o których mowa w § 1, sąd wydaje postanowienia dowodowe na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 148¹. (...) § 2. (uchylony) (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 5. Uchybienie i przywrócenie terminu	
Art. 169. (...) § 5. Postanowienie w przedmiocie wniosku o przywrócenie terminu może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 169. (...) § 5. (uchylony)
Art. 172. Zgłoszenie wniosku o przywrócenie terminu nie wstrzymuje postępowania w sprawie ani wykonania orzeczenia. Sąd może jednak, stosownie do okoliczności, wstrzymać postępowanie lub wykonanie orzeczenia. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. W razie uwzględnienia wniosku sąd może natychmiast przystąpić do rozpoznania sprawy.	Art. 172. Zgłoszenie wniosku o przywrócenie terminu nie wstrzymuje postępowania w sprawie ani wykonania orzeczenia. Sąd może jednak, stosownie do okoliczności, wstrzymać postępowanie lub wykonanie orzeczenia. W razie uwzględnienia wniosku sąd może natychmiast przystąpić do rozpoznania sprawy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 6. Zawieszenie postępowania	
Art. 183. Postanowienie w przedmiocie zawieszenia, podjęcia i umorzenia postępowania może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 183. (uchylony)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 1. Mediacja i postępowanie pojednawcze	
Art. 183⁸. (...) § 2. Postanowienie kierujące strony do mediacji może być wydane na posiedzeniu niejawnym. Mediacji nie prowadzi się, jeżeli strona w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia jej postanowienia kierującego strony do mediacji nie wyraziła zgody na mediację.	Art. 183⁸. (...) § 2. Mediacji nie prowadzi się, jeżeli strona w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia jej postanowienia kierującego strony do mediacji nie wyraziła zgody na mediację.
Art. 183¹⁴. (...) § 2. Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym.	Art. 183¹⁴. (...) § 2. Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 199. (...) § 3. Odrzucenie pozwu może nastąpić na posiedzeniu niejawnym.	Art. 199. (...) § 3. (uchylony)
Art. 200. § 1. Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekazuje sprawę sądowi właściwemu. Postanowienie sądu może zapaść na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 200. § 1. (uchylony) (...) § 1 ⁴ . Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekazuje sprawę sądowi właściwemu. (...)

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
Art. 240. § 1. Sąd nie jest związany swym postanowieniem dowodowym i może je stosownie do okoliczności uchylić lub zmienić nawet na posiedzeniu niejawnym.	Art. 240. § 1. Sąd nie jest związany swym postanowieniem dowodowym i może je stosownie do okoliczności uchylić lub zmienić.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
Art. 275. Świadek w ciągu tygodnia od daty doręczenia mu postanowienia skazującego go na grzywnę lub na pierwszym posiedzeniu, na które zostanie wezwany, może usprawiedliwić swe niestawiennictwo. W razie usprawiedliwienia niestawiennictwa sąd zwolni świadka od grzywny i od przymusowego sprowadzenia. Postanowienia sądu mogą zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 275. Świadek w ciągu tygodnia od dnia doręczenia mu postanowienia skazującego go na grzywnę lub na pierwszym posiedzeniu, na które zostanie wezwany, może usprawiedliwić niestawiennictwo. W <u>przypadku</u> usprawiedliwienia niestawiennictwa sąd zwolni świadka od grzywny i od przymusowego sprowadzenia.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 332. (...) § 2. Jednakże w razie cofnięcia pozwu przed uprawomocnieniem się wyroku i przed jego zaskarżeniem z jednoczesnym zrzeczeniem się dochodzonego roszczenia, a za zgodą pozwanego również bez takiego zrzeczenia się, sąd pierwszej instancji uchyli swój wyrok i postępowanie w sprawie umorzy, jeżeli uzna cofnięcie takie za dopuszczalne. Postanowienie sądu w tym przedmiocie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 332. (...) § 2. Jednakże w przypadku cofnięcia pozwu przed uprawomocnieniem się wyroku <u>albo</u> przed <u>przedstawieniem aktu z apelacją sądowi drugiej instancji</u>, z jednoczesnym zrzeczeniem się dochodzonego roszczenia, a za zgodą pozwanego również bez takiego zrzeczenia się, sąd pierwszej instancji postanowieniem uchyli swój wyrok i umorzy postępowanie, jeżeli uzna cofnięcie za dopuszczalne.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 3. Wyroki zaoczne	
Art. 344. (...) § 3. Sprzeciw złożony po terminie oraz sprzeciw, którego braków strona w wyznaczonym terminie nie uzupełniła, a także sprzeciw nieopłacony, sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.	Art. 344. (...) § 3. Sąd odrzuca sprzeciw <u>niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto pomimo wezwania.</u>
Art. 346. (...) § 2. Wniosek o zawieszenie natychmiastowej wykonalności sąd może rozstrzygnąć na posiedzeniu niejawnym.	Art. 346. (...) § 2. (uchylony)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 4. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków	
Art. 350. (...) § 2. Sprostowanie sąd może postanowić na	Art. 350. (...) § 2. O sprostowaniu umieszcza się wzmiankę na

posiedzeniu niejawnym; o sprostowaniu umieszcza się wzmiankę na oryginale wyroku, a na żądanie stron także na udzielonych im wypisach. Dalsze odpisy i wypisy powinny być zredagowane w brzmieniu uwzględniającym postanowienie o sprostowaniu.	oryginale wyroku, a na żądanie stron także na udzielonych im wypisach. Dalsze odpisy i wypisy powinny być zredagowane w brzmieniu uwzględniającym postanowienie o sprostowaniu.
Art. 351. (...) § 2. Wniosek o uzupełnienie wyroku co do zwrotu kosztów lub natychmiastowej wykonalności sąd może rozpoznać na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 351. (...) § 2. (uchylony) (...)
Art. 352. Sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści. Postanowienie w tym przedmiocie sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym.	Art. 352. Sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 2. Postanowienia sądu	
Art. 355. § 1. Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne. § 2. Postanowienie o umorzeniu postępowania może zapadć na posiedzeniu niejawnym, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew w piśmie procesowym albo gdy strony zawarły ugodę przed mediatorem, którą zatwierdził sąd.	Art. 355. Sąd <u>umorzy</u> postępowanie, jeżeli powód ze skutkiem prawnym cofnął pozew, strony zawarły ugodę <u>lub została zatwierdzona uгода zawarta przed mediatorem</u> <u>albo</u> z innych przyczyn wydanie wyroku stało się zbędne lub niedopuszczalne.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 3. Prawomocność orzeczeń	
Art. 364. § 1. Prawomocność orzeczenia stwierdza na wniosek strony sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym , a dopóki akta sprawy znajdują się w sądzie drugiej instancji – ten sąd. Stwierdzenia dokonuje sąd jednoosobowo. (...)	Art. 364. § 1. Prawomocność orzeczenia stwierdza na wniosek strony sąd pierwszej instancji, a dopóki akta sprawy znajdują się w sądzie drugiej instancji – ten sąd. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
Art. 367. § 1. (...) § 3. Rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów zawodowych. Postanowienia dotyczące postępowania dowodowego na posiedzeniu niejawnym wydaje sąd w składzie jednego sędziego. § 4. Postanowienie o przyznaniu i cofnięciu zwolnienia od kosztów sądowych, o odmowie zwolnienia, o odrzuceniu wniosku o zwolnienie oraz o nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazaniu na grzywnę, jak również postanowienie o ustanowieniu, cofnięciu ustanowienia, o odrzuceniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oraz o skazaniu na grzywnę i nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia ich wynagrodzenia sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego.	Art. 367. § 1. (...) § 3. <u>Sąd rozpoznaje sprawę w składzie trzech sędziów.</u> Na posiedzeniu niejawnym sąd <u>orzeka</u> w składzie jednego sędziego, <u>z wyjątkiem wydania wyroku.</u> § 3 ¹ . Sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu, także gdy przyczyni się to <u>do przyspieszenia postępowania.</u> § 4. (uchylony)
Art. 373. Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację, jeżeli ulegała ona odrzuceniu przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli dostrzeże braki, do których usunięcia strona nie była wezwana, zażąda ich usunięcia. W razie nieusunięcia braków w	Art. 373. § 1. Sąd drugiej instancji odrzuca apelację <u>spóźnioną, nie opłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie.</u> (...)

wyznaczonym terminie apelacja ulega odrzuceniu. (...)	
Art. 388. § 1. W razie wniesienia skargi kasacyjnej, gdyby na skutek wykonania orzeczenia stronie mogła być wyrządzona niepowetowana szkoda, sąd drugiej instancji może wstrzymać wykonanie zaskarżonego orzeczenia do czasu ukończenia postępowania kasacyjnego lub uzależnić wykonanie tego orzeczenia — a w razie oddalenia apelacji także orzeczenia sądu pierwszej instancji — od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 388. § 1. Jeżeli na skutek wykonania orzeczenia stronie <u>może</u> być wyrządzona niepowetowana szkoda, sąd drugiej instancji <u>na wniosek strony</u> może wstrzymać wykonanie <u>swego</u> orzeczenia do czasu ukończenia postępowania kasacyjnego. <u>Jeżeli apelację oddalono, sąd drugiej instancji może wstrzymać wykonanie także orzeczenia sądu pierwszej instancji.</u> § 1 ¹ . W przypadku określonym w § 1 sąd drugiej instancji <u>na wniosek strony może także</u> uzależnić wykonanie <u>orzeczenia</u> od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 2. Zażalenie	
Art. 396. Sąd pierwszej instancji może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia. Postanowienie takie może zapadnąć na posiedzeniu niejawnym.	Art. 396. Sąd może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział VI. Wznowienie postępowania	
Art. 410. § 1. Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanej terminu, niedopuszczalną lub nieopartą na ustawowej podstawie. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 410. § 1. Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanej terminu, niedopuszczalną lub nieopartą na ustawowej podstawie. (...)
Art. 414. Wniesienie skargi o wznowienie nie tamuje wykonania zaskarżonego wyroku. W razie uprawdopodobnienia, że skarżącemu grozi niepowetowana szkoda, sąd może na wniosek strony wstrzymać wykonanie wyroku, chyba że strona przeciwna złoży odpowiednie zabezpieczenie. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 414. Wniesienie skargi o wznowienie nie tamuje wykonania zaskarżonego wyroku. W przypadku uprawdopodobnienia, że skarżącemu grozi niepowetowana szkoda, sąd może na wniosek strony wstrzymać wykonanie wyroku, chyba że strona przeciwna złoży odpowiednie zabezpieczenie.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział VIII. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	
Art. 424⁶. (...) § 3. Skargę nieopłaconą, wniesioną z naruszeniem art. 87 § 1 oraz skargę, której braków strona nie usunęła w terminie, sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.	Art. 424⁶. (...) § 3. Sąd odrzuca skargę wniesioną z naruszeniem art. 87 § 1, <u>spóźnioną, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również</u> skargę, której braków strona nie usunęła w <u>wyznaczonym</u> terminie. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach małżeńskich Rozdział 3. Inne sprawy	
Art. 450. (...) § 3. W razie śmierci pozwanego małżonka, a jeżeli pozwanymi byli oboje małżonkowie, w razie śmierci jednego z nich, postępowanie podejmuje się po ustanowieniu przez sąd orzekający na posiedzeniu niejawnym kuratora, który wstępuje na miejsce zmarłego małżonka.	Art. 450. (...) § 3. W przypadku śmierci pozwanego małżonka, a jeżeli pozwanymi byli oboje małżonkowie – w przypadku śmierci jednego z nich, sąd orzekający ustanowi kuratora, który wstępuje w miejsce zmarłego małżonka, po czym podejmuje zawieszone postępowanie.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 1. Przepisy ogólne	
Art. 461. (...) § 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości. Postanowienie w tym przedmiocie może zapasć na posiedzeniu niejawnym. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem sądu przekazującego.	Art. 461. (...) § 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości.
Art. 464. § 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym wypadku sąd przekazuje mu sprawę. Postanowienie sądu o przekazaniu sprawy może zapasć na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpoznaje sprawę. (...)	Art. 464. § 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym przypadku sąd przekazuje sprawę temu organowi. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpoznaje sprawę. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 3. Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	
Art. 477⁹. (...) § 3². W przypadkach, o których mowa w § 3¹, postanowienie sądu może zapasć na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 477⁹. (...) § 3². (uchylony) (...)
Art. 477¹¹. (...) § 3. Postanowienie sądu o zawiadomieniu zainteresowanego o toczącym się postępowaniu może zapasć na posiedzeniu niejawnym.	Art. 477¹¹. (...) § 3. (uchylony)
Art. 477¹³. (...) § 3. Postanowienie sądu o umorzeniu postępowania może zapasć na posiedzeniu niejawnym.	Art. 477¹³. (...) § 3. (uchylony)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział IVa. Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów	
Art. 479³⁰. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 479³⁰. W przypadku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział IVc. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji energetyki	
Art. 479⁵². W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 479⁵². W przypadku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział IVd. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty	
Art. 479⁶³. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać do czasu rozstrzygnięcia sprawy wykonanie decyzji, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody lub spowodowania trudnych do odwrócenia skutków. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 479⁶³. W przypadku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać do czasu rozstrzygnięcia sprawy wykonanie decyzji, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody lub spowodowania trudnych do odwrócenia skutków.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział IVe. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji transportu kolejowego	
Art. 479⁷⁴. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 479⁷⁴. W przypadku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział IV. Zawieszenie i umorzenie postępowania	
Art. 820³. (...) § 2. Komornik podejmie na wniosek wierzyciela postępowanie zawieszone na podstawie § 1, jeżeli sąd lub referendarz sądowy, przed którym sprawa się toczyła albo się toczy, stwierdzi, że doręczenie wyroku zaocznego lub nakazu zapłaty było prawidłowe, albo – w razie ponownego doręczenia – że upłynął termin do wniesienia środka zaskarżenia, chyba że zachodzi inna podstawa zawieszenia postępowania albo postępowanie podlega umorzeniu. W tym celu sąd albo referendarz sądowy wydaje, na posiedzeniu niejawnym, na wniosek wierzyciela odpowiednie zaświadczenie. (...)	Art. 820³. (...) § 2. Komornik podejmie na wniosek wierzyciela postępowanie zawieszone na podstawie § 1, jeżeli sąd lub referendarz sądowy, przed którym sprawa się toczyła albo się toczy, stwierdzi, że doręczenie wyroku zaocznego lub nakazu zapłaty było prawidłowe, albo – w przypadku ponownego doręczenia – że upłynął termin do wniesienia środka zaskarżenia, chyba że zachodzi inna podstawa zawieszenia postępowania albo postępowanie podlega umorzeniu. W tym celu sąd albo referendarz sądowy <u>postanowi wydać</u> na wniosek wierzyciela odpowiednie zaświadczenie. (...)
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł III. Przepisy szczególne o egzekucji Dział II. Przepisy szczególne o egzekucji z udziałem skarbu państwa oraz przedsiębiorców Rozdział 2. Egzekucja przez zarząd przymusowy	
Art. 1064³. § 1. Wniosek o wszczęcie egzekucji przez zarząd przymusowy sąd rozpoznaje na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 1064³. § 1. (uchylony) (...)
Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 8. (...) 2. Postanowienie sądu lub referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych może być wydane także na posiedzeniu niejawnym.	Art. 8. (...) 2. Postanowienie w przedmiocie kosztów sądowych <u>może wydać także referendarz sądowy.</u>

51. Wysłuchanie stron

Odpowiadająca wymogom praktyki instytucja wysłuchania stron jest uregulowana tylko w postępowaniu egzekucyjnym (art. 760 § 2), mimo że bywa już stosowana w praktyce także w postępowaniu rozpoznawczym. Regulację tę należy więc przenieść z przepisów o postępowaniu

egzekucyjnym do przepisów o procesie oraz rozwinąć tak, by dało się ją stosować w sposób dostosowany do okoliczności i trybu rozpoznania sprawy.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
[nowa norma]	Art. 226¹. Ileć ustawa przewiduje wysłuchanie stron lub innych osób, stosownie do okoliczności może się to odbyć przez wezwanie stron do złożenia odpowiednich oświadczeń na posiedzeniu albo poprzez wyznaczenie terminu do zajęcia stanowiska w piśmie procesowym lub za pomocą środków komunikowania się na odległość, o ile dają one pewność co do osoby składającej oświadczenie.
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział I. Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności	
Art. 760. § 1. Wnioski i oświadczenia w postępowaniu egzekucyjnym składa się na piśmie albo ustnie do protokołu. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wnioski i oświadczenia składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. § 2. W przypadku gdy według przepisów niniejszego kodeksu zachodzi potrzeba wysłuchania strony, wysłuchanie odbywa się, stosownie do okoliczności, przez spisanie protokołu w obecności lub nieobecności drugiej strony albo przez oświadczenie strony złożone na piśmie lub za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.	Art. 760. § 1. Wnioski i oświadczenia w postępowaniu egzekucyjnym składa się na piśmie albo ustnie do protokołu. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wnioski i oświadczenia składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. § 2. (uchylony)

52. Publiczna dostępność posiedzeń

Art. 45 ust. 1 Konstytucji gwarantuje jawność rozprawy. W postępowaniu cywilnym gwarancję tę reguluje art. 152, który stanowi, że wstęp na posiedzenie jawne (czyli to, na którym odbywa się rozprawa) mają strony i osoby wezwane, a poza nimi – tylko osoby pełnoletnie. Natomiast na posiedzenie niejawne wstęp mają tylko osoby wezwane.

Natomiast w postępowaniu karnym art. 356 Kodeksu postępowania karnego poza osobami małoletnimi wyłącza z obecności na rozprawie osoby uzbrojone, ale jednocześnie uprawnia przewodniczącego do zezwolenia takim osobom na obecność na rozprawie. Natomiast bezwarunkowo z obecności na rozprawie są wyłączone osoby w stanie nie licującym z powagą sądu.

Z punktu widzenia wykonania wymogów Konstytucji oraz z punktu widzenia prawidłowego (bezpiecznego) działania sądu rozwiązanie przyjęte w postępowaniu karnym jest wyraźnie lepsze. Jest przecież oczywiste, że obecność osób uzbrojonych na rozprawie także w sprawie cywilnej jest nie do przyjęcia, a jednocześnie, że mogą zająć okoliczności uzasadniające obecność na rozprawie cywilnej osób małoletnich i osób uzbrojonych, które są obowiązane do noszenia broni. Pod tym względem między rozprawą w sprawie karnej a posiedzeniem jawnym w sprawie cywilnej nie ma istotnej różnicy, która uzasadniałaby odmienną regulację.

Wobec tego należy przejść do procedury cywilnej normy zawarte w art. 356 Kodeksu postępowania karnego z odpowiednimi zmianami:

- zakaz obecności na posiedzeniu jawnym osób małoletnich (jak dotychczas) lub uzbrojonych (jak w postępowaniu karnym),
- możliwość uchylenia tego zakazu co do konkretnego posiedzenia (jak w postępowaniu karnym),
- dopuszczenie na posiedzenia niejawne tylko osób wezwanych (jak dotychczas),
- zakaz obecności przy czynnościach sądu osób w stanie nie licującym z powagą sądu (jak w postępowaniu karnym, ale z rozszerzeniem na wszelkie czynności sądu, czyli także posiedzenia niejawne, oględziny itp. czynności poza siedzibą sądu).

Odpowiednie zmiany wprowadza proj. art. 152.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	
Art. 152. Na posiedzenia jawne wstęp na salę sądową mają – poza stronami i osobami wezwanymi – tylko osoby pełnoletnie. Na posiedzenia niejawne mają wstęp tylko osoby wezwane.	Art. 152. § 1. Na posiedzenia jawne wstęp na salę sądową mają tylko osoby nieuzbrojone i pełnoletnie. Wymóg pełnoletności nie dotyczy stron, interwenientów ubocznych, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników oraz osób wezwanych. § 2. <u>Przewodniczący może zezwolić na obecność na posiedzeniu jawnym osobom małoletnim oraz osobom obowiązany do noszenia broni.</u> § 3. Na posiedzenia niejawne mają wstęp tylko osoby wezwane. § 4. <u>Przy czynnościach sądu nie mogą być obecne osoby w stanie nie licującym z powagą sądu.</u>

53. Sygnalizacja uchybień

Uregulowana w art. 162 instytucja zwrócenia przez stronę uwagi sądu na uchybienie przepisom postępowania, zwana w praktyce „zastrzeżeniem”, ma niewątpliwie korzystny wpływ na sprawność postępowań sądowych. Jednak jej obecna regulacja jest niekonsekwentna: o ile strona nie stawająca na posiedzeniu ma prawo zgłosić takie zastrzeżenie aż do kolejnego posiedzenia, to strona stawająca musi je zgłosić natychmiast. W efekcie taka regulacja premiuje stronę nie stawającą na posiedzeniu, czyli, z założenia, przykładającą mniej staranności do postępowania. Zróżnicowanie to nie ma merytorycznego uzasadnienia.

Wobec tego zróżnicowanie stron w zakresie terminu do zgłoszenia zastrzeżenia należy usunąć poprzez wprowadzenie jednolitego terminu – do kolejnego (najbliższego) posiedzenia. Tym najbliższym posiedzeniem może być również posiedzenie jawne, na którym ma nastąpić ogłoszenie wyroku.

Przepis należy również uściślić, wskazując, że chodzi o konkretne, indywidualne uchybienie, a nie o wszelkie, nieokreślone co do tożsamości uchybienia danego rodzaju („to uchybienie” zamiast „takie uchybienia”).

Odpowiednie zmiany zawiera proj. art. 162.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	
Art. 162. Strony mogą w toku posiedzenia, a jeżeli nie były obecne, na najbliższym posiedzeniu zwrócić uwagę sądu na uchybienia przepisom postępowania, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu. Stronie, która zastrzeżenia nie zgłosiła, nie przysługuje prawo powoływania się na <u>takie uchybienia</u> w dalszym toku postępowania, chyba że chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod rozwagę z urzędu, albo że strona uprawdopodobni, iż nie zgłosiła zastrzeżeń bez swojej winy.	Art. 162. Strona <u>może</u> zwrócić uwagę sądu na uchybienie przepisom postępowania, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu. <u>Zastrzeżenie można zgłosić najpóźniej na kolejnym posiedzeniu.</u> Stronie, która zastrzeżenia nie zgłosiła, nie przysługuje prawo powoływania się na <u>to uchybienie</u> w dalszym toku postępowania, chyba że chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod rozwagę z urzędu, albo że strona uprawdopodobni, iż nie zgłosiła zastrzeżeń bez swojej winy.

54. Niemożność podjęcia zawieszonego postępowania

Jeżeli w składzie organów reprezentujących jednostkę organizacyjną, która jest stroną procesu, zachodzą braki uniemożliwiające ich działanie, postępowanie podlega zawieszeniu – chyba że ustanowiono kuratora (art. 174 § 1 pkt 2). Praktyka wskazuje, że wśród postępowań zawieszonych z tego powodu zdarzają się takie, w których ustanowienie kuratora jest niedopuszczalne albo niemożliwe, a braki w składzie organów okazują się nieusuwalne. Jedynym rozwiązaniem takiej sytuacji jest umorzenie postępowania, analogicznie jak w innych przypadkach gdy niemożność prowadzenia postępowania okazuje się trwała, z tym, że specyfika tego przypadku uzasadnia odstępianie od zasady, że pozew z umorzonego postępowania nie wywołuje skutków, które ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa.

Odpowiednie zmiany zawiera proj. art. 182 § 1–2.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	
Art. 182. § 1. Sąd umarza postępowanie zawieszone na zgodny wniosek stron lub na wniosek spadkobiercy, jak również z przyczyn wskazanych w art. 177 § 1 pkt 5 i 6, jeżeli wniosek o podjęcie postępowania nie został zgłoszony w ciągu roku od daty postanowienia o zawieszeniu. Ponadto sąd umorzy postępowanie w razie stwierdzenia braku następcy prawnego strony, która utraciła zdolność sądową, a w każdym razie po upływie roku od daty postanowienia o zawieszeniu z tej przyczyny. Sąd także umorzy postępowanie w razie śmierci strony po upływie lat pięciu od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania z tej przyczyny. § 2. Umorzenie postępowania zawieszonego w pierwszej instancji nie pozbawia powoda prawa ponownego wytoczenia powództwa, jednakże poprzedni pozew nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa.	Art. 182. § 1. Sąd umarza postępowanie: 1) zawieszone na zgodny wniosek stron lub na wniosek spadkobiercy, jak również z przyczyn wskazanych w art. 177 § 1 pkt 5 i 6, jeżeli wniosek o podjęcie postępowania nie został zgłoszony w ciągu roku od daty postanowienia o zawieszeniu; 2) stwierdziwszy brak następcy prawnego strony, która utraciła zdolność sądową, a w każdym razie po upływie roku od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania z tej przyczyny; 3) zawieszone z przyczyny wskazanej w art. 174 § 1 pkt 2 po upływie dwóch lat od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania z tej przyczyny; 4) zawieszone z powodu śmierci strony po upływie pięciu lat od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania z tej przyczyny. § 2. Umorzenie postępowania zawieszonego w pierwszej instancji nie pozbawia powoda prawa

(...)	ponownego wytoczenia powództwa, jednakże poprzedni pozew nie wywołuje żadnych skutków, które ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa. <u>Skutki te wywołuje jednak pozew wniesiony w sprawie, w której postępowanie umorzono na podstawie § 1 pkt 3. (...)</u>
-------	---

55. Należności mediatora

Dotychczasowa regulacja przyznawania mediatorowi wynagrodzenia i zwrotu kosztów czyni koniecznym udział sądu, mimo że mediacja co do zasady odbywa się poza sądem. Aby zdjąć z sądów to zbędne obciążenie należy zobowiązać strony i mediatora do rozliczeń we własnym zakresie, a udział sądu ograniczyć do przypadków, gdy przynajmniej jedna ze stron skierowanych do mediacji przez sąd była zwolniona od kosztów sądowych w zakresie obejmującym należności mediatora, a pozostałe strony nie wypłaciły mediatorowi tych należności w całości (proj. art. 183⁵ § 2).

Ponieważ skutek przyjęcia takiego trybu rozliczeń pojawia się ryzyko, że strony będą przedstawiać do rozliczenia w ramach kosztów procesu zawyżone rachunki za mediację, należy ograniczyć wysokość wynagrodzenia podlegającego rozliczeniu do wysokości określonych w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 98¹ § 4. W efekcie strona będzie mogła zapłacić mediatorowi dowolnie ustalone wynagrodzenie, ale ewentualnemu zasądzeniu od drugiej strony w ramach zwrotu kosztów procesu będzie ono podlegać do wysokości nie większej, niż określona w rozporządzeniu (proj. art. 98¹ § 1).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział I. Zwrot kosztów procesu	
Art. 98¹. § 1. Do niezbędnych kosztów procesu zalicza się koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd. (...) § 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wysokość wynagrodzenia mediatora, w tym stałego mediatora, za prowadzenie postępowania mediacyjnego wszczętego na podstawie skierowania sądu i wydatki mediatora, w tym stałego mediatora, podlegające zwrotowi, biorąc pod uwagę rodzaj sprawy i wartość przedmiotu sporu oraz sprawny przebieg postępowania mediacyjnego, a także niezbędne wydatki związane z prowadzeniem mediacji.	Art. 98¹. § 1. Do niezbędnych kosztów procesu zalicza się koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd. Przysługujące mediatorowi wynagrodzenie i zwrot wydatków nie mogą być wyższe niż określone w przepisach wydanych na podstawie § 4. (...) § 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wysokość wynagrodzenia mediatora, w tym stałego mediatora, za prowadzenie postępowania mediacyjnego wszczętego na podstawie skierowania sądu i wydatki mediatora, w tym stałego mediatora, podlegające zwrotowi, biorąc pod uwagę rodzaj sprawy i wartość przedmiotu sporu oraz sprawny przebieg postępowania mediacyjnego, a także niezbędne wydatki związane z prowadzeniem mediacji.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 1. Mediacja i postępowanie pojednawcze Oddział 2. Postępowanie pojednawcze	
Art. 183⁵. Mediator ma prawo do wynagrodzenia i zwrotu wydatków związanych z przeprowadzeniem mediacji, chyba że wyraził zgodę na prowadzenie mediacji bez wynagrodzenia. Wynagrodzenie i zwrot wydatków obciążają strony.	Art. 183⁵. § 1. Mediator ma prawo do wynagrodzenia i zwrotu wydatków związanych z przeprowadzeniem mediacji, chyba że wyraził zgodę na prowadzenie mediacji bez wynagrodzenia. Wynagrodzenie i zwrot wydatków obciążają strony. § 2. Należności, o których mowa w § 1, mediator

	<u>pobiera bezpośrednio od stron. Sąd ustala je i przyznaje mediatorowi tylko wówczas gdy przynajmniej jedna ze stron skierowanych do mediacji przez sąd była zwolniona od kosztów sądowych w zakresie obejmującym należności mediatora, a pozostałe strony nie wypłaciły mediatorowi tych należności w całości.</u>
--	--

56. Postępowanie pojednawcze

Doświadczenia praktyczne wskazują, że postępowanie pojednawcze bywa często wszczynane nie w celu zawarcia ugody, lecz jedynie w celu przerwania biegu przedawnienia roszczenia. Wymóg, by wniosek o zawezwanie do próby ugodowej zawierał propozycje ugodowe, winien przynajmniej w części zapobiec tego rodzaju nadużyciom, jak również zwiększyć szansę zawarcia ugody, skoro wezwany będzie znać intencję wzywającego. Egzekwowaniu tego obowiązku najlepiej posłuży rygor zwrotu wniosku na zasadzie odpowiednio stosowanego art. 130.

W praktyce zdarzają się również przypadki, gdy nie można ustalić sądu ogólnie właściwego dla wezwanego (np. gdy przebywa za granicą). Należy więc wskazać, że w takich przypadkach o zawezwanie można się zwrócić do sądu rejonowego właściwego miejscowo dla wzywającego.

Przy okazji tych zmian należy uściślić, że dokument obejmujący treść ugody nie stanowi części protokołu posiedzenia pojednawczego, lecz jest do niego załącznikiem.

Cele te mają zostać osiągnięte w drodze zmiany proj. art. 185.

Dotychczasowy art. 186 § 2 daje uprawnienie do żądania rozliczenia kosztów próby ugodowej tylko wzywającemu, który stanie się później powodem – mimo że sytuacja taka może dotyczyć również dobrze wzywającego, który stanie się później pozwanym. Regulację tę należy więc poszerzyć także na wzywającego, który później wnieśli odpowiedź na pozew albo środek zaskarżenia od nakazu zapłaty.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 1. Mediacja i postępowanie pojednawcze Oddział 2. Postępowanie pojednawcze	
Art. 185. § 1. O zawezwanie do próby ugodowej – bez względu na właściwość rzeczową – można zwrócić się do sądu rejonowego ogólnie właściwego dla przeciwnika. W wezwaniu należy oznaczyć zwięźle sprawę. (...) § 3. Z posiedzenia sporządza się protokół, a jeżeli doszło do ugody jej osnowę wciąga się do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu i stwierdza podpisami stron. Niemożność podpisania ugody sąd stwierdza w protokole.	Art. 185. § 1. O zawezwanie do próby ugodowej – bez względu na właściwość rzeczową – można zwrócić się do sądu rejonowego ogólnie właściwego dla przeciwnika, <u>a w braku podstaw do ustalenia tej właściwości – do sądu rejonowego właściwego dla miejsca zamieszkania albo siedziby wzywającego.</u> <u>§ 1¹. W wezwaniu należy zwięźle oznaczyć sprawę i przedstawić propozycje ugodowe. Do wezwania niespełniającego tych wymogów stosuje się odpowiednio przepis art. 130.</u> (...) § 3. Z posiedzenia sporządza się protokół. Jeżeli doszło do ugody, jej osnowę wciąga się do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie stanowiącym <u>załącznik do protokołu</u> i stwierdza podpisami stron. Niemożność podpisania ugody sąd stwierdza w protokole.
Art. 186. § 1. Jeżeli wzywający nie stawia się na	Art. 186. § 1. Jeżeli wzywający nie stawia się na

posiedzenie, sąd na żądanie przeciwnika włoży na niego obowiązek zwrotu kosztów wywołanych próbą ugodową. § 2. Jeżeli przeciwnik bez usprawiedliwienia nie stawi się na posiedzenie, sąd na żądanie wzywającego, który wniósł następnie w tej sprawie pozew, uwzględni koszty wywołane próbą ugodową w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.	posiedzenie, sąd na żądanie przeciwnika włoży na niego obowiązek zwrotu kosztów wywołanych próbą ugodową. § 2. Jeżeli przeciwnik bez usprawiedliwienia nie stawi się na posiedzenie, sąd na żądanie wzywającego, który wniósł następnie w tej sprawie pozew, <u>odpowieź na pozew, sprzeciw lub zarzuty od nakazu zapłaty</u> , uwzględni koszty wywołane próbą ugodową w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.
--	---

57. Wymagania co do treści pozwu i innych pism procesowych

Przepis art. 187 § 2 pkt 4 uprawnia stronę do żądania, by sąd zażądał od innych sądów, urzędów lub osób trzecich udostępnienia na rozprawę dowodów, które są w posiadaniu tych podmiotów. Jednocześnie art. 250 § 1 *in fine* zobowiązuje sąd, by zażądał odpisu bądź wyciągu z dokumentu znajdującego się w aktach organu państwowego bądź społecznego, jeżeli strona sama go nie może uzyskać. Nietrudno zauważyć, że ten drugi przepis wymaga od strony, by wykazała, że nie mogła uzyskać danego dokumentu. Naturalną konsekwencją tego stanu rzeczy jest stwierdzony w praktyce orzeczniczej fakt, że przepis art. 187 § 2 pkt 4 bywa często nadużywany poprzez żądanie, by sąd wyręczył stronę w pozyskaniu dowodu (z reguły dokumentu), którego strona nawet nie próbowała (a w każdym razie nie wykazała, że próbowała) uzyskać.

W świetle tego, że to na stronach ciąży obowiązek przedstawienia dowodów na poparcie swych twierdzeń, jest nie do przyjęcia wyręczanie stron przez sąd w pozyskaniu dowodów, o ile nie uzasadniają tego jakieś nadzwyczajne okoliczności. Przemawia to za wprowadzeniem do art. 187 § 2 pkt 4 tego samego ograniczenia, co w art. 250 § 1 *in fine*. Ten drugi przepis należy pozostawić w dotychczasowym brzmieniu, ponieważ ma on nieco inną funkcję (nie statuuje samego tylko ograniczenia, lecz także kompetencję sądu).

W sytuacji nadmiernego obciążenia sądów coraz większego znaczenia nabiera wymóg staranności wobec strony zawodowych pełnomocników przy wykonywaniu przez nich czynności procesowych. Doświadczenia praktyczne wskazują, że dotychczasowe mechanizmy ich dyscyplinowania w przypadkach niewykazania profesjonalnego poziomu staranności nie są wystarczająco skuteczne, za to zakłócają tok postępowania i wymagają dodatkowego nakładu pracy ze strony sądu. To uzasadnia postawienie zawodowym pełnomocnikom wyższych wymagań przy wnoszeniu pism procesowych i środków zaskarżenia poprzez opatrzenie ich ostrzejszą sankcją. Należy więc przywrócić w tym zakresie regulacje obowiązujące już kiedyś w Kodeksie postępowania cywilnego, polegające na:

- zwrocie pisma procesowego wniesionego przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, które nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych, bez wezwania do jego poprawienia lub uzupełnienia,
- odrzuceniu środka zaskarżenia wniesionego przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, który nie został należycie opłacony, bez wezwania do uiszczenia opłaty, jeżeli środek ten podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia,

— odrzuceniu wniosku strony o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia orzeczenia.

W drugim przypadku spod sankcji należy wyłączyć środek zaskarżenia zawarty w pierwszym piśmie strony w sprawie (zwłaszcza w zarzutach od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym) oraz sytuację, gdy wysokość opłaty uległa zmianie na skutek sprawdzenia podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia.

W ostatnim przypadku szczególnej regulacji wymaga wniosek złożony ustnie: podlega odrzuceniu, jeżeli opłaty nie uiszczono najpóźniej w kolejnym dniu roboczym.

Odpowiednie zmiany wprowadzają proj. art. 130^{1a} i 130^{2a}.

Art. 126 należy uzupełnić o wyraźny nakaz dołączenia do pisma wymienionych w nim załączników – by zapobiec możliwym próbom kwestionowania tego obowiązku, wywodzonego dotychczas w drodze wykładni celowościowej (proj. art. 126 § 1¹).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 126. § 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać: 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, imię i nazwisko lub nazwę stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników; 2) oznaczenie rodzaju pisma; 3) osnowę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności; 4) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika; 5) wymienienie załączników. (...)	Art. 126. § 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać: 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane; 2) <u>imiona i nazwiska lub nazwy</u> stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników; 3) oznaczenie rodzaju pisma; 4) osnowę wniosku lub oświadczenia; 5) <u>w przypadku gdy jest to konieczne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia – wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie, oraz wskazanie dowodu na potwierdzenie każdego z tych faktów;</u> 6) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika; 7) wymienienie załączników. § 1¹. <u>Do pisma procesowego dołącza się załączniki wymienione w tym piśmie.</u> (...)
[nowa norma]	Art. 130^{1a}. § 1. <u>Jeżeli pismo procesowe wniesione przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych, przewodniczący zwraca pismo stronie bez wezwania do jego poprawienia lub uzupełnienia. Mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym.</u> § 2. <u>W zarządzeniu o zwrocie pisma wskazuje się braki, które stanowią podstawę zwrotu.</u> § 3. <u>W terminie tygodnia od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma strona może je wnieść ponownie. Jeżeli pismo to nie jest dotknięte brakami, wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek ten nie następuje w przypadku kolejnego zwrotu pisma, chyba że zwrot nastąpił na skutek braków uprzednio niewskazanych.</u> § 4. <u>Zarządzenie o zwrocie pisma może wydać także referendarz sądowy.</u>

[nowa norma]	Art. 130^{2a}. § 1. Wniesiony przez adwokata, radcę prawnego, rzeczownika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej środek zaskarżenia, który nie został należycie opłacony, sąd odrzuca bez wezwania do uiszczenia opłaty, jeżeli środek ten podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. § 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, gdy środek zaskarżenia jest zawarty w pierwszym piśmie strony w sprawie lub gdy wysokość opłaty uległa zmianie na skutek sprawdzenia podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia. § 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do wniosku strony o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia orzeczenia. Wniosek złożony ustnie podlega odrzuceniu, jeżeli opłaty nie uiszczono najpóźniej w kolejnym dniu roboczym.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 187. (...) § 2. Pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: (...) 4) zażądanie na rozprawę dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich.	Art. 187. (...) § 2. Pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: (...) 4) zażądanie dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, <u>wraz z uprawdopodobnieniem, że strona sama uzyskać ich nie może.</u>

58. Zarzut potrącenia

W myśl art. 498 i następnych Kodeksu cywilnego zobowiązanie ulega umorzeniu w przypadku złożenia między osobami, które wzajemnie są swymi wierzycielami, oświadczenia o potrąceniu wierzytelności, przy czym skutek ten następuje z mocą wsteczną. Instytucja ta jest podstawą zarzutu procesowego zwanego potocznie zarzutem potrącenia (który w istocie jest zarzutem całkowitego bądź częściowego umorzenia wierzytelności dochodzonej pozwem wskutek potrącenia).

Praktyka sądowa wskazuje, że zarzut ten nader często stanowi jedynie wybieg procesowy pozbawiony podstawy faktycznej. Broniący się pozwany w braku innych zarzutów oświadcza, że wierzytelność, której odeń żąda powód, została zaspokojona poprzez potrącenie jej z inną wierzytelnością wzajemną. Wtedy sąd musi najpierw skłonić pozwanego do udzielenia jakichkolwiek wiadomości o tym potrąceniu i jego podstawach, a następnie przeprowadzić w tym zakresie postępowanie dowodowe – zaś pozwany stara się, by trwało ono jak najdłużej. Bezpodstawność takiego zarzutu zostaje z reguły ostatecznie zdemaskowana – ale skutek, w postaci zwłoki w postępowaniu, a tym samym odwleczeniu obowiązku zapłaty, zostaje osiągnięty. Jednocześnie zaś praktyka orzecznicza wskazuje, że w przypadkach, gdy do potrącenia rzeczywiście doszło, z reguły nie ma sporu co do tego faktu, a przynajmniej nie ma trudności z wykazaniem tego stosownymi dokumentami.

Nadużywaniu tego zarzutu powinno przynajmniej częściowo zapobiec ograniczenie możliwości jego podnoszenia.

Podstawą zarzutu potrącenia winna być tylko taka wierzytelność pozwanego, która jest niesporna lub udowodniona dokumentem nie pochodzącym wyłącznie od pozwanego, a jeżeli te wymogi nie są spełnione – to tylko wierzytelność powstała z tego samego stosunku prawnego, co wierzytelność dochodzona pozwem. To ograniczenie pozwoli uniknąć poszerzania procesu o badanie stosunków prawnych zupełnie nie związanych z tym stosunkiem prawnym, z którego powód wywodzi swe roszczenia i który stanowi zasadniczy przedmiot rozpoznania w procesie. Zgłoszenie zarzutu opartego na wierzytelności nie spełniającej żadnego z tych wymagań będzie skutkować bezskutecznością zarzutu i jego nieuwzględnieniem w rozstrzygnięciu. Sąd w wyroku kończącym proces nie rozstrzyga odrębnie o zasadności tego zarzutu, więc jego nieuwzględnienie nie rodzi powagi rzeczy osądzonej i nie pozbawia pozwanego do dochodzenia jego wierzytelności w innym procesie, na zwykłych zasadach.

Praktyka wskazuje, że bezpodstawny zarzut potrącenia zazwyczaj bywa konstruowany gdy proces już zbliża się ku końcowi, a pozwany nie ma już innych środków obrony. Ta obserwacja uzasadnia ograniczenie zarzutu potrącenia terminem przypadającym we wstępnej fazie procesu. Skoro zarzut ten dotyczy bezpośrednio zasadności powództwa, to zasadne jest wymaganie, by pozwany zgłosił go najpóźniej przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy. Odrębnej regulacji wymaga sytuacja, gdy wierzytelność pozwanego stała się wymagalna dopiero w toku procesu. Wydaje się, że udzielenie pozwanemu terminu dwóch tygodni do zgłoszenia zarzutu potrącenia opartego na takiej wierzytelności wystarczająco zabezpieczy jego prawa, a jednocześnie nie doprowadzi do nadmiernej zwłoki w postępowaniu. Zarzut zgłoszony z uchybieniem tego terminu zostanie, zgodnie z ogólnymi regułami, pominięty w rozstrzygnięciu.

Podnosząc zarzut potrącenia, pozwany winien go sprecyzować poprzez jednoznaczne określenie wierzytelności, których dotyczy, oraz wskazanie faktów, na których ten zarzut opiera. Aby uzyskać jednoznaczne oświadczenie pozwanego co do tych okoliczności bez czasochłonnego precyzowania ustnych oświadczeń należy zobowiązać go do przedstawienia tego zarzutu w piśmie procesowym odpowiadającym wymaganiom stawianym pozwowi – z wyjątkiem opłaty. Sankcją niedopełnienia tych wymogów będzie zwrot dokumentu zawierającego oświadczenie w trybie art. 130.

Powyższe ograniczenia zawiera proj. art. 203¹.

Ponieważ skutek działania powyższych ograniczeń może dojść do wydania wyroku nie uwzględniającego potrącenia, które rzeczywiście nastąpiło, należy odpowiednio umocować pozwanego w takiej sprawie do wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego na zasadzie art. 840 § 1 pkt 2 (analogicznie do zarzutu spełnienia świadczenia).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 203¹. § 1. Podstawą zarzutu potrącenia może być <u>tylko wierzytelność pozwanego z tego samego stosunku prawnego co wierzytelność dochodzona przez powoda, chyba że wierzytelność pozwanego jest</u>

	niesporna lub udowodniona dokumentem nie pochodzącym od pozwanego. § 2. Pozwany może podnieść zarzut potrącenia nie później niż przy wdanu się w spór co do istoty sprawy albo w terminie dwóch tygodni od dnia, gdy wierzytelność pozwanego stała się wymagalna. § 3. Zarzut potrącenia może zostać podniesiony tylko w piśmie procesowym. Do pisma tego odpowiednio stosuje się przepisy dotyczące pozwu, z wyjątkiem opłat.
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział VI. Powództwa przeciwegzekucyjne	
Art. 840. § 1. Dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli: (...) 2) po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może oprzeć powództwo także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, a także na zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne; (...)	Art. 840. § 1. Dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli: (...) 2) po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może oprzeć powództwo także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, na zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne, a także na zarzucie potrącenia; (...)

59. Ocena sędziowska

W praktyce orzecniczej dość często zdarzają się sytuacje, gdy zasadność dochodzonego roszczenia i jego przybliżona wielkość nie budzą wątpliwości, a pozostaje do ustalenia tylko dokładna wysokość zasądzanego świadczenia. Gdy ustalone fakty nie wystarczą do jej ustalenia, art. 322 uprawnia sąd do ustalenia ostatecznej kwoty zasądzanego świadczenia na podstawie własnej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy (*ius moderandi*). Dotychczasowe doświadczenia ze stosowania tej instytucji są jednoznacznie pozytywne: pozwala ona uwzględnić roszczenie oczywiście zasadne, którego rozmiar w pieniądzu jest niemożliwy do dokładnego obliczenia (np. o świadczenia, których wysokość jest uzależniona od przeżyć psychicznych uprawnionego) oraz oszczędzić stronom czasu i kosztów na prowadzenie postępowania dowodowego, które służyłoby ustalaniu kwot niekiedy znikomych w proporcji do wartości przedmiotu sporu.

Te pozytywne doświadczenia pozwalają na poszerzenie zakresu zastosowania art. 322 na sprawy, w których ścisłe udowodnienie wysokości żądania jest nie tylko niemożliwe lub nader utrudnione, lecz również oczywiście niecelowe; chodzi tu o sytuacje, w których postępowanie dowodowe służące jedynie ścisłemu ustaleniu wysokości żądania miało być na tyle długotrwałe (np. przesłuchanie świadków w dużej liczbie albo sprowadzanych z zagranicy) albo kosztowne (np. opinia biegłego kosztująca więcej niż sporna różnica w wysokości świadczenia), że prowadziłoby do zbędnej zwłoki lub nadmiernych kosztów dla stron, oczywiście niewspółmiernych do uzyskanej w ten sposób dokładności

Zmiana ta powinna zaowocować uproszczeniem, przyspieszeniem i obniżeniem kosztów postępowania sądowego.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 322. Jeżeli w sprawie o naprawienie szkody, o dochody, zwrot bezpodstawnego wzbogacenia lub o świadczenie z umowy o dożywocie sąd uzna, że ścisłe udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.	Art. 322. Jeżeli w sprawie o naprawienie szkody, dochody, zwrot bezpodstawnego wzbogacenia lub o świadczenie z umowy o dożywocie sąd uzna, że ścisłe udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe, nader utrudnione <u>lub oczywiście niecelowe</u>, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.

60. Uzasadnianie postanowień wpadkowych

Celem uzasadnienia przez sąd swego orzeczenia jest zaznajomienie strony z powodami, które legły u podstaw rozstrzygnięcia objętego tym orzeczeniem. Praktyczna użyteczność tej wiedzy objawia się przy zaskarżaniu orzeczeń. Wyrazem tego jest istniejące już ograniczenie obowiązku uzasadniania orzeczeń do tych tylko orzeczeń, które podlegają zaskarżeniu. Sporządzenie uzasadnienia zawsze wymaga poświęcenia przez sędziego i sąd pewnego nakładu pracy i czasu – stąd z kolei ograniczenie obowiązku sporządzenia uzasadnień tylko do tych, których strona wyraźnie zażądała. W obecnym stanie prawnym wyjątkiem są postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym, których uzasadnienia zawsze sporządza się z urzędu.

Z punktu widzenia sprawności postępowania wysiłek poświęcony na sporządzenie uzasadnienia postanowienia okazuje się celowy tylko wtedy, gdy zostanie użyty do jego zaskarżenia, natomiast w przypadku tej liczby postanowień, które zaskarżone nie zostaną, zostaje zmarnowany. Ten dodatkowy nakład pracy sędziów i sądów nie stanowił problemu, dopóki obciążenie sądów cywilnych w Polsce pozostawało na akceptowalnym poziomie. Jednak w obecnej sytuacji, w obliczu systematycznie rosnącego obciążenia sądów cywilnych, uwolnienia wymagają również te zasoby, które dotychczas były alokowane do tego zadania. Ponieważ możliwości skarżenia przez strony postanowień sądu są w polskiej procedurze cywilnej nadzwyczaj rozbudowane, to zasoby te kumulują się w niebagatelną ilość czasu i pracy.

Najprostszym sposobem osiągnięcia tego celu, zapewniającym jednocześnie osiągnięcie celu informacyjnego w sytuacjach, w których jest on konieczny, jest rozciągnięcie również na postanowienia wydawane na posiedzeniach niejawnych zasady, że ich uzasadnienia sporządza się tylko na wniosek. Z istoty posiedzenia niejawnego wynika, że strony z zasady nie są obecne przy wydawaniu takiego postanowienia. Wobec tego sąd winien im je doręczyć – jednak, odmiennie niż obecnie, bez uzasadnienia. Od chwili tego doręczenia winien biec dla strony termin do złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia. Taka regulacja spowoduje co prawda wydłużenie postępowania o czas potrzebny na doręczenia i termin do złożenia wniosku, jednak z drugiej strony pozwoli zaoszczędzić czas i wysiłek zużywany dotychczas na sporządzanie uzasadnień w sprawach, w których uzasadnienia nie będą żądane. Tych drugich, jak wskazuje praktyka, jest wielokrotnie więcej, wobec czego per saldo powinna zostać osiągnięta oszczędność czasu i pracy.

Wobec tego w art. 357, regulującym zasady uzasadniania postanowień, należy:

- 1) pozostawić dotychczasową regulację doręczania i uzasadniania postanowień ogłaszanych na posiedzeniach jawnych (proj. art. 357 § 1),
- 2) pozostawić dotychczasową regulację doręczania postanowień wydawanych na posiedzeniach niejawnych, zastrzegając, że doręcza się je bez uzasadnień (proj. art. 357 § 2),
- 3) uregulować uzasadnianie postanowień wydawanych na posiedzeniach niejawnych na wzór postanowień ogłaszanych na posiedzeniach jawnych (proj. art. 357 § 2¹ i 3).

Dodatkową oszczędność czasu i pracy powinno przynieść wprowadzenie opłaty od wniosku o uzasadnienie postanowienia. Opłata taka powstrzymałaby strony od żądania uzasadnienia postanowienia z powodów pozaprocesowych.

Obecny system uzasadniania postanowień jest zbyt sztywny; nie przewiduje wyjątków od zasad ani *in minus*, ani *in plus*, podczas gdy praktyka orzecznicza zna sytuacje, w których należałoby sporządzić uzasadnienie postanowienia mimo braku wymogu, jak i odstąpić od uzasadnienia wymaganego przez przepis. Żadne inne zasady postępowania nie stoją na przeszkodzie zwiększeniu elastyczności procedury w tym zakresie poprzez uzupełnienie zasad uzasadniania postanowień o odpowiednie wyjątki, uwzględniające potrzeby praktyczne.

Do zdarzających się w praktyce okoliczności czyniących celowym sporządzenie uzasadnienia postanowienia mimo braku obowiązku należy sytuacja braku orientacji strony w podejmowanych czynnościach procesowych, które bywają nie tylko chaotyczne, lecz niekiedy wręcz niekorzystne dla samej strony. Wyjaśnienie stronie jej sytuacji w uzasadnieniu postanowienia może zapobiec zbędnym frustracjom i często wynikającym z nich skargom. Wyjaśnienie takie nie musi być pełne – można je ograniczyć do wskazania kwestii najistotniejszych dla strony. Sporządzenie takiego uzasadnienia winno zależeć od uznania sądu opartego na okolicznościach sprawy. Mając na uwadze możliwość nieoczekiwanego rozwoju praktyki w tym zakresie trzeba od razu zastrzec, że uprawnienie to nie może przerodzić się w kolejny obowiązek nałożony na sąd; to byłoby zaprzeczeniem celu projektowanej zmiany. Należy natomiast wyraźnie wskazać, że dotyczy ona także postanowienia nie podlegającego zaskarżeniu (proj. art. 357 § 5).

Z kolei do okoliczności czyniących uzasadnienie postanowienia zbędnym należy bez wątpienia sytuacja, gdy sąd rozstrzyga pozytywnie o wniosku zawartym przez stronę w piśmie procesowym, dzieląc przy tym jej argumentację. Skoro pismo to zostaje drugiej stronie doręczone najpóźniej wraz z odpisem postanowienia, to jest jej znane; wobec tego przepisywanie przez sędziego treści tego pisma do uzasadnienia postanowienia jest zbędne – wystarczy powołanie się na treść tego pisma. W tej sytuacji sąd powinien być uprawniony do odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia, które zastąpi powołanie się na argumentację strony. Odstąpienie takie, skoro wpływa na tok postępowania, winno nastąpić w drodze odrębnego rozstrzygnięcia mającego postać niezaskarżalnego postanowienia, wydawanego wraz z wydaniem właściwego postanowienia, w którym należy oznaczyć pismo, w którym uwzględniona argumentacja została przedstawiona. Ponieważ pismo to może zostać doręczone stronie później, niż oparte na nim postanowienie, należy przewidzieć, że w takim przypadku termin do złożenia zażalenia biegnie od doręczenia tego pisma (proj. art. 357 § 6).

W konsekwencji powyższych zmian, w przypadku postanowień o zawieszeniu postępowania, skoro podstawa prawna zawieszenia nie będzie już wskazywana w uzasadnieniu, należy przewidzieć wskazanie tej podstawy w jego treści (proj. art. 178¹).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 6. Zawieszenie postępowania	
[nowa norma]	Art. 178¹. W postanowieniu o zawieszeniu postępowania wskazuje się przepis ustawy stanowiący podstawę prawną rozstrzygnięcia.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 2. Postanowienia sądu	
Art. 357. § 1. Postanowienia ogłoszone na posiedzeniu jawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia postanowienia. Postanowienia te doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. § 2. Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu obu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, postanowienie należy doręczyć z uzasadnieniem; doręczając postanowienie, należy pouczyć stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia. § 3. Uzasadnienie, o którym mowa w paragrafach poprzedzających, należy sporządzić w ciągu tygodnia od dnia wydania postanowienia na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli postanowienie wydano na posiedzeniu jawnym, termin tygodniowy liczy się od dnia, w którym zażądano jego doręczenia, a gdy żądania takiego nie było – od dnia wniesienia zażalenia. § 4. (...)	Art. 357. § 1. Postanowienia ogłoszone na posiedzeniu jawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia postanowienia. Postanowienia te doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. § 2. Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu obu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. <u>Doręczając postanowienie stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuraturę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, należy ją pouczyć o dopuszczalności, warunkach, terminie i sposobie złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia tego postanowienia i wniesienia środka zaskarżenia albo że postanowienie nie podlega uzasadnieniu na piśmie lub zaskarżeniu.</u> <u>§ 2¹. Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem.</u> § 3. Uzasadnienie, o którym mowa w paragrafach poprzedzających sporządza się w ciągu tygodnia od dnia, w którym zażądano jego doręczenia, a <u>jeżeli wniosek był dotknięty brakami – od dnia usunięcia tych braków.</u> § 4. (...) <u>§ 5. Wydając postanowienie, nawet niepodlegające zaskarżeniu, sąd może przy nim zwięźle wskazać zasadnicze powody rozstrzygnięcia, jeżeli mając na względzie okoliczności sprawy uzna, że pozwoli to na usprawnienie postępowania.</u> <u>§ 6. Przy wydaniu postanowienia podlegającego zaskarżeniu sąd może, według swej oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy, postanowić o odstąpieniu od jego uzasadnienia, jeżeli w całości uwzględni zawarty w piśmie procesowym wniosek strony i podzieli argumenty strony przytoczone na jego poparcie. W postanowieniu należy powołać to pismo. Jeżeli pismo to zostanie doręczone stronie później niż postanowienie, termin do złożenia zażalenia biegnie od dnia doręczenia tego pisma.</u>

61. Postępowanie zabezpieczające

Funkcjonowanie przepisów o postępowaniu zabezpieczającym w praktyce wykazało pewne niedociągnięcia. Ich usunięcie pozwoli usprawnić postępowanie zabezpieczające, a jednocześnie zapobiec wątpliwościom powstałym przy stosowaniu poszczególnych przepisów, które mogłyby prowadzić do niejednolitego orzecznictwa. W tym celu przewiduje się:

- 1) dopuszczenie wydawania postanowień rozstrzygających o zabezpieczeniu roszczeń i o kwestiach z tym związanych na posiedzeniach niejawnych,
- 2) uściślenie zasad doręczania postanowień rozstrzygających co do wniosku o zabezpieczenie.

a. Tryb rozstrzygania o zabezpieczeniu

W obecnym stanie prawnym rozstrzygnięcie co do wniosku o zabezpieczenie może zapaść na posiedzeniu niejawnym, natomiast rozstrzygnięcie co do uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia może zostać wydane tylko po przeprowadzeniu rozprawy. Waga rozstrzygnięcia sądu odnośnie zabezpieczenia niewątpliwie jest na tyle duża, że uzasadnia rozpoznanie wniosku go dotyczącego na rozprawie. Jednocześnie jednak jest oczywiste, że nakład czynności sądu potrzebny na zwołanie rozprawy nakazuje ograniczyć obowiązek jej przeprowadzenia tylko do przypadków niewątpliwie konieczności. W jeszcze większej mierze dotyczy to czasu, który pochłania przeprowadzenie rozprawy – w postępowaniu zabezpieczającym, ze względu na jego pilny charakter, czas jest czynnikiem szczególnie istotnym.

Obowiązującą regulację należy więc zmienić w tym kierunku, by rozprawa we wszystkich kwestiach dotyczących zabezpieczenia odbywała się tylko w przypadkach rzeczywistej potrzeby. Skoro potrzebę tę można ocenić jedynie na podstawie całokształtu okoliczności konkretnej sprawy, należy ją pozostawić jednemu organowi, który jest w tym całokształcie zorientowany – sądowi. W przypadkach, w których rozprawa nie jest konieczna, wniosek dotyczący zabezpieczenia winien być rozpoznawany na posiedzeniu niejawnym.

W tym celu uchyla się art. 735 § 1.

W przypadku rozstrzygania co do uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia, gdy może dojść do uszczuplenia uprawnień uprawnionego, należy umożliwić mu ich obronę – poprzez zobowiązanie sądu do jego wysłuchania. Obligatoryjne wysłuchanie obowiązanego jest w takich przypadkach zbędne, bo rozstrzygnięcia te są na jego korzyść.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 742 § 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 735. § 1. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. (...)	Art. 735. (uchylony)
Art. 742. (...) § 2. Postanowienie w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy. (...)	Art. 742. (...) § 2. <u>Przed wydaniem postanowienia w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia sąd wysłucha uprawnionego.</u> (...)

b. Doręczanie postanowień dotyczących zabezpieczenia

Obecny przepis art. 740 reguluje kwestię doręczania stronom postępowania zabezpieczającego postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia. Regulacja ta jest jednak niejednoznaczna w zakresie postanowień oddalających wniosków o zabezpieczenie, wskutek czego w zakresie doręczania postanowień odmownych wykształciły się rozbieżne praktyki: albo są one doręczane także obowiązanemu – ponieważ postanowienie odmowne nie podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny, albo nie są – gdyż przepis stanowi o postanowieniach „w przedmiocie”, a nie odmownych. Tę rozbieżną praktykę należy ujednolicić poprzez zmianę art. 740 § 1, która winna doprowadzić do doręczania postanowień oddalających wniosków o zabezpieczenie tylko uprawnionemu. Doręczanie odpisów takich postanowień osobie mającej zostać obowiązana jest bowiem oczywiście bezcelowe.

Ograniczenia doręczeń zawarte obecnie w art. 740 § 1–2 mają zapobiec ukrywaniu, zbywaniu lub obciążaniu przez obowiązane mienia objętego zabezpieczeniem. Problem ten dotyczy jednak nie tylko zajęcia rzeczy lub prawa, lecz także obciążenia nieruchomości hipoteką przymusową. Zabezpieczenia w ten sposób na wniosek uprawnionego dokonuje sąd wieczystoksięgowy poprzez wpis hipoteki przymusowej. Dokonanie wpisu pochłania pewien czas, co powoduje, że w sytuacji, gdy postanowienie o zabezpieczeniu poprzez ustanowienie hipoteki przymusowej jest doręczane obu stronom, obowiązanemu jest w stanie zbyć lub obciążyć nieruchomość przed wpisaniem do księgi wieczystej wzmianki o wniosku uprawnionego o wpis hipoteki przymusowej. Dlatego regulacja z art. 740 § 1 wymaga poszerzenia o postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia poprzez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową. Ponieważ podstawą wpisu takiej hipoteki jest postanowienie o zabezpieczeniu, jego odpis winien doręczyć obowiązanemu sąd prowadzący księgę wieczystą równocześnie z doręczeniem orzeczenia w przedmiocie wniosku o wpis hipoteki.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 740 § 4, wzorowany na rozwiązaniu z § 3.

Konsekwencją a contrario zmiany art. 740 § 1 jest to, że obowiązanemu doręcza się wszelkie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia nie podlegające wykonaniu przez organ egzekucyjny. W tej liczbie mieszczą się również postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w sposób określony w art. 747 pkt 2–6. Wskutek tego zbędny stał się szczególny przepis art. 748, który należy uchylić.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 740. § 1. Postanowienie, w przedmiocie zabezpieczenia , wydane na posiedzeniu niejawnym, a podlegające wykonaniu przez organ egzekucyjny , sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczenia obowiązanemu dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia. (...)	Art. 740. § 1. Wydane na posiedzeniu niejawnym <u>postanowienie o odmowie udzielenia zabezpieczenia, jak również postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, które podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny oraz dalsze postanowienia dotyczące tego zabezpieczenia</u> sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia. (...) <u>§ 4. Przepisy § 1 i 2 stosuje się także do postanowień w przedmiocie zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową. Doręczenia</u>

	<u>obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje sąd prowadzący księgę wieczystą równocześnie z doręczeniem orzeczenia w przedmiocie wniosku o wpis hipoteki.</u>
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł II. Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych	
Art. 748. Postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wydane na posiedzeniu niejawnym, w wypadkach, o których mowa w art. 747 pkt 2–6, doręcza się również obowiązanemu.	Art. 748. (uchylony)

c. Rozpoznawanie zażalenia

W konsekwencji wprowadzenia w postępowaniu rozpoznawczym tzw. zażalenia poziomego (lub instancji poziomej) pojawiła się konieczność określenia, czy zażalenia na postanowienia wydawane w postępowaniu zabezpieczającym rozpoznaje sąd wyższego szczebla, czy sąd, który wydał zaskarżone postanowienie. Ponieważ, mimo całej swej doniosłości, postępowanie zabezpieczające jest postępowaniem służebnym wobec postępowania rozpoznawczego, wydaje się, że rozpoznawanie zażaleń wydanych w tym postępowaniu należy powierzyć temu samemu sądowi w innym składzie, na zasadach takich, jak w proj. art. 394^{1a} § 1.

Rozpoznawanie zażaleń na postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia pociąga za sobą pewną zwłokę, która w przypadku uchylecia postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania staje się już zbyt duża i może niweczyć cel postępowania zabezpieczającego. Dlatego możliwość rozstrzygnięcia kasatoryjnego należy maksymalnie zawęzić: tylko do przypadków nieważności postępowania.

Odpowiednie regulacje zawierają proj. art. 741 § 2 i 3.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 741. Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie.	Art. 741. § 1. Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. § 2. Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. § 3. Sąd może uchylić zaskarżone postanowienie tylko w przypadku nieważności postępowania.

62. Doręczanie postanowień w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności

W nauce prawa przyjęto założenie, że dłużnik ma zostać zaskoczony wszczęciem egzekucji – co ma znaleźć wyraz w szczególności w tym, że nie doręcza mu się odpisu postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności. Ta szczególna regulacja z art. 794² § 1 stanowi wyjątek od zasady z art. 357, znajdującej zastosowanie również w postępowaniu klauzulowym z mocy art. 13 § 2.

Jako wyjątek przepis art. 794² § 1 nie może być wykładany rozszerzająco. Tymczasem użyte w nim sformułowanie „postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym” – w liczbie pojedynczej –

wyraźnie sugeruje, że chodzi w nim tylko o postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności. Wniosek ten potwierdza treść art. 795 § 2, w której mowa o szczególnym terminie tylko do zaskarżenia tego postanowienia. *A contrario* oznaczałoby to, że wszelkie pozostałe postanowienia wydane w postępowaniu klauzulowym należy doręczać dłużnikowi w zwykły sposób. To jednak w oczywisty sposób kłóci się z wymogiem zaskakiwania dłużnika, skoro w ten sposób dowie się o postępowaniu zmierzającym bezpośrednio do wszczęcia egzekucji.

Tak więc w opisanym zakresie wykładnia celowościowa przeczy wykładni gramatycznej. Sprzeczność ta doprowadziła do rozbieżności w praktyce stosowania tych przepisów co do doręczania dłużnikowi postanowień negatywnie rozstrzygających co do wniosku o nadanie klauzuli wykonalności, postanowień wydawanych w postępowaniach przewidzianych w dziale „Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności” oraz postanowień wpadkowych wydawanych w toku tych postępowań. Rozbieżności tej nie było w stanie usunąć orzecznictwo.

Dla wyjaśnienia sytuacji należy ujednolicić zasady doręczania postanowień wydanych na posiedzeniach niejawnych we wszelkich postępowaniach przewidzianych w dziale „Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności”. Postanowienia te, niezależnie od ich treści, będą doręczane tylko wierzycielowi. Zasadę tę wprowadzi odpowiednio zmienione pierwsze zdanie proj. art. 794² § 1.

Wyłączenie doręczania dłużnikowi tych postanowień nie pozbawia go prawa do ich zaskarżenia – dłużnikowi będą służyć środki odwoławcze na zwykłych zasadach.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział II. Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności	
Art. 794². § 1. Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym doręcza się tylko wierzycielowi. Postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności, o której mowa w art. 783 § 4, doręcza się w sposób przewidziany w art. 131¹. (...)	Art. 794². § 1. <u>Postanowienia wydane na posiedzeniach niejawnych w postępowaniach przewidzianych w niniejszym dziale sąd doręcza tylko wierzycielowi.</u> Postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności, o której mowa w art. 783 § 4, doręcza się w sposób przewidziany w art. 131¹. (...)

63. Postępowanie grupowe

Ustawa z 17 grudnia 2009 roku o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2010 Nr 7 poz. 44) przewiduje rozpoznawanie spraw cywilnych, w których po stronie powodowej (wierzycielskiej) występuje wiele podmiotów o zbliżonej sytuacji prawnej, w postępowaniu grupowym. Postępowanie to toczy się w trybie odpowiednio stosowanych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

a. Postępowanie przygotowawcze w postępowaniu grupowym

Odpowiednie zmiany wprowadza proj. art. 7 u.d.r.p.g.

Zastąpienie dotychczasowej treści tego przepisu nową nie oznacza wykluczenia mediacji z postępowania grupowego, ponieważ możliwość stosowania mediacji wynika z art. 183⁸ § 1 k.p.c. w związku z art. 24 ust. 1 u.d.r.p.g.

b. Wyrok w postępowaniu grupowym

W sprawach rozpoznawanych w postępowaniu grupowym:

- art. 21 ust. 1 u.d.r.p.g. zobowiązuje sąd do wymienienia w sentencji wyroku wszystkich członków grupy lub podgrupy,
- art. 21 ust. 2 u.d.r.p.g. zobowiązuje sąd do ustalenia w sentencji wyroku zasądzonego świadczenia pieniężnego, jaka kwota przypada każdemu członkowi.

Wymagania te są oczywiste, zważywszy, że osnową wyroku jest pełne rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach wszystkich stron w przedstawionej sądowi sprawie.

Tak sformułowana regulacja nie uwzględnia jednak wymagań rzeczywistości. U.d.r.p.g. określa minimalną liczbę członków grupy na 10 osób – natomiast w żaden sposób nie zakreśla górnej granicy liczebności grupy. Biorąc pod uwagę przedmiotowy zakres u.d.r.p.g. należy przewidywać, że grupa może liczyć równie dobrze kilkadziesiąt osób, jak i kilkadziesiąt tysięcy ludzi. W pierwszym przypadku zawarcie w wyroku listy nazwisk i należności nie stanowi problemu. W drugim przypadku pojawia się prozaiczny problem natury praktycznej: przy grupie 30.000 członków, licząc po 60 nazwisk z zasądzoną kwotą na stronę formatu A4 (co i tak stanowi dwa razy więcej niż tzw. znormalizowany maszynopis), ich lista zajęłaby 500 stron wydruku. Możliwość odczytania takiego wyroku zgodnie z wymogiem art. 24 ust. 1 u.d.r.p.g. w związku z art. 326 § 3 k.p.c. jest tylko teoretyczna, zwłaszcza jeżeli wziąć pod uwagę, że procedura cywilna nie przewiduje przerwy w ogłaszaniu wyroku.

Problem ten można rozwiązać poprzez umożliwienie sądowi zawarcia listy członków grupy lub podgrupy, wraz z wysokością przypadających im świadczeń, w odrębnym dokumencie stanowiącym załącznik do wyroku. Wtedy w wyroku należy tylko powołać tę listę, natomiast nie odczytuje się już tysięcy nazwisk. Rozwiązanie takie nie jest nowością w polskiej procedurze cywilnej: typowym elementem treści postanowienia co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym bywa odwołanie się do mapy, na której oznaczono przebieg drogi koniecznej albo sposób podziału nieruchomości.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 21 ust. 2¹ u.d.r.p.g.

Rozwiązanie to wymaga, oczywiście, rozwinęcia o szczegółowe wymagania w regulaminie urzędowania sądów powszechnych; nie ulega wątpliwości, że lista musi zostać sporządzona w sposób uniemożliwiający jakiegokolwiek manipulacje jej treścią (np. podmienianie kartek, dopisywanie bądź wykreślanie pozycji), a w wyroku musi zostać określona co do tożsamości.

Konsekwencją wskazania, że lista stanowi załącznik do wyroku, jest wskazanie, że wraz z wyrokiem stanowi podstawę sporządzenia wyciągu stanowiącego w postępowaniu grupowym tytuł wykonawczy. Odpowiednią zmianę zawiera proj. art. 22 u.d.r.p.g.

c. Pozostałe zmiany w postępowaniu grupowym

Pozostałe zmiany w postępowaniu grupowym sprowadzają się do zastosowania w u.d.r.p.g. analogicznych zmian, jak w k.p.c., w zakresie wydawania postanowień na posiedzeniach niejawnych (proj. art. 8 ust. 6, 10 ust. 1 i 1a, 17 oraz 18 u.d.r.p.g.) i rozpoznania zażalenia przez inny skład tego samego sądu (proj. art. 8 ust. 6 u.d.r.p.g.). Dla uproszczenia postępowania należy również przewidzieć, że termin, o którym mowa w art. 15 u.d.r.p.g., wyznacza przewodniczący, a nie sąd – tak jak to przewiduje Kodeks postępowania cywilnego (proj. art. 15 i 17 u.d.r.p.g.).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Ustawa z dnia 17 grudnia 2009 roku o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym	
Art. 7. W każdym stanie sprawy sąd może skierować strony do mediacji.	Art. 7. 1. Posiedzenie przygotowawcze można przeprowadzić także przed wezwaniem pozwanego do wniesienia odpowiedzi na pozew. 2. Przewodniczący może zobowiązać stronę, aby w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla ustalenia dopuszczalności postępowania grupowego – pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania.
Art. 8. (...) 6. Postanowienie w przedmiocie kaucji sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.	Art. 8. (...) 6. Na postanowienie w przedmiocie kaucji przysługuje zażalenie do innego składu tego samego sądu.
Art. 10. 1. Sąd rozstrzyga na posiedzeniu niejawnym o dopuszczalności postępowania grupowego i odrzuca pozew, jeżeli sprawa nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu grupowym. W przeciwnym razie sąd wydaje postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym. 1a. Przed wyznaczeniem posiedzenie niejawnego w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego, przewodniczący zarządza wniesienie odpowiedzi na pozew zgodnie z art. 207 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego. (...)	Art. 10. 1. Po wysłuchaniu stron sąd rozstrzyga o dopuszczalności postępowania grupowego; sąd odrzuca pozew, jeżeli sprawa nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu grupowym. W przeciwnym przypadku wydaje postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym. 1a. (uchylony) (...)
Art. 15. W wyznaczonym przez sąd terminie, nie krótszym niż miesiąc, pozwany może podnieść zarzuty co do członkostwa określonych osób w grupie lub w podgrupach.	Art. 15. Po upływie terminu wyznaczonego w ogłoszeniu, a jeżeli zaniechano ogłoszenia – po uprawomocnieniu się postanowienia o dopuszczalności postępowania grupowego przewodniczący wyznacza pozwanemu termin nie krótszy niż miesiąc do podniesienia zarzutów co do członkostwa określonych osób w grupie lub w podgrupach.
Art. 17. 1. Po upływie wyznaczonego przez sąd terminu, nie krótszego niż miesiąc od dnia doręczenia powodowi zarzutów co do członkostwa, sąd wydaje postanowienie co do składu grupy. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 17. 1. Po upływie terminu, o którym mowa w art. 15, sąd wydaje postanowienie co do składu grupy. (...)
Art. 18. 1. Na wniosek więcej niż połowy członków grupy sąd może dokonać zmiany reprezentanta grupy. Wniosek powinien wskazywać proponowanego reprezentanta grupy oraz zawierać jego oświadczenie o wyrażeniu zgody na bycie reprezentantem. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 18. 1. Na wniosek więcej niż połowy członków grupy sąd może dokonać zmiany reprezentanta grupy. Wniosek powinien wskazywać proponowanego reprezentanta grupy oraz zawierać jego oświadczenie o wyrażeniu zgody na bycie reprezentantem. (...)
Art. 21. 1. W sentencji wyroku należy wymienić wszystkich członków grupy lub podgrupy. 2. W wyroku zasądzającym świadczenie pieniężne należy ustalić, jaka kwota przypada każdemu członkowi grupy lub podgrupy. 3. Wyrok prawomocny ma skutek wobec wszystkich członków grupy.	Art. 21. 1. W sentencji wyroku należy wymienić wszystkich członków grupy lub podgrupy. 2. W wyroku zasądzającym świadczenie pieniężne należy ustalić, jaka kwota przypada każdemu członkowi grupy lub podgrupy. 2a. Wszyscy członkowie grupy lub podgrupy mogą także zostać wymienieni, wraz z ustaleniem kwot przypadających każdemu z nich, na liście stanowiącej załącznik do wyroku. W takim przypadku w wyroku należy powołać tę listę, a sama lista nie podlega odczytaniu. 3. Wyrok prawomocny ma skutek wobec wszystkich członków grupy.
Art. 22. Tytułem egzekucyjnym do prowadzenia egzekucji świadczenia pieniężnego przypadającego	Art. 22. Tytułem egzekucyjnym do prowadzenia egzekucji świadczenia pieniężnego przypadającego

członkowi grupy lub podgrupy jest wyciąg z wyroku wskazujący w szczególności wysokość należnego mu świadczenia.	członkowi grupy lub podgrupy jest wyciąg z wyroku, <u>względnie z wyroku z listą członków</u> , wskazujący w szczególności wysokość należnego mu świadczenia.
Art. 24. 1. W zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, z wyłączeniem art. 7, art. 8, art. 117–124, art. 194–196, art. 204, art. 205, art. 207 § 6, art. 217 § 2 i art. 425–505¹⁴. 2. W sprawach rozpoznawanych w postępowaniu grupowym przepisów art. 100 ust. 2, art. 101–103, 105, 107 i 109–112 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 300 i 398) nie stosuje się.	Art. 24. 1. W zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, z wyłączeniem art. 7, art. 8, art. 117–124, art. 194–196, art. 204, art. 205, art. 205³ § 2 i 5 oraz art. 425–505¹⁴. 2. W sprawach rozpoznawanych w postępowaniu grupowym przepisów art. 100 ust. 2, art. 101–103, 105, 107 i 109–112 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 300 i 398) nie stosuje się.

VIII. Koszty sądowe

64. Cele projektowanej nowelizacji

W swej obecnej postaci system kosztów sądowych w sprawach cywilnych nie spełnia w zadowalającym stopniu zakładanych celów motywacyjnych ani fiskalnych – jednak ich osiągnięcie wymagałoby przebudowy tego systemu w takim stopniu, że praktycznie sprowadzałoby się do stworzenia nowej ustawy. Niemniej jednak pewien stopień poprawy funkcjonowania sądów powszechnych można osiągnąć w drodze ograniczonej zmiany skupionej na kilku wiodących zagadnieniach. Zagadnieniami tymi, stanowiącymi jednocześnie cele do osiągnięcia, są:

1. Częściowe dostosowanie wysokości opłat sądowych do aktualnej siły nabywczej i wartości pieniądza oraz aktualnego poziomu cen dóbr i usług. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez podwyższenie najniższych stawek opłat sądowych.
2. Częściowe obniżenie nakładów finansowych Skarbu Państwa na utrzymanie aparatu wymiaru sprawiedliwości. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez wprowadzenie odpłatności niektórych czynności dotychczas nieodpłatnych, podwyższenie najniższych stawek opłat i odstąpienie od zwracania uiszczonych opłat poniżej określonego minimum.
3. Częściowa racjonalizacja systemu opłat. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez zmniejszenie liczby stawek opłat stałych, ujednolicenie opłat w niektórych sprawach i odstąpienie od zwracania opłat.
4. Częściowa redukcja zbędnego obciążenia sądów. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez przywrócenie opłaty od wniosku o uzasadnienie orzeczenia sądu, zaliczanej na poczet opłaty od środka zaskarżenia w przypadku jego wniesienia.

65. Urealnienie opłat sądowych

W ciągu 12 lat, które minęły od wejścia w życie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, wzrosły dochody społeczeństwa, powiększył się wolumen nabywanych dóbr i usług, w tym luksusowych (ponad dobra pierwszej potrzeby). Tymczasem wysokość opłat sądowych pozostała na poziomie ustalonym przed 12 laty. W efekcie realny ciężar ekonomiczny opłat sądowych faktycznie wielokrotnie spadł. Odpowiednio spadł również udział przychodów z opłat sądowych w kosztach utrzymania aparatu wymiaru sprawiedliwości. Wskutek tego Skarb Państwa faktycznie dotuje postępowania przed sądami cywilnymi. Niewątpliwie istnieją sytuacje, w których jest to uzasadnione interesem społecznym, jednak mają one raczej charakter wyjątków. Tymczasem w większości przypadków z tej „dotacji” korzystają osoby – zarówno fizyczne, jak i prawne – które posiadają środki finansowe do dochodzenia swych praw (osoby ubogie korzystają ze zwolnienia od kosztów sądowych oraz darmowej pomocy prawnej).

Zaniżony poziom opłat sądowych powoduje, że strony sporów nie podejmują prób ich rozwiązywania w inny sposób, lecz od razu wnoszą sprawy do sądu. W ten sposób sądy zalewa

nadmiar spraw drobnych, który powoduje przeciążenie sądów, przez co wydłuża się oczekiwanie na rozstrzygnięcia w poważniejszych sprawach.

Brak ciężaru finansowego związanego z żądaniem pisemnego uzasadnienia rozstrzygnięcia powoduje, że takie wnioski są składane bez kalkulacji, czy rzeczywiście są potrzebne. W efekcie strony żądają pisemnych uzasadnień rozstrzygnięć w obiektywnie błahych sprawach. Tymczasem sporządzenie pisemnego uzasadnienia rozstrzygnięcia, zwłaszcza rozstrzygnięcia co do istoty sprawy (wyroku), jest bodaj najbardziej czaso- i pracochłonną czynnością sędziego w całym postępowaniu. W konsekwencji, by napisać uzasadnienie w ustawowym terminie 14 dni, sędzia musi się odrywać od innych, obiektywnie pilniejszych i ważniejszych spraw. Walnie przyczynia się to do przedłużania się postępowań sądowych, na co z kolei – i słusznie – utyskują obywatele.

Nadmierne obciążenie sądów powszechnych mogłoby zostać zredukowane poprzez korzystanie z istniejących już w obecnym stanie prawnym alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów. Nie są one jednak powszechnie wykorzystywane, a jednym z czynników demotywujących do ich wykorzystywania jest zaniżony poziom opłat sądowych, który zniechęca do skorzystania z takich procedur i zachęca do wnoszenia spraw tylko do sądów. Przykładem jest stwierdzenie nabycia spadku, które można przeprowadzić zarówno przed sądem, jak i przed notariuszem (akt poświadczenia dziedziczenia). Jednak nietrudno przewidzieć, dokąd udadzą się spadkobiercy po stwierdzenie nabycia spadku, jeżeli opłata sądowa wynosi 50 zł, a taksa notarialna – 100 zł plus 23% VAT. A przecież, skoro to sądy rozstrzygają spory o dziedziczenie, a notariusze tylko dokonują poświadczeń w sprawach niespornych, to proporcje opłat powinny być odwrotne. Podobne mechanizmy demotywacyjne funkcjonują także w wielu innych sprawach, które bynajmniej nie musiałyby być załatwiane w sądzie.

Z tych powodów dalsze utrzymywanie takiego stanu rzeczy narusza interes społeczny polegający na miarkowaniu nakładów na wymiar sprawiedliwości oraz na jego sprawnym działaniu.

66. Zmiany o charakterze ogólnym

a. Opłata od oświadczenia o rozszerzeniu powództwa

Dotychczasowy stan prawny doprowadził do powstania bardzo rozbieżnych praktyk w zakresie pobierania opłat od pism procesowych zawierających oświadczenia o rozszerzeniu powództwa lub o innej jego zmianie powodującej wzrost wartości przedmiotu sporu. Dla przecięcia tych wątpliwości należy wprost przewidzieć taką czynność strony jako podstawę pobrania opłaty (proj. art. 3 ust. 2 pkt 1a u.k.s.c.) i wskazać sposób jej ustalenia (proj. art. 25a u.k.s.c.).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 3. 1. Opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. 2. Opłacie podlegają w szczególności następujące pisma: 1) pozew i pozew wzajemny; 2) apelacja i zażalenie;	Art. 3. 1. Opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. 2. Opłacie podlegają w szczególności następujące pisma: 1) pozew i pozew wzajemny; <u>1a) pismo zawierające oświadczenie o rozszerzeniu</u>

(...)	powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu; 2) apelacja i zażalenie; (...)
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
[nowa norma]	Art. 25a. Opłatę od oświadczenia o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu pobiera się w wysokości różnicy między opłatą należną od powództwa rozszerzonego lub zmienionego a opłatą należną sprzed rozszerzenia lub zmiany powództwa, nie niższej jednak niż 30 złotych.

b. Przekazanie sprawy

W praktyce urzędowania sądów cywilnych wciąż pojawiają się wezwania do przekazania (przeksięgowania), w następstwie przekazania sprawy innemu sądowi, opłat sądowych pobranych już w tej sprawie. Wezwania te są pozbawione podstaw, ponieważ opłaty sądowe nie stanowią dochodu konkretnego sądu, lecz dochód Skarbu Państwa, więc ich przekazywanie między sądami nie ma znaczenia – tym niemniej najwyraźniej zasada ta nie jest wystarczająco jasno wyartykułowana w przepisach. Należy więc wprost wskazać, że w przypadku przekazania sprawy innemu sądowi nie przekazuje się temu sądowi pobranych w tej sprawie opłat sądowych (proj. art. 21a u.k.s.c.).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 21a. W przypadku przekazania sprawy innemu sądowi nie przekazuje się temu sądowi pobranych w tej sprawie opłat sądowych.

c. Poszerzenie podstawy zwolnienia osoby fizycznej od kosztów sądowych

W toku konsultacji społecznych wskazano, że obecne wymagania do zwolnienia od kosztów sądowych są zbyt ostre: bada się tylko, czy w danej, istniejącej w określonym momencie sytuacji uiszczenie kosztu doprowadzi do uszczerbku utrzymania, nie bierze się natomiast pod uwagę dalszych konsekwencji tego wydatku dla materialnego bytu strony: że może zostać pozbawiona możliwości wywiązania się z kolejnych zobowiązań itd. Przy dzisiejszym poziomie zamożności polskiego społeczeństwa takie szersze spojrzenie na sytuację materialną strony wydaje się uzasadnione ze względów społecznych; spora część polskich gospodarstw domowych nie dysponuje zabezpieczeniem w postaci oszczędności. Wobec tego należy poszerzyć podstawy zwolnienia od kosztów sądowych o sytuację, w której istnieje groźba narażenia zwalnianego na uszczerbek koniecznego utrzymania (proj. art. 102 ust. 1 u.k.s.c.).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł IV. Zwolnienie od kosztów sądowych	
Art. 102. 1. Zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z	Art. 102. 1. Zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z

którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. (...)	którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny <u> bądź też ich poniesienie narazi ją na taki uszczerbek.</u> (...)
---	---

d. Opłata o charakterze manipulacyjnym

Odpowiednik opłaty minimalnej, mający charakter opłaty manipulacyjnej, powinien być potrącany również w przypadku zwrotu opłaty z powodu nierozpoznania danego pisma z przyczyn zależnych od strony. Nawet bowiem w przypadku nieprzeprowadzenia postępowania, którego dotyczyło pismo, od którego pobrano opłatę, sąd ponosi określony nakład pracy, materiałów biurowych i wydatków na korespondencję. Jeżeli nierozpoznanie danego wniosku nastąpiło z powodów zależnych od strony, to strona powinna ponieść równowartość tego nakładu – nie ma bowiem podstaw, by ciężarem tym obciążać współobywateli. Logiczne jest więc ustalenie wartości tego zwrotu w zryczałtowanej wysokości, równej opłacie minimalnej, czyli 30 złotych. W konsekwencji opłata wniesiona przez stronę nadal będzie podlegać zwrotowi, ale po potrąceniu opłaty „manipulacyjnej” w tejże wysokości. Rozwiązanie to przyniesie po pierwsze pokrycie części kosztów działania aparatu sprawiedliwości przez podmioty, które te działania wywołały, a z nich ostatecznie nie skorzystały, a po drugie – motywację tychże podmiotów do staranności w prowadzeniu swych spraw przed sądem.

Stosowna norma została zawarta w proj. art. 79 ust. 3 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 9. Zwrot opłaty	
Art. 79. (...) 2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od pozwu o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron w pierwszej instancji. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego, zwraca się połowę uiszczonej opłaty od apelacji.	Art. 79. (...) 2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od pozwu o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron w pierwszej instancji. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego, zwraca się połowę uiszczonej opłaty od apelacji. 3. <u>Opłatę zwracaną na podstawie ust. 1 pkt 1 lit. a, b i h, pkt 2 oraz pkt 3 lit. a, c i d obniża się o kwotę równą opłacie minimalnej.</u>

e. Granice opłat

W kilku przypadkach, w których ustawa przewiduje ustalanie opłaty w określonych granicach, dla zachowania dostatecznej rozpiętości wysokości należy podnieść granice w sposób odpowiadający rosnącym wartościom rozpoznawanych roszczeń. (Nie oznacza to automatycznego podwyższenia opłat ustalanych w takich sprawach; celem jest zachowanie elastyczności przy ustalaniu konkretnych opłat).

Dolna granica opłaty tymczasowej pobieranej w postępowaniu grupowym, wynosząca obecnie 100 złotych, jest oczywiście nieadekwatna do skali roszczeń będących przedmiotem spraw

rozpoznawanych w tym postępowaniu. Ustalenie jej na 300 złotych zlikwiduje nieuzasadnione dysproporcje.

Odpowiednie regulacje zawierają proj. art. 12 i proj. art. 15 ust. 2 u.k.s.c.

W przypadku górnej granicy opłaty stosunkowej została ona podwyższona nie do dwukrotności, lecz do pięciokrotności dotychczasowej wysokości. Praktyka wskazuje, że coraz częściej do sądów wpływają sprawy o wartości przedmiotu sporu liczonej w milionach złotych, w których opłata w dotychczasowej maksymalnej wysokości 100.000 złotych jest ewidentnie nieproporcjonalna do wagi rozstrzygnięcia sądu. Poza tym nadzwyczaj wielkie wartości przedmiotu sporu z reguły przekładają się na nadzwyczajną czaso- i pracochłonność spraw.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 13 ust. 2 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 złotych i wyższa niż 5000 złotych.	Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 złotych i wyższa niż <u>10 000</u> złotych.
Art. 15. (...) 2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do 4000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 100 złotych do 40 000 złotych. (...)	Art. 15. (...) 2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do <u>2000</u> złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od <u>300</u> złotych do <u>20 000</u> złotych. (...)
Art. 13. 1. Opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych. (...)	Art. 13. (...) 2. W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stosunkową <u>od pisma obliczoną od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> 1) <u>ponad 20 000 złotych do 4 000 000 złotych – 5%;</u> 2) <u>ponad 4 000 000 złotych – 200 000 zł i 0,5% od nadwyżki ponad 4 000 000 złotych, nie więcej jednak, niż 500 000 złotych.</u> (...)

f. Rezygnacja z opłaty od wydania tytułu wykonawczego

W dotychczasowym stanie prawnym opłata sądowa od pisma inicjującego postępowanie obejmuje tylko właściwe postępowanie rozpoznawcze, natomiast odrębnej opłacie (kancelaryjnej) podlega czynność polegająca na wydaniu stronie odpisu orzeczenia z klauzulą wykonalności (tytułu wykonawczego). Biorąc pod uwagę, że uzyskanie tego tytułu jest w istocie celem niemal każdego postępowania sądowego, a opłata ta i tak nie pokrywała kosztów pracy poświęconej na przygotowanie dokumentu i jego wysyłkę – można odstąpić od pobierania tej opłaty, co pozwoli oszczędzić czas i pracę stron i sądu poświęcaną dotychczas na ustalanie wysokości, wzywanie do uiszczenia i uiszczanie tej opłaty.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 77a u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 8. Opłaty kancelaryjne	
[nowa norma]	Art. 77a. Nie pobiera się opłaty od pierwszego wniosku o wydanie odpisu orzeczenia kończącego postępowanie z klauzulą wykonalności, złożonego przez stronę inicjującą postępowanie.

g. Koszty tłumaczeń i doręczeń

W dotychczasowym stanie prawnym opłata sądowa od pisma inicjującego postępowanie obejmuje koszty doręczeń pism sądowych. Zasada ta winna zostać utrzymana ze względów praktycznych: pobieranie od strony w każdej sprawie zaliczki wynoszącej po kilkanaście czy kilkadziesiąt złotych byłoby ogromnym obciążeniem dla sądów, nie wspominając już, że nie sposób z góry przewidzieć kosztów korespondencji w konkretnej sprawie. Zdarzają się jednak sprawy, w których z góry wiadomo, że koszty doręczeń będą wielokrotnie wyższe – gdy doręczenie ma nastąpić za granicą lub przez komornika. W tej sytuacji strona dochodząca swych praw winna pokryć te dodatkowe koszty w drodze zaliczki. W zakres tych kosztów należy także wyraźnie włączyć koszty tłumaczenia pism procesowych strony przy ich doręczeniu za granicę. Koszty te potrafią sięgnąć tysięcy złotych; jest oczywiste, że powinna je pokryć zainteresowana strona, a nie Skarb Państwa, jak dotychczas.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 5 ust. 3 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 5. (...) 3. Wydatki związane z doręczaniem pism sądowych nie obciążają stron.	Art. 5. (...) 3. Wydatki związane z doręczaniem pism sądowych nie obciążają stron, <u>z wyjątkiem kosztów doręczenia przez komornika oraz dodatkowych kosztów doręczenia za granicą, w tym kosztów tłumaczenia.</u>

h. Opłaty od pozwu oczywiście bezzasadnego

Ze względów czysto pragmatycznych – tych samych, które legły u podstaw wprowadzenia do Kodeksu postępowania cywilnego rozwiązań służących zwalczaniu nadużyć uprawnień procesowych, czyli dla zapewnienia szybkiego i niekłopotliwego odfiltrowywania spraw stanowiących takie nadużycia – należy odstąpić od zasady odpłatności postępowania sądowego w przypadkach, gdy powództwo oczywiście bezzasadne zostaje rozpoznane w trybie proj. art. 191¹ k.p.c. Obstawanie przy pobieraniu opłaty w sytuacji, gdy wszystkie inne braki takiego pozwu nie wymagają usunięcia, byłoby wyraźnym dysonansem i w zasadzie pozbawiałoby to uproszczenie znaczenia. Należy więc przewidzieć, że od powoda wnoszącego taki pozew nie pobiera się opłaty – a dopiero w przypadku wniesienia przezeń apelacji należy od niego pobrać opłatę i od pozwu, i od apelacji. Opłatę tę należy „ryczałtowo” ustalić w wysokości opłaty podstawowej – i przewidzieć możliwość zwolnienia od niej nawet w takiej sytuacji, o ile tylko powód złożył taki wniosek.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 14a u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 14a. 1. W sprawie, w której powództwo zostało oddalone w trybie art. 191 ¹ Kodeksu postępowania cywilnego, powoda nie obciąża się kosztami sądowymi. 2. Jeżeli jednak apelacja została oddalona w trybie art. 367 ¹ Kodeksu postępowania cywilnego, sąd drugiej instancji obciąży powoda opłatą podstawową od pozwu i od apelacji. Jeżeli powód wniósł o zwolnienie od kosztów sądowych, sąd drugiej instancji może mu je przyznać.

67. Stawki opłat sądowych

a. Ograniczenie liczby stawek opłat

Utrzymywanie czterech stawek opłat różniących się od siebie o 10 złotych:

- 30 złotych (art. 13 ust. 5 u.k.s.c.),
- 40 złotych (art. 22, 23, 64, 68, 70 u.k.s.c.),
- 50 złotych (art. 49, 62, 71 u.k.s.c.),
- 60 złotych (art. 44 u.k.s.c.)

– nie ma żadnego uzasadnienia merytorycznego i stanowi tylko zbędną komplikację systemu opłat. Pominąwszy przypadki, w których pozostawienie dotychczasowych stawek uzasadniają względy społeczne (opłata minimalna i opłata podstawowa), stawki te należy ujednolicić. Będzie to istotne uproszczenie systemu opłat, które pozwoli uniknąć wielu omyłek i nakładu pracy na ich poprawę.

Stawka 100 złotych, mająca zastąpić stawki po 30, 40, 50 i 60 złotych, znajduje uzasadnienie w skali wzrostu poziomu zamożności społeczeństwa od czasu ustalenia tych stawek (czyli od około 20 lat) i pozostaje w rozsądnej proporcji do przeciętnego dochodu mieszkańca Polski. Kwota 100 złotych w przybliżeniu odpowiada dziennemu zarobkowi pracownika otrzymującego minimalne wynagrodzenie (2.100 złotych miesięcznie przy 20–21 dniach roboczych w miesiącu). W świetle obecnych realiów życiowych kwota ta wydaje się z jednej strony wystarczająco wysoka, by zniechęcić do wnoszenia do sądu spraw błahych, a z drugiej strony – wystarczająco niska, by nie być przeszkodą w dostępie do sądu dla osoby mało zarabiającej.

Opłata sądowa w wysokości 100 złotych powinna również zapewnić pokrycie kosztów podstawowego kompleksu czynności sądu, które muszą zostać wykonane w każdej sprawie niezależnie od jej dalszego toku i wyniku: rejestracji i kontroli pisma wszczynającego postępowanie, doręczenia jego odpisu, sporządzenia i doręczenia przynajmniej kilku pism sądowych. W ten sposób koszty rozstrzygnięcia sporu przez sąd przestaną ponosić wszyscy podatnicy, a zaczną osoby bezpośrednio zainteresowane w uzyskaniu rozstrzygnięcia – co jest zgodne z elementarnym poczuciem sprawiedliwości.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 13. 1. Oplatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych. 1a. Oплата stosunkowa w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, z późn. zm.), pobierana od konsumenta albo osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 1000 złotych. 2. Oплата stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi 2% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.	Art. 13. (...) 5. <u>Oплата stała lub stosunkowa</u> w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym <u>wynosi połowę opłaty ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2, jednak nie mniej niż 100 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.</u>
Art. 15. (...) 2. Oplatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do 4000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 400 złotych do 40 000 złotych. (...)	Art. 15. (...) 2. <u>Oplatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do 2000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 300 złotych do 20 000 złotych.</u> (...)
Art. 22. Oplatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez biegłego, tłumacza i kuratora; (...)	Art. 22. <u>Oplatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie:</u> (...) 4) <u>wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez mediatora, biegłego, tłumacza, kuratora lub uprawnioną osobę trzecią;</u> (...)
Art. 23. Oplatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od: 1) wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej; 2) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu; 3) wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10 000 złotych; 4) wniosku o zabezpieczenie dowodu.	Art. 23. <u>Oplatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od:</u> 1) <u>wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej;</u> 2) <u>apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu;</u> 3) <u>(uchylony);</u> 4) <u>wniosku o zabezpieczenie dowodu.</u>
Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 3. Sprawy z zakresu prawa o księgach wieczystych	
Art. 44. 1. Oplatę stałą w kwocie 60 złotych pobiera się od wniosku o: (...)	Art. 44. 1. <u>Oplatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o:</u> (...)
Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 4. Sprawy z zakresu prawa spadkowego	
Art. 49. 1. Oplatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera się od wniosku o: (...)	Art. 49. 1. <u>Oplatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o:</u> (...)

Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 5. Sprawy z zakresu działania Krajowego Rejestru Sądowego	
Art. 62. Opłatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera się od wniosku o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów.	Art. 62. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów.
Art. 64. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od wniosku o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym.	Art. 64. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym.
Tytuł II. Opłaty Dział 5. Wysokość opłat w postępowaniu zabezpieczającym	
Art. 68. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od wniosku o: (...)	Art. 68. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o: (...)

b. Ujednolicenie opłat od pozwu

Nie ma potrzeby różnicowania stawek opłat od pozwu w zależności od tego, czy pozew jest wnoszony w postępowaniu uproszczonym, czy nie – skoro nie wiąże się z tym żadna istotna różnica w trybie procedowania ze sprawą (odmiennie niż np. w postępowaniu nakazowym). W konsekwencji należy ujednolicić opłaty od pozwu poprzez zniesienie odrębnej skali dla postępowania uproszczonego. Zostanie to osiągnięte poprzez uchylenie art. 28 u.k.s.c.

Doświadczenia praktyczne wskazują natomiast na celowość zachowania, przynajmniej do pewnej wysokości wartości przedmiotu sporu, systemu opłat stałych. Obecny system wymaga ustalania wysokości opłaty stosunkowej od pozwu z dokładnością do 1 złotego. Tak wyśrubowany wymóg nie jest uzasadniony żadną potrzebą, a prowadzi do stosunkowo częstych błędów. Tak ukształtowany system ustalania opłat generuje istotny wydatek pracy, czasu i kosztów na ustalanie wysokości opłaty, jej kontrolę i dość częste uzupełnianie bądź zwracanie. Z punktu widzenia sprawności postępowania koszty te stanowią ewidentną stratę, skoro czynności te w niczym nie przyczyniają się do osiągnięcia zasadniczego celu postępowania sądowego – rozwiązania sporu. Określenie zryczałtowanej wysokości opłaty od pozwu, jednolitej dla pewnego zakresu wartości przedmiotu sporu, powinno ułatwić jej określenie zarówno przez stronę, jak i przez sąd, a w konsekwencji – radykalnie zmniejszyć liczbę przypadków błędnego ustalenia wysokości opłaty, a więc także czasu, pracy i kosztów związanych z poprawą tych błędów. Warto tu zaznaczyć, że różnice w wysokości opłaty stosunkowej spowodowane jej błędnym obliczeniem przez stronę najczęściej wynoszą po kilka czy kilkanaście złotych.

Mając na względzie podniesienie górnej granicy wartości przedmiotu sporu pozwalającej na rozpoznanie sprawy w postępowaniu uproszczonym do 20.000 złotych należało ustanowić tabelę stałych stawek opłat od pozwu do tej samej wysokości. Przedziały wartości przedmiotu sporu i przyporządkowane im wysokości opłat (wynoszące, z dwoma wyjątkami, wielokrotności stu złotych w przedziale od 100 do 1.000 złotych) zostały ukształtowane w taki sposób, by najwyższe opłaty należały się od spraw o najmniejszej wartości przedmiotu sporu; jest to element systemu demotywuującego do wnoszenia do sądów spraw bagatelnych.

Charakter opłaty stosunkowej, czyli bezpośrednio zależnej od wartości przedmiotu sporu, opłata od pozwu zachowa tylko w sprawach o wartości przedmiotu sporu przewyższającej 20.000

złotych. Większy ciężar gatunkowy takich spraw uzasadnia dołożenie większej staranności przy ustalaniu opłaty od pozwu.

Odpowiednie regulacje zawiera proj. art. 13 ust. 1–2.

Jako wyjątek od tej zasady, uzasadniony względami społecznymi, należy pozostawić sprawy z powództwa konsumenta lub osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne o roszczenia wynikające z czynności bankowych, a także wprowadzić kolejny wyjątek dla spraw o roszczenia wynikające z art. 36–37 ustawy z 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W sprawach z obu tych kategorii przy wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia wynoszącej ponad 20.000 złotych należy ustanowić opłatę stałą w wysokości 1.000 złotych.

Odpowiednie regulacje zawiera proj. art. 13 ust. 3.

W celu ograniczenia wpływu do sądów spraw bagatelnych należy użyć systemu opłat sądowych jako systemu motywacyjnego do rozstrzygania ich poza sądem. Należy zachęcić strony do korzystania z sądownictwa polubownego poprzez ustanowienie obniżki opłaty dla powoda, który przed wytoczeniem powództwa wziął udział w mediacji prowadzonej na podstawie umowy o mediację zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego lub podjął próbę rozwiązania sporu poprzez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez właściwy sąd polubowny ustanowiony ustawą do rozpatrywania sporów konsumenckich albo wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązywania sporu konsumenckiego. Obniżka ta, w istotnej wysokości – o dwie trzecie – powinna dotyczyć tylko opłaty od pozwu, przy czym, dla zapobieżenia nadużyciom, należy wysokość tej obniżki ograniczyć do kwoty pozostającej w odpowiedniej proporcji do wartości przedmiotu sporu występującej zwykle w sprawach konsumenckich: 400 złotych.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 13a u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 13. 1. Opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych. 1a. Opłata stosunkowa w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, z późn. zm.), pobierana od konsumenta albo osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 1000 złotych. 2. Opłata stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi 2% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.	Art. 13. 1. <u>W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stałą od pisma ustaloną według wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> 1) <u>do 250 złotych – 30 złotych;</u> 2) <u>ponad 250 złotych do 500 złotych – 100 złotych;</u> 3) <u>ponad 500 złotych do 1 000 złotych – 150 złotych;</u> 4) <u>ponad 1 000 złotych do 2 000 złotych – 200 złotych;</u> 5) <u>ponad 2 000 złotych do 4 000 złotych – 300 złotych;</u> 6) <u>ponad 4 000 złotych do 6 000 złotych – 400 złotych;</u> 7) <u>ponad 6 000 złotych do 8 000 złotych – 500 złotych;</u> 8) <u>ponad 8 000 złotych do 10 000 złotych – 600 złotych;</u> 9) <u>ponad 10 000 złotych do 12 500 złotych – 700 złotych;</u> 10) <u>ponad 12 500 złotych do 15 000 złotych – 800 złotych;</u> 11) <u>ponad 15 000 złotych do 18 000 złotych – 900 złotych;</u> 12) <u>ponad 18 000 złotych do 20 000 złotych – 1 000 złotych;</u> 2. W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę <u>stosunkową od pisma obliczoną od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> 1) <u>ponad 20 000 złotych do 4 000 000 złotych – 5%;</u> 2) <u>ponad 4 000 000 złotych – 200 000 zł i 0,5% od nadwyżki ponad 4 000 000 złotych, nie więcej jednak, niż 500 000 złotych.</u> 3. W sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2016 r. poz. 1988, z późn. zm.) od <u>powoda będącego konsumentem lub osobą fizyczną prowadzącą gospodarstwo rodzinne, przy</u>

	wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia <u>wynoszącej ponad 20 000 złotych pobiera się opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych.</u> 4. W sprawach o roszczenia wynikające z art. 36–37 ustawy z 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia <u>wynoszącej ponad 20.000 złotych pobiera się opłatę stałą w kwocie 1.000 złotych.</u> 5. Opłata stała lub stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi <u>połowę opłaty ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2, jednak nie mniej niż 100 złotych i nie więcej niż 500 000 złotych.</u> „Art. 13a. W sprawach, w których powód przed wytoczeniem powództwa wziął udział w mediacji prowadzonej na podstawie umowy o mediację zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego lub podjął próbę rozwiązania sporu przez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez właściwy sąd polubowny ustanowiony ustawą w celu rozpatrywania sporów konsumenckich albo wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązania sporu konsumenckiego, opłata stała lub stosunkowa od pozwu podlega obniżeniu o dwie trzecie, nie więcej jednak niż o 400 zł.”;
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 1. Sprawy z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego	
Art. 28. W sprawie podlegającej rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu umowy, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia: 1) do 2000 złotych — 30 złotych; 2) ponad 2000 złotych do 5000 złotych — 100 złotych; 3) ponad 5000 złotych do 7500 złotych — 250 złotych; 4) ponad 7500 złotych — 300 złotych.	Art. 28. (uchylony)

c. Części opłat sądowych

W celu dalszego uproszczenia systemu opłat, przy jednoczesnym odejściu od zwracania ^{3/4} opłaty od „pозwu w postępowaniu upominawczym” (o czym dalej), należy uprościć także skalę części opłat sądowych zawartą w art. 19 u.k.s.c. Części te mogą wynosić jedną drugą (połowę), jedną czwartą i jedną piątą, można natomiast zrezygnować z utrzymywania części opłaty wynoszącej trzy czwarte – i koszty postępowania nakazowego podzielić między jego strony po połowie. W wyniku projektowanych zmian rozpoznanie sprawy w postępowaniu nakazowym stanie się tańsze niż w zwykłym procesie (także w postępowaniu upominawczym), natomiast droższe niż w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Ta sytuacja będzie stanowić dla stron motywację do szerszego korzystania z postępowania nakazowego, a jednocześnie do staranniejszego przygotowywania pozwów w sprawach nadających się do rozpoznania w tym postępowaniu.

Odpowiednią regulację zawiera proj. art. 19 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 19. 1. Połowę opłaty pobiera się od sprzeciwu od wyroku zaocznego i od wniosku o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty.	Art. 19. 1. Połowę opłaty pobiera się od: 1) sprzeciwu od wyroku zaocznego; 2) wniosku o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty;

2. Czwartą część opłaty pobiera się od: 1) pozwu w postępowaniu nakazowym; 2) pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. 4. Trzy czwarte części opłaty pobiera się od pozwanego w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym.	3) pozwu <u>spełniającego przesłanki do rozpoznania</u> w postępowaniu nakazowym; 4) <u>zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.</u> 2. Czwartą część opłaty pobiera się od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. <u>W przypadku, o którym mowa w art. 505³⁷ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, uiszczoną opłatę od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym zalicza się na poczet opłaty od nowo wniesionego pozwu.</u> 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej; 3) <u>wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.</u>
--	---

d. Opłaty od wniosków o zawezwanie do próby ugodowej

Dotychczasowy stan prawny różnicuje opłaty od wniosków o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w zależności od rodzaju dochodzonych praw (niemajątkowe czy majątkowe) i ich wartości (poniżej i powyżej 10.000 zł). Zróżnicowanie to jest całkowicie zbędne i nie ma uzasadnienia merytorycznego, a kwota graniczna jest narzucona arbitralnie. Wobec tego projektuje się wprowadzenie jednolitej opłaty sądowej od wszystkich wniosków o przeprowadzenie postępowania pojednawczego niezależnie od ich przedmiotu.

Ponieważ jednak wartości praw chronionych w ten sposób mogą być ekstremalnie zróżnicowane, nie dałoby się tu uzasadnić żadnej wysokości opłaty stałej, skoro z założenia z przeważającą liczbą spraw byłaby albo zbyt wysoka, albo zbyt niska. Wobec tego opłata ta winna być ustalana jako część opłaty, stałej lub stosunkowej, należnej przy danej wartości przedmiotu postępowania. Wydaje się, że ustalenie tej części na poziomie jednej piątej opłaty wystarczy do zapobieżenia nadużywaniu instytucji wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, a jednocześnie nie uczyni postępowania pojednawczego nieosiągalnym dla stron.

Zakładane cele zostaną osiągnięte poprzez uchylenie art. 23 pkt 3 i art. 24 ust. 1 pkt 5 u.k.s.c. oraz wprowadzenie proj. art. 19 ust. 3 pkt 3 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 19. (...) 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. (...)	Art. 19. (...) 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej; 3) <u>wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.</u>
Art. 23. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od: (...) 3) wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10 000 złotych; 4) wniosku o zabezpieczenie dowodu.	Art. 23. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od: (...) 3) wniosku o zabezpieczenie dowodu.
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
Art. 24. 1. Opłatę stałą w kwocie 300 zł pobiera się od wniosku o:	Art. 24. 1. Opłatę stałą w kwocie 300 zł pobiera się od wniosku o:

(...) 5) przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa niemajątkowe lub prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu przekracza 10 000 złotych.	(...) 5) (uchylony); (...)
--	----------------------------------

68. Opłaty w sprawach z zakresu prawa pracy oraz w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

Art. 35 ust. 1 u.k.s.c. statuuje obowiązek uiszczenia przez pracownika w sprawach z zakresu prawa pracy opłaty podstawowej w kwocie 30 złotych od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Obowiązek ten występuje także w sprawie o ustalenie istnienia stosunku pracy wytoczonej z powództwa inspektora pracy.

Mając na względzie, że w art. 96 ust. 1 pkt 4 u.k.s.c. ustawodawca przyznał pracownikowi wnoszącemu powództwo zwolnienie od kosztów sądowych, utrzymywanie określonego w art. 35 u.k.s.c. wyjątku nakładającego obowiązek uiszczania przez pracownika opłaty podstawowej od określonych w tym przepisie pism nie wydaje się celowe i właściwe.

Dlatego też zaproponowano zmianę art. 35 u.k.s.c.

Analogiczne argumenty przemawiają za wprowadzeniem zmiany do art. 36 u.k.s.c. Z obowiązku uiszczenia opłaty od pism wymienionych w tym przepisie należy wyłączyć stronę wnoszącą odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, która na mocy wspomnianego wyżej art. 96 ust. 1 pkt 4 u.k.s.c. również korzysta z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych.

Zmiana art. 96 ust. 1 pkt 4 u.k.s.c. stanowi konsekwencję zmiany art. 35 i 36 u.k.s.c.

69. Opłaty od wniosków o zabezpieczenie roszczenia

Dotychczasowy stan prawny różnicuje opłaty od wniosków o udzielenie, zmianę lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia w zależności od rodzaju zabezpieczonego prawa: niemajątkowe czy majątkowe. Zróżnicowanie to jest zbędne i nie ma uzasadnienia merytorycznego, skoro postępowanie w jednym i drugim przypadku jest takie samo. Należy również dopasować pojęcia używane przez przepisy u.k.s.c. do pojęć używanych przez przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o zabezpieczeniu, które nie posługują się rozróżnieniem zabezpieczanych roszczeń na majątkowe i niemajątkowe, lecz na pieniężne i pozostałe. Wobec tego projektuje się wprowadzenie jednolitej opłaty sądowej od wszystkich wniosków o udzielenie, zmianę lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia niezależnie od ich przedmiotu. Dla uproszczenia postępowania (uniknięcia ustalania wartości przedmiotu zabezpieczenia) należy ją ustalić jako stałą, równą większości pozostałych opłat, czyli 100 złotych.

Przy okazji tej zmiany należy również usunąć lukę polegającą na nieustaleniu opłaty od wniosków o wydanie, zmianę, uchylenie, stwierdzenie wygaśnięcia, zmianę wykonania, ograniczenie wykonania lub zakończenie wykonania europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym

oraz o wystąpienie z wnioskiem o zażądanie informacji o rachunku bankowym, o którym mowa w rozporządzeniu powołanym w art. 1144³ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego (czyli w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 655/2014 z 15 maja 2014 roku).

Odpowiednią regulację wprowadza proj. art. 68 u.k.s.c.

Oplatę od wniosku o zabezpieczenie roszczenia należy jednak istotnie podwyższyć w przypadku wniosku o zabezpieczenie roszczenia pieniężnego składanego przed wytoczeniem powództwa, w tej bowiem kategorii wniosków najczęściej dochodzi do nadużyć (opisanych wcześniej przy zmianie zasad zabezpieczenia roszczeń). Względ na zapobieganie nadużyciom musi tu przeważać nad względem na dostępność zabezpieczenia. Oplata w tym przypadku winna być uzależniona od opłaty ustalonej na podstawie wartości przedmiotu postępowania (zabezpieczanego roszczenia pieniężnego); wydaje się, że ustalenie jej na poziomie jednej czwartej części opłaty należnej od pozwu o dane roszczenie wystarczy do uczynienia nadużyć nieopłacalnymi. Aby nie represjonować powodów, którzy nie nadużywają instytucji zabezpieczenia, należy przewidzieć, że opłatę od zabezpieczenia zalicza się na poczet opłaty od pisma wszczynającego postępowanie, jeżeli zostało wniesione w terminie przewidzianym do tego w przepisach o zabezpieczeniu, a w przypadku nieuwzględnienia wniosku o zabezpieczenie – w terminie dwóch tygodni od doręczenia względnie ogłoszenia postanowienia odmownego.

Odpowiednie regulacje zawiera proj. art. 69 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 5. Wysokość opłat w postępowaniu zabezpieczającym	
Art. 68. Oplatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od wniosku o: 1) udzielenie zabezpieczenia roszczenia niemajątkowego , chyba że wniosek został zgłoszony w piśmie rozpoczynającym postępowanie; 2) zmianę lub uchylenie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia niemajątkowego .	Art. 68. Oplatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o: 1) udzielenie, zmianę, <u>ograniczenie</u> lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia; 2) wydanie, zmianę, uchylenie, stwierdzenie <u>wygaśnięcia, zmianę wykonania, ograniczenie wykonania lub zakończenie wykonania europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym</u> ; 3) wystąpienie z wnioskiem o zażądanie informacji o <u>rachunku bankowym, o którym mowa w rozporządzeniu powołanym w art. 1144³ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego</u> .
Art. 69. Oplatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera sąd od wniosku o: 1) udzielenie zabezpieczenia roszczenia majątkowego, chyba że wniosek został zgłoszony w piśmie rozpoczynającym postępowanie; 2) zmianę lub uchylenie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia majątkowego .	Art. 69. 1. Od wniosku o udzielenie zabezpieczenia <u>roszczenia pieniężnego złożonego przed wniesieniem pisma wszczynającego postępowanie pobiera się</u> <u>czwartą część opłaty należnej od pozwu o to roszczenie</u> . 2. Uiszczoną opłatę zalicza się na poczet opłaty od pisma wszczynającego postępowanie, jeżeli zostało wniesione w terminie przewidzianym do tego w przepisach o zabezpieczeniu. W przypadku oddalenia wniosku termin ten wynosi dwa tygodnie od doręczenia postanowienia, a jeżeli zostało wydane na posiedzeniu <u>jawnym – od jego ogłoszenia</u> .

70. Oplata od wniosku o uzasadnienie orzeczenia

Polskie systemy procedur sądowych dają stronom prawo do uzyskania pisemnych uzasadnień orzeczeń i zarządzeń. Nie sposób podważać celowości tego uprawnienia, jednak z drugiej strony

tworzenie tych uzasadnień jest czynnością niezwykle czasochłonną, a tym samym wysoce negatywnie wpływa na sprawność postępowań, zwłaszcza przy obecnym poziomie obciążenia sądów.

Procesowe znaczenie uzasadnienia orzeczenia sprowadza się do wywiedzenia na jego podstawie środka zaskarżenia. Tymczasem dane statystyczne wskazują, że odsetek spraw, w których żądano uzasadnienia orzeczenia, a następnie wywodzono środek zaskarżenia, systematycznie spada. Przed wejściem w życie obowiązującej u.k.s.c., w 2005 r., stosunek spraw, w których sporządzono uzasadnienie orzeczenia kończące postępowanie do liczby spraw, w których wniesiono apelacje, wyniósł ogółem 55,1% (w sprawach cywilnych 56,7%, w sprawach gospodarczych 50,8%). Po wejściu w życie obecnej u.k.s.c. 2 marca 2006 r. (która zniosła opłatę od wniosku o sporządzenie uzasadnienia) odsetek ten w 2006 r., (w pierwszym roku obowiązywania) wyniósł jeszcze ogółem 50,5% (w sprawach cywilnych 52,6%, w sprawach gospodarczych 46,7%), ale w roku 2015 spadł do poziomu ogółem 27,93% (w sprawach cywilnych 29,29%, w sprawach gospodarczych 21,74%)¹⁵. To oznacza, że w ponad 70% spraw, w których sędzia napisał uzasadnienie wyroku, nie wniesiono apelacji. Może to świadczyć, że po otrzymaniu pisemnego uzasadnienia strona dała się przekonać i odstąpiła od skarżenia wyroku – jednak z procesowego punktu widzenia w tych 70% spraw praca włożona w sporządzenie uzasadnienia została zmarnowana.

Niezależnie od tego w obecnym stanie prawnym otrzymanie odpisu orzeczenia kończącego postępowanie z uzasadnieniem jest nieodpłatne, podczas gdy otrzymanie odpisu tegoż orzeczenia na zwykłych zasadach podlega opłacie. Opłata jest niska (6 zł za stronę), jednak przy masowym wytaczaniu powództw opłaty kumulują się do tego stopnia, że oszczędność staje się opłacalna – kosztem niezwykle dużego nakładu pracy sądu. Z praktyki orzeczniczej wiadomo, że wnioski o sporządzenie uzasadnień orzeczeń kończących postępowanie coraz częściej składają strony, które w ogóle nie zainteresowały się treścią tego orzeczenia, traktując ten tryb jako drogę uzyskania pierwszej wiadomości o wyniku sprawy. Jest to jaskrawe nadużycie uprawnień procesowych – jednak od strony formalnej takie zachowanie strony pozostaje dozwolone.

Z powyższych powodów należy poszukiwać sposobów ograniczenia liczby sporządzanych uzasadnień przy jednoczesnym zachowaniu danej stronom możliwości poznania motywów sądu. Pierwszoplanowym środkiem do tego celu jest przywrócenie opłaty od wniosku o uzasadnienie. Opłatę taką, w wysokości ówczesnej opłaty minimalnej (ostatnio 30 złotych), przewidywała obowiązująca do 2006 r. ustawa z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2002 r. poz. 88, z późn.zm.). Przytoczony wyżej wyjątek ze statystyk dowodzi, że opłata ta skutecznie przeciwdziałała nieodpowiedzialnemu żądaniu uzasadnień wyroków. W warunkach nadmiernego obciążenia sądów powszechnych powrót do tego stanu jest nie tylko pożądanym, lecz po prostu nieodzownym, aby zapobiec paraliżowi sądów (oczywiście, nie samoistnie, lecz w połączeniu z innymi projektowanymi usprawnieniami).

Z powyższych względów projektuje się wprowadzenie opłaty sądowej od wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia bądź zarządzenia, pobieranej od każdego wniosku o sporządzenie uzasadnienia, niezależnie od tego, czy został złożony na piśmie, czy do protokołu.

¹⁵ Dane statystyki sądowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Oплата ma być pobierana nie tylko od wniosku o uzasadnienie każdego orzeczenia (lub zarządzenia, co ma marginalne znaczenie), czyli nie tylko orzeczenia rozstrzygającego co do istoty sprawy (wyroku albo postanowienia co do istoty sprawy), lecz również – a właściwie przede wszystkim – od wniosku o uzasadnienie orzeczenia wpadkowego. To ostatnie w polskim systemie prawnym jest nowością, której wprowadzenie uzasadnia wzgląd na sprawność konkretnego postępowania. Żądanie uzasadnienia orzeczenia kończącego postępowanie (wyroku) winno być równoznaczne z uruchomieniem kontroli instancyjnej tego orzeczenia, która jest poniekąd wpisana w tok postępowania, a przede wszystkim następuje (w zasadzie) tylko raz w toku całego postępowania. Natomiast skarżenie orzeczeń wpadkowych, które może nastąpić wielokrotnie, zaburza tok postępowania i często prowadzi do nieuzasadnionej zwłoki w rozpoznaniu sprawy. Bywa również wykorzystywane w ewidentnie złej wierze do obstrukcji postępowania.

Dla zapewnienia dostatecznego potencjału motywacyjnego wysokość opłaty od uzasadnienia należy ustalić w kwocie równej 100 złotych. Jest to zasadne również pod względem systemowym, bowiem tyle samo wynosi opłata z tego samego tytułu pobierana w sądach administracyjnych (§ 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2003 r. w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych pobieranych w sprawach sądowo-administracyjnych, Dz. U. poz. 2192).

Skoro zasadniczym procesowym celem uzasadnienia orzeczenia jest możliwość jego zaskarżenia, to, konsekwentnie, opłatę od uzasadnienia należy zaliczyć na poczet opłaty od środka zaskarżenia wywiedzonego od orzeczenia, które zostało uzasadnione. Takie rozwiązanie pozwoli także w większości przypadków uniknąć czynności związanych z żądaniem opłaty od środka zaskarżenia – i w ten sposób przyspieszy postępowanie międzyinstancyjne.

Zgodnie z ogólnym założeniem projektu, że odchodzi się od zwracania opłat, nadwyżka opłaty od uzasadnienia nad opłatą od środka zaskarżenia nie podlega zwrotowi.

Opisane zmiany wprowadza się poprzez uchylenie art. 4 ust. 3 u.k.s.c. i dodanie proj. art. 25b u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 4. (...) 3. Nie pobiera się opłaty od wniosku o sporządzenie uzasadnienia oraz doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem, zgłoszonego w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji.	Art. 4. (...) 3. (uchylony)
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
[nowy przepis]	Art. 25b. 1. <u>Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od ogłoszenia albo doręczenia tego orzeczenia albo zarządzenia.</u> 2. <u>W przypadku wniesienia środka zaskarżenia opłatę uiszczonej od wniosku o uzasadnienie zalicza się na poczet opłaty od środka zaskarżenia. Ewentualna nadwyżka nie podlega zwrotowi.</u>

71. Uproszczenie podsystemu opłat kancelaryjnych

Obecny system opłat przewiduje odpłatność za wydawanie stronom dokumentów (odpisów, wypisów, zaświadczeń, kopii itd.) z akt sprawy w postaci opłaty kancelaryjnej. Obecne realia społeczne nie dają uzasadnienia dla odstąpienia od tej zasady, więc odpłatność tę należy utrzymać.

Problemem praktycznym jest jednak sposób ustalania wysokości tej opłaty. Obecnie wysokość tej opłaty od konkretnego wniosku ustala się w zależności od liczby stron, których wydania żąda wniosek. Tymczasem strona często nie zna liczby stron dokumentu, którego dotyczy jej wniosek (gdy np. wnosi o wydanie kopii protokołu rozprawy lub odpisu orzeczenia), wobec czego musi najpierw dowiedzieć się w sądzie (z reguły telefonicznie) o liczbę stron żadanego dokumentu, a dopiero potem występować z odnośnym wnioskiem.

Ponadto koszt (nakład pracy i wydatków), który ma pokryć opłata kancelaryjna, w niewielkim tylko stopniu zależy od ilości stron do wydania. Dziś już odpisów (ani pozostałych dokumentów) nie sporządza się ręcznie – część stanowią wydruki komputerowe, a zasadą jest użycie kserokopiarki. Przy użyciu tych środków technicznych zwielokrotnienie liczby stron do wydania przestaje stanowić problem – o ile, rzecz jasna, liczba ta pozostaje w rozsądnych granicach; jednak w praktyce sądowej wnioski o wydanie odpisów przekraczających 10 stron należą do wyjątków.

Dalej: skoro dziś i kopie, i odpisy tworzy się w drodze wydruku lub kserokopii, nie ma potrzeby różnicowania opłat w zależności od charakteru tych kopii (z pieczęcią „odpis” czy bez).

Te okoliczności przemawiają za ustaleniem opłat kancelaryjnych w wysokościach jednolitych, stałych, w zasadzie ryczałtowych. To rozwiązanie w 99% spraw pozwoli zaprzestać marnowania czasu sekretarzy sądowych na liczenie stron, a stronom umożliwi uiszczanie opłat od razu wraz z wnioskiem, bez wcześniejszego zasięgnięcia wiadomości.

W praktyce większość dokumentów, których odpisów czy kopii żądają strony, liczy po kilka stron, co pozwala na ustalenie wysokości opłaty kancelaryjnej na niskim poziomie, równym dotychczasowej opłacie za wydanie kilku stron. W świetle dzisiejszego przeciętnego poziomu dochodów społeczeństwa odpowiednia wydaje się kwota 20 złotych.

Aby zapobiec nadużyciom polegającym np. na żądaniu kopiowania całych akt zakres ryczałtu należy ograniczyć do określonej liczby stron podlegających wydaniu. Przy ograniczeniu do 10 stron skopiowanie całego tomu akt, liczącego 200 kart, będzie kosztowało 200 złotych, co powinno zapobiec nieracjonalnym żądaniom stron w tym zakresie.

Wobec tego proponuje się ustalenie tych opłat w wysokości 20 złotych za każde rozpoczęcie 10 stron dokumentu do wydania. Rozwiązanie to jest zbliżone do stosowanego w sądach administracyjnych, gdzie opłata jest stała za pierwszą stroną dokumentu.

Takiej samej opłacie powinny podlegać kopie wszelkich innych dokumentów znajdujących się w aktach sprawy, tyle tylko, że skoro skopiowanie wymaga jednak mniejszego nakładu pracy, można liczyć opłatę od każdych rozpoczętych 20 stron, co równa się dwukrotnie niższej wysokości.

Wobec ustalenia ryczałtowej opłaty kancelaryjnej za kopię dokumentu na 20 złotych, dla uniknięcia zbędnego zróżnicowania opłatę kancelaryjną za zapis obrazu albo obrazu i dźwięku należało podwyższyć z dotychczasowych 15 złotych do tej samej wysokości. Przy tym, ze względów praktycznych, opłacie winien podlegać nie zapis, lecz wydany nośnik danych.

Odpowiednie zmiany wprowadzają proj. art. 77 i 78 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 8. Opłaty kancelaryjne	
Art. 77. 1. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt: 1) poświadczonego odpisu, wypisu lub wyciągu, 2) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem prawomocności, 3) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności, 4) zaświadczenia – pobiera się w kwocie 6 złotych za każdą rozpoczętą stronę wydanego dokumentu. 1a. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia pobiera się w wysokości 45 złotych za zapis. 2. Jeżeli dokument, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, jest sporządzony w języku obcym albo zawiera tabele, pobiera się opłatę w podwójnej wysokości. 3. Opłatę, o której mowa w ust. 1, pobiera się od wniosku o odpis księgi wieczystej, o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej.	Art. 77. 1. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt: 1) poświadczonego odpisu, wypisu lub wyciągu, 2) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem prawomocności, 3) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności, 4) zaświadczenia – pobiera się w kwocie <u>20 zł za każde rozpoczęte 10 stron</u> wydanego dokumentu. 1a. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia pobiera się w wysokości <u>20 zł</u> za każdy wydany informatyczny nośnik danych. 2. (uchylony) 3. Opłatę, o której mowa w ust. 1, pobiera się od wniosku o odpis księgi wieczystej, o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej.
Art. 78. Opłatę od wniosku o wydanie kopii dokumentu, znajdującego się w aktach sprawy, pobiera się w kwocie 4 złote <u>złote</u> za każdą rozpoczętą stronę <u>złote</u> wydanego dokumentu.	Art. 78. Opłatę od wniosku o wydanie kopii dokumentu, znajdującego się w aktach sprawy, pobiera się w kwocie <u>20 zł za każde rozpoczęte 20 stron wydanej kopii</u> .

72. Ograniczenie zwrotów opłat sądowych

Obecny stan prawny przewiduje, że powód wnosząc pozew w postępowaniu upominawczym jest obowiązany uiścić opłatę sądową w pełnej wysokości, a jeżeli nakaz zapłaty się uprawomocni, sąd zwróci mu 3/4 opłaty od pozwu. Konstrukcja ta ma zachęcać powodów do korzystania z postępowania upominawczego – któremu to założeniu nie sposób czegokolwiek zarzucić. Jednakowoż wykonanie tej regulacji nasuwa poważne zastrzeżenia.

Po pierwsze obecna procedura cywilna nie zna instytucji „pozwu w postępowaniu upominawczym”. W obecnym stanie prawnym postępowanie upominawcze nie jest samodzielnym postępowaniem (choć tak jest ujęte w kodeksie), a tylko fazą każdego procesu o zapłatę. Praktyka sądowa wypełniła to nieistniejące pojęcie istniejącą treścią, więc zastrzeżenie to ma charakter dogmatyczny – nie zmienia to jednak faktu, że obecna regulacja ewidentnie wymaga zmiany już choćby tylko ze względu na niespójność z procedurą, której ma służyć.

Drugie zastrzeżenie opiera się, paradoksalnie, na niewątpliwie pozytywnym zjawisku polegającym na tym, że prawie 90% nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym staje się prawomocnych. Wprowadzając obowiązek zwrotu części opłaty w takiej sytuacji najwyraźniej nie przewidziano, że w celu wykonania tego obowiązku sądy będą musiały dokonywać rocznie kilku milionów przelewów. W praktyce funkcjonowania sądów jest to ogromne obciążenie organizacyjne (ktoś musi te polecenia przelewu wydać) i finansowe (sądy płacą za każdy przelew i zwrot pocztą). Co więcej, praktyka stosowania przepisów ukształtowała się tak, że z opłaty od pozwu, wynoszącej obecnie najczęściej 30 zł, sąd zwraca powodowi 22 zł – czyli proces przed polskim sądem potrafi kosztować 8 zł.

Po trzecie nieporozumieniem jest wprowadzanie zwrotu opłaty sądowej jako zasady. Zwrot opłaty, skoro jest czynnością wymagającą dodatkowego działania, nakładu pracy, czasu i pieniędzy, może być tylko wyjątkiem od zasady. Normą powinno być zachowanie opłaty (całej) przez sąd.

Powyższe zastrzeżenia uzasadniają odstąpienie od systemowego zwrotu części opłaty od „pozwu w postępowaniu upominawczym”. Skoro te same problemy i zastrzeżenia dotyczą pozwu w europejskim postępowaniu nakazowym, również w tym przypadku należy zaniechać systemowego zwrotu opłat.

Zmiana w tym zakresie zostanie przeprowadzona poprzez uchylene art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c i d.

W efekcie w sprawach zakończonych uprawomocnieniem się nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym opłaty sądowe staną się wyższe. Nie znaczy to jednak, że wzrosną powyżej poziomu obowiązującego w całym systemie kosztów sądowych – będzie to tylko dorównanie temu poziomowi. Innymi słowy: wzrost nie oznacza nałożenia na powodów dodatkowych opłat, lecz wyrównanie do normalnego poziomu opłat, które dotychczas były rażąco zaniżone. W tej sytuacji faktyczne podwyższenie opłat sądowych nie będzie wymagać rekompensaty.

Obecny system prawny przewiduje zwrot nadwyżki opłaty pobranej nad opłatą należną w każdym przypadku. Prowadzi to do sytuacji, że zwrotowi podlegają nawet kwoty wynoszące po kilka złotych. Takie podejście jest godne pochwały pod względem dogmatycznym, jednak w praktyce prowadzi do sytuacji absurdalnych, gdy np. zwraca się 2 złote kosztem 5 złotych. Jest to niewątpliwie marnotrawstwo środków publicznych, którego nie uzasadnia interes prywatny strony, skoro zwracana kwota jest znikoma. Dla zapobieżenia takim sytuacjom ustawa winna odstąpić od zwracania kwot niższych od pewnego minimum, które powinien wyznaczać aktualny koszt zwrotu takiej różnicy (rozumiany jako wynagrodzenie dla banku za wykonanie przelewu lub dla poczty za przekaz pocztowy). Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 80 ust. 1a u.k.s.c.

Przy okazji powyższych zmian należy także jednoznacznie określić, który sąd dokonuje zwrotów opłat. W tym celu uchyla się niejednoznaczny art. 80 ust. 2 u.k.s.c. i wprowadza się proj. art. 80a u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 9. Zwrot opłaty	
Art. 79. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie: 1) całą uiszczoną opłatę od: (...) 2) trzy czwarte uiszczonej opłaty od: a) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli w toku postępowania sądowego zawarto ugodę przed mediatorem po rozpoczęciu rozprawy, b) skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nieprzyjętej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy, c) pozwu w postępowaniu upominawczym, jeżeli uprawomocnił się nakaz zapłaty, d) pozwu w europejskim postępowaniu nakazowym, jeżeli uprawomocnił się europejski nakaz zapłaty; 3) (...) 2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od pozwu	Art. 79. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie: 1) całą uiszczoną opłatę od: (...) 2) trzy czwarte uiszczonej opłaty od: a) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli w toku postępowania sądowego zawarto ugodę przed mediatorem po rozpoczęciu rozprawy, b) skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nieprzyjętej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy, c) (uchylony), d) (uchylony); 3) (...) 2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od pozwu o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek

o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron w pierwszej instancji. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego, zwraca się połowę uiszczonych opłat od apelacji.	pojednania się stron w pierwszej instancji. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego, zwraca się połowę uiszczonych opłat od apelacji. <u>3. Opłatę zwracaną na podstawie ust. 1 pkt 1 lit. a, b i h, pkt 2 oraz pkt 3 lit. a, c i d obniża się o kwotę równą opłacie minimalnej.</u>
Art. 80. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie różnicę między opłatą pobraną od strony a opłatą należną. 2. Opłatę zwraca sąd, który ją pobrał, a w przypadku gdy opłatę pobierał notariusz – sąd, który rozpoznawał wniosek.	Art. 80. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie różnicę między opłatą pobraną od strony a opłatą należną. 1a. Nie zwraca się różnicy, jeżeli jest niższa, niż koszt jej zwrotu. 2. (uchylony)
[nowy przepis]	Art. 80a. 1. Opłatę, o której mowa w art. 79 i 80, zwraca sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji, a sąd drugiej instancji – jeżeli opłatę tę pobrał. Jeżeli opłatę pobierał notariusz, opłatę zwraca sąd, który rozpoznawał wniosek w pierwszej instancji. 2. Nie zwraca się różnicy, jeżeli jest niższa, niż koszt jej zwrotu.

73. Opłaty w sprawach gospodarczych

Czynności sądu polegające na przesłuchaniu świadka lub strony oraz na odebraniu ustnej opinii od biegłego należą do najbardziej czasochłonnej i pracochłonnej w całym postępowaniu, co ujemnie odbija się na jego sprawności. Dlatego wszystkie wnioski o dopuszczenie dowodów z zeznań świadków i stron powinny zostać złożone we wstępnej fazie procesu – aby objąć je organizacją postępowania (planem rozprawy). Jeżeli zaś wniosek o przesłuchanie świadka albo strony zostaje złożony już w toku postępowania, to jego uwzględnienie w dodatku zaburza ustalony już plan czynności w tym postępowaniu. Niniejszy projekt przewiduje szereg rozwiązań zapobiegających składaniu takich spóźnionych wniosków. Aby spotęgować ich działanie i dodatkowo zmotywować strony do składania wniosków dowodowych we właściwej fazie procesu, należy wprowadzić opłatę od wniosku o wezwanie świadka lub strony na rozprawę, jeżeli został złożony po zatwierdzeniu planu rozprawy.

Opłata ta winna również skłonić stronę do staranniejszego przemyślenia, czy rzeczywiście istnieje potrzeba przeprowadzenia dowodu z zeznań. Skoro przeprowadzenie dowodu z dokumentu (które nie pociąga za sobą nakładu czasu i środków) pozostanie nieodpłatne, to opłata będzie motywacją dla przedsiębiorcy, by jeszcze przed procesem postarał się o należytą dokumentację.

Opłata nie wyłącza możliwości wezwania strony do uiszczenia zaliczki na poczet zwrotu kosztów podróży i utraconego zarobku świadka.

Działanie tej opłaty należy wzmocnić dodatkową, wyższą opłatą w razie konieczności przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego. Powinno to przynajmniej w części zapobiec przewlekaniu postępowań poprzez uzgodnione ze świadkami ich niestawiennictwa.

Odpowiednią regulację zawiera nowy art. 29a u.k.s.c.

Doświadczenia praktyczne w sprawach gospodarczych wskazują, że powództwa w sprawach dotyczących spółek handlowych często bywają wykorzystywane jako narzędzia w konfliktach wewnątrz tych spółek. Oznacza to, że opłaty w dotychczasowej wysokości 2.000 złotych nie motywują wystarczająco stron takich sporów do ich rozwiązywania bez angażowania sądu. Świadczy to o

potrzebie ich wyraźnego podwyższenia. Należy się spodziewać, że opłaty w wysokości 5.000 złotych pozwolą skuteczniej odsiać spory, które spółki powinny rozstrzygnąć we własnym zakresie.

Stosowną regulację zawiera proj. art. 29 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 2. Sprawy gospodarcze	
Art. 29. Opłatę stałą w kwocie 2000 złotych pobiera się od pozwu w sprawie o: 1) rozwiązanie spółki; 2) wyłączenie wspólnika ze spółki; 3) uchylenie uchwały wspólników lub uchwały walnego zgromadzenia spółki; 4) stwierdzenie nieważności uchwały wspólników lub uchwały walnego zgromadzenia spółki; 5) ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwały organu spółki; 6) uchylenie uchwały zgromadzenia obligatariuszy; 7) stwierdzenie nieważności uchwały zgromadzenia obligatariuszy.	Art. 29. Opłatę stałą w kwocie <u>5000</u> złotych pobiera się od pozwu w sprawie o: 1) rozwiązanie spółki; 2) wyłączenie wspólnika ze spółki; 3) uchylenie uchwały wspólników lub uchwały walnego zgromadzenia spółki; 4) stwierdzenie nieważności uchwały wspólników lub uchwały walnego zgromadzenia spółki; 5) ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwały organu spółki; 6) uchylenie uchwały zgromadzenia obligatariuszy; 7) stwierdzenie nieważności uchwały zgromadzenia obligatariuszy.
[nowa norma]	Art. 29a. 1. Opłatę stałą w kwocie 100 zł od jednej osoby, której wniosek dotyczy, pobiera się od wniosku o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub strony, jeżeli został złożony po zatwierdzeniu planu rozprawy. 2. W przypadku konieczności zarządzenia przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego pobiera się dodatkowo opłatę w kwocie 200 zł.

74. Opłaty w sprawach o ochronę własności intelektualnej

Dotychczasowa regulacja opłat sądowych w sprawach o ochronę własności intelektualnej jest niepełna, ponieważ nie przewiduje opłat od tzw. roszczeń informacyjnych, a prócz tego niepotrzebnie różnicuje roszczenia z tego zakresu na majątkowe i niemajątkowe, zamiast na pieniężne i niepieniężne – co prowadzi do wątpliwości przy ustalaniu opłat. Wątpliwości te powinien rozwiązać podsystem opłat w tych sprawach, który w sposób spójny i jednolity określi opłaty stałe:

- od wniosków dotyczących roszczeń informacyjnych przewidywanych w polskich aktach prawnych z zakresu własności intelektualnej,
- od pozwów z roszczeniami o ochronę *sensu stricto*, z podziałem na roszczenia pieniężne, do których mają zastosowanie zasady ogólne, i niepieniężne, z jednolitą opłatą stałą.

Zmianę tę wprowadza proj. art. 26a u.k.s.c. Jednocześnie uchyleniu podlegają dotychczasowe regulacje zawarte w art. 26 ust. 1 pkt 4–5 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 1. Sprawy z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego	
Art. 26. 1. Opłatę stałą w kwocie 600 złotych pobiera się od pozwu o: 1) rozwód;	Art. 26. 1. Opłatę stałą w kwocie 600 złotych pobiera się od pozwu o: 1) rozwód;

2) separację; 3) ochronę dóbr osobistych; 4) ochronę niemajątkowych praw autorskich; 5) ochronę niemajątkowych praw wynikających z uzyskania patentu na wynalazek, prawa ochronnego na wzór użytkowy, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego lub zdobniczego, prawa ochronnego na znak towarowy, prawa z rejestracji na oznaczenie geograficzne, prawa z rejestracji topografii układów scalonych, prawa z rejestracji wzoru zdobniczego; (...)	2) separację; 3) ochronę dóbr osobistych; 4) (uchylony); 5) (uchylony); (...)
[nowy przepis]	Art. 26a. 1. W sprawach o: 1) <u>ochronę praw autorskich i pokrewnych jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń topograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych, w tym europejskich praw własności intelektualnej,</u> 2) <u>zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji</u> – pobiera się od pozwu opłatę: a) w wysokości określonej w art. 13 od każdego <u>roszczenia pieniężnego,</u> b) stałą w kwocie 300 złotych od każdego innego <u>roszczenia.</u> 2. <u>Opłatę stałą w kwocie 200 złotych pobiera się od wniosku o:</u> 1) <u>zabezpieczenie dowodów, o którym mowa w art. 80 ust. 1 pkt 1 ustawy z 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 880, z późn. zm.),</u> 2) <u>zobowiązanie naruszającego autorskie prawa majątkowe lub innej osoby do udzielenia informacji lub udostępnienia dokumentacji, o których mowa w art. 80 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 880, z późn. zm.),</u> 3) <u>zabezpieczenie dowodów, o którym mowa w art. 286¹ ust. 1 pkt 1 ustawy z 30 czerwca 2000 roku – Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 776),</u> 4) <u>zobowiązanie naruszającego patent, dodatkowe prawo ochronne lub prawo z rejestracji lub innej osoby do udzielenia informacji, o których mowa w art. 286¹ ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z 30 czerwca 2000 roku – Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 776),</u> 5) <u>zabezpieczenie dowodów, o którym mowa w art. 36b ust. 1 pkt 1 ustawy z 26 czerwca 2003 roku o ochronie prawnej odmian roślin (Dz. U. z 2018 r. poz. 432),</u> 6) <u>zobowiązanie naruszającego wyłączne prawo lub innej osoby do udzielenia informacji, o którym mowa w art. 36b ust. 1 pkt 1 ustawy z 26 czerwca 2003 roku o ochronie prawnej odmian roślin (Dz. U. z 2018 r. poz. 432).</u>

75. Ujednolicenie opłat w postępowaniach przed sądem ochrony konkurencji i konsumentów

Kodeks postępowania cywilnego ustanawia sądowy tryb odwołania od decyzji i postanowień Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, jak również od decyzji i postanowień Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego. Z doktrynalnego punktu widzenia między decyzjami prezesa UOKiK a decyzjami pozostałych wymienionych organów istnieje różnica, ale w praktyce sądowej sprawy z tych

odwołań i zażaleń rozpoznaje się tak samo, a materia skarżonych rozstrzygnięć jest zbliżona co do charakteru i skali. Zróżnicowanie opłat w tych sprawach tylko ze względu na podmiot, którego orzeczenie jest skarżone, nie znajduje podstaw celowościowych. Należy je więc ujednolicić, z podziałem tylko na opłaty od odwołań i zażaleń. Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 32 u.k.s.c.

Z tak ustalonej jednolitej stawki opłaty należy jednak wyłączyć stawki opłat od odwołań i zażaleń na decyzje i postanowienia organów regulacyjnych w sprawach zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków. Sprawy te bowiem mogą dotyczyć gospodarstw domowych, dla których zaopatrzenie w wodę i odprowadzenia ścieków jest kwestią codziennego funkcjonowania – co powoduje, że stawki opłat takie, jak w podobnych sprawach regulacyjnych, byłyby zdecydowanie zbyt wysokie. Wyjątek wprowadza proj. art. 32a u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
Art. 32. 1. Opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych pobiera się od odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a także od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w takiej sprawie. 2. Opłatę stałą w kwocie 500 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. 3. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego, a także od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w takiej sprawie. 4. Opłatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.	Art. 32. 1. Opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych pobiera się od odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, <u>Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego</u>, a także od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w takiej sprawie. 2. Opłatę stałą w kwocie 500 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, <u>Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego</u>.
[nowa norma]	Art. 32a. 1. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się <u>od odwołania od decyzji organu regulacyjnego, o którym mowa w ustawie z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, a także od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w takiej sprawie.</u> 2. Opłatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera się <u>od zażalenia na postanowienie organu regulacyjnego, o którym mowa w ustawie z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.</u>

76. Zwalnianie spółek handlowych od kosztów sądowych

Osoba prawna (a także jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej, ale wyposażona przez ustawę w zdolność prawną) uzyskuje zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli wykaze, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie. Zasada ta nie budzi zastrzeżeń.

Praktyka, szczególnie w sądach gospodarczych, wskazuje jednak, że nie jest ona wystarczająca, gdy chodzi o kryteria zwolnienia od kosztów spółek handlowych. O ile bowiem sama

spółka handlowa rzeczywiście może nie mieć środków na uiszczenie kosztów sądowych, o tyle jej wspólnicy albo akcjonariusze mogą je mieć – i niejednokrotnie mają. Ponieważ po zainwestowaniu swych środków w spółkę czerpali z niej zyski, uzasadnione wydaje się wymaganie, by w przypadku procesu sądowego wsparli swoją spółkę w zakresie kosztów sądowych.

Tak więc kryteria zwalniania spółek handlowych od kosztów sądowych winny zostać uzupełnione o obowiązek wykazania, że także wspólnicy albo akcjonariusze nie mają dostatecznych środków na zwiększenie swoich wkładów ani na udzielenie spółce pożyczki.

Powyższy wymóg należy wyłączyć w przypadku spółek handlowych, których jedynym wspólnikiem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa. W tym przypadku bowiem obrót środkami finansowymi na pokrycie kosztów sądowych byłby oczywiście bezcelowy.

Odpowiednią regulację wprowadza proj. art. 103 ust. 2–3 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł IV. Zwolnienie od kosztów sądowych	
Art. 103. Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie.	Art. 103. <u>1. Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie.</u> <u>2. Spółka handlowa powinna wykazać także, że jej wspólnicy albo akcjonariusze nie mają dostatecznych środków na zwiększenie swoich wkładów lub udzielenie spółce pożyczki.</u> <u>3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się do spółki handlowej, której jedynym wspólnikiem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa.</u>

77. Przyznawanie należności

W konsekwencji ogólnego upoważnienia sądu do wydawania postanowień na posiedzeniach niejawnych należy wyeliminować tej treści wzmiankę również z u.k.s.c. (proj. art. 8 ust. 2 u.k.s.c.).

Przepisy ustawy o kosztach cywilnych ustanawiają tryb przyznawania należności przewidzianych w przepisach postępowania stronom, biegłym i świadkom, ale nie regulują trybu ich przyznawania osobom trzecim uprawnionym do nich w szczególnych przypadkach (art.art. 251, 254 § 4 i 297 k.p.c.). Nie regulują także zasad przyznawania należności, a nawet ich ustalania, odnośnie tłumaczy. Istniejące dotychczas przepisy w tym zakresie należy więc rozciągnąć na tłumaczy i osoby trzecie. Stosowne zmiany zawierają proj. art.art. 22 pkt 4, 89a, 92 ust. 1 i 4 oraz 93 ust. 1 u.k.s.c.

Zasady ustalania i przyznawania należności należy rozciągnąć także na mediatorów, z zastrzeżeniem, że dotyczą tylko zakresu określonego w proj. art. 183⁵ § 2 zdanie II k.p.c. (proj. art. 93a u.k.s.c.).

W praktyce większość wniosków świadków o przyznanie im ich należności jest bezsporna i podlega uwzględnieniu *a limine*. W takich przypadkach rozstrzyganie o czymkolwiek postanowieniem jest oczywiście zbędne – wystarczy niezaskarżalne zarządzenie przewodniczącego (proj. art. 93 ust. 1a u.k.s.c.).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł I. Przepisy ogólne Dział 9. Należności świadków, biegłych, tłumaczy i stron w postępowaniu cywilnym	
Art. 8. 1. W postępowaniu dotyczącym kosztów sądowych stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, chyba że ustawa stanowi inaczej. 2. Postanowienie sądu lub referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 8. 1. W postępowaniu dotyczącym kosztów sądowych stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, chyba że ustawa stanowi inaczej. 2. Postanowienie w przedmiocie kosztów sądowych może <u>wydać także referendarz sądowy</u> .
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 22. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez biegłego, tłumacza i kuratora; (...)	Art. 22. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez <u>mediatora, biegłego, tłumacza, kuratora lub uprawnioną osobę trzecią</u> ; (...)
Tytuł III. Wydatki Dział 9. Należności świadków, biegłych, tłumaczy i stron w postępowaniu cywilnym	
[nowa norma]	Art. 89a. 1. <u>Tłumaczowi powołanemu przez sąd przysługuje wynagrodzenie za wykonaną pracę oraz zwrot poniesionych przez niego wydatków niezbędnych do wykonania tłumaczenia.</u> 2. Wynagrodzenie tłumacza przysięgłego ustala się <u>według odrębnych przepisów. Wynagrodzenie innego tłumacza ustala się stosując odpowiednio przepis art. 89 ust. 2.</u> 3. <u>Przepisy art. 89 ust. 4 i 4b stosuje się odpowiednio.</u>
Art. 92. 1. Zwrot wydatków, utraconego zarobku lub dochodu, wynagrodzenia i kosztów podróży przyznaje się na wniosek świadka, biegłego lub tłumacza złożony na piśmie lub ustnie do protokołu rozprawy. (...) 4. Świadek, biegły lub tłumacz powinni być pouczeni o prawie i sposobie zgłoszenia wniosku o zwrot należności oraz o skutkach niezachowania terminu wskazanego w ust. 2.	Art. 92. 1. <u>Wynagrodzenie oraz zwrot kosztów podróży, wydatków, utraconego zarobku lub dochodu przyznaje się na wniosek świadka, osoby towarzyszącej świadkowi, o której mowa w art. 88, biegłego lub tłumacza, a także strony lub osoby trzeciej uprawnionej do otrzymania należności.</u> (...) 4. <u>Osobę uprawnioną do otrzymania należności, o której mowa w ust. 1, poucza się o prawie i sposobie złożenia wniosku o jej przyznanie oraz o skutkach niezachowania terminu wskazanego w ust. 2.</u>
Art. 93. 1. Należności świadków, biegłych, tłumaczy, stron oraz mediatorów za prowadzenie mediacji na skutek skierowania przez sąd, przyznaje i ustala sąd lub referendarz sądowy. 2. Przyznaną należność należy wypłacić niezwłocznie. W przypadku niemożności niezwłocznej wypłaty należność przekazuje się przekazem pocztowym lub przelewem bankowym bez obciążania świadka, biegłego, mediatora lub tłumacza opłatą pocztową lub kosztami przelewu.	Art. 93. 1. Należności, o których mowa w art. 92, ustala i przyznaje sąd albo referendarz sądowy. 2. Przewodniczący może zarządzeniem w całości <u>uwzględnić wniosek świadka o przyznanie każdej z należności, o których mowa w art. 85–88, jeżeli jego uwzględnienie nie pociągnie za sobą zobowiązania strony do uiszczenia dalszych kwot albo jeżeli strona zgodziła się na pokrycie należności świadka w żądanej przezeń wysokości. Zarządzenie to nie podlega zaskarżeniu.</u> 3. Przyznaną należność należy wypłacić niezwłocznie. W przypadku niemożności niezwłocznej wypłaty należność przekazuje się przekazem pocztowym lub przelewem bankowym bez obciążania <u>osoby, której ją przyznano</u> , opłatą pocztową lub kosztami przelewu.
[nowa norma]	Art. 93a. <u>Przepisy art. 92 oraz art. 93 ust. 1 i 3 stosuje się odpowiednio do przyznawania należności mediatorowi w przypadku, o którym mowa w drugim zdaniu art. 183⁵ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego.</u>

IX. Przepisy wprowadzające i przejściowe

a. Przepisy nowe a przepisy dotychczasowe

Celem niniejszej nowelizacji jest usprawnienie postępowań przed sądami cywilnymi, również w sprawach, które w dniu wejścia w życie ustawy będą w toku, wobec czego postępowanie przy zastosowaniu nowych zasad powinno objąć także te sprawy. Zgodnie z przyjętą w prawie cywilnym zasadą, że przepisy procedury „chwytają sprawę w locie”, daje się temu wyraz poprzez zamieszczenie przepisu wyrażającego tę zasadę (art. 7 ust. 2). Ponadto, dla zapobieżenia wątpliwościom wskazuje się, że czynności dokonane przed wejściem w życie niniejszej nowelizacji z zachowaniem dotychczasowych przepisów zachowują walor prawny (art. 7 ust. 1). Wyjątki dotyczą:

- przepisów regulujących postępowanie z wnioskami o wyłączenie sędziego (art. 53¹) złożonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 7 ust. 3 pkt 1),
- przepisów regulujących postępowanie z zażaleniem, apelacją, skargą kasacyjną i skargą na czynność referendarza sądowego w postępowaniach zapoczątkowanych wniesieniem tych środków odwoławczych (art. 7 ust. 3 pkt 2),
- przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i art. 130³ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego (art. 7 ust. 3 pkt 3).

Regulacje wprowadzone w tych zakresach niniejszą nowelizacją są bardziej restryktywne niż dotychczasowe. Aby więc nie zmieniać zasad na niekorzyść strony w toku trwającego już postępowania, należy zastrzec, że w sprawach toczących się w dniu wejścia w życie niniejszej nowelizacji do czasu zakończenia postępowania w danej instancji (lub, odpowiednio, przed Sądem Najwyższym) stosuje się przepisy w dotychczasowym brzmieniu (art. 7 ust. 3 *in fine*).

Ze względu na wprowadzenie ostrzejszych reguł w postępowaniu w sprawach gospodarczych również te sprawy powinny się toczyć aż do zakończenia z pominięciem przepisów o tym postępowaniu (art. 7 ust. 4).

Z analogicznych względów także sprawy:

- 1) w których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy wydano nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym,
 - 2) rozpoznawane w postępowaniu nakazowym,
 - 3) rozpoznawane w elektronicznym postępowaniu upominawczym
- powinny podlegać rozpoznaniu według przepisów w dotychczasowym brzmieniu aż do czasu zakończenia postępowania w danej instancji (art. 7 ust. 5).

Konsekwencją tego, że dokument określony w art. 485 § 3 Kodeksu postępowania cywilnego nie będzie już podstawą wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, a w konsekwencji także prowadzenia postępowania nakazowego, należy odpowiednio (w zależności od fazy postępowania) unormować skutki tej utraty mocy (art. 7 ust. 6).

Wysoce restryktywne przepisy art. 98 § 1¹ i 1² oraz 103 § 3 mogą znaleźć zastosowanie tylko w postępowaniach wszczętych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 7 ust. 7).

Do czasu wydania rozporządzenia, o którym mowa w proj. art. 5¹ Kodeksu postępowania cywilnego, sądy będą stosować dotychczasowe pouczenia (art. 7 ust. 8).

Potrzeba wyodrębnić w przepisach przejściowych regulacji przewidującej rozpoznanie w postępowaniu uproszczonym spraw o roszczenia z tytułu niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej wynika stąd, że instytucja ta została zniesiona – jednak roszczenia z niej mogą jeszcze się pojawiać w obrocie prawnym (art. 7 ust. 9).

Poprzednią zmianę przepisów o postępowaniu z wnioskiem o wyłączenie sędziego wprowadziła ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1311 i 1513, z 2016 r. poz. 178, 394 i 615), która weszła w życie 8 września 2016 roku. Ustawa ta zmieniła przepisy art. 50 § 3 i art. 52 § 3 w taki sposób, że można było zakończyć postępowanie mimo obstrukcji przy użyciu łańcucha wniosków o wyłączenie sędziego. Jednakże w przepisach wprowadzających tę ustawę (art. 21 ust. 1) zastrzeżono, że nowe zasady stosuje się tylko do postępowań wszczętych po jej wejściu w życie. Tak więc zmiana ta nie rozwiązała problemu w sprawach, które już się wtedy toczyły. Niniejsza nowelizacja powinna stać się okazją do wprowadzenia tej możliwości także w tych sprawach, skoro bowiem trwają one już tak długo, to należy użyć wszelkich środków, by postępowanie w nich przyspieszyć. Wydaje się, że poziom gwarancji procesowych zapewniony przez przepisy znowelizowane ustawą z 10 lipca 2015 roku jest wystarczający, by móc je stosować także w sprawach wszczętych i nie zakończonych w dniu wejścia w życie tej ustawy. Dlatego przewiduje się, by przepisy art. 50 § 3 i art. 52 § 3 w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw stosować także w sprawach wszczętych i nie zakończonych do dnia wejścia w życie tej ustawy.

Wprowadzona tą samą ustawą zmiana Kodeksu postępowania cywilnego doprowadziła także do zróżnicowania sytuacji pełnomocników pod kątem ich uprawnienia do wzajemnych doręczeń bez pośrednictwa sądu (art. 132 § 1) w zależności od daty wytoczenia powództwa. Zróżnicowanie to jest oczywiście bezcelowe i należy je usunąć poprzez wskazanie, że także przepis art. 132 § 1 w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw stosuje się także w sprawach wszczętych i nie zakończonych do dnia wejścia w życie tej ustawy.

Odpowiednią regulację zawiera art. 7 ust. 10.

b. Wejście ustawy w życie

Zmiany wprowadzone niniejszą nowelizacją są obszerne, ale w przeważającej części polegają na uproszczeniach i ułatwieniach, od dawna oczekiwanych i postulowanych w praktyce i w nauce. Nie ma więc potrzeby, by okres oczekiwania na wejście w życie przekraczał trzy miesiące od ogłoszenia; ten czas powinien wystarczyć na zapoznanie się z nowymi instytucjami.

Termin ten może być jeszcze krótszy w przypadku przepisów:

- 1) wiążących się z wydawaniem postanowień na posiedzeniach niejawnych: art. 1 pkt 5–6, 18, 21, 28, 39, 41–42, 46–53, 60, 79, 88, 110–113, 115, 117, 141, 142, 143 lit. a, 144, 146 lit. c, 147, 155–157, 159–162, 175 lit. b, 198, 207–209,
 - 2) upraszczających opłaty sądowe (art. 4),
 - 3) wprowadzających modyfikację wyroku w postępowaniu grupowym (art. 5 pkt 7 i 8)
- które mogą wejść w życie już po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia (art. 9 ust. 1 pkt 1).

Ze względu na czas potrzebny do sporządzenia wzorów przewidzianych w przepisie wprowadzanym w art. 1 pkt 2 konieczne jest wprowadzenie go w życie dopiero po upływie roku od ogłoszenia (art. 9 ust. 1 pkt 2).

Nowe regulacje dotyczące elektronicznego postępowania upominawczego wymagają dostosowania systemu teleinformatycznego obsługującego to postępowanie. Tak więc art. 1 pkt 32, 163 i 172–175 oraz art. 4 pkt 5, 8 i 32 lit. c w zakresie dotyczącym elektronicznego postępowania upominawczego, a także art. 1 pkt 186–190 będą mogły wejść w życie dopiero po sześciu miesiącach od ogłoszenia (art. 9 ust. 1 pkt 3).

Projektowana ustawy nie zawiera regulacji, które określałyby warunki wykonywania działalności gospodarczej. Uchwała nr 20 Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2014 r. w sprawie zaleceń ujednolicenia terminów wejście w życie niektórych aktów normatywnych (M.P. poz. 205) nie znajduje zatem zastosowania. Nie zachodzi zatem konieczność dostosowania terminów wejścia w życie projektowanej ustawy w obszarze objętym zakresem zastosowania powyższej uchwały do terminów w niej określonych.

Projekt ustawy nie zawiera norm technicznych w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. z 2002 r. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597), dlatego nie podlega notyfikacji ani obowiązkowi przedstawienia instytucjom i organom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii.

Przedmiot projektowanych regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. 2017 r. poz. 248) projekt ustawy został zamieszczony na stronach internetowych Rządowego Centrum Legislacji w zakładce Rządowy Proces Legislacyjny.

Zainteresowanie pracami nad projektem ustawy zgłosiło Stowarzyszenie Unia Deweloperów Nieruchomości Komercyjnych. Zaproponowało ono ograniczenie kognicji sądów poprzez przekazanie notariuszom:

- 1) nadawania klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu, w którym poddano się egzekucji; klauzulę taką mógłby nadawać inny notariusz niż ten, który sporządził konkretny akt notarialny;
- 2) stwierdzania wykonalności wyroku sądu polubownego.

Powyższa propozycja nie mogła zostać uwzględniona albowiem pozostaje ona poza zakresem projektowanej nowelizacji. Ponieważ na obecnym etapie prac nad projektem jego poszerzenie nie jest możliwe, przedstawione postulaty będą mogły być przedmiotem analizy dopiero przy kolejnych pracach legislacyjnych, mających na celu ewentualne ograniczenie kognicji sądów powszechnych.

Koordinator OSR nie przedstawił opinii dotyczącej oceny skutków regulacji.